

M. Irod. O.
~~F. 115.~~
4.

311.268

MAGYAR
NŐK ÉVKÖNYVE

1864

SZERKESZTI

EMILIA.

MIrod. O.

~~7115.~~
4

20.

Rath

311.268

Grill Károly
ezelőtt Geibel A.
könyvkereskedése
Pesten, Kristófér 4-ik szám.

MAGYAR NŐK ÉVKÖNYVE

NEGYEDIK ÉVFOLYAM

1864

SZERKESZTI

EMILIA.

Robus Loggini Antonia!

MAGYAR NŐK
ÉVKÖNYVE.

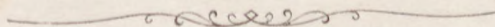
Makrai Lászlóné
NEGYEDIK ÉVFOLYAM.

1864.

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

EMILIA.

PEST, 1863.

NYOMATOTT KERTÉSZ JÓZSEFNÉL.

Feldunasor 13. szám.

MAGYAR NOK

ÉVKÖNYVE

MAGY AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

54/916

ALMÉRÉNTI IS KÖNYVTÁR

EMILIA

EST. 1807

NYOMATOTT BUDAPESTI KÖNYVTÁR

1807. évi kiadás

Makrai Lászlóné, született Torma Luiza-

és

Torma Zsófiának,

a művelt lelkű, jeles honleányoknak,

szeretet és tisztelet jeléül.

Emilia.

Makrtai 'Lászóné, született Törns 'László

...

Törns 'László

a konyvot feltét, teljes hitelesítéssel

...

...

Boldogassz. hava **Januáriu** **XXXI** nap.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orsz. naptár.
1 Péntek 2 Szombat	Uj év Kis-Kar. Makár, Ábel	Uj év nap Ábel, Béla	20 Deczember 1863. 21 Juliána
Ev. Mát. 2. Mikor meghalt volna Herodes. — Máté II. 13—23. — Mát. I. 1—25. Jézus nemzetségről.			
3 Vasárnap 4 Hétfő 5 Kedd 6 Szerda 7 Csütörtök 8 Péntek 9 Szombat	C. Genováva szüz Titus püsp. Telesfor Vizkereszt (3. kir.) Bálint, Nicetás Szörén apát Julián vért.	Dániel, Olivia Iza Simon Vizkereszt Arisztid Erhard Erős, Eröske	22 F. 4. Advent 23 40 vértanu 24 Eugenia K. bőjt. vig. 25 Nagy Kar. (Krisz. szül.) 26 B. A. eljegyzése 27 István vértanu 28 2000 vértanu
Ev. Luk. 2. Midőn Jézus 12 éves vala. — Luk. II. 41—52. — Máté II. 13—23. Egyiptomi futásról.			
10 Vasárnap 11 Hétfő 12 Kedd 13 Szerda 14 Csütörtök 15 Péntek 16 Szombat	C. 1. Epiphan Matild Ernő Vitor, Veronika Bódog (Felix) Habakuk Márczel, Géza	C. Remete Pál Matild Ernest Vidorka Bódog Móricz Géza	29 F. Apró szentek 30 Aniz Z. 31 Melánia Januáriu 1864 1 Uj év kriszt. körülmét. 2 Silvester 3 Malachiás 4 70 tanítv.
Ev. János 2. A kánai menyegzőről. — Ján. II. 1—11. — Márk. I. 1—18. Ker. János a pusztában.			
17 Vasárnap 18 Hétfő 19 Kedd 20 Szerda 21 Csütörtök 22 Péntek 23 Szombat	C. 2. Epiph. Jéz. sz. neve Géza Sarolta Fabián és Sebest. Ágnes szüz Vincze vért. B. A. eljegyzése	C. Antal Piroska Sára Fáb. és Seb. Ágnes, Neszi Vincze Emerencia	5 E. Theophil 6 Epiphan. Vizkereszt. 7 Ker. János 8 György D. 9 Policuctus 10 N. Gergely 11 Theodoz
Ev. Máté 20. A szőlőmivesszéről. — Máté XX. 1—16. — Máté IV. 12—17. József odahagyja Nazarethet.			
24 Vasárnap 25 Hétfő 26 Kedd 27 Szerda 28 Csütörtök 29 Péntek 30 Szombat	C. Sept. Timoth. Felicián Pál fordulása Polykárp Aranyszájú János Nagy Károly Szalezi Ferencz Adelgunda	C. Surán Pál ford. Debora Sámson Nagy Károly Valér, Adelg. Adél	12 E. 1. Epiphania után 13 Hermyla 14 Sabbás 15 Pál fordulása 16 Péter székfogl. 17 Antal apát 18 Athanáz
Ev. Luk. 8. A vetőről és magról. — Luk. VIII. 4—15. — Luk. XVIII. 18—27. A fő emberről.			
31 Vasárnap	C. Sexages. Nol. Péter	C. Virgil.	19 E. 2. Epiph. Makár ap.

Merkur a hó első felében esti csillag, Venus reggeli csillag a Scorpióban. Mars reggeli csillag 6 órakor kél. Szintén így Jupiter és Saturnus is.

A hold változásai.

- ☾ Utolsó negyed 2-án, 8 óra 56 p. reggel. ☽ Első negyed 15-én, 12 óra 23 p. este.
● Uj hold 9-én, 9 óra 2 percz reggel. ☾ Teli hold 23-án, 11 óra 19 percz este.

Bójtelő hava Februárius XXIX nap.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orsz naptár.
1 Hétfő	Ignác	Világ	20 Január
2 Kedd	Gyertya szent B. A.	Radó	21 Maximin
3 Szerda	Balázs püspök	Balázs	22 Timotheus
4 Csütörtök	Kórs. And. Veron.	Izidora	23 Kelemen p.
5 Péntek	Ágota, Modesta	Lehel	24 Xenia
6 Szombat	Dorottya szüz	Dorottya	25 Gergely

Ev. Luk. 18. Jézus vakot gyógyít. — Luk. XVIII. 31—43. — Luk. XVIII. 35—43. A jerichói vakról.

7 Vasárnap	C. Quinquag. Romu. ap.	C. Rikárd	26 E. 3. Epiphan. Xenoph.
8 Hétfő	Salamon	Salamon	27 Xenophon
9 Kedd Hushagyó.	Apollonia	Rajnáld	28 Aranysz. János
10 Szerda Hamvazó.	Scholastika szüz	Árpád	29 Ignác v.
11 Csütörtök	Dezsér, Euphrosina	Dezsó	30 N. Basil
12 Péntek	Szerény, Loránt	Lidia	31 Cyril
13 Szombat	Katalin	Kásztor	1

Ev. Máté 14. Jézust megkísérti az ördög. — Máté IV. 1—11. — Luk. XIX. 1—10. Zacheusról.

14 Vasárnap	C. 1. Invoc. Bálint	C. Bálint	2 E. Gyertya sz. B. A.
15 Hétfő	Faust és Jov.	Faustin	3 Simon
16 Kedd	Juliánna	Juliánna	4 Izidor
17 Szerda	Kántor † Sabina	Konstantin	5 Agatha
18 Csütörtök	Simon, Konkordia	Flávián	6 Bukol p.
19 Péntek	Konrád, Zsuzsánna	Zsuzsánna	7 Parthen
20 Szombat	Eleutér, Nemes	Ruben	8 Tódor vért.

Ev. Máté 17. Jézus megdicsőüléséről. — Máté XV. 21—28. — Luk. XVIII. 10—14. A pharizeusról és publikánusról.

21 Vasárnap	C. 2. Remmi. Eleonora	Eleonora	9 E. Friodium
22 Hétfő	Üszökös Péter	Gerzon	10 Karálamp
23 Kedd	Romána, Lázár	Szirén	11 Vazul
24 Szerda	Valburga	Ethelbert	12 Melet
25 Csütörtök	Mátyás	Mátyás	13 Martinián
26 Péntek	Nestor pk.	Ósd, Gyözö	14 Auxentius
27 Szombat	Leander püsp.	Leander	15 Onesimus

Ev. Luk. 11. Jézus ördögöt űz. — Luk. XI. 14—23. — Luk. XV. 11—32. A tékozló fiúról.

28 Vasárnap	B. 3. Oculi. Román ap.	Osvát	16 E. Septuagesim.
29 Hétfő	Auxent	Onisi	17 Leopold

Merkur, Venus, Mars reggeli csillagok. Jupiter 2 órakor, Saturnus 10³/₄-kor este kél.

A hold változásai.

- ☾ Utolsó negyed 1-én, 1 óra 40 p. reggel. ☽ Első negyed 14-én, 2 óra 41 percz éjjel.
 ● Ujhold 7-én, 7 óra 26 percz este. ☾ Teli hold 22-én, 6 óra 17 percz este.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orosz naptár.
1 Kedd	Albin p.	Albin	18 Leo pápa
2 Szerda Bójt. köz.	Simplicius	Jámbor	19 Archippus
3 Csütörtök	Kamilla, Gunda	Kamilla	20 Kánt. Leo p.
4 Péntek	Kázmér	Kázmér	21 Thimothé
5 Szombat	Adorján vért.	Jenő (Eugen)	22 Eugenia

Ev. Ján. 6. Jézus 5000 embert vendégel. — Ján. VI. 1—15. — Máté XXV. 31—46. Az utolsó ítéletről.

6 Vasárnap	B. 4. Laétare. Frigyes	B. Frigyes	23 E. Sex. Mastopust.
7 Hétfő	Aquin. Tamás	Felicián	24 Polycarp
8 Kedd	Filemon, Ist. Ján.	Zoltán	25 Tarazius
9 Szerda	Cyryll és Method	Franciska	26 Porphy
10 Csütörtök	Sebastei 40 vért.	Etel	27 Prokop
11 Péntek	Kosztá, Heraklius	Angyalka	28 Kántor † Vaszilie
12 Szombat	Gergely pápa	Gergely, Örke	29 Eudoxia

Ev. Ján. 8. A zsidók meg akarák Jézust kövezeni. — Ján. VIII. 46—59. — Máté VI. 14—21. A bójtáról és al-mizsnáról.

			Márcezius.
13 Vasárnap	B. 5. Judica. Rozina	B. Rozina	1 E. Quinq. Siropust.
14 Hétfő	Mathild, Zahariás	Matild	2 Nagy bójt kezdete
15 Kedd	Kristóf	Kristóf	3 Eutropius
16 Szerda	Henrik, Czirjék	Özséb	4 Hamvas szerda
17 Csütörtök	Gertrud szüz	Ríza	5 Konon, Syropus
18 Péntek	Sándor. Ede	Sándor	6 42 vértanu
19 Szombat	József. Jozéfa	József	7 Vazul vért. Chersomin

Ev. Máté 21. Jézus bemeneteléről Jeruzsálembé. — Máté XXI. 1—9. — Ján. I. 43—51. Nathanaelről.

20 Vasárnap	B. 6. Virágvasárnap	B. Virágvas.	8 E. 1. Theophil
21 Hétfő	Benedek apát	Bence	9 40 vértanu
22 Kedd	Octavián, Lea	Octavia	10 Kodrat
23 Szerda	Ottó	Victoria	11 Sophronis
24 Csütörtök	Gábor főangyal	Gábor, Gábris	12 Theophanus
25 Péntek	Nagy Péntek	N. Péntek	13 Nicephor
26 Szombat	Nagy Szombat Emanuel	Manó	14 Benedek

Ev. Márk 16. Jézus föltámadásáról. — Márk XVI. 1—8. — Márk II. 1—12. A köszvényesről.

27 Vasárnap	B. Husvétvasárnap	Husvétvasárn.	15 E. 2. Agapius
28 Hétfő	Husvéthétfő	Husvéthétfő	16 Sabinus
29 Kedd	Cyryllus	Eustach	17 Elek
30 Szerda	Angelika, Quirinus	Quidó, Amadé	18 Cyryllus, Cziril
31 Csütörtök	Benjámín, Kornélia	Vilma	19 Chrysanth

Merkur reggeli csillag nehezen látható, Venus és Mars reggeli csillagok, Jupiter 12 óra-
kor, Saturnus 8 órakor kél.

A hold változásai.

- ☾ Utolsó negyed 1-én, 2 óra 28 p. éjjel. ☽ Első negyed 15-én, 7 óra 24 p. reggel.
 ● Ujhold 8-án, 5 óra 16 perc reggel. ☾ Teli hold 23-án, 11 óra 41 perc reggel.
 ☾ Utolsó negyed 30-án, 11 óra 36 perc.

Szt.-György hava   Aprilis   XXX nap.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orsz naptár.
1 Péntek	Hugó püsp., Gilbert	Hugó	20 Mart. Joh. S.
2 Szombat	Paul Ferencz	P. Ferencz	21 Jakab püsp.
Ev. Ján. 20. Jézus eljő ajtó-zárva. — Ján. XX. 19—31. — Márk VIII. 34. IX. Krisztus követéséről.			
3 Vasárnap	B. Quasim. Richárd	B. Heliodor	22 E. 3. Vazul vért.
4 Hétfő	Gyimölcs-oltó B. A.	Ambrus	23 Nicen remete
5 Kedd	Fer. Vinc.	Iren	24 Artemius
6 Szerda		Coelestin	25
7 Csütörtök	Szaniszló	Hermina	26 Gábor
8 Péntek	Dénes püspök	Dénes	27 Matrona
9 Szombat	Dömötör vért.	Dömötör	28 Hiláron
Ev. Ján. 10. A jó pásztorról. — Ján. X. 12—16. — Márk IX. 17—31. A néma ördögöséről.			
10 Vasárnap	B. 2. Miser. Ezech. prof.	B. Dániel	29 E. 4.
11 Hétfő	Leo pápa, Izsák	Leona	30 Klimakus
12 Kedd	Gyula p.	Gyula	31 Híppat
Aprilis.			
13 Szerda	Jusztin	Ida	1
14 Csütörtök	Tiborecz, Valer	Ilka	2 Titus
15 Péntek	Neszte, Olimpia	Neszte	3 Nicetas
16 Szombat	Kaliszt vért.	Áron	4 József r.
Ev. Ján. 16. Egy kis idő múlva megláttok. — Ján. XVI. 16—23. — Márk X. 32—45. Zebedeus fiairól.			
17 Vasárnap	B. 3. Jubilate Rudolf	B. Rezső	5 E. 5. Theodul
18 Hétfő	Eduard, Flóris	Eduard	6 Eutyclus
19 Kedd	Emma	Emma	7 György N. B.
20 Szerda	Victor	Szilárdka	8 Tamás
21 Csütörtök	Kund, Lothár	Anselm	9 Eupsychius
22 Péntek	Kajus és Sotér p.	Sotér	10 Terentius
23 Szombat	Béla	Béla	11 Antipás
Ev. Ján. 16. Elmegyek ahoz, ki elkaldott. — Ján. XVI. 5—15. — Ján. XII. 1—18. Mária lábkenetéről.			
24 Vasárnap	B. 4. Cantate. György	B. György	12 E. 6. Virágvasárnap
25 Hétfő	Márk	Márk	13 Artemon
26 Kedd	Kilit p.	Ervin	14 Márton
27 Szerda	Peregrin hitv.	Zita szüz	15 Aristid
28 Csütörtök	Vitál	Valéria	16 Agapia
29 Péntek	Antalka szüz	Antalka	17 Simeon
30 Szombat	Szien, Katalin sz.	Katinka	18 János rem.

Merkur mint esti csillag a fiastyúk alatt 30-án nagyon jól látható. Venus láthatatlan, Mars hajnali csillag, Jupiter és Saturnus egész éjen át láthatók.

A hold változásai.

- Ujhold 6-án, 3 óra 5 percz éjjel.   ☽ Teli hold 22-én, 2 óra 35 percz reggel.
 ☾ Első negyed 14-én, 1 óra 25 p. reggel.   ☾ Utolsó negyed 29-én, 5 óra 51 p. regg.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orsz naptár.
---------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Ev. Ján. 16. A mit nevemben kérendetek. — Ján. XVI. 23—30. — Ján. I. 1—17. Kezdetben vala az ige.

1 Vasárnap	B. 5. Rog. Fülöp és Jakab	B. Fülöp és Jakab	19 E. Husvét vasárnap
2 Hétfő	Athanáz, Zsigmond	Zsigmond	20 Husvét hétfő
3 Kedd	Kereszt földal.	Ker. földal.	21 Január vért.
4 Szerda	Flórián vért.	Kocsárd	22 Basil
5 Csütörtök	Áldozó Csüt. Pius p.	Jámbor	23 S. György
6 Péntek	János olajb. főz.	Detrik	24 Viz szentelő
7 Szombat	Szanizáló	Szanizáló	25 Márk Ev.

Ev. Ján. 15—16. Midőn eljövend a vigasztaló. — Ján. XV. 26—XVI. 4. — Ján. XX. 19—31. A hitetlen Tamásról.

8 Vasárnap	B. 6. Exaudi. Mihály jel.	B. Ákos	26 E. 2. Vazul vért.
9 Hétfő	Nizián. Gergely	Gergely	27 Simon vért.
10 Kedd	Jób	Hermin	28 Jason
11 Szerda	Barnabás	Gerárd (Gerő)	29 Izsák
12 Csütörtök	Pongrácz	Pongrácz	30 Jakab
			Május.
13 Péntek	Szervác	Szervác	1 Jeremiás
14 Szombat	Bonifác	Bonifác	2 Athanas

Ev. Ján. 14. A ki szeret, megtartja parancsaim. — Ján. XIV. 23—31. — Mark. XV. 42. XVI. 8. Arimathiai Józsefről.

15 Vasárnap	B. 7. Pünkösdi vas.	Pünkösdi vas.	3 E. 3. Timót
16 Hétfő	Pünkösdi hétf. Nep. Ján.	Pünkösdi hétfő	4 Pelagia
17 Kedd	Basil	Bojta	5 Iréne
18 Szerda	Kántor † Libor püsp.	Teodor	6 Jób
19 Csütörtök	Iró	Taksony	7 † Feltal.
20 Péntek	Bernard	Bernát	8 János Evang.
21 Szombat	Valentin	Szilárd	9 Isaiás

Ev. Mát. 28. Nekem van adva minden hatalom. — Ján. III. 1—15. — Ján. V. 2—15. A betegről.

22 Vasárnap	B. 1. Szent hár. Helena	B. Sz. hár. Ilon	10 E. 4. Zel. Simon
23 Hétfő	Dezső püsp.	Dezső	11 Motius vért.
24 Kedd	Johanna	Janka	12 Epiphanius
25 Szerda	Orbán p.	Orbán	13 Glyceria
26 Csütörtök	Urnap. Ágoston	Ágoston	14 Lázár
27 Péntek	Magdolna	Kálvin János	15 Pachomius
28 Szombat	Emil	Vilmos	16 Tivadar vért.

Ev. Luk. 14. A nagy vacsoráról. — Luk. XII. 19—31. — Ján. IV. 5—42. A szamariai nőről.

29 Vasárnap	B. 2. Pünk. ut. Maximil.	B. Miksa	17 E. 5. Andronikus
30 Hétfő	Ferdinánd kir.	Nándor	18 Theodolus
31 Kedd	Petronella	Petronella	19 Patricius

Merkur a hó elején esti csillag, Venus láthatatlan, Mars reggeli csillag, Jupiter és Saturnus egész éjen át láthatók.

A hold változásai.

- Ujhold 6-án 1 óra 30 percz reggel. ☾ Teli hold 21-én 2 óra 40 percz éjjel.
 ☾ Első negyed 13-án 7 óra 37 percz este. ☾ Utolsó negyed 28-án 10 óra 37 p. reg.

Szent-Iván hava

Junius

XXX nap.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orosz naptár.
1 Szerda	Nicodem, Gratian	Fortunata	20
2 Csütörtök	Erasmus (Rézmán)	Erazmus	21 Konst. Helena
3 Péntek	Klotild, Kornél	Kornelia	22 Kántor, Basilius
4 Szombat	Kvirin	Berta	23 Mihály püsp.

Ev. Luk. 15. Az elveszett juhról. — Luk. XIV. 16—24. — János IX. 1—38. A vakon születettről.

5 Vasárnap	B. 3. Pünk. u. Vendel	B. Vendel	24 E. 6. Simon
6 Hétfő	Norbert	Benigna	25 János feje
7 Kedd	Robert	Robert	26 Carpus apát
8 Szerda	Medard püsp.	Medárd, Botond	27
9 Csütörtök	Adelheid	Kolumb	28 Áldozó Csütörtök
10 Péntek	Margit kir.	Margit	29 Kántor † Theodosia
11 Szombat	Barnabás	Gerő	30 Izsák

Ev. Luk. 5. A dus halászatról. — Luk. XV. 1—10. — Ján. XVII. 1—13. Krisztus megdicsőüléséről.

12 Vasárnap	B. 4. Pünk. ut. Crescentia	B. Alfréd	31 E. 7. Hermias Junius.
13 Hétfő	Páduai szt. Antal	Antal, Malvin	1
14 Kedd	Vazul	Vazul	2 Nikephor
15 Szerda	Vitus vért.	Vid	3 Lucilianus
16 Csütörtök	Jusztina	Tinka	4 Methropus
17 Péntek	Adolf	Volkmár	5 Dorotheus
18 Szombat	Marcellian	Elemér	6 Bessarion

Ev. Máté 5. A farizeusok igazságáról. — Luk. XVI. 36—42. — Ján. VII. 37—52. Ha ki szomjuhozik, jöjjön hozzám.

19 Vasárnap	B. 5. Pünk. u. Kam. Gyárf.	B. Gyárfás	7 E. Pünkösöd vasárnap.
20 Hétfő	Silverius, Flora	Flora, Levente	8 Pünkösöd hétfő
21 Kedd	Alajos	Alajos	9 Alexius
22 Szerda	Krisztina	Ákos	10 Timotheus
23 Csütörtök	Szidónia	Szidónia	11 Bertalan
24 Péntek	Keresztelő János	Ker. János	12 Onophrius
25 Szombat	Prosper	Iduna, Mártha	13 Aquilius

Ev. Márk. 8. Jézus 4000 embert vendégel. — Luk. V. 1—11. — Mát. X. 32—38. XIX. 27—30. Ha ki inkább szereti atyját.

26 Vasárnap	B. 6. Pünk. u. János és Pál	B. Jeremiás	14 E. Mindszent
27 Hétfő	László király	László	15 Péterbőjt kezdete
28 Kedd	Leo	Irén	16 Tychó
29 Szerda	Péter és Pál	Péter és Pál	17 Manuel, Bertal.
30 Csütörtök	Pál emléke, Luczina	Luczia	18 Leontinus

Merkur a hónap második felében hajnalsillag, Venus láthatatlan, Mars 1 óraker reggel kél; Jupiter és Saturnus 1—2 óraker hajnalban nyugszanak.

A hold változásai.

- Ujhold 4-én 0. 57 percz este.
- ☾ Teli hold 19-én 12 óra 10 percz éjjel.
- ☾ Első negyed 12-én 1 óra 4 percz este.
- ☾ Utolsó negyed 26-án 3 óra 31 p. éjjel.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orsz naptár.
1 Péntek	Tivadar, Tódor	Tibold	19 Júda
2 Szombat	Sarlós B. A.	Sarl. B. A.	20 Method

Ev. Máté 7. Az ál-profétákról. — Máté V. 20—26. — Máté IV. 18—23. A halászookról.

3 Vasárnap	B. 7. P. u. Korn. püsp.	B. Kornélia	21 E. 2. P. u. Julián
4 Hétfő	Ulrik p.	Berta	22 Özséb (Eusebius)
5 Kedd	Vilma	Vilmos	23 Agrippa
6 Szerda	Izaiás proféta	Sarolta	24 Kereszt sz. János
7 Csütörtök	Vilibald püsp.	Eszter	25 Febronius
8 Péntek	Kilián püsp.	Gillyén	26 Dávid rem.
9 Szombat	Lukréczia szüz	Luiza	27 Péter bójt vége

Ev. Luk. 16. Az igazságtalan sáfárról. — Márk VIII. 1—9. — Máté VI. 24—34. Senki sem szolgálhat két urnak.

10 Vasárnap	B. 8. P. u. Amália	B. Ilma	28 E. 3. P. u. Cyrus
11 Hétfő	Pius p.	Bátor	29 Péter és Pál
12 Kedd	Henrik	Henrik	30 12 Apostol
13 Szerda	Margit szüz	Ödön	Julius.
14 Csütörtök	Bonaventura	Karolina	1 Cosma
15 Péntek	Apostolok oszlása	Örs	2 Sarlós B. A.
16 Szombat	Zoroard	Rúth	3 Hyacinth vért.
			4 András érsek

Ev. Luk. 19. Jézus siratja Jeruzsalemét. — Máté VII. 15—23. — Máté VIII. 5—13. A főember szolgájáról.

17 Vasárnap	B. 9. P. u. Genováya	B. Elek	5 E. 4. P. u. Athanáz
18 Hétfő	Arnold püsp.	Arnold	6 Sziszoj Tamás
19 Kedd	Paul. Vincze	Vincze	7 Prokópius
20 Szerda	Illés prof.	Illyés	8 Pankrácz
21 Csütörtök	Dániel prof.	Dániel	9 45 vértanu
22 Péntek	Mária Magdolna	Magdolna	10 Euphemia
23 Szombat	Libor, Apollinár	Libor	11 Proklus

Ev. Luk. 18. A farizeusról és publikánusról. — Luk. VI. 1—9. — Máté VIII. 28—1. A volt ördöngösről.

24 Vasárnap	B. 10. P. u. Jolántha	B. Kriszt., Jolán	12 E. 5. P. u. Gáb. főan.
25 Hétfő	Jakab apostol	Jakab	13 Proklus
26 Kedd	Anna szüz	Anna	14 Aquila
27 Szerda	Pantaleon	Pentele	15 Kerikus
28 Csütörtök	Incze pápa	Sámson	16 Athenog
29 Péntek	Mártha, Szerafin	Mártha	17 Marina
30 Szombat	Abdon	Judit	18 Sisóás

Ev. Mark. 7. Jézus siket-némát gyógyít. — Luk. XIX. 41—48. — Máté IX. A köszvényesről.

31 Vasárnap	B. 11. P. u. Loyolai Ignác	B. Oszkár	19 E. 6. P. u. Makrin.
-------------	-----------------------------------	-----------	-------------------------------

Merkur és Venus láthatatlanok, Mars 11 óraker este kél, Jupiter és Saturnus esti csillagok.

A hold változásai.

- Ujhold 4-én 1 óra 40 percz reggel.
- ☾ Teli hold 19-én 7 óra 52 percz reggel.
- ☾ Első negyed 12-én 5 óra 7 percz regg.
- ☾ Utolsó negyed 25-én 10 óra 2 p. este.

Kisasszony hava   **Augusztus**   XXXI nap.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-oroszl naptár.
1 Hétfő	Vasas sz. Péter	Péter	20 Illés
2 Kedd	Portiuncula	Gusztáv	21 Ezechiél
3 Szerda	István felt.	Laura	22 Mária Magdolna
4 Csütörtök	Domokos rem.	Domokos	23 Trophim
5 Péntek	Afra	Ozvald	24 Krisztina
6 Szombat	Urunk színe változ.	Karácson	25 Anna

Ev. Luk. 10. Az irgalmas számariairól. — Luk. XVIII. 9—14. — Máté IX. 27—33. Jézus két vakot gyógyít.

7 Vasárnap	B. 12. P. u. Kajetán	B. Donát	26 E. 7. P. u. Hermolans
8 Hétfő	Czirjék vért.	Klarissza	27 Pantaleon
9 Kedd	Román	Erik	28 Prokus
10 Szerda	Lőrincz vért.	Lőrincz	29 Kallinikus
11 Csütörtök	Zsuzsanna	Zsuzsa, Olga	30 Szilas
12 Péntek	Klára szűz	Klára	31 Eudocimus
13 Szombat	Ipoly	Vidorka	Augusztus. 1 Bold. A. bójt. kezd.

Ev. Luk. 17. Jézus 10 belpoklost gyógyít. — Márk. VII. 31—37. — Mát. XIV. 14—22. Jézus 5000 embert vendégel.

14 Vasárnap	B. 13. P. u. Özséb	B. Özséb	2 E. 8. P. u. István
15 Hétfő	B. A. Mennybem.	N. B. Asszony	3 Izsák
16 Kedd	Rókus	Rókus	4 Arisztárch
17 Szerda	Bertrám, Szabad	Szabad	5 Eusignius
18 Csütörtök	Ilona császárné	Ilona	6 Úr színe változ.
19 Péntek	Szebald	Arthur	7 Dometius
20 Szombat	Szent István király	István kir.	8 Emiliánus

Ev. Máté 6. Senki sem szolgálhat két urnak. — Luk. XX. 23—37. — Máté XIV. 22—34. A háborgó tengerről.

21 Vasárnap	B. 14. P. u. Fidelia	B. Hivke	9 E. 9. P. u. Mátyás ap.
22 Hétfő	Filibert, Timotheus	Alfonz, Jenő	10 Lőrincz
23 Kedd	Fülöp	Fülöp	11 Máté, Eupl.
24 Szerda	Bertalan	Bertalan	12 Photius
25 Csütörtök	Lajos király	Lajos	13 Maxim
26 Péntek	Sámuel prof. Soma	Sámuel	14 Mikeés
27 Szombat	Kalazanczi József hitv.	Uzád	15 B. A. Mennybem.

Ev. Luk. 7. A naimi ifjuról. — Luk. XVII. 11—19. — Máté XVII. 14—23. A holdkórságról.

28 Vasárnap	B. 15. P. u. Ágost. püsp.	B. Gusztáv	16 E. 10. P. u. Kép levét.
29 Hétfő	K. János fejevétele	János fejev.	17 Miron
30 Kedd	Órangyal. Rózsa	Rebeka	18 Florus
31 Szerda	Rajmund hitv.	Paulin	19 Endre

Merkur esti csillag, Venus láthatatlan, Mars a bikában 10 órakor este kél, Jupiter és Saturnus esti csillagok.

A hold változásai.

- Ujhold 2-án 3 óra 50 percz este.   ☾ Teli hold 17-én 2 óra 53 percz este.
 ☽ Első negyed 10-én 7 óra 14 percz este.   ☾ Utolsó negyed 24-én 7 óra 20 p. regg.

Sz.-Mihály hava Szeptember XXX nap.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orosz naptár.
1 Csütörtök	Egyed, Verona	Egyed	20 István
2 Péntek	Efraim, Kalixa	Efra	21 Tádé
3 Szombat	Mansvét	Absolon	22 Agathon

Ev. Luk. 14. Jézus vizkórsgost gyógyít. — Máté VI. 24—34. — Máté XVIII. 25—35. A király számvételéről.

4 Vasárnap	B. 16. P. u. Rozália	B. Rozalia	23 E. 11. P. u. Lupus v.
5 Hétfő	Victorin püspök	Erős	24 Eutichius
6 Kedd	Zachariás	Zacharias	25 Bertalan
7 Szerda	Regina szüz	Regina	26 Adrián
8 Csütörtök	Kisasszony napja	Kisasszony	27 Poimén
9 Péntek	Gorgon	Aduman	28 Mózes
10 Szombat	Toled, Miklós	Döme	29 János fejevétele

Ev. Máté 22. A legfőbb parancsról. — Luk. VII. 11—17. — Máté XIX. 16—26. A gazdag ifjuról.

11 Vasárnap	B. 17. P. u. Jácint	B. Ábrahám	30 E. 12. P. u. Alexander
12 Hétfő	Guido, Tóbiás	Guidó	31 Mária ör.
Szeptember.			
13 Kedd	Leontina	Lorán	1 Stylites
14 Szerda	Sz. Keresztfölemelés	Salamon	2 Mamas
15 Csütörtök	Hildegárd, Nikodém	Nikodém	3 Anthim p.
16 Péntek	Ludmilla, Mili	Eufémia	4 Babyla
17 Szombat	Ludovika	Jodók	5 Zakariás

Ev. Máté 9. Jézus köszvényest gyógyít. — Luk. XIV. 1—11. — Máté XXI. 33—42. Egy gazda szőlőt ültet.

18 Vasárnap	B. 18. P. u. Iréne vért.	B. Irén	6 E. 13. P. u. Eudoxia
19 Hétfő	Január vért.	Konstantin	7 Szozon
20 Kedd	Eustach	Eustach	8 Kisasszony nap
21 Szerda	Kántor † Máté apost.	Máté	9 Joachim
22 Csütörtök	Móricz (Mór) vért.	Móricz	10 Menodora
23 Péntek	Teréz, Thekla	Thekla	11 Theodora
24 Szombat	Gellért püspök	Gellért	12 Autonom

Ev. Máté 22. A király menyegzőjéről. — Máté XXII. 34—46. — Máté XXII. 2—14. A király menyegzőjéről.

25 Vasárnap	B. 19. P. u. Kleofás, Fark.	B. Farkas, Boris	13 E. 14. P. u. Kornél vért.
26 Hétfő	Cziprián	Nilus	14 Kereszt főlemel.
27 Kedd	Kozma és Demjén	K. Demjén	15 Nicetas
28 Szerda	Wenczel	Venczel	16 Euphemia
29 Csütörtök	Mihály főangyal	Mihály	17 Zsófia
30 Péntek	Jeromos	Jeromos	18 Kánt. Eumenes

Merkur a hó elején esti csillag, később láthatatlan; Venus nem látszik, Mars 9 órakor kél, Jupiter csak a hó elején látható, Saturnus láthatatlan.

A hold változásai.

- Ujhold 1-én 7 óra 24 percz reggel.
- ☾ Teli hold 15-én 10 óra 25 percz este.
- ☽ Első negyed 9-én 7 óra 7 percz reggel.
- ☾ Utolsó negyed 22-én 8 óra 10 p. este.
- Ujhold 30-án 11 óra 59 percz éjjel.

Mindszent hava

Október

XXXI nap.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orosz naptár.
1 Szombat	Remigius püsp.	Aladár	19 Trophimus

Ev. Ján. 4. A király fiáról. — Máté IX. 1—8. — Máté XXII. 35—46. A legfőbb parancsról.

2 Vasárnap	B. 20. P. u. Theoph. Rách.	B. Leogard	20 E. 15. P. u. Eustach
3 Hétfő	Kandid vért.	Jéra	21 Kodratus
4 Kedd	Ser. Ferencz és őrangy. ün.	Ser. Ferencz	22 Phokas
5 Szerda	Placida	Aurelia	23 János fog.
6 Csütörtök	Brunó hitv.	Friderika	24 Thekla
7 Péntek	Justina, Gerold	Etelka	25 Euphrosina
8 Szombat	Brigitta	Pelagia	26 János ev.

Ev. Máté 18. A király számveteléről. — Máté XXII. 1—14. — Máté XXV. 14—23. A hű szolgáról.

9 Vasárnap	B. 21. P. u. Dénes p.	B. Dénes	27 E. 16. P. u. Kalisztrat
10 Hétfő	Borg. Ferencz, Filoméla	Gida (Gedeon)	28 Chariton
11 Kedd	Burgh. p.	Kálmán	29 Czirják
12 Szerda	Miksa p.	Miksa	30 Gergely v.
13 Csütörtök	Kálmán, Ödön	Ödön	Október.
14 Péntek	Kallist-püspök	Bozó	1 Cyprián
15 Szombat	Terézia szűz	Teréz, Terka	2 Areop. Dénes

Ev. Máté 22. Adjátok meg a császárnak mi a császáré. — Ján. IV. 47—54. — Máté XV. 21—28. A cananeai nőről.

16 Vasárnap	B. 22. P. u. Gallus ap.	B. Gál	4 E. 17. P. u. Hierotheus
17 Hétfő	Hedvig özv.	Hedvig	5 Karithina
18 Kedd	Lukács ev.	Lukács	6 Tamás ap.
19 Szerda	Alk. Péter, Ferdinánd	Nándor	7 Sergius
20 Csütörtök	Vendel hv.	Ellák	8 Pelágia
21 Péntek	Orsolya	Orsa	9 Jakab ap.
22 Szombat	Mór pk. Kordula	Kordula	10 Eulampius

Ev. Máté 9. A főember leányáról. — Máté XVIII. 23—35. — Luk. V. 1—11. Péter halászásáról.

23 Vasárnap	B. 23. P. u. Kapiszt. Ján.	B. Szevér	11 E. 18. P. u. Fülöp ap.
24 Hétfő	Ráfael főangyal	Ráfael	12 Probus
25 Kedd	Krizanth	Blanka	13 Karpus
26 Szerda	Dömötör vért.	Dömötör	14 Parascsev. N. Gergely
27 Csütörtök	Sabina szűz	Szabin	15 Lucianus
28 Péntek	Simon és Juda	Simon, Juda	16 Longinus
29 Szombat	Zenóbius, Zenóbia	Nárczis	17 Hoseás prof.

Ev. Máté 13. A jó magról. — Máté XXII. 15—22. — Luk. VI. 31—36. Az ellenség szeretéséről.

30 Vasárnap	B. 24. P. u. Claudia	B. Claudia	18 E. 19. P. u. Lukács ev.
31 Hétfő	Farkas püspök	Reformatio ün.	19 Joel prof.

Merkurt reggel jól látni, Venus kevés ideig esti csillag, Mars egész éjen át látható, Jupiter és Saturnus nem látszik.

A hold változásai.

- ☾ Első negyed 8-án 4 óra 53 percz este. ☽ Utolsó negyed 22-én 12 óra 44 p. éjjel.
 ☽ Teli hold 15-én 7 óra 32 percz reggel. ● Ujhold 30-án 4 óra 44 percz este.

Sz.-András hava **November** **XXX nap.**

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-oroszl naptár.
1 Kedd	Minden szentek napja	Mind szentek.	20 Artemisia
2 Szerda	Halottak napja	Halottak eml.	21 Hilárlon
3 Csütörtök	Hubert	Hubert	22 Aczerbius, Albina
4 Péntek	Borom. Károly	B. Károly, Linda	23 Jakab apost.
5 Szombat	Imre hercege	Imre	24 Arethas

Ev. Máté 8. Jézus hajójáról. — Máté IX. 18—26. — Luk. VII. 11—16. A naimi ifjuról.

6 Vasárnap	B. 25. P. u. Lénárd htv.	B. Lénárd	25 E. 20. P. u. Marczlán
7 Hétfő	Malakiás, Engelbert p.	Adolf	26 Dömötör
8 Kedd	Godofred	Gottfried	27 Nestor
9 Szerda	Tivadar, Teodora	Tihamér	28 Terentius
10 Csütörtök	Avellini András	Florentina	29 Anastasia
11 Péntek	Márton püspök	Luther Márton	30 Zenóbius
12 Szombat	Márton pápa, Aurél	Melinda	31 Stachius

Ev. Máté 13. Hasonló a mennyország a mustármaghoz. — Máté XIV. 15—28. — Luk. VIII. A vetőről és magról.

November.			
13 Vasárnap	B. 26. P. u. Arkádus	B. Szerafin	1 E. 21. Pünl. után
14 Hétfő	Szeréna	Levin	2 Acintimus
15 Kedd	Lipót	Lipót	3 Aceptim
16 Szerda	Edmund, Homér	Otmár	4 Joannicius
17 Csütörtök	Gergely püspök	Anián, Anica	5 Galaktion
18 Péntek	Hilda, Odó	Eugenia	6 Pál püspök
19 Szombat	Örsébet özv.	Magy. Örzse	7 33 vértanu

Ev. Máté 24. A végpusztulás iszonyairól. — Máté XXV. 31—46. — Luk XVI. 19—31. A gazdag és szegény emberről.

20 Vasárnap	B. 27. P. u. Valoisi Bódóg	A. Lolla, Jolán	8 E. 22. P. u. Mihály
21 Hétfő	B. A. beavatása	Olivér	9 Onesiphorum
22 Kedd	Cziczella (Czeczil)	Gizela	10 Erasmus
23 Szerda	Kelemen püspök	Kelemen	11 Menas
24 Csütörtök	Emilia, János a kfsz.	Flóra	12 El. János
25 Péntek	Katalin	Katalin	13 Ar. sz. János
26 Szombat	Konrád	Zaránd	14 Fülöp ap.

Ev. Luk. 21. Telek lesznek. — Máté XXI. 1—9. — Luk. VIII. 26—29. Jézus ördögöt űz.

27 Vasárnap	B. 28. 1. Advent v. Vigil.	B. Virgil	15 E. 23. P. u. Guriás
28 Hétfő	Szosthenes hv.	Sosthén	16 Máté ap.
29 Kedd	Saturnius, Noe	Günter	17 Gergely
30 Szerda	Sz. András	András	18 Pláton

Merkur láthatatlan, Venus esti csillag, Mars egész éjen át látható, Jupiter és Saturnus reggeli csillagok.

A hold változásai.

- ☾ Első negyed 7-én 1 óra 9 percz reggel. ☽ Utolsó negyed 21-én 8 óra 33 p. reggel.
 ☾ Teli hold 13-án 6 óra 50 percz este. ● Uj hold 29-én 8 óra 33 percz reggel.

Karácson hava   Deczember   XXXI nap.

Hónapi és heti nap.	Katholikus naptár.	Protestáns naptár.	Görög-orsz naptár.
1 Csütörtök	Eligiús	Natalia	19 Abdias
2 Péntek	Bibiana szüz	Aranka, Atala	20 Gregorius
3 Szombat	Xávér Ferencz	Xav. Ferencz	21 B. A. beavatása

Ev. Máté 11. Ker. János fogságáról. — Luk. XXI. 25—36. — Luk. VIII. 40—55. Jairus leányáról.

4 Vasárnap	B. 2. Advent Borbála	B. Borcsa	22 E. 24. P. u. Philemon
5 Hétfő	Sabbás apát	Abigail	23 Amphiloé
6 Kedd	Miklós püspök	Miklós	24 Kelemen
7 Szerda	Ambrus püspök	Ambrus	25 Katalin
8 Csütörtök	Mária fogantatása	Viola	26 Alipius
9 Péntek	Leokádia szüz	Caesar	27 Per. Jakob
10 Szombat	Judith, Eulália	Judith	28 István remeté

Ev. János 1. Kuldenek a zsidók Jánoshoz papokat és levítákat. — Máté XI. 2—10. — Luk. X. 25—37. Az irgalmas szamariáról.

11 Vasárnap	B. 4 Advent Damáz	B. Bulesú	29 E. 1. Advent Paramon
12 Hétfő	Hemogen, Maxencz püsp.	Ottília, Szilárdka	30 András
Deczember.			
13 Kedd	Lucza	Luczia	1
14 Szerda	Kántor † Spiridion püsp.	Attila, Nikáz	2 Habakuk
15 Csütörtök	Ireneus püspök	Iren, Pompejus	3 Sophoniás
16 Péntek	Etelka	Albina	4 Kántor † Borbála
17 Szombat	Lázár, Florián	Karasz, Ede	5 Sabbás apát

Ev. Luk. 3. Tiberius császár uralkodásának 15. évében. — Ján. I. 19—23. — Luk. XII. 16—21. A gazdag ember temetéséről.

18 Vasárnap	B. 4. Advent Gratián p.	B. Turul, Achil.	6 E. 2. Advent Miklós
19 Hétfő	Nemesius, Maura	Nemtő, Móra	7 Ambrosius
20 Kedd	Theofil	Jenke	8 Patap
21 Szerda	Tamás	Tamás	9 B. A. fogant.
22 Csütörtök	Zeno, Flávián vért.	Koppány (Kupa)	10 Hermes
23 Péntek	Dagobert, Viktoria sz.	Viktoria	11 Dániel
24 Szombat	Ádám és Éva	Ádám, Éva	12 Spiridion

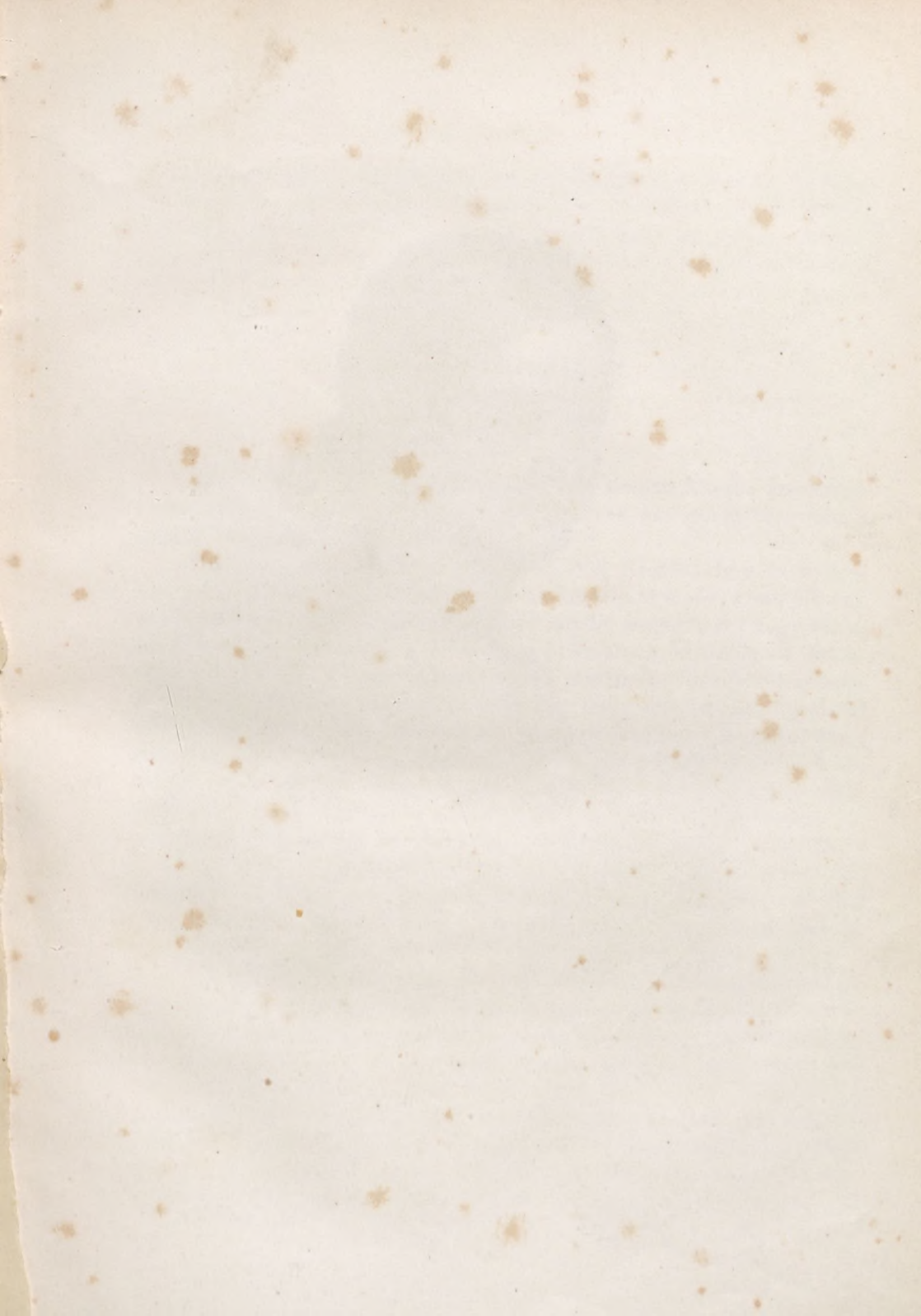
Ev. Luk. 2. Augustus parancsáról. — Luk. II. 1—14. — Luk. XVI. 16—24. A nagy vacsoráról.

25 Vasárnap	B. Karácson 1. napja	B. N.-Karácson	13 E. 3. Advent Eustrat.
26 Hétfő	István vértanu	István vért.	14 Thyrsus
27 Kedd	János evangelista	János	15 Eleuthér
28 Szerda	Apró szentek	Opos, Apor	16 Hageus
20 Csütörtök	Tamás püsp. vért.	Árpád, Zeren	17 Dániel
30 Péntek	Dávid király	Dávid	18 Kánt. Sebest.
31 Szombat	Sylvester	Sylvester	19 Bonifáczius

Merkur láthatatlan, Venus és Mars esti csillagok, Jupiter és Saturnus reggeli csillagok.

A hold változásai.

- ☾ Első negyed 6-án, 8 óra 50 p. reggel.   ☾ Utolsó negyed 21-én, 6 óra 19 p. reggel.
 ☽ Teli hold 13-án, 8 óra 28 perc reggel.   ● Új hold 26-án, 10 óra 38 perc este.

Größte Reichy Palmé's.

A nők hivatása.

Major Bélától.

Nem saját eszméimet akarom előadni; csupán fűzérbe szeretném szedni azokat, melyeket e tárgy körül elszórva hallottam, olvastam, s melyek megmaradtak lelkem előtt.

Szavaim nem szolgálnak tanításul. Sok lélekfönségre és nyugalomra van a nőknek hivatásuk betöltése körül szükségük, életutjuk sok erőt föltételez, hogy a belső egyensúlyt mindig megtartsák, hogy számtalan kötelességeik közül, a jelennek a pillanatnak kivánalmait betöltésük s azokon lelkök szabadságával mégis fölülemelkedjenek, és mindig szemeik előtt tartsák magasztos czéljukat, mely felé buzgó kitartással törekedniök kell; biztos tapintattal kell megválasztaniok az eszközöket, melyek e czél felé segínek, hogy mindig a hasznost és szükségest kövessék és erejüket feleslegesre vagy czéliránytalanra ne pazarolják. Szép pályájukon diadallal és eredménynyel haladni, mindig küzdeni, de úgy, hogy a küzdelem ne lássék és csak eredményeiben nyilvánuljon: ez a nők föladata; e föladattal megküzdeni pusztán kiváló természeti adományaikkal, a mik az „nemes“ nevet méltán érdemlik, és jó nevelés által lesznek képesek. Ezt nem lehet megtanulni; erre ninesenek általános szabályok.

Azért mondtam, hogy szavaim nem akarnak tanítás lenni; szerény elmélkedés az egész, melynek törekvése: elvonni a fátyolt a nők titkosan ható működéséről és felmutatni, mily fontos a nők ezen működése az egész emberiségre. A nők áldást áraszthatnak az egész emberiség fölé; áldás száll reájok, ha ezt valóban teszik is!

A jelenkor államszervezési elmélete nem rendeli alá az embert a polgárnak. A felvilágosodott ész méltánylására jutott az örökigazságu és érvényű jogoknak, melyeket az emberiség születésével örököl, s nem igyekszik többé elnyomni azokat, de sőt fejleszti, terjeszti és megvédi

külső erőszaktól. Lassan haladt a művelődés e magas fokáig, de lankadatlanul küzdve, elérte azt és megnyugodva tekint vissza a téveszmékre, melyek — hála az ég akaratának! — már csak a múltban élnek, s a történelemnek, és nem többé az emberiségnek állagát teszik sötétté. A szellem tisztult, lerázta bilincseit, az erkölcsök nemesültek és sok előítélet rémes tábora le van küzdve.

A haladás ez új légkörében szabadabban lélegzett minden: az emberiség egyenjogúsága ki lőn mondva; megszokott béklyók leverettek emberi kezekről, s a rabszolgaság eszméje a múlt rémképeit szaporítja már!

A művelődés diadalának gyümölcseit legnagyobb mérvben a nők élvezék. Az emberi nem szebb, s mondhatjuk, jobb felét kiszabadítja e diadal eddigi szolgáltságából, s fölemelte azon fényes polezra, mely megilleti; saját méltóságának tudatára juttatá és a *hivatást* feltárta előtte, míg a férfi-értelem előtt e hivatás fontosságát fejté ki.

Határozottan nem lehet minden egyes nemzetnél a történelemből kimutatni, mikor állt be a tökéletes átalakulási mozgalom. E tekintetben határozott válaszfalul a műveletlenség és polgárosultság közt, napfordítójául az emberek gondolkozásmódjának, általánosan még a keresztyénséget sem lehet elfogadni; volt sok nép, mely a keresztyénség előtt is felvilágosodottságot és talán a természettől nyert műveltséget árukt el, míg találkozott olyan és mai napig is van, melynek megrögzött balfogalmait, előítéleteit, és durva szokásait még a keresztség megtisztító vize sem mosta le. Általános tényt, vagy eseményt nem lehet fölmutatni, mely e változást előidézte; némelyek korán megért népek voltak, másoknál a műveltség, a felvilágosodás átalakító momentuma későbbben állt be, vagy még csak ezután fog beállani.

Ki a történelmet figyelmesen olvassa és nem pusztán egyes világrengető események iránt érdeklődik, hanem bir lelki fogékonysággal azon el-eltűnő, de hatásaikban mindig megmaradó erők iránt, melyek egy nép sorsát igazgatják, méltányolni fogja és csudálkozva vallja be a reformátorok éles elméjét, a kiknek nagyszerű átalakítási terveik közepette először is a nők sanyaru állása tűnt szembe. Belátták ők, hogy a nők elnyomott állapota gátat vet az ő fölvilágosítási és népboldogítási működésök elé. Első gondjuk volt, a nőket föl szabadítani és egyenjogusítani; azután könnyen ment minden haladási mozgalom. A nők kellő tért nyerve régen, oly sok századon keresztül vesztegelni kényszerült szellemi erejüknek, a műveltség legbuzgóbb apostolaivá lettek.

Valamint egyes férfiak, úgy egész néptörzsek műveltségi állását legbiztosabban meghatározhatni azon bánásmódból, melyben a nőket részeltetik. A mely népnél a lovagiasság és gyöngédség a nőnem iránt élt, az nem volt vad és műveletlen, ha nem is tudományi, de lelki tekintetben, soha!

A jelenkorban is vannak vad népek, melyek a nőket kunyhóikhoz lánczolják, vad kényuraskodással uralkodnak fölöttük, s megtagadják tőlük az emberi közös lelket, értelmet. E bánásmód nyílt tanujele annak, hogy azon népek vadak; innen és ez által magyarázható az alárendeltség, melyben e népek más nemzetek iránt állnak.

Sőt a történelem mutat fel példákat, hogy midőn valamely állam népe, mely előbb a műveltség polezán állott, egyszerre aláülyedt, hanyatlásának jelét, valamint műveltséget is legkirívóbban a nők iránti bánásmódjában tünteté ki. Mig Rómában a Coruéliák, Aureliák, Attiák, — a Grachusok, Caesárok, Augustusok anyjai, — tiszteletben és elismert jogok védelmében állottak, nagy volt Róma s az általa meghódított népek közé a polgárosultság fáklyáját lobogtatá; hanem midőn a műveltség undok kinövése, az elpuhultság állott be és a testtel együtt elkorcsosult a szellem is, midőn az eltörpült, lelkileg-testileg oly mélyre bukott férfiak kikaczagták az asszonyi erényt, sőt a nevelés terén sem engedtek neki befolyást, mert rossz példa és jogok kibocsátása által önálló lábba helyezék a gyermeket saját anyja ellenében; midőn a nő, kinek feladata a férj erkölceseit kiművelni, vagy rabszolgálónője vagy — a másik szélsőség örjögésében — bálványképe lett a férjnek, hogy arra vagy nem tudott hatni, vagy őt megvetni kényszerült: akkor a héthalmu város nem csak anyagilag veszíté el hatalmát a népek többsége fölött, hanem a szellem túlsúlyában is; azok túlszárnyalták őt nem csak az aczél, hanem a műveltség erejével is.

Mert azon, általok barbároknak nevezett népek, kik messze Ázsiából jöve, ellenök állottak, épen a római állam ellenképét tüntetétek fel mind köz-, mind magánéletökben; nálök patriarchális kormányzat és családélet uralkodott, a nők tiszteletben — de nem lealázó bálványozásban — részesültek és a nevelés és hitvesi kötelességek körül egész tért nyerve, fiaikat és férjeiket megtarták az erkölcsök fenkölt állapontján. Erről minden történetirő tanúskodik.

Az elnyomott nőnek szelleme is elnyomatik, s az emberiség meglesz fosztva legszebb és oly szükséges kiegészítésétől, a nők szellemi működésétől, mig a másik véglet, a nők istenítése s a férfiak elgyen-

gült alárendeltsége szintén károsnak bizonyult be. Legjobb itt is az áldott közélet, mely a nőtől nem tagadja meg az isteni hivatást és kellő tért enged annak kifejtésére, de másrésről nem fosztja meg a nőt nőiségétől, mely nélkül elveszti magasztos rendeltetését és minden jó tulajdonait.

A jelenkor művelt népei megtartják az utat, melyen a nőknek haladniuk kell, hogy hivatásukat betöltsék és használjanak a társadalomnak.

A férfi nem akarja szolgálójává tenni a nőt; nem akarja ez által magát megfosztani a szellemi együttlét boldogságától, mely egyedül képes a férfi lelkét kielégíteni; mert ezt téve, a férfiak saját magukat rabolnák meg, és a természet és isteni rendelet ellen cselekednének. Avagy hiába adta volna a természet a nőknek azt a szelid, finom, gyöngéd és értelmes lelket? Bizonyynyal nem; de sőt nekik eszmélni, különböztetni, szeretni és gondolkodniuk kell, hogy betölthessék rendeltetésüket.

Viszont elpuhult lélek bálványául sem állítják fel a nőt. Mert hiszen annak hivatása nem az uralkodás. Jólíphet „gyémánt a nő az emberiség koronájában,“ mégis csak úgy ragyog teljes világitásban, ha a koronába *befoglalva* marad.

A nő nemesebb hivatása és társadalmi egyenjogúsága el van ismerve; a hol a műveltség lehető előhaladottságban van, ott gátakat sem tesznek ez egyenjogúság tényleges foganatosítása ellen.

Nálunk azonban még nem annyira. Látjuk például, hogy Angolországban a nők nem csak írónők, hanem minden szellemi és anyagi foglalkozást üznek, melyet természeti tehetségeik csak lehetővé tesznek; elláthatnak számos köz- vagy magán tiszteletet, a nélkül, hogy ez által rágalomnak vagy megítéltetésnek volnának kitéve.

A nők önálló megélhetésének nálunk nem annyira phisicai oka van, mert hisz a mi nőink is képesek volnának arra, mire az angol nők! — az ok inkább az előítéletes világnézetben uralkodik, melylyel az emberek — nagy elfogultan, — viseltetnek az önálló nők iránt.

A legközelebb lefolyt vita az írónőkről elég szomorú példa rá, mily balul vélekedhetnek némely tárgy felett a legtudományosabb és legfelvilágosodottabb férfiak is; példa rá, hogy azon elfogult lenézés, melylyel a műveletlen népek viseltetnek a nőkiránt, még most sem birt teljesen elenyészni.

A nőktől nem lehet megtagadni a szellemet, nem a szépészeti érzé-

ket és izlést, s mégis semmi sincs még téve, hogy a nők ellenében uralkodó előítéletek és balfogalmak oszlojanak. Inkább engedik át bizonytalan jövőnek, nyomornak és bűnnek, semhogy tisztességes keresetnődről gondoskodnának számukra. Nálunk az olyan nő, ki bármilyen tisztességes önálló iparágat vagy üzletet folytat, félig-meddig azok közé soroztatik, a kik a nőiség határait túllépték. Arról pedig, hogy a leányokat egyenesen ilyen célra nevelnék, épen szó sincs.

Bár a nő valóságos rendeltetése a család, a kis körre szorított házfoglalkozás, mégis el kell fogadnunk, hogy életök fentartására, ha erre rá vannak szorulva, minden pályát választhassanak és folytathassanak, melyre testi és szellemi tulajdonokkal birnak.

Ez azonban csak a kivételekre szól, csak azok részére, kik rá vannak szorulva; általános szabályként a nő a férj alárendeltje, az ő köre a család.

Ott működik ő és tölti be hivatását, mely hivatás — nagy szónak látszik bár, de úgy van: — az emberiség nemesítése, és e nemesítés által annak boldogítása.

Nézzük körülményesebben, hányféle működésben s mily hatással nyilatkozik a hivatás a nők különféle álláspontja szerint.

Látjuk, hogy a nő négyféle szerepet játszhatik az életben; hármon, az *anya*, *hitves* és *házinő* szerepén keresztül huzódik, a hivatás negyedik nyilvánulása, a *honleányi* kötelesség. A szerepek sokszor összeolvadnak; kettő, három — néha mind a négy is egyesül egy nő egyéniségében, a kinek aztán négyszeres hatásköre, de egyszersmind négyszeres kötelezettsége is van.

Nem merjük álitani, hogy egy e négy hivatási nyilvánulás közül elég volna a nők rendeltetése betöltésére; de mindenki úgy működik, a mint lehetséges, és boldog, valamint boldogító azon ember, legyen az férfi, vagy nő, ki azon helyet, melyet a társadalomban elfoglal, egészen betölti. A kis körben kifejtett munkásság, másokéval egyesülve, nagy eredményeket szül, s már maga a természet megtanít, hogy semmi sincs az anyagi világban, a mi mellőzendő, vagy értéktelen volna; épen így van ez a szellem világában is.

Vegyük a nők hivatásának egyes nyilvánulásait szemügyre. Bizonyára minden józan gondolkozású ember be fogja látni, hogy midőn azt mondtam: a nők hivatása az emberiség boldogítása, igazat mondtam.

A kegyes olvasónő meg fogja engedni, hogy mindenütt általános ságban beszéljek; mikor azt mondom: *anya*, *hitves*, *házinő* és *honleány*,

azt abban az értelemben kérem vétetni: anyák, hitvesek, házinők és honleányok egész összesége. Vannak kivételek a nők között is, kik nem tartják szemök előtt, vagy tán nem is bírják felfogni létök czélját, de ezek, — hála istennek! — csak kivételek. Adná az ég, hogy e kivételek száma mindig kevesbednék, mert valódi boldogság csak akkor lesz elérhető, ha minden nő tökéletes leend. A nők nagy többsége erre törekszik és én — rövid elmélkedésem folytán — úgy veszem fel, mintha ez már tényleg megtörtént volna; mintha a nők mindegyike, a mennyire azt emberi véges erőnk engedi, tökéletes volna.

Legelső helyen, legszebb világításban áll és legnagyobb hatályljal bir a nő hivatása, mint anyáé.

Jeles férfiak csak jeles anyáktól származhatnak. Napoleon egy estélyen egy elismert nagy szellemű delnőhöz azon kérdéssel fordult:

— Honnan van a mostani időben a férfiak e lazultsága?

A delnő igazán és szépen felelt neki:

— Onnan, sire, mert Franciaországban nincsenek többé jó anyák!

Mutassatok a világon befolyást, hasonlót ahhoz, a melyet az anyák gyakorolnak gyermekeikre! akármily viszony képes-e oly nagyszerű hatást felmutatni, mint a mely az anya és gyermeke között van?

Főrésze van e befolyás megszerzésében a szeretetnek.

A férfi szívében nagyobbra tör minden más indulat, minden érzelem nagyobb mértékben lehet ott kifejlődve; a szeretet, a tiszta, önzéstelen szeretet kizárólag a nők szívének virága; olyan fényben, olyan nagyságban nem terem az sehol.

Az anyák vezérelve is a szeretet és épen azért tartják úgy rendelkezésök alatt gyermekök lelkét; kezeikben van az, azzá idomíthatják, a mivé ők akarják.

Mint szelid nemtő járdal az anya gyermeke előtt; elsimitja a rököket ösvényéről, mikor járni tanul; az első gagyogó szót a picziny száj az ő ajkai után ejti ki. Szelleméről is ő kezdi levonni a fátyolt, mely azt még takarja; egyenkint, szerető jósággal ismerteti meg vele előbb a tárgyakat, aztán eszméket, később elveket csepegtet a gyengéden erősbülő lélekbe; a vallás, haza- és emberszeretet magvait, a szép és jó iránti lelkesedést ő oltja az ifju szivbe.

Utmutatója a nevelés terén nem annyira a fej, mint a sziv.

A gyermek tudja a nagy szeretetet, melylyek anyja iránta viseltetik; számtalan áldozat bizonyítja azt neki. Az anya szíve szeretettel dobog feléje mindig; örül gyermeke szerencsésén; ha ennek valami sike-

rül, valóban boldog, nem önzésből, hanem a legtisztább — *anyai* szeretetből. Ha nyomorba süllyed, vagy az élet terheivel nem tud diadallal küzdeni a gyermek, erőt, vigaszt merit az édesanya szerető szívéből; s ha nevét szenny érte, ha közmegvetés tárgya lesz, az emberek kitaszítják körükből, ha mindenki elfordul tőle: van egy hely, hol oltalmat talál, az édes anya szive, van két kar, mely még akkor is szeretettel fűződik vállalai köré, az édes anya két védő karja.

Ennyi szeretet nem veszhet el eredmény nélkül; a gyermek szívében hála és viszontszeretet ébred az iránt, ki kiseded kora óta őrkdött mellette, ki lépteit annyi szeretettel igazgatá és érzéseit fejleszté. A legkorábbi visszaemlékezés az édes anya képét láttatja vele, ki reá mindig csak mosolygott, ki iránta mindig szeretetet tanusított; virasztott álmai felett és letörölte kis szenvedései által kisajtolt könnyeit. És a gyermek első mosolya az édes anya felé repül, ajkacskaírói az első két szótag a „mama“ nevet ejti ki.

E benyomás nem pusztán a gyermek kis koráig tart; megmarad az keblében, midőn felnő, s az életbe kilép. Mint tünde álmkép, folytonosan lelke előtt áll az édes anya szeretetteljes arcza; ez arcz, mely fájó emlékeztést, édes bút kelt a szívb. A legridegebb ember is kegyelettel, mondhatnók, imádattal emlékezik meg édes anyjáról, s ha mindenki iránt eltompul, közönyös lesz is, van egy valaki, ki felé szive még akkor is vonzódással dobog: az édes anya!

A szeretet e szent frigye sok és nagy eredményeket szül az egész emberiségre.

A gyermek felnő, elhagyja a szülei házat, de keblében mindig és mindenb. magával viszi édes anyja képét. E kép nem egyedül van ott; mint templomi oltár-képet a kis világító lámpácskák, melyeknek fényében az még szebben ragyog, ugy veszik körül az édes anya emléket a jó tanácsok és elvek, melyeket a gyermek legifjabb korában annak szívébe oltott. Ez elvek és tanácsok nem fognak elhalaványodni soha; mindig tiszta fénynyel és lángban ragyognak.

Mily áldás a társadalomra és így az egész emberiségre, ha ez elvek jók és magasztosak, a milyeneket jó anyáktól várhatni. Nem pusztán a gyermekre vannak azok hatással, de a gyermek által az egész társadalomra is. Mert a gyermek állást, kisebb-nagyobb mértékben messzeható állást foglal a világban; egy láncszemmé válik az emberiség nagy gépezetében, mely szintén segíti annak mozgását, előhaladását. Millió egyes emberből alakul állam, és több államból egész világ-

rész lakossága; ha minden egyes ember jó elveket bir szívében, melyeket oda, mint mondók, az édes anya csepegtet első alapjukban és legkitörölhetlenebbül: azon elvek szerint idomul az állam és emberiség.

Az édes anyák hivatásának nagy hordereje kétségbekonhatlan; kezökbe van letéve népek sorsa, működésöktől államok emelkedése és bukása függ. Az ő fenséges érdemök, ha a honfiak szíve nagyért és dicsőért dobog, mert ők fordíták annak dobogását nagy és dicső eszmék felé.

A kép árnyoldala oly sötét, hogy azt nem is merem érinteni.

S míg így anyai hivatását hiven betölti, nem teljesít-e egyúttal magasztos honleányi kötelemeket a nő? Igazi, hű, nemesért, szépért, jóért lángoló polgárokat nevelt a hazának, az édes hazának, melynek ily szolgálatot nem tesz senki; mert hiszen — a mint a példák számtalan külföldi országban bizonyítják, — az állami nevelő-intézetek, hol a gyermekek legkisebb koruk óta neveltetnek, nyujtanak a hazának gépeket, melyek jól tudnak talán dolgozni és kardot forgatni, de nem honfiakat, kiket eszmék lelkesítenek. És mi nagy különbség van e két neme közt a polgároknak.

Az anya hivatása az alapot veti meg, a hitvesé ez alapot megszilárdítja.

A hitves feiadata, megszilidíteni a férj szilaj természetét. Midőn a nő férjére hatást gyakorol, nem teszi azt gyengébbé, csak finomítja lelki tulajdonait.

Csak az egyesülés, s a nő behatásának elismerése férje lelkületére és szellemére, teszi lehetségessé az emberiség fogalmát; az pusztán a tiszta férfiasság és tiszta nőiség összeolvadásából származik, külön egyikben sem található fel.

A férfinak erejével párosul a nő szelidsége, gyöngédsége, annak komolyságával ennek kedélyessége, a férfi határozottsága a nő engedékenységével, éles elméje szépészeti fogékonysággal; és így támad elő a lelki ember, a milyent a teremtő képzel magának a hatodik napon, midőn mondá: „teremtsünk embert!”

Nagy a hatás, mit a jó nő (mi pedig csak ilyeneket tételezünk fel szerény elmélkedésünkben!) férje lelkére gyakorol; hosszú együttlétök alatt csudálatos változást visz azon véghez; eltávolítja, a mi ottan rossz volt és saját jó tulajdonaiból tesz helyette.

Végzetlen az áldás, a mit a jó nők terjeszthetnek férjök által közvetve és láthatlan módon a hazára, — és ekkép nem gyakorolnak-e

a hitvesek honleányi kötelmeket? — közvetlenül pedig és eredményekben rögtön nyilvánulva a férj legközelebbi környezetére. Jó ismerősök, barátok, ügypársak nem tudják minek tulajdonítani, hogy némely nő ember rövid idő alatt mennyit változik; azelőtt mogorva, haragos, kötekedő volt, hogy az anyagi rosz tulajdonokat (kártvázást, borított stb.) ne is említsem, és egészen mássá válik; a kötekedő, mogorva emberből szelid, komoly férfi vált, a ki nem sért meg soha senkit; a többi rosz tulajdonok is eltűntek rendre. Jó ismerősök, barátok, ügypársak csóváltgatják a fejeiket és meg nem foghatják, honnan e változás? mert nem tudnak a forrásig kutatni; a jó nő szíve az, uraim, az ő behatásának köszönhető e változás!

Sokszor legegyszerűbb emberek fedezik fel a rejtélyt. És legalább már sokszor halottam cselédeket felkiáltani:

— Hej, ha az a mi áldott jó asszonyunk nem volna!

Értvén alatta, hogy ha a jó nő nem működne, mi egészen más volna az „úr.“

Ritkán lesz a nők érdeme e tekintetben teljesen és egész valóságában elismerve, de azért megvan az; ők képesek a rosz erkölcsöket jóra változtatni, haragot enyhíteni, keserűséget lecsillapítani, sőt — mi tán ellenmondásnak látszik! — a csüggedőt buzdítani, bátorítani s újabb küzdeésre serkenteni. Hol a férfi *erélye* megtörik, a nő *kitartása* nem lankad; mert amaz a férfiak, ez a nők tulajdona, és e tekintetben erősebbek a nők, mint mi; mert az erély abban áll: mindig új dolgokat erős kézzel megragadni és rövid ideig nagy eredménnyel küzdeni, a kitartás pedig: a megkezdett dolgot annak befejezése nélkül abba nem hagyni és ernyedetlenül küzdeni a czélig, s ha ez a czél el nem érhető, akkor küzdeni elfáradás és vég nélkül.

E két szerep az, melyet a nők a *családban* játszanak; ezek által kihatnak az emberiség nemesítésére s így annak boldogítására, mert tökéletes boldogság nemesült erkölcsök nélkül nem létezhetik. „Az állam alapja a család!“ — mondja egy nagy államszervező; sok boldog családból keletkeznek boldog államok, s boldog államok részei a boldog emberiségnek.

Valamint kicsinyben, úgy áll nagyban is: boldogságot csak nők idézhetnek elő; ők valóban boldogításra vannak teremtve.

A férfi felhalmozhatja kincseit, eláraszthatja vele környezetét, minden legkisebb vágyat még alakulása előtt teljesíthet, boldogságot még sem tud nyújtani; lelki gond és bú befészkelheti magát a kincsek

mellé is, a gyönyör utált lesz, s minden csillogás gúny és teher, a legkikeresettebb ajándékok alig bírnak lecsalni egy szomorú mosolyt az ajkáról, s minden pompa és fény között is az élet célja el van tévesztve s a kárpótlást, mindig kárpótlást kereső lélek rossz utakra téved. De a hol nő terjeszti ki védszárnyait, a hol az ő tekintete nyugszik a család tagjain, ott nem foglalhat helyet mogorva gond s életölő bú soha; jöhetnek ottan rossz idők, csapás érheti a családot; nyomor, inség és szívsebei között is talál a szerető nő vigaszt és enyhülést, melyet egészen átnyújt szeretteinek.

Csudálatos büverejük van a nőknek, hogy szemök egy pillantásával képesek kideríteni beborult eget; e büverő nem függ a kortól, mert nem külszépség, hanem lelki fenköltség eredménye. És férj és gyermekek tisztább fényben látják a világot; a lelkek megtisztulnak és csüggedés, kétely és bú helyét hit, bizalom és megnyugvás foglalja el.

Ha ez minden családban így történék, az egész emberiség boldogsága éretnék el!

Fájdalom, hogy nem úgy van mindenütt, bár a nagy többségnél eltagadhatlanul áll.

Láttuk e gyenge és rövid vázlatból a nő hivatásának horderejét két szereplésében, tekintsük most a harmadikban, mely e két elsővel szoros összeköttetésben és majd mindig ugyanegy személyben egyesítve van. E harmadik szereplés a *házinőé*.

A házinő már inkább az anyag által hat; mert bár anyag nélkül szellem nem létezhetik, a két első szerepben a szellem, míg itt az anyag a túlnyomó. Mindamellett ez sem nélkülözhet valami bájít, szellemet, és lelki hozzájárulást, és nem is képzelhető a nőekkel közös „ihlet“ nélkül.

A házinő hivatása — hivatottságra nézve, — majdnem egy polezra tehető az anya, mint *nevelőnő* hivatásával. Valamint a nevelést nem lehet megtanulni, hanem reá pusztán csak jó nevelés és természettől adományozott képességek segélnek: úgy nem lehet megtanulni a házinőséget sem. Mindkettőre, mint mondják, születni kell!

A természeti tehetségek azonban a nevelés által fejtetnek ki. Valamint költő nem lehet senki, a ki írni nem tud, bármily költői ér buzogjon is kebelében, épen úgy jó házinő csak az lehet, kinél a természet adományai nevelés és szorgos utmutatás által kellő kiképezést nyertek.

Az anyák hivatása nem csak fiaik nevelése körül, melynek oly nagy eredményeit láttuk, fontos, hanem leányaik nevelése körül is;

sőt itt még talán fontosabb, mert míg azokét idegen kezek végzik be, emezeké az édes anya által nyeri — az ugynevezett társalgási műveltségen kívül — minden legkisebb részecskéjét.

Oh édes anyák, igyekezzetek leányaitokat ideje-korán beavatni a háztartás titkaiba, mert azok hivatásuk betöltését teszik lehetségessé.

Mondtuk, hogy szellem anyag nélkül nem létezhetik; itt is igaznak bizonyul be ez állítás.

Egy szellemdús és éles elméjű német ironő, Büchner Lujza, azt mondja egy helyt, hogy: ha ő férfi volna és választania kellene egy elméletileg és egy gyakorlatilag képzett hölgy közt (értvén elméleti képzettség alatt a háztartás körüli járatlanságot,) ez utóbbit választaná, mert, ugymond, lehetetlen, hogy a szellem bája és creje el ne muljon és meg ne törjék rendetlen és szennyes háztartásban, lim-lom, és a mindennapi zürzavar között, a mit épen a házino tudatlansága idéz elő, míg tiszta, barátságos házba legalább kívülről törekedik be a szellem.

Szándékosan idéztem nő-irót, mert a férfiak még kiméletlenebbül nyilathoznak e tárgy körül, és hasonnemüektől talán a kimélytelenség is elviselhetőbb.

De viszont az anyag nem állhat magában; a szellem szükséges oda, a mely báj, fényt kölesönözzön a házinoi működésnek.

Korunk főmétélye abban áll, hogy az anyák azt vélik, eleget tettek kötelességüknek, ha leányaikat sütni, főzni, varrni s az elkerülhetlen gazdasszonyi dolgokba beavatták.

Bár ez szükséges, lényeges kellék a lányok nevelésénél, még magában nem elég! szellemet, műveltséget is kell adniok mellé, hogy azok jövő rendeltetésüknek megfelelhessenek, hivatásukat betölthessék. Sem a pusztán elméleti nevelés ki nem elégit, sem a pusztán gyakorlati; egygyé kell annak olvadni, hogy míg a nő a ház körül forog, addig lelke fensősége megmaradjon; a műveltség megtartja a lélek rugékonyságát, és a kedély virágait, melyek nélküle a háztartási foglalkozások mellett ki sem nyilhatnak, búbájosan virágoztatja.

Ha figyelemmel tekintünk a családok életébe, többnyire e mételeben fedezzük fel a rosz kútforrását.

Azt mondják, a férj a hibás; nem szeret hazajárni, nejét elhanyagolja és nem gondol családi ügyeivel. Mi idézi elő e viseletet? tiz közül kilencz esetben bizonyára a nő szellemi szegénysége, a kiben a gazdasszonykodás túlságos tanítása mellett elfeledték a lelket kiművelni, megadni neki a nevelés jobb felét, mely nélkül az élet kietlen. A férj fá-

radtan tér haza; szeretne otthon felüdülést találni; nem csak teste, hanem lelke is sovárg erre; kedélyes, bizalmas társalgás által akarná lelkét kipihentetni fárasztó gondjaitól, de tudja, hogy neje nem bir szellemmel, műveltséggel, a tárgyak, mikről beszélni tud, s mik mint örökös körforgás beszédjét képezik, elkoptatottak s izetlenek; a férj elbúsulva ismét távozik hazulról, mert nem lelte meg azt, a miután vágyott, lelkében űr marad, a mit máshol igyekszik betölteni, de nem tud sehoh! Jó házinő, a kinek kifogyhatlan szelleme van, segíteni tudna a baján, de hisz az ő felesége csak annyiban különbözik a szolgálóktól, a kik szintén tudnak sütni, főzni, varrni és mosni, hogy rendelkezési felsőbbségben áll felettök.

S milyen anya lesz a pusztán gyakorlatilag nevelt leányból! Hogy csepegtessen az gyermekei szívébe szent, magasztos elveket, a ki maga nem képes azok iránt lelkesülni, a kinek szívében azok nem vertek gyökeret? Csak a nevelés képesít arra, hogy jól nevelni tudjunk.

De még magát a házinői tisztet sem láthatja el, mint mondók, az ilyen nő; mert legprózaibb oldaláról fogva fel a dolgot, a jó házinőség egyik főelve: a gazdálkodás. De ha a nő nem bir szellemmel, a melynek kiképezésében örömet leljen, ha nem bir műveltséggel, mely egyedül képes a családi élet kellemeit kitüntetni, hogy abban találhassa fel boldogságát és legbiztosabb pihenési helyét egyhangu napi foglalkozásai után: olyanokban keres felüdülést, a mik épen e főelvvel jönnek ellenkezésbe. Mert saját lelke nem képes elfoglalni és betölteni nyugalma óráit, melyeket a házinőség fenhagy: a társadalom kinövéseit követi és abban találja gyönyörét, — ez eset elkerülhetlenül beáll, — hogy kitűnjék; utóvégre is a nagy gazdasszonykodás mellett fényűzővé, divatbábbá lesz, elv és meggyőződés nélkül.

Hiuvá válik gazdasszonyi tudományára, mely egyedüli tudománya, és azt mindig előtérbe tolja. Vesztegető lesz, csakhogy ebbeli ügyességét bámultassa; én legalább már ősmertem nőt, ki nagy gazdasszony volt, s épen mert azt nagyon ki akarta tüntetni s folytonos estélyek, nagy ebédek által vélte kimutathatni, családját tönkre juttatta, — épen azért, mert olyan nagyon jó gazdasszony volt!

De térjünk el e sötét tárgytól; az édes anyák bizonyára egyesíteni fogják leányaikban a kétféle nevelést, hogy míg azok a házat anyagilag rendben tartják, szellemileg is áldást terjeszsenek arra; a műveltség báját áraszt, csak úgy, mint a ragyogó nap.

Az édes anyák nevelésének eredménye, ha a leányok jó házinők lesznek.

A *házinő* rendeltetése már magában e szóban ki van fejezve. Az anya és hitves a családé, a házinő, bár ugyanazon személy lehet, mint mondók, az anyával és hitvessel, a házé.

A férfi megszerzi az élet fentartására szükséges dolgokat; a nő kötelessége azokat megtartani és lehetőleg szaporítani. A férfi — egy jeles észlelő szerint, — mindig előre gondolkodik, mert tiszte a szerzés; a nőnek — házinői értelemben — mindig a jelenre van gondja, mert feladata a megtartás.

A jó házinő meg is felel e feladatának.

Gondosan örökődik, elrak mindent, a mit a férj szerez, hogy azt adandó alkalommal a család tagjainak életfentartására fordítsa; tud mindenről, mi a házban van; tesz, vesz, rendelkezik, parancsol, de mindent csendes, értelmes és türelmes tevékenységgel, a mely alig észrevehető; működését nem lehet hallani, de eredményeiben fényesen nyilvánul az.

A jó házinő nem csöröl-pöröl, soha izgatott sietséget, vagy lármás megalégedetlenséget nem árul el, és igen balul vélekednek, a kik azt hiszik, hogy a legjobb házinő az, ki legnagyobb zajjal jár el hivatásának teljesítésében.

A házinő működésében szemmel-láthatólag nyilvánul a nők azon esudás adománya, melyet joggal nevezhetünk éleslátásnak. Egy tekintetre mindent észrevesznek, a legkisebb hiba vagy eltérés a rendtől el nem kerülíli figyelmüket. Ez csak a nőknek tulajdona; férfiak csak kivételesen dicsekedhetnek vele.

Ez adomány nagy könnyebbségükre szolgál hivatásuk teljesítésében; mindent észrevéve, könnyen és gyorsan eszközölhető a bajnak elhárítása is.

Ezért aztán a jó házinő gondoskodása folytán a hajlék a tisztaság példányképe lesz; az udvartól kezdve a padlásig minden rendben és tisztán van tartva; mindenütt az ő rendező, gondoskodó kezének nyoma látszik; konyha-edények ragyognak, butorok a szobában első tekintetre feltüntetik az ő közellétét, ablakfüggönyök vakító fehérek. A kamrajtót bátran ki lehet nyitni, a legutolsó befőttes üvegig helyén áll ott minden; nem másképen van a ruháttal és fehérneműekkel, mely utolsó cikk valóságos gyönyöre a jó házinőnek.

De azért szép könyvtára is van az ilyen házinőnek!

A konyha csak annyi szépszerűti külsővel bír, mint akármelyik társalgó terem; a jó házinő nem is átall oda ki-kitekinteni. De ha valaki véletlenül nála marad ebéden, nem is ijed ám meg és bizonyára nem akkor kérdezi a szakácsnőtől, hogy valjon mi is lesz hát az ebéd? — hanem nyugodt lélekkel tálaltatja be, a mi az ő felügyelete alatt készült; ha nem sok is, bizonynyal jó az, mert hisz ő is segített főzni.

Az a ház, a melyben jó házinő forgolódik, valódi édenné válik. A család tagjai megszokják magukat legjobban érezni otthon, és az otthon valóságos „otthon“ lesz rájuk nézve. Megnyugvást, elégedettséget találnak otthon és ha a derék házinő épen hű hitves és jó anya is: boldogság virul számukra.

IV. Henrik, angol király, azt mondá, hogy akkor jók igazán a polgárok, mikor az otthont szeretik; mert akkor kényelem és jólét veszi őket körül, a mi pedig az egész állam jólétére mutat.

Hogy ezen jólétet, a melyért úgy szeretik a polgárok az otthont, a jó házinők idézik elő, azt nem mondá a derék király, de mi bátran oda tehetjük; mert a legfényesebb, legfáradságosabb igyekezettel összehordott butorzatu terem is kietlennék tetszik előttünk, — hogy kis példával nagyot bizonyítsak, — ha nem iátjuk a házinő rendezésének nyomát; míg a legegyszerűbb lakszoba is valami kedves büvkört, vonzó lakályossági színezetet nyer, ha tekintetünk a házinő működésének első pillanatra felismerhető jeleivel találkozunk.

Általános tekintetben a nők hivatásának három nyilvánulása egymás nélkül alig képzelhető; a mely nő egy személyben anya, hitves és házinő is, és egyben kitünő, az legtöbbnyire mindegyikben kitünő.

Hazánk nem szenvedett hiányt jó anyákban, hű hitvesekben és derék házinőkben soha; bizonyára ez volt egyik előidézője nemzetünk nagy életerejének, melyet annyi vész és küzdelem, harc és balsors nem birt megtörni.

Nem szenvedett hiányt jeles honleányokban sem.

Szóljunk végül a nők honleányi hivatásáról.

A magyar nők semmi körülmény, a viszonyok bármily változása közben sem szünnek meg szeretni a hazát, melynek gyermekei.

Főlöszleges volna indokolnom e vonzódást; de származzék az bár a nők alkotásából, mely szerint szívök egészen a szeretetre levén alkotva, nem elégszik meg egyesek szeretetével, származzék azon, az egész emberiséggel közös tulajdonságból, hogy senki sincs teljesen kielégítve azon állásponttal, melyet elfoglal, hanem mindig messzebb-messzebb hatót

ohajt, vagy végül a nevelésből és abból a csudás, delejes hatásból, melyet a szülötte föld, az édes haza szent eszméje gyakorol az érző szivekre; mondom, származzék az bármily okból: annyi elvitázhatlan és a tapasztalat s józan értelem által elismert tény, hogy e vonzódás nyilvánulásai elé nem lehet gátakat emelni.

A nők, hűn végezve hármass feladatukat, kilépnek a ház szűk köréből és sziveik nemes sugalata szerint, többekre kiható, de mindig nemes állást akarnak foglalni a társadalomban.

Az a korszak, melyben a nők karddal védelmezték a hazát, s így nyilváníták honleányi érzelmeiket, már elmúlt, a középkor egész története magyarázhatóvá teszi a nők férfias fellelkesülését, a vitéz, de csak is vitéz kor volt az, midőn még a vas, az anyagi erő volt a fő, az döntött, határozott országok sorsa fölött.

Az a korszak már elmúlt; népek sorsát nem ütközetek döntenek el; nem fegyver és erős kar vivja többé a csatákat, hanem eszmék és erős értelem.

A közel multban s jelenben is országok ügyei érnek véget, a nélkül, hogy egy csepp vér is folya, s mi magunk is fényesebb győzelmeknek voltunk és vagyunk tanúi a szellem terén, mint a melyet csatázások valaha kiküzdtek.

A nők nem maradnak hátra; ha méltók akarnak lenni ősanyáikhoz, kik a csaták fergetegeibe követték férjeiket és atyáikat, nem fognak elmaradni férjeik- és atyáiktól a szellem harcában, melytől a haza sorsa függ.

Nem akarjuk többé ellenségeinket lemészárolni, hanem barátainká tenni, s a nők fontosabb szerepet játszhatnak itt, mint az ókorban kardos kézzel; s a győzelem százszor előnyösebb, mint a melyet fegyver viv ki.

A nőknek mindazáltal belül kell maradniok a gyöngédség és szerénység határain, melyek nőiségöket jellemzik. A nőiség egyedül biztosítja őket, hogy hivatásukat, annak bármely nyilvánulásában is teljesen betölthetik.

Óh, van számtalan mód, melyen a nők honleányi érzelmeiket nyilváníthatják, a nélkül, hogy nőiségükön, vagy az ez által őket környező bűbájon esorbát ejteuének.

E módok mind egy nembe vehetők, s e nem, melyen a nők, — teljesen mint honleányok, — járulhatnak a haza sorsa fordításához, a *jó-tékonyág*.

A nő szive érzékenyebb, mint a férfiaké; a nyomor, inség látása könnyörré, részvétre indítja azt. Midőn a nők a szenvedők könnyeit letörlik, özvegyek, árvák és elhagyottak sorsán enyhítenek és anyagi és szellemi nyomor rémeit elűzni igyekeznek: igazán honleányi kötelességet teljesítenek.

Ezt a vallás parancsolja; de sürgeti a honleányi érzelem is.

A nők tudják igazán a jótékonyág gyönyörű erényét gyakorolni. Az ő adományuk nem sérti meg a gyámolítottak szívét, de sőt édes bizalmat önt abba, mert az adás módja bizonyítja neki, hogy igazi nemes részvét eredménye az adomány. Elfogulatlanul alkalmazhatjuk az üdvözítő szavait a példabeszédbeli szegény özvegy asszonyról, kinek filérje többet ért, mint a dúsgazdag büszke ajándoka; többet ér a szegénynek a szeretettel nyújtott kicsiny adomány, mint a göggel lábához dobott erszény.

Hazánkban vannak alakulva jótékony nőegyletek; honleányi hivatását teljesíti a nő, ha ezek valamelyikébe belép, mert hisz a szegények sorsának elviselhetőbbé tétele nem pusztán azokon segít, hanem az egész hazán.

Ez általános nemnek egyik kiváló alkatrésze, melyet a nők honleányi érzelmeik nyilvánítására használhatnak, a művészet- és irodalom pártolása. Hazánkban a művészeteknek legnagyobb részét s a szépirodalmat általában úgy is csak nőink tartják fen. Kérdem, hízolgés-e az, midőn azért „honleány“ czimmal tiszteltetnek meg? Nem a hazának tesznek-e szolgálatot, támogatva és terjesztve a szellemi felvilágosodás közegeit?

A közszellemre, művelődésre legélénkebben hatnak be az által; mert minden nemzetnek közkinese: a művészet és irodalom; e nélkül polgárisultság, s mindenek felett *nemzeti* műveltség nem létezhetik. Nem mondom, hogy többi tulajdonunk tehát elveszhet; Isten mentsen meg! — hanem azt, hogy ha ezek megmaradnak, a többi nem veszhet el.

A nemzetiség tartja fenn a hazát, e nélkül elvesz, elszóródik a népek miriádjába; de a nemzetiség fentartója: a hazai művészet és nyelv kinese. A többi sajtáság, melyek bennünket más népektől külön választanak, mind ettől tételeztetik föl; ha ez elvesz: „nem lesz hirünk, nyomunk sem, hogy valánk!“

A nyelvet az irodalom tartja meg épségében. A nők tehát, midőn az irodalmat pártolják, a haza erkölesi és ennek folytán anyagi fenmaradását is biztosítják.

Hester Cornelia.

A többi módok, melyek a honleány rendelkezésére állanak hivatásának teljesítése körül, többnyire alkalmasszerűek, a perecz kivánalmán alapulók. A nő eszélyessége ki tudja azok közül választani a jót s követendi is azt; a főelv jótékonytság, áldozatkészség, legyen a nyilvánulás akár műkedvelői előadás jótékony célra, melyben a nők résztvesznek, akár egy — előfizetési fölhívás, melyre gyűjtenek vagy aláírnak. Bár az eredmény különböző, a kötelesség-teljesítés édes érzetében mindkettő egyenlő.

Elmondám röviden és vázlatban a nők hivatását. A hatás, melyet látszólag oly szűk körökben a hazára, s a hazák által az emberiségre e hivatás teljesítésével előidéznek, megmérhetetlen.

Az emberiség nemesbitése és boldogítása a nők czélja, mit a család nemesbitése és boldogítása által érnek el.

A boldogság.

Dalmától.

Olykor álmaimban
Megjelsz nekem,
S én feléd kinyujtom
Reszkető kezem.

Lombos erdő környez,
S rózsá-illat ár,
S szívem elkábulva
Rejtekébe zár.

Oh, de csába képed
Gyorsan ellebeg;
— A rideg valóra
Visszahi a regg.

Eltűnt a liget már,
S az illat is el...
— Fáj szívem s szemembe
Forró könny szökel.

Rónaságon . . .

Lithvay Viktóriától.

Rónaságon álló
Terebélyes tölgyfa —
Mindig nő, ágait
Mind messzebbre nyújtja.

S minél magasbbrá nő,
Annál nagyobb árnya.
Annál több madár száll
Dalolni reája.

Forró szerelmem is
Minél nagyobbra nő:
Annál több búja van,
S ajkamra több dal jó!

Ne tessem én . . .

Pichler Vilimától.

Ne tessem én, ne senkinek,
Csak teneked tessem.
Ne szeressen senki, senki,
Csak te szeress engem.

Te vagy minden szívverésem,
Te vagy gondolatom,
Akkor is, ha imádkozom
Neved zeng ajkamon.

Legyek szegényebb, mint vagyok,
Üldözzön mindenki,
Téged bírva dúsgazdag és
Boldog fogok lenni.

A csillagos eget is csak
Teérted szeretem
Mert két fényes csillag ragyog
Szemednek tükrében.

A te szerelmed énnekem,
Mindent, mindent adhat,
E világon téged semmi,
Senki nem pótolhat.

És a földet virággal,
Mert rózsza az ajkad,
S a midőn szólsz, zengő illat
Minden, minden szavad.

Ha te nem volnál, egy perczig
Sem kívánnék élni,
De ha nem bírhatlak, jöjj... és
Síromhoz kísérj ki!

I r é n.

Novella,

Reményi Katalintól.

I.

Néhány évvel ezelőtt Pesten, október első napjaiban, csinos külsejű ifjú kedvetlenül olvasgatta a kiadandó hónapos szobák irtózatosszerű orthographiával irt hirdetményeit.

Nem egy házba ment már be, hol a házmesterné vagy a kiadandó szoba bérlőjének kíséretében megtekinthette jövő tartózkodása helyét, de mindenütt talált valami kifogást. Hol nem tetszett neki, hogy konyhán kellett keresztülmenni a szobába; hol nem volt az eléggé világos, vagy kényelemmel butorozva; hol pedig a föltételek nem voltak elfogadhatók.

Végre az egyetem-utca egy sárgás házának barna kapuja előtt állt meg, hol a következőket olvasá : — Id az első emelet Egy hónapos szobát kábhathni a hausmeisternél bőveb Tudósítást nyerhedni.

— Ez igen alkalmas helyen volna, — gondolá magában az ifjú. — Közel van az egyetemhez; — mert megjegyzendő, hogy Dérey Ödön, kiről beszélünk, jogász volt, még pedig negyedéves.

Bement tehát az említett házba, azon ajtó felé irányozva lépteit, melynek tetején fekete alapu táblán sötét kék mutató ujj a „Hausmeister“ lakására figyelmezteté a keresőt.

A „Hausmeister“ ugyan nem volt honn, de annál inkább kedves házas társa : egy kék szalaggal gazdagon ellátott fekete főkötőben pompázó alacsony zömök nőcske, magas homlokkal, — ezzel nemcsak a tudósok birnak! — gyér barna szőmöldökkal, világos zöld kidülledt szemei fölött égbetekintő orral, és majdnem füléig elnyuló halvány ajakkal.

Megpillantván a belépő ifjút, kezeit ölébe ereszté és a nélkül, hogy elhagyta volna kényelmes ülését az udvarra szolgáló ablak mellett — hol órákig elült a cselédség boszúságára, kik közül nem egyik sokkal kényelmesebb lett volna a kanna vízzel a fölépcsőkön fölmenni, mint a hátulsóig kerülni — azt kérdezte tőle, hogy mit tetszik parancsolni? Mikor aztán Ödön tudtára adta, mikép a hirdetett kiadandó szobát szeretné megtekinteni, akkor jó „spergeldek“ reménysege fejében mégis fölemelkedett nagy nehezen, és az ajtóba állva, az első emeleti szemben levő ajtóra mutatott, hogy ott van a hónapos szoba.

A csengetésre megnyílt hősünk előtt az első emeleti ajtó.

— Jó napot. Megnézhetném a kiadandó szobát? — Kérdé Ödön a cselédtől, ki az ajtót fölnyitá.

— Csak tessék.

Ödön be akart lépni, de ugyanazon perczen könnyű léptek üték meg füleit, s egy méltóságteljes, sugár alakú, komoly tekintetű leányka, ki után egy boltos inas valami csomagot vitt, — közeledék feléje, ugyanazon félig nyílt ajtónál megállva.

— Keres ön valakit? — kérdé, komoly tekintetét az ifjura emelve.

Ödön azonnal észrevette, hogy a szoba tulajdonosnője áll előtte.

— A szobát szeretném megnézni, ha nagysád megengedi.

— Szívesen, mutassa meg Lidi; — szólt a leányka, azután könnyű fejbillentéssel viszonzozván az ifjú üdvözetét, szobájába távozott.

Lidi intett Ödönnek, hogy kövesse.

Ödön észre sem vette, hogy ezen szoba sem volt különb az eddig látottaknál; előtte mindig csak a méltóságteljes alak lebegett, a kivel imént néhány szót váltott; csak azt kérdezte tehát az előtte álló cselédtől, hogy mennyi az ára ennek a szobának?

— Tizenkét forint, kérem alásan; de előre kell kifizetni.

— Kinek adjam át a pénzt?

— Csak tessék nekem adni, mindegy az, kérem alásan.

— De nekem nem mindegy — gondolá magában Ödön, ki legalább a pénz átadása alkalmával ismét remélte láthatni, ha csak perczre is, az előbb látott sugár leánykát.

— No hát itt van Lidi, fogja! — szólt az ifjú.

— Aztán kérem, ne tessék későn hazajárogatni, — kezdé Lidi, mialatt Ödön tenyerére számolta a tizenkét ujdonat új forintot, — mert nem szereti ám azt a mi urunk; ez nagyon csendes ház, csak mi

hárman vagyunk: én, Irén kisasszony, az, a kit most tetszett látni, meg az ur.

Ödön helybenhagyólag intett fejével, azzal elment, hogy pogyászat elhozassa a vendégfogadóból, hol néhány napig lakott volt.

II.

Hét hét után mult el anélkül, hogy Ödön, bár mennyire ohajtott is, beszédbe ereszkedhetett volna házi kisasszonyával.

Nem egyszer történt ugyan, hogy, midőn valahonnan hazatért, a folyosón, vagy az előszobában találkozott vele; azonban Irén magaviselete mindig annyira komoly volt, hogy bár mennyire tökéltelte is el magában Ödön, hogy ma mégis szóba ered vele, ha meglátja; — sohasem mehetett többre a szokásos üdvözlétnél, melyet a leányka illedelmesen ugyan, de oly hidegen fogadott, hogy az ifjúnak minden kedve — hogy ne mondjam bátorsága — elment a társalgástól.

III.

Egy este Ödön szobájában ülve épen a törvények „codex-“ében lapozgatott, midőn egyszerre fájó sikoltás hatott hozzá a mellékszobából.

Meglepetve inkább, mint megijedve fordítá arcát a szoba azon oldala felé, honnan a sikoltás hallatszott; midőn ugyanazon perczen gyors léptek vonták magukra figyelmét, melyek mindinkább közeledni hallatszottak; mig végre ajtaja előtt megszűntek.

— Urfi, fön van még? — Kérdé Lidi, koczogva az ajtón.

— Maga az Lidi? — mond Ödön, az ajtót fölnyitva.

— Igenis kérem alásan, én vagyok; ne tessék haragudni, hogy háborgatni merem.

— Csak mondja hamar, az Isten fíjáért! mi baj van? — sürgeté őt az ifjú.

— Hát kérem alásan, az urunk lett hirtelen roszul.

Ödön e szavak hallatára azonnal házigazdájának szobája felé irányzá lépteit.

— Megálljon csak urfi, — szólt Lidi, Ödönt visszatartóztatva, — meg ne mondja Irén kisasszonynak, hogy megmondtam, hogy az ur roszul lett; mert megtiltotta, azt mondta, hogy ne háborgássam az urfit.

— Jól van, ne féljen semmit.

Ödön házigazdájának félig nyílt ajtajához érve, megállt, minthogy a benlevöktől észre nem vétetett; mintha átallotta volna zavarni a jelenetet, mely e perczen szeme elé tárult.

— Jobban érzed már magad apácskám? — kérde Irén, a karszékben ülő beteg előtt térdelve, és annak hideg kezét szoroson a magáiban tartva, míg nagy sötét szeme aggodalmas kifejezéssel függött a kérdezett halvány arczán.

A beteg nem felelt.

— Megmossam halántékod még egyszer eczetes ruhával? jót tett az imént?

A beteg ismét nem felelt, de kinosan nyögdecselt.

— Istenem, Istenem! mitevő legyek? — sohajtott Irén, — elküldeném Lidit az orvosért, de egyedül maradjak veled, hátha rosszabbul találsz lenni?

— Tehetek nagysádért valamit? — kérde Ödön némi tartózkodással lépvén beljebb a szobába.

Irén megrezzent, megijesztette az ifjú váratlan megjelenése; atyja helyzete azonban sokkal inkább aggasztotta e perczen, semhogy észbe juthatott volna, legkevésbbé is felakadni az ifjú megjelenésén.

— Köszönöm; — szólt Irén, mialatt fölkel, hogy egy kis fehér vászondarabot mártson ismét eczetbe, melylyel atyja halántékát újra megmossa. — Talán jobban lesz már atyám.

Szavait azonban a beteg fájdalmas nyögése szakasztá félbe.

— Csaknem érzed magad rosszabbul? — kérde Irén kétségbeesetten.

— Talán jó lesz, ha orvosért megyek nagysád? — szólt ismét Ödön részvétteljes készséggel.

— Ha tehát akar oly jó lenni, — mond Irén, komoly tekintetét kérőleg emelve az ifjúra.

IV.

Ez estétől kezdve Ödön minden este meglátogatta Irénéket.

Az öreg Jávorý sokáig nem hagyható el azon említett est óta ágyát, és igen szívesen vette az ifjú látogatását.

Midőn aztán a beteg bádgyadt szemei olykor-olykor néhány percnyi álomra csukódtak, akkor az ifjú a lámpa homályos világánál

elkezdett Irénnek — ki rendesen az ágy fejénél ülve, valami kézimunkával foglalkozott — tündér világról regélni, — mely annyi édes boldogságot terem a halandó számára — olyan érzelemdús szavakkal, annyi bájjal, hogy a leányka egyszerre csak azon vette észre magát, mikép egy eddig előtte egészen ismeretlen, szebb, boldogabb világba varázsoltatott; melynek Ödön volt a királya, ő meg a rabja. Hogyan történt ez így, maga sem tudta; a szerelem szárnyai, melyeken az ember az ő országában varázsoltatik, láthatatlanok.

Az öreg úr figyelmét nem kerülte ki az ifjak közt fejlődő közös vonzalom; lehetett-e észre nem venni azon feltűnő zavart, mely arczaikon visszatükrözte magát, midőn megpillantották egymást! lehetett-e meg nem érteni azon tekintetet, melyel egymás vonásain fügtek!

De Jávory azért nem haragudott. Ő is igen megszerette ez értelmes, derék ifjút, még pedig annyira, hogy ámbár tudta, hogy Ödön egy este sem mulasztaná el hozzájuk bemenni; mégis, ha a hét órát már elütötte, és az ifjú még nem volt ben, hát előhivatta Lidit, hogy nézze meg, nincs-e még itthon az urfi, és ha itthon van, hát csak jöne be, a sakktábla készen várja már.

Nem is járt egyhamar valaki annyira az öreg úr kedvében, mint Ödön, órákig elsakkozott vele, midőn Jávory már annyira visszanyerte egészségét, hogy könyökére támaszkodva, fejét minden szédülés nélkül fentarhatta.

Sokszor vitába is eredt az öreg az ifjúval, és ilyenkor aztán meg nem állhatta Jávory, hogy azt ne mondja, midőn Ödön távozott:

— Igazán derék fiú! mondhatom, józan esze van!

V.

A szütnidők elérkeztek már, de Ödönnek nem jutott eszébe, mint eddig tette, nagynénjéhez — ki gyermekkorától fölnevelte — utazni; pedig tudta, hogy a kedves néni, mint mindig, most is oly nehezen várja megérkezése napját.

De ki tehet róla; olyan az ember; könnyen veszi kötelességét, midőn boldognak érzi magát.

VI.

Október vége felé járt már, midőn a levélhordó levelet nyújtott át Lidinek.

Thurn Er. seibel.

Lidi nem tudott olvasni, hanem azért jól megnézte a levél czimét, mielőtt a levelet úrnőjének átadta volna.

— Nem nekem szól, — mond Irén az átadott levelet visszanyujtva, — vigye be az urfinak.

— Nincs itthon.

— Tegye az asztalára.

Ödön később megérkezett. Midőn Irénéket meglátogatta, areza sokkal haloványabb volt a szokottnál.

A beteg és a leányka egyszerre intézték hozzá azon kérdést, hogy talán beteg.

— Nem! — mond Ödön, és mosolygott Irénre azon mosolylyal, mely világosan elárulja, hogy a szívnek fájdalma van.

— Oly halovány — folytatá a lányka részvéttel. — De hát nekem nem szabad fájdalmának okát tudnom? — kérdé aztán, Ödönt az ablakhoz vezetve.

— El kell utaznom. —

— Hová? — kérdé a lányka elhaloványodva.

— Nagynéném-től kaptam levelet. Okát kérdi hosszas kimaradásomnak. Aggódik, hogy talán beteg vagyok, és nagyon kér, hogy menjek már haza, ha semmi bajom nincs, mihelyest levelét megkaptam, különben ő jön Pestre. Nagyon sokat köszönhetek a jó asszonynak, ő nevelt föl kora árvaságomtól fogva; fájna neki, ha nem teljesíteném kívánságát.

Irénnek ekkor már két könny rezgett hosszú szempilláin.

— Nem szabad busulni, — mond Ödön, a lányka szép barna haját megsimítva. — Nem sokára visszatérek! addig pedig gyakran fogok írni; azután magácska is fog nekem válaszolni, nemde?

— Úgy hiszem, atyámnak nem lesz ellene kifogása, — szolt Irén, az ablak mélyedéséből a beteg ágya felé mintegy kérdezőleg tekintve.

A betegnek le voltak szemei csukódva, aludt szép csendesen.

Másnap reggel nyolcz órakor bérkocsi állt az egyetem-utca azon háza előtt, melynek kapuján néhány hóval ezelőtt Ödön azt a szép magyarsággal irt szobahirdetvényt olvasgatta.

Dérey nem sokára megjelent, beült az említett kocsiba és az indóházhoz hajtatott.

VII.

Ödön előtt majdnem észrevétlenül tünedeztek el az út szélein fekvő falvacskák, hegyláncolatok és fa csoportok, mik máskor nem kevéssé gyönyörködtették szemét. Tekintete meg-megakadt rajtuk, de gondolatai visszarepültek a kedves leánykához, kit, úgy látszik, a mindinkább közékük eső távolság még közelebb vont szívéhez.

Midőn a rokoni házhoz érkezett, az öreg néni kimondhatatlan örömmel fogadta.

Nem tudott betelni nézésével.

— Olyan jó színben van! az igaz, hogy kissé sápadt, de az neki nagyon illik! aztán már hiába, ez a nagyvárosi szín; — mondogatta magában.

Tudhatta elmaradásának okát, és kedves szemrehányásokkal illette miatta, de azért mégis véghetetlenül örült, hogy itt van, megérkezett; hiszen tovább is elmaradhatott volna!

Mennyire fog neki kedvében járni, csak hogy el ne kívánozzék tőle egy hamar! Hiszen most már ugy sem kell Pestre menni, a jogot bevégezte; vizsgát tenni, — az igaz, hogy a miatt ismét föl kell menni Pestre; no de arra még ráér.

A nénikék azt gondolják rendesen, hogy a felnőtt ifjunak is kedveskednek azzal, a mivel a gyermeknek kedveskedhettek, hogy az ifjunak is örömet szerez az, a mi a gyermeket boldoggá tette.

De nem is egyedül kedvenc ételleivel hitte a jó néni Ödönt lebilincselni; valami máshoz is volt még neki reménye, és az a más egy nyugalmazott ezredesnek gyönyörű leánya volt, ki szeretetreméltó öreg úr atyjával együtt nem régóta költözött a tőlük egy órányira fekvő regényes vidékű kis faluba.

Ennél a leánynál nincs Pesten sem szebb, és ha Ödön meglátja bizonyosan sohasem kívánozik el e kis faluból.

VIII.

Másnap tizenegy órakor délelőtt Gáboriné és Ödön Zergére érkeztek.

Az öreg ezredes, ki a csengettyű hangját már távolról meghallá, előre sietett az udvarra, hogy érkező vendégeit fogadhassa.

— Isten hozta nagyságodat, és magát is uram öcsém! — mond az ez-

redes tiszta magyarsággal, egyik kezét az agg hölgynek, másikat az ifjúnak nyujtva.

— Be sem kell mutatnom? — mond Gáboriné, unoka öcsésére mutatva.

— Háború! hiszen már tegnap estve tudtuk, hogy megérkezett! — Hanem mondhatom milliom adta, hogy sokáig hagyott öcsém magára várni! Nehéz is azt a Pestet elhagyni, ha egyszer oda szokott az ember, ugy-e öcsém? Ezer bomba és ágyugolyó! tudom én azt én is voltam valaha fiatal, én is laktam nagy városban! Csak tessék nagysád, menjünk öcsém!

— Talán Gizella kisasszony nincs is itthon? — kérdé Gáboriné.

— De bizony, hanem valószínűleg a kertben lesz valahol. Eredj csak Pista, szaporán no, ezer menykő! nézz utána, és hídd elő, — mond az ezredes az udvaron járó-kelő cselédek egyikéhez.

A vendégek ezután kényelemmel butorzott szobába vezettettek, és Gizella is nemsokára megérkezett.

A kis leány lekapta fejéről fehér kerek kalapját, és a szaladástól kigyuladt arczzal sietett az öreg Gáboriné ölelésére.

Gizella épen olyan volt e perczen habszerű rózsaszínű ruhájában, azokkal a mosolygó nefelejcs-szemeivel és válláig érő rövidre nyirt aranyszőke hajával, mint valami rózsaszínű felhőkből kimosolygó angyal.

Ödön szeme önfeledten akadt meg rajta egy perczre, de minden egyéb benyomás nélkül, épen mintha valamely remek festő eszményképét pillantotta volna meg.

Gizellát és Ödönt bemutatták egymásnak.

— Önt most látom először, és már is szeretném megdorgálni! — mond a lányka, elragadó nehezteléssel emelve mosolygó tekintetét az ifjúra.

— Vétettem volna talán nagysád ellen valamit? — kérdé Ödön csudálkozva.

— Meglehet, miután ön miatt halasztotta atyám ily sokáig a vadászatot, melyet már régóta meg kellett volna tartanunk. Mindig azt mondta, várjunk még néhány napig, ma-holnap megérkezik a kedves Gábori néni unoka-öcsese, hadd vegyen ő is részt benne. —

— Ezt a kegyet valóban nem érdemeltem meg. —

— Én is úgy hiszem, — szólta a lányka mosolyogva. — Én mondtam is atyámnak eleget, — folytatá aztán, — hogy ne várjunk önre, de ő nem hallgatott rám; ez is először történt, és ez is ön miatt. Láthatja

tehát, hogy sok van a rováson. Azt tartom, legjobb lesz, ha azon kezdem, hogy vétkeért mindjárt elítélem, magam leszek a legfelsőbb hatalom, önnek elmaradásáért mindennap ki kell majd velem lovagolni a falu szélén lévő kis erdőbe. (Szegény Irén, ha hallotta volna!) — No ne szóljon! tudom úgy is, mit akar mondani, — folytatá a lányka, látva, hogy Ödön szólásra nyitja ajkát, — valami ilyes bókot, hogy az csak élvezet lesz önre nézve, nemde eltaláltam? — mond, midőn észrevette, hogy az ifju mosolygott. — Lássá, ez is bizonyítja, hogy ha önök férfiak nővel társalognak, nem tudnak egyebet csak bokolni. Akár előre meglehet mondani mindig, a mit valamely szóra válaszolni fognak; azt gondolják, hogy az fölhívás, pedig csak egyszerűen ki van mondva minden egyéb utógondolat nélkül. Ezen gyengéje még talán a legszellemdúsabb férfinak is megvan; már pedig annál valami untatóbbat nem ismerek; olyankor mindig kedvem volna egy nagyot ásítani. Azonban folytassuk ott, a hol elkezdttük; tehát mindennap ki fogunk lovagolni. Kár, hogy ön tavasszal nem volt honn; 'akkor szép ott az erdőben! A fák virágoznak, és lábaiknál az ibolyák és gyöngyvirágok hevernek; aztán a tavaszi gyenge szellő, mely mintha valami tündér királynő szárnyát lebegtette volna, elhozza azt a jó illatot, melyben annyi gyönyörrel fürdik az ember lelke. És gondolja még hozzá este az arany csillagos és holdvilágos, kék eget, a mint nagy komoly ünnepélyességgel terül el a nagy mindenség fölött. No de én írom ezt le önnek, mikor ön ezt sokkal jobban ismeri, mint én, nemde?

— Én is igen szerettem ott lovagolni, — mond Ödön gépíleg.

Oly csudálkozva tekintett a lánykára, a kiről azt hitte eleinte, hogy csak gúnyolódik, oly különösnek tetszett neki ez a kis teremtés, a ki miatt szóhoz sem lehetett jutni, a ki egyenlő elragadtatással beszélt a tűzes paripáról, vadászatról, csillagos égről, holdvilágos estéről, virág-illatról.

IX.

Este visszatérve Ludasra, a hol laktak, Ödön levelet irt Irénnek és maga sem igen vette észre, yagy legalább nem találta különösnek, hogy majdnem az egész levél Gizelláról és a vele való találkozásról és azon csudálkozásról hangzott, melyet a lányka benne fölébresztett.

X.

Az említett vadászat negyednapra lön határozva; a közbe eső időt Altburg, az öreg ezredes, a környékbeli ismerősök összehívására és egymásnak elrendezésére, — mi a leendő ünnepélyhez elkerülhetetlen volt — használta föl.

A vadászatot megtartandó nap reggelén Gizella sötétkék bársony lovaglő-öltönyben jelent meg, szőke fürtös fejére vállig érő fehér tollas gömbölyű bársony kalap volt illesztve.

Az udvaron álló csoportozat nem fojthatta el meglepetését kifejező fölkiáltását, mielőtt így közöttük megjelent.

Ödön oda lépett hozzá, hogy elismerését finom izlésű öltözete fölött kifejezhesse.

Azalatt jel adatott az indulásra.

Gizella előre lépett. A kantárszárát jobb kezébe véve, bal lábacs-káját a lehajló lovász tenyerére illesztette, és alig hangzott el az: egykettő-három-hangzásu jelszó a lovásznak ajkáról, midőn Gizella már fön volt a nyeregben; azután megsimogatva a nemes állat világos barna sörényét, édes szavakkal biztatgatta, hogy csak ma is viselje magát olyan jól, mint mindig.

Dárling pedig, mintha csak megértette volna szép urnője szavát, igent bolintgatott gyönyörű fejével.

Ezalatt már Ödön is nyeregben ült, és a két fiatal egymás mellé vezérelve lovát, bevárta, míg a többiek is mind felültek lovaikra.

Az egész nap sok multság között folyt le, valamint az ezt következők mindegyike.

Ödön csaknem mindennap, ha csak a rossz idő nem gátolta meg szándékukat, — kilovagolt Gizellával a falu szélén levő gyönyörű erdőbe, melyeket hosszú terebélyes fasor választott kétfelé.

A lovász mindig néhány lépésnyire követte őket; az ezredes ritkán tartott velök.

— Háború! — szokta volt mondani, — eleget lovagoltam életemben, meguntam már.

Nem akarta bevallani, hogy öreg csontjai nem igen bírják többé.

Igazság szerint Ödönnek mindegy volt, akár lehetett egyedül Gizellával, akár nem; nem igen kereste a magányt; mindenkor jól érezte magát a lányka társaságában.

És ez, az igazat megvallva, nem is volt csuda. Gizella nem csak

szép és gyermeteg lelkületű, de igen szellemdús is volt. Minél gyakrabban társalkodott vele az ember, annál inkább meggyőződhetett felőle, hogy nem csak felületes, (— mint a minővel leginkább találkozunk), hanem alapos műveltséggel birt.

Az első perczen, midőn az ember látta, azt gondolta, hogy csak olyan, mint a kis pillangó, melynek szárnyai aranynak látszanak, de csak azért, mert a nap sugárban repked; — mert mi türes-tagadás, aztán régen elismert, és sokszor elmondott állítás is az, hogy a körülményektől, melyek között él az ember, igen sok függ. — Később azonban bárkinek megkellett vallani, a ki Gizellát közelebbről ismeri, hogy még inkább hasonlított az arany bányához, mely sokkal többet rejt kebelében, mint a mennyit külszine elárul.

Mindennek daczára Ödön még sem felejtkezett el, még eddig legalább, Irénről, bár ha nem lehet mondani, hogy közönyös maradt volna Gizella iránt; azonban az, a mit e szép lányka iránt érzett, nem volt egyéb, mint azon ígézet, mely a lelket a szépnek, ragyogónak látásánál ellenállhatlanul hatalmába ejti.

Sokszor úgy érzé, mintha lelke felzúdult volna ez ígézet ellen, mely mindinkább hatalmaskodott fölötte, és még sem volt annyi ereje, hogy magát kiszakította volna hatalma alól.

Leveleiben, melyeket Irénnek írt, legtöbbit beszélt Gizelláról; úgy, hogy szegény lányka annyira ismerte már a szép kis bárónőt, mintha Isten tudja, hányszor társalgott volna vele.

Szinte látta délezegen ülni a Dárling-on kék bársony, vagy más izletes lovagló-öltözetében. Látta fényes termeiben, mint valami kis tündér királynőt, látta kertjében virágai között repkedni, mint valami ragyogó kis pillangót.

XI.

Eleinte igen fölzaklatta Irén lelkét Ödön leveleinek tartalma; később keserű mosoly szállt ajkára; legkésőbbben pedig szívesen olvasta volna, de a levelek elmaradtak.

Eközben Irén egy nap valami barátnőjével találkozott, a ki előtt nem volt titok az Irén és Ödön közti volt vonzalom.

A barátnő igen halaványnak és igen búsnak találta Irént; és így szólt hozzá:

— No már igazán magam is azt mondom, hogy inkább hittem

volna, hogy a nap sötétséget terjeszt, mint azt, hogy Ödönben csalódni fogunk.

Irén e szavak hallatára összevonta márványsimaságú homlokát, és a pir átfutá arczát; de minden legkisebb megjegyzés nélkül hagyta barátjánője szavát.

Irén tudta, hogy a barátónő ismerte a viszonyt, mely közte és Ödön közt létezett, de hogy a barátónő azt is tudta már, hogy ő Ödönben csalódott, az megfoghatatlan volt Irén előtt, mert ő ezt senkinek sem említette egy szóval sem.

— No de hiába; — folytatá a barátónő, — ki tehet róla? a világ érdekelte és ő se jobb a többenél; mondják, hogy jegyese van, a kis Alburg Gizella bárónő, ki éppen olyan gazdag, mint a milyen szép.

A mennyire elpirúlt Irén a fentebbi szavak hallatára, annyira halvány lett most.

— Soh'se busulj, — jegyzé meg újra a barátónő, kinek figyelmét e rögtöni arcváltozás ki nem kerülheté; — még az kellene, hogy olyan érdemtelen ember után epeszd magad. Olyan szép lány, mint te!

Irén mosolyra erőlteté piczi ajkát, aztán megrázva a barátónő kezét, elvált tőle.

Most már világos lőn előtte, hogy miért maradtak el Ödön levelei az utolsó időben. Az ifjú tehát végképen elfelejtette őt. Olyan könnyen veszi azt a tudatát, hogy ő szenved miatta. Minek igyekezett hát felköltetni szívében a szerelmet, ha ő meg oly könnyen el tudott róla feledkezni. Minek? bizonyosan nem másért, mint hogy untatták a száraz tudományok, melyekkel foglalkoznia kellett, és játékszer után vágyott, mely szórakoztassa kissé, és őt választotta játékszerül, és most őt is meguntá, elfelejtette, mert van már sokkal szebb, sokkal gazdagabb és előkelőbb nő, a ki érdekli!

Két könyvet sajtoltak ki Irén szeméből ezen gondolatok; pedig az oly mindennapi eset! De ki tehet róla, hogy „*mindig új marad és a kit éppen ér, annak szíve törik meg.*“

Midőn Irén este hálószobájába vonúlt, és a magányban háborítlanul gondolhatott a veszteségre, mely szívét érte, úgy érzé, mintha a kétségbeejtő fájdalmat, mely a való megtudásának első perezében lelkét hatalmába ejté, elkeseredettség váltotta volna föl.

Két könyvet pillantott meg, melyek ágya mellett az éjjeli szekrényre voltak helyezve, és a melyek első lapján — hová Ödön neve volt írva, mint e könyvek ajándékozójáé — minden este sokáig meren-

gett lefekvése előtt; ezeket vette kezébe, hogy elteszi szeme elől; keze azonban tétlenül maradt rajtok. Minek semmisitené meg e könyveket? megsemmisül-e azért az emlék szívében?

Ki lehet-e törülni a szívből annak emlékét, a ki bennünket boldogtalanokká tett, addig, míg a fájdalom meg nem szűnik a szíven, a míg a boldogtalanság tart!

Ha mind megsemmisitjük is az emlékül kapott ajándékokat, — megmarad a legnagyobb emlék — a boldogtalanság.

Irén az ágy szélére hanyatlott, és arcát fehér párnáira hajtva, fuldokló zokogásba tört ki.

Igen szomorú, szomorú napokat élt ezután szegény Irén.

Bár merre nézett, bár merre fordult, minden, de minden csak boldogtalanságára emlékeztette.

Sokszor, ha a regényekben boldogtalan szerelmesekről olvasott, vagy az életben hallott ilyenekről, szívet akaratlanul megkönnyülni érzé; más is volt tehát boldogtalan, és más is túlélte boldogtalanságát.

Ha boldogokról olvasott, ajkain bánatos mosoly vonult végig. Miért nem lehetett ő is olyan boldog!

Sokszor aztán egészen önfeledten engedte át magát a kedvessel töltött boldog órák emlékének, gondolatban egészen beleélte magát a még boldogabb jövőbe, mely kedvese mellett reá vár, és midőn végre a valóra eszmélt, és eszébe jutott, hogy mind ez csak ábránd: kezét forró homlokához nyomta és fájdalmasan föl-fölkocogott.

XII.

Zerge környékén minden ember azt hitte, hogy Ödön Gizella vőlegénye, a mi az ifjú magaviseletét tekintve, nem is volt esudálatos.

Annyi igaz, hogy Ödön mindennap meglátogatta Gizellát, vele lovagolt a kis erdőben, vele sétált a kertben; az is igaz, hogy igen hizelgett neki, midőn barátai a kitüntetésekre czéloztak, melyekkel őt e szép lány elhalmozza; de mindamellett, a mit Ödön a lányka iránt érzett, nem volt egyéb, mint a mit egy alkalommal már említünk: azon igézet, mely a lelket a szépnek látásával hatalmába ejti.

Most azonban, mikor néhány hónapja múlt, hogy Iréntől levél nem érkezett, egyszerre, maga sem tudta miért, de többször emlékezett e leánykára, mint az utolsó időben tevő.

Ny Pataki J Pest 1863

Balogh László Anna.

Gyakran, midőn egyedül volt, összerezent, mintha Irént látta volna maga előtt, komoly tekintetével, — melyet annyira szeretett — halvány arczával, az most még haloványabb volt, — és magasztos alakjával.

Ödönnek egyszer azt mondá egyik barátja, midőn hozzá ezen kérdést intézé, hogy — mint van az, hogy soha, de soha egész nap egy perczig sem megy ki eszéből kedvesének emléke, akár látja őt, akár nem.

— Jele, hogy ő is épen így gondol mindig rád. Ezt nekem egy olasz nő mondá.

Most igen gyakran felmerültek Ödön emlékében a jó barátoknak ezen szavai; és nem lehetett tagadni, hogy e gondolatok fájdalmasan hatottak az ifju lelkére.

E közben úgy kezdé érezni, mintha Gizella elvesztette volna büvös hatalmát fölötte.

Gizella miatt nem tehetett magának szemrehányásokat; ő olyan, mint a nap, — gondolá magában, — mely sugaraival mindent, a mit ér, egyenlő hévvel ölel körül.

És ebben igaza volt Ödönnek. Az a kis lány mindenkire egyformán mosolygott azzal a nefelejeskék szemével.

Ha Ödönt kitüntette, csak azért volt, mert ez ifjút szellemdúsabbnak találta sokaknál, a kik körülvették, és mert jobban mulatott társaságában, mint más ifjakéban; de többet nem érzett iránta, mint bár ki más iránt, kit eddig látott.

XIII.

— Édes nénikém, Pestre megyek, — mond egy nap Ödön Gáborinéhez.

A jó néni igen elszomorodott.

— Vizsgálat tenni édes fiam?

— Igen, édes néni.

— De nem láttam, hogy készültél volna rá!

— Majd Pesten, édes néni; itt falun igen bajos ez; nagyon sok az alkalom a mulatásra.

Ödön néhány nap mulván Pesten volt.

Itt bőven lenne alkalmam drasztikus kifejezésekkel festeni az ifju lélekállapotát, midőn kétség és remény között utazott a főváros felé, és midőn ideérve, Irént fölkeresé; de vannak érzelmek, melyeket

képzelní hívebben tudunk, mint lefesteni; ezek közé tartozik az említett is.

Irén minden szenvelgés nélkül fogadta az ifjút; nem ájult el, mikor őt az ajtón belépní látta, pedig szíve oly igen nagyon dobogott, tagjai ugy reszkettek, arca oly halott-halvány lett!

Nem is fakadt sirva, mikor az ifjú elmondta sajnálkozását saját magaviselete fölött, és bocsánatát esdekelte; csak nézett okos, nagy szemével az ifjura, mintha csak beleszeretett akart volna nézni annak lelkébe.

Midőn aztán az ifjú bevégzé, a lányka így kezdte:

— Én szívemből megbocsátok önnek Ödön, de feledni soha sem fogom, hogy volt idő, ha csak rövid is, melyben ön engem elfeledni tudott.

— Ez tehát visszautasítás!

— Ne kívánjon több felvilágosítást.

— Irén, utolsó szava ez hozzám?

— Utolsó szavam az, Ödön, hogy legyen oly boldog, mint a hogy én kívánom, — és a milyen boldogtalanná engem tett, — gondolá utána a leányka.

Midőn az ifju távozott, midőn már az ajtót maga után betette, Irén felzokogott, kezét szívére nyomta, mintha a megtöréstől féltene, és az ajtóhoz szaladt, hogy visszahívja az ifjút, a mint azonban kezét a kilinesre tette, megrázta fejét, — nem! gondolá magában, nem tehetem, — és oda sietett az ablakhoz, hogy még egyszer megpillanthassa legalább, és midőn az ifjú alakja eltűnt szeme elől, aleltan omlott a padozatra.

XIV.

Hónap hónap után mult el a nélkül, hogy szegény Gáboriné csak egy szót is hallott volna Ödön felől.

Ödön neheztelt magára, és így az egész világra; mi volt természetesebb tehát, mint hogy igen keveset törődött azzal, hogy kinek menynyi fájdalmat okozhat magaviselete.

Ezalatt a jó nénit még egy más csapás is érte; Gizella jegyes lett, valami német gróf jegyese; tehát nincs többé senki, a ki által magához, vagy is inkább a faluhoz bilincselhesse Ödönt!

Egy nap azután az ifju mégis megjelent; nagyon halovány volt és komor.

A néni azt gondolta magában, hogy bizonyosan meghallotta, hogy Gizella menyasszony lett, és azért ilyen levert.

— Hol voltál ilyen sokáig édes fiam? — kérde Gáboriné.

— Utaztam, édes néni.

— Do most már itthon maradsz?

— Épen azért jöttem, hogy dolgaimat elrendezzem, azután ismét utra keljek.

— Istenem, Istenem — gondolá a szegény néni, megeredt könnyeit le-letörülgetve, — épen az űzi őt tova innen, a ki által itt akartam tartóztatni. Bizonyosan nagyon fáj neki, hogy Gizella menyasszony, és azért utazik el.

Több év mult el már az elbeszéltek után, midőn Irén édes atyja unszolására ráadta fejét, hogy mégis férjhez menjen.

Irén arczain ekkor már nem virultak többé az ifjúság első rózsái; de azért választhatott a kérőkben; mert mind annak daczára szépnek volt mondható.

Irén azonban a többek közül egy igen megnyerő külsejű öreg urnak nyujtá kezét.

A fiatal asszony arról lett nevezetes környezői közt, hogy soha senki sem látta őt nevetni, és ha néha-néha mosolygott is, mosolya fájdalmat gerjesztett a szemlélőben.

Ödön azonban annál vigabb volt; de csak akkor, midőn vig czimborák társaságában találta magát, a mi minél gyakrabban megtörtént.

Ödön is megnősült volt már ekkor, valami igen kedves kis leány igen megszerette; és miután Ödön már a nélkül is megunta életét, hát nőül vette a kis lányt.

Vannak emberek, kik az első csalódás fájdalmától soha életökben nem tudnak kigyógyulni, kiket az első könnyelmű lépés örökre boldogtalanokká tesz; és az emberek még sem akarnak ezen okulni; mégis mindig egyformák maradnak.

Régi képek.

Stey Teréztől.

Borong a táj az esti szürkületben,
És elmúlt évek halvány árnya lebben,
— A mint ködébe néz tekintetem;
A régi képek mind előmbe tűnnek,
Egykoron szép reményi a jövőnek.
Szétárad fényök egész lényemen.

Üdv rátok kedves régi képek,
S hála, hogy egyszer még visszajövétek.
— Olyan rideg már úgys e kebel!
Az isten küldött jötevő szellemként,
Hogy egy időre enyhítsétek a kint,
S édes álomba ringassatok el.

Csudálkoztok, így szemlélvén valómat,
S gondoljátok: „Bánat mereng le rólad,
Ábrándos lelkű fiatal leány!
Ez a jövendő, a mit lelked látott,
A mely után oly hó örömmel vágyott?
Ez-e sorsod évek fordulatan?!“

Ne szóljatok, az istenért, ne erről
Csak most ne, most ne többet a jelenről,
Andalító álom borul reám.
Ugy érzem, mintha homlokom derülne,
S keblembe felejtett boldogság ülne,
Oh hagyjatok . . . oly rég nem álmodám!

Elöttem a mult... Árnyas fáknak alján,
Kicsiny virágok, egymásra hajolván
Bűv-illatár leng minden levelen...
Langy esti szél suhan a virágokon;
Azok susognak; gyönyörrel hallgatom:
Beszédjük élet, ábránd, szerelem.

És ő, és ő? itt ül mellettem, érzem
 Szemem szemén, kezem nyugszik kezében,
 Epedve nézi, mily boldog vagyok.
 Puha érintése bársony kezének,
 Szelid nézése ragyogó szemének
 Mutatják, hogy érzi, mit gondolok.

És most karöltve vezet az oltárhoz,
 Leborulunk az oltár zsámolyához
 És esküszünk a szent kereszt előtt,
 Hogy mind a halálig egymást el nem hagyjuk;
 Hű lesz szerelmünk, istennek fogadjuk,
 Szeretjük egymást mindenek fölött.

Aztán elhagyjuk az oltár hajlokát
 És el a szülői háznak esarnokát,
 Hű kedvesem magával elviszen,
 S messze folyó mentén csendes kis házban
 Élünk örömben, élünk boldogságban;
 Halandónak nagyobb üdv nem terem.

Együtt járunk az őserdők mélyében,
 Szedünk virágot a viruló réten,
 Ó a természet titkára tanít,
 S midőn esik a tájra végsugara
 A hűnyó napnak, estharang szavára
 Haza visszük a rét virágait.

Ott a hűségnek másik példaképe,
 Egy jó leányka, hűséges cselédke
 Egyszerű estebéddel vár reánk,
 A mint fogyasztjuk, közbe-közbe nézve
 Boldog szerelemmel egymás szemébe,
 „Boldog vagyok!” — mintha csak mondanánk.

Mindig sötétebb, és sötétebb leszen,
 Míg végre beáll az éj egészen,
 Az álom karja, érzem, átölel . . .
 — Ah, de csalódás! Ébrenlét nem álom,
 Ismét itt vagyok ezen a világon . . .
 A régi képek gyorsan tűnnek el.

Isten veletek, kedves régi képek!
 S hála, hogy egyszer még ismét eljövtek,

Midőn úgy vérzik, úgy fáj e kebel.
Az isten köldött jötevő szellemként,
Hogy egy időre enyhítsétek a kint
S édes álomba ringassatok el!

Elhagyott tájamhoz.

— Salamon Marinak, rácz-almási emlékül. —

Kalmár Rózától.

Kedves szép vidékem,
Téged is elhagylak,
Mint őszszel a vándor-
Madarak elhagynak.

De ezek tavasszal
Visszajönek újra,
Én pedig sohasem —
Bús szívem azt súgja.

Látom a domb fölött
A kedves hajlékot,
Melyben annyi édes
Érzés boldogított.

Az is eltűnik már
Lassankint előlem,
Mintha sűrű felhő
Takarná el tőlem.

Pedig nem felhőnek
Fátyla kerül rája,
Szememet borítja
El a könnyek árja.

Érzem, hogy örökre
Távozom el tőled,
Talán még csak hirt sem
Hallhatok felőled.

Látom még a magas
Toronynak keresztjét,
Mely a napsugártól
Vakító fényt vet szét.

Bénító fájdalom
Szoritja keblemet,
Most, midőn még látom,
Szép vidék, képedet.

Hátha majd nem látom!
Mi vigasztal engem? —
Visszaszállok hozzád
Gyakran képzeletben.

Távozásom úgy fáj,
Testem, lelkem görnyed,
Kebelemben bánat,
Szemeimben könnyek!

Édes szivem . . .

Gizellától.

Édes szivem, viseld magad okosan,
Ha közelit ő, ne verj oly hangosan,
Hisz jól tudod, hogy el kell őt feledned,
Á ki egykor mindened volt, — mindened!

Elfeledni — könnyű ezt kimondani,
De hol a sziv, mely el bírja hordani?
A mely szivbe tanyát üt a szerelem,
Az olyan sziv elfeledni képtelen.

Hütelen lett, — és én mégis szeretem,
Gyógyíthatlan seb szűmben a szerelem!
Őt fogom én mindörökre szeretni,
Szerelemben fog szivem megrepedni!

Jól tudom ezt, és küzdtem is eleget,
De a szivem csak azt mondá: nem lehet!
S bár halálom okozója: szerelem,
Boldogit az a tudat, hogy: szerettem.

Románcz.

Sarettától.

Busul az ifju királyné,
Nyugalmát nem leli...
Meglátta a szép dalnokot,
Meglátta — s szereti.

A dalnok ihlett hurjain
Búbánatot zeneg,
Mert a bájos királyhölgyért
Szíve majd megreped.

Némán szenved a királyné...
A dalnok búja rengeteg;
S egy vágya van mindkettőnek:
Hogy a másik ne tudja meg.

Irányeszmék.

Kalocsa Rózától.

I.

A nő viszonya szüleihez.

Midőn 14 éves lesz, kezdődik a leány szellemileg s anyagilag nagy leánynya fejlődni. E korban kezdődik tehát leginkább kötelessége szülei iránt, mert eddigi magaviselete rendesen (nincs szabály kivétel nélkül!) csak a nevelés kifolyása, a vele való bánásmód visszatükröződése volt. Legyen szabad e tárgyban tapasztolás útján szerzett nézeteimről kissé értekezniem.

Első és legszentebb kötelessége a leánynak a *tisztelet* szülei iránt, s azok szavainak rögtöni s nem immel-ámmal, hanem jókedvvel való teljesítése; mert előttem alig van kellemetlenebb látvány, s úgy hiszem, minden helyesen gondolkozó ember osztja ebbeli nézetemet, mint mikor az anya parancsára lassan mozdul a növendék-leány, gondolkodik rajta, hogy valjon megtegye-e, vagy sem, míg végre arc- és száj-elfintorítások közben vontatva végzi a reá bizottat. Vannak esetek, a midőn a leányok nem csak mutatják, hanem ki is mondják nemtetszésöket.

Talán a szeretetet kellett volna első helyen emlitenem a kötelességek között, de a szeretetet kötelességgé nem tehetjük; mert ez nem önkényes tulajdona a női szívnek. Az magától jó, és én nem is képzelhetek olyan leányt, ki szüleit ne szeretné!

De kötelességgé tehetjük ez érzelem *nyilvánítását* a szülék irányában. Nyilvánuljon ez a leánykának minden tetteben; ez legyen rugója minden mozdulatának; lesse ki szüleinek minden akaratát, vagy ha azok azt kifejezték, tegyen mindent gyorsan, előzékenyen, szívélyesen, arczával s modorával ne mutasson soha semminemű ellenkezést

vagy kelletlenséget, mert ez a szerető szülék lelkében fájdalmat, s viszszahatást szül, míg az oly leányka, ki szolgálatkész mindenki irányában, mindenki által becsültetik s szerettetik, s szüleinek szemefénye s öröme lesz.

Van-e olyan rossz leány, a ki oly fekete hálátlanságra képes, hogy azoknak, kiknek Isten után *mindent* köszönhet, ne kívánna örömet szerezni?

Vannak esetek, melyekben a legszeretőbb leány is hibázhatik; talán hibáknak sem tűnnek fel ezek előtte, pedig szüleinek gyakran mennyi aggodalmat szerez általok!

Ilyen a többek között az utánzási vágy s nagyravágyás; például: N. N. k. a. most hozatott magának Pestről ruhát, — én szintén olyat szeretnék, — szokták a lyánkák mondani, — ugy-e atyuskám, nekem is fog olyat hozatni?! ah, menyire örülnék, ha nekem olyan lenne! — Ki állhatna ellen az ily kérelmeknek az anyyira szeretett ajkáról? Pár ellenmondási kísérlet az apa vagy anya, párszori elszomorodott arc a leány részéről, s az áldozat meg van; a drága ruha, vagy ékszer, vagy mit tudom én mi, megvan; a leánykának pár órai örömet szerzett ugyan, de pár nyugtalan éjet az áldozatkész szerető apának, ki fáradtságosan gondoskodik családjáról s éjet-napot egygyé tesz, csak hogy szerettei semminemű szükségét ne szenvedjenek. Ha ilyesmi vagyonosabb családokban történik, akkor az igények is nagyobbak, költséges fürdők, elsőrendű páholyok, bálók, sat.

Kedves leánykák, gondoljátok meg jól, hogy mire van *elkerülhetetlenül* szükségetek; gondoljátok meg, *hogy mentől jobban szeretnek beneteket, annál nagyobb fájdalmat szereztek szüléiteknek gyakran csupa szélyből eredő kívánságaitokkal*, akár teljesíthetik azokat, akár nem; mert ha kívánságaitokat teljesítik, áldozatuk sokba kerül, ha pedig kénytelenek megtagadni, fogalmatok sem lehet róla, hogy mily kínos fájdalommal néznek kedves kis szép, de elszomorodott arczaitokra.

Ne gondoljátok azonban, kedveseim, hogy egy rettenetes, ugy nevezett *vas kalapos* egyéniség tart nektek előadást az élet hiábavalóságairól, s hihetőleg csak azért, mert már maga ezelőtt vagy ötven évvel elfelejtette azt, hogy micsoda öröme van az ifju leánynak az öltözékben, ékszerben, bál- és színházban sat. Nem, én magam is azon korban vagyok még, a melyben ezek nagy, igen nagy örömet szereznek, a mikor körülményeim megengedik. De épen mivel magamon próbáltam és másoknál láttam, tudom szivemből ajánlani, hogy a jószívű s szüléit

szerető leány csak olyat kérjen s igyekezzék megnyerhetni szüleitől, a miről komolyabb meggondolás után tudja, hogy megadása azoknak erőmegfeszítésökbe nem kerül. A mellett azonban a kérést se hagyja el egészen, mert hiszen azoknak olyan jól esik, ha kedves leánykájuknak néha-néha örömet szerezhetnek, s kivánságait teljesíthetik; csak hogy e kivánságokat *egyszerűség, jó izlés és szerénység* vezérelje, mert higyjétek meg, kedveseim, nem a drága pompás ruha tesz benneteket széppé, hanem a nemes érzések; aztán tudjuk, hogy némely drága ruha árán kettőt-hármat *sokkal csinosabbat ki lehet állítani*.

Gyakran fájdalmasan esik tapasztalnom egy más, és pedig igen nagy hibát, a szülék részéről. Ez az, hogy a szülék gyermekeiknek áldozatokat hozva, önmaguktól vonják meg a kényelmet, jólétet, sőt égető szükségeiket sem elégitik ki, csupán azért, hogy gyermekeiket taníttathassák, s őket a kor előhaladott szelleméhez mérve kiműveltesék. Megtörténik azután, hogy a mikor négy-öt év mulva a költséges kineveltetés be van fejezve a leányka, ki eddig is nem örömmel, hanem csak immel-ámmal látott a tanulás után, most kalitból kiszabadult madárhoz hasonlóan, többé reá sem gondol, hogy valaha számára is léteztek eset, zongora s különféle nyelven irt könyvek, s az édes anyának elkeseredéssel kell tapasztalnia, hogy a sok költség mind hiába van; azon tulajdonok s képességek, a miket leányában rejleni vélt, mind nem léteznek, mert a leány elhanyagolja, elfelejti azokat. Ettől őrizkedjétek, kedveseim, és *erős akarattal* haladjatok azon az uton, melyet kedves szüléitek elétek rajzoltak; mert hiszen azok mindent csak a ti jóléteketért tesznek, s minthogy azok, kik szüntelen örködnek felettetek, sokkal jobban belátják, mi válhatik hasznotokra s mi nem: elfojtva némi természetes kedvetlenséget, tanuljátok s gyakoroljátok mindazt, mire benneteket szüléitek jósága tanított.

S ezt ne csupán szüléitek kedveért tegyétek; jusson eszetekbe saját jóléteitek is; mert mi gyakran vannak az életben *véletlenek*, a mikor az ember nagyon is hasznát veszi, ha ifjuságában valamit tanult.

Bár minden leány kiképezné magát valamiben, hogy ha a vak sors *bármely helyzetbe* sodorná is, soha se kellene neki a jövőtől rettegnie.

Leányok, szeressétek szüléiteket! hiszen azok oly végtelenül szeretnek benneteket, hogy szeretetök nagyságát felfogni képtelenek vagytok. Tiszteljétek őket még gyengeségeikben is; mert *ők* mennyi hibátok iránt vannak elnézéssel. Legyetek szófogadók s tanácsaikat kövessé-

tek azoknak, kik gyermek-korotok óta a legnagyobb gonddal örködnek felettetek s czéljok *egyedül a ti boldogságtok.*

Szóval, legyetek kiméletesek, gyöngédek, előzékenyek szüleitek iránt, mert csak így vethetitek meg jövődö boldogságtok alapját. Emlekezzetek a szent írásra, melyben az üdvözítő csak annak ígér „hosszú életet“ e földön, a ki szüleit tiszteli.

II.

A leány viszonya testvéreihez.

A mi viseletünket mások iránt leghivebben tükrözi vissza másoknak viselete irányunkban; e nézet nagyon alkalmazható azon modorra, melylyel a testvérek egymás iránt viseltetnek.

Alig lehet gyönyörűbbet képzelni, mint az egymással békében és egyetértésben élő testvéreket. Egy rózsabokornak több virágához hasonlíthatók ezek, a kikre ha tekint az ember, valami kedves érzés tölti el keblét; úgy örül nekik; milyen jó nevelésű, szelid, jó erkölcsű, gyermekek ezek!

Leányok, a gondviselés a ti sziveitekbe pazarul rakta le egyik legdrágább kincsét: a szeretet s kibékítés szellemét; nektek kell fiu-testvéreiteknek a természettől nyert zajlakodóbb érzelmeit szelidebb tulajdonaitokkal egyensúlyozni. Csak látnia kell bármely idegennek az ifju leányt, a ki testvéreinek némi kis apróbb szolgálatot örömmel teljesít, azoknak apró kis örömöket szerez, boldogságát abban találja, ha testvéreinek valamit kedvére tehet, sőt ha talán valamelyik azok közül türelmetlen lenne s szeszélyből, vagy épen haragból, őt megsértené, s ő szó nélkül tűr s amaz megszegyenülve jár körüle, fájjalva, hogy e jó testvért bántotta meg, ki még a sértést is szeretettel visszonozza: látni kell, mondom, csak az ily ifju leányt, hogy azonnal felismerje benne a valódi gyémántot, a kiben a békés türelem szívjósággal van párosulva.

Hát még testvéreinek kórágánál, vagy ha talán azokat lelki fájdalom emészti! A kedves leányka, mint a vigasz angyala, jelenik meg; még ha saját egészsége gyenge is, felejtí azt, a legnagyobb gonddal örködik beteg testvére felett, gondoskodik róla, reményre öbresztí, kitarásra, türelemre ösztönzi a kimerült beteget; vigasztaló szavaival éde-sebb s hasznosabb gyógyszer ad neki, mint a legügyesebb orvos; a lelki fájdalma által elbúsult testvérrel együtt sir, részt vesz annak

nyugtalanságaiban, csak gyöngéden érinti fájó sebeit, míg a legkisebb reménységért felhasználja, hogy írt készíthessen a kebel szaggató fájdalmaira; a testvér bizalmasan feltárt titkai mintha csak el volnának temetve keblében; benne testvér a világon a legfeláldozóbb barátnőt találja.

Ilyen nővérrel birni jó- vagy balsorsban valódi áldás.

De fájdalom, vannak olyan leányok is, a kiknek viselete testvéreik irányában igazán elszomorító.

Vannak reá példák, hogy az irigység befészkelte magát azon szentélybe, melyben csak a szeretetnek kellene az egyedüli lakónak lenni; a szívet értem; ekkor egy szalag, egy hitvány ékszer irigységet, sőt veszekedést kelt a testvérek között, s azok egymás iránt kiméletlenek, durvák, gonyolódók lesznek, egyik a másiknak testi hibáit vagy gyengeségeit szemére hányja; legkisebb elnézéssel, vagy gyöngédséggel sincsenek egymás irányában; egy akaratlan sértést vagy tévedést soha meg nem tudnak egymásnak bocsátani, s így tovább. Ebből lassankint ellenszenv, majd fokonkint gyűlölet keletkezik, mely mindinkább feszültebbé és kiállhatlanabbá teszi a testvérek közötti viszonyt, míg végre valóságos szakadást, nyílt ellenségeskedést idéz elő.

Az ily gyarlóságoktól ovakodjatok, kedves ifju leányok; üde piros ajkaitokról a gunyos megjegyzések, sértegetések, vagy épen durva szavak, visszatetszést keltenek minden jobb érzésű emberben; szinte elhervasztani látszanak azok szépségeiteket, s azon tisztelet, mit az idegen hozzátok közeledve érez, szánalommal vegyült fájdalommá válik, és ha talán arcotok rokonszenvet gerjesztett is fel magatok irányában, viseletek azonnal kioltja azt. Igyekezetek meghazudolni a költő szavait:

Méz íz alatt mérget,
Szép almában férget
Rejteget sok női szív.

Igen, azon bájt, melylyel az ifjuság oly pazarul ajándékozott meg benneteket, ne rontsátok le könnyelműen, szeretetlenség és egyéb hibák által, hanem emeljétek azt szívjósággal s nemesebb lelki tulajdonokkal, melyek közt, mint elsőrendű csillag, tündököljék a *testvéri szeretet*.

III.

A nő, mint feleség.

Nem akarom itt fejtegetni, *mint viselje magát* egy nő férje irányában, mert ezt a szív sugalja meg; csak arról akarok pár szót szólani, *mitől ovakodjék* leginkább.

A nőkben általában megvan kisebb-nagyobb mértékben az *ellenmondási ösztön*. Ezt ugyan a ragaszkodó s fölláldozó szerelem a férj iránt nagyobbára el szokta oszlatni, de végképeni megszüntetésére csak erős akarat, és szilárd elhatározás vezethet. Pedig ennek következményei kiszámíthatatlan keserű órákat szereznek, és ha számos per-patvar kezdetére visszamennénk, aligha úgy nem találunk, hogy annak tökéletesen elejét vehette volna a nő, ha az első szóra ellen nem mond. S ez könnyű, és biztosan célhoz vezet; mert lehetetlen, hogy az olyan tűz, melynek tápanyagot nem adnak, ki ne aludjék.

A nők természetében sokkal több gyöngédség, feltaláló ész, és finom tapintat van, mint a nyersebb férfi-természetben; kötelességek tehát a nőknek, e jó tulajdonaikat saját javukra s férjeik boldogítására érvényesíteni. — Türelemmel s gyöngédséggel sokat ki lehet vívni, mit erőszak soha sem szerez meg; mert melyik művelt, s jógondolkozású férj nem teljesítené szelid jó nejének átgondolt, helyes akaratát s kérelmét?

Meg vagyok győződve, hogy igen tisztelt olvasónőimnek akaratuk s kérelmük csak helyes és helyzetükkel kiegyeztethető lehet.

Engedjék meg azonban, hogy egy esetet hozhassak fel a köznapi, a nép-életből, a mely ugyan világért sem akar hasonlítás lenni; nem, hanem mert igen találó, meg nem állhatom, hogy el ne mondjam.

Egykor nekem kellett kertbeli napszamosainkra felügyelnem. A többi között egy gyönyörű, alig húsz éves oláh menyecske kapálgatott, gondosan őrizve gömbölyű fehér karjait, gyöngé piros arcját a nap hevétől; míg tréfái s enyelgései a többi napszamosat is jókedvre hangolták, a midőn egyik vénebb asszony e kérdéssel fordult hozzá:

— De jó kedved van Marjuca; talán nem bánt már az urad?

— Nem bizony, mióta az öreg Duka máminál voltam, tanácsot kérni. Az Isten is áldja meg, azóta nincs veszedelem a háznál. De vittem is már azóta neki két libát, meg kenyeret, tojást; viszek is neki

minden héten egy fazék tejet, míg a babonája tart, aztán meg is áldom apját, anyját, minden atyfiát!

Ezt hallván, ajkamon akaratom ellen gúnymosoly futott végig s épen készülöben valék, hogy a babonaság s az azt terjesztő vén asszonyok ellen beszéljek, a mikor az előbbi kapásnő újra megszólalt:

— Hát mit mondott Dukáné neked?

— Azt, hogy ha az uram haza jön, hát vessek magamra három keresztet, és a korsóhoz menvén, minden kereszt után igyam egy korty vizet, de a harmadikat tartsam meg a számban mind addig, míg az uram az ölébe nem vesz, és csak akkor nyeljem le. Meg is tettem én ezt, de azért még is féltem, hogy megver, mert a mint este vártam a vacsorával, a gulyáshus egy kicsit odaégett, míg a sertésnek enni adtam, mikor pedig bejött a szekérrel, a sertés megijedt és feldöntötte a vályut. Na, gondoltam magamban, most lesz mindjárt! mert máskor azért is megvert, hogyha a verőczét nyitva felejtettem; oda is mentem mindjárt a korsóhoz; meglátta az uram a vályut, csunyául haragudott, hogy minek töltöttem bele olyan sokat. — Hiába haragszol, gondoltam magamban, számban van a víz, három keresztet is vetettem, meg vagyok babonázva, nem verhetsz meg; csak ugy nevettem, hogy olyan csudálkozva nézett reám, mikor a vályuba fölszedtem a kukoriczát. Még az egy kicsit megpörkölődött hustól féltem; de hallottatok-e esudát? a mint bevitem a hust, hát rá sem nézett arra, hanem átölelt és az ölébe ültetett. Isten bizony ugy volt! — folytatá a szép menyecske, boldogságtól sugárzó arczczal, — aztán ugy ettük meg ketten a gulyásos hust; még csak észre sem vette, hogy egy kicsit égve is meg volt.

Én is elhallgattam, nem akarva a kis menyecskét kiábrándítani hiedelméből. Ki tudja, ha a babona s kereszthányás eredményét hallgatásának s az ellenmondási viszketeg legyőzésének tulajdonítottam volna, folytatta volna-e még a reá nézve annyira hasznos türelmet?

A házassági boldogságnak egyik legnagyobb mételye még az idegenek beavatkozása a házastársak viszonyaiba. Oh, kerüld ezt s utasítsd vissza, kedves szép ifju nő, mint boldogságod mételyét! Hiszen idegenek beavatkozása édes-mézes szavakkal halálodig kinzó s ölü mérget nyújt neked! Felkölti benned a tetszvágyat, a hiúságot, fel a megelégedetlenséget, vágyakat ébreszt benned, miknek betöltését helyzeted nem igen engedi s boldogtalanná tesz teljes életedre. Haj! sok esendéletes házi boldogságot zavart már ez meg, és sok családnak nyugalalmát dulta fel.

Némely helyeken sokáig nem látszik az eredmény, a vészes pusztítás, mit előidéz, de belül folytonosan dul, s annál rosszabb, minél későbben tör ki, mert annál nehezebb elejét venni.

Legyen szabad erre egy példát felhoznom, melynek tanuja valék.

Egy alig három év előtt egybekelt házaspár nyugodtan élte egyik nagyobb vidéki városban napjait. Kevés kivánságaikat szerény jövedelmük fedezé, s egy két-éves gyermek boldogokká tette őket. A nőnek egyik barátnője gazdag férjet nyert; ennek folytán nagy uri módon élt, egészen a legelőkelőbb világ szokásai szerint; a helyett, hogy ismerettségét szerény sorsu barátnőjével félbeszakította volna, most még többször járt hozzá, mint valaha, mert több ideje volt; s volt aztán beszéd színházakról, bálokról, mulatságokról, a mik a fiatal asszony képzelmét mind igen ingerelték.

— S férjed téged sehova sem visz? — kérdé a könnyelmű nő, legyünk őszinték: inkább szánalomból, mint rosz akaratból.

— Nem, — válaszolt az ifju nő mosolyogva, — vagyoni állásunk nem engedi az olyan nagy költségeket.

— Na bizony, sokba is kerül az! Hát azután mikor fogsz mulatni, ha most nem? hiszen még husz éves sem vagy! De már ha engem nem vinne férjem, majd megmondanám én neki, hogyan kell egy fiatal nővel bánni!

E szavakat eleinte mosolyogva hallgatá a szerény kis nő; de lassankint a benne eddig is csak az ész által legyőzött mulatság-vágy fölül kezdett kerekedni. A vágy szavakban nyilvánult, s ő kérelmekkel állt férje elé. A férj megtett, a mennyit birt, mert szerette nejét; de ennek könnyelműsége nőttön nőtt, s egy új divatnak nem követése egy bál elmulasztása a városhoz közel fekvő fürdőben napokig szerencsétlenné tette őt, úgy, hogy nem szólt senkihez, sirt, daczoskodott, mindaddig, míg férje egy-egy szép ruhával a jövő mulatságra ki nem engesztelte.

Ez nem tarthatott soká, a férj beleunt s a jól kezdődött házasságnak szomorú házsártoskodás lett a vége.

— Istenem, hogy tudod eltűnni férjed örökös prédikációit, kedves Irmám! — mondja egy szép fiatal özvegy nem rég férjhez ment unokatestvérének. — Kiállhatatlan modora van. Az a szünteleni tanítás, eskölcsei lezke engem halálra kinzana!

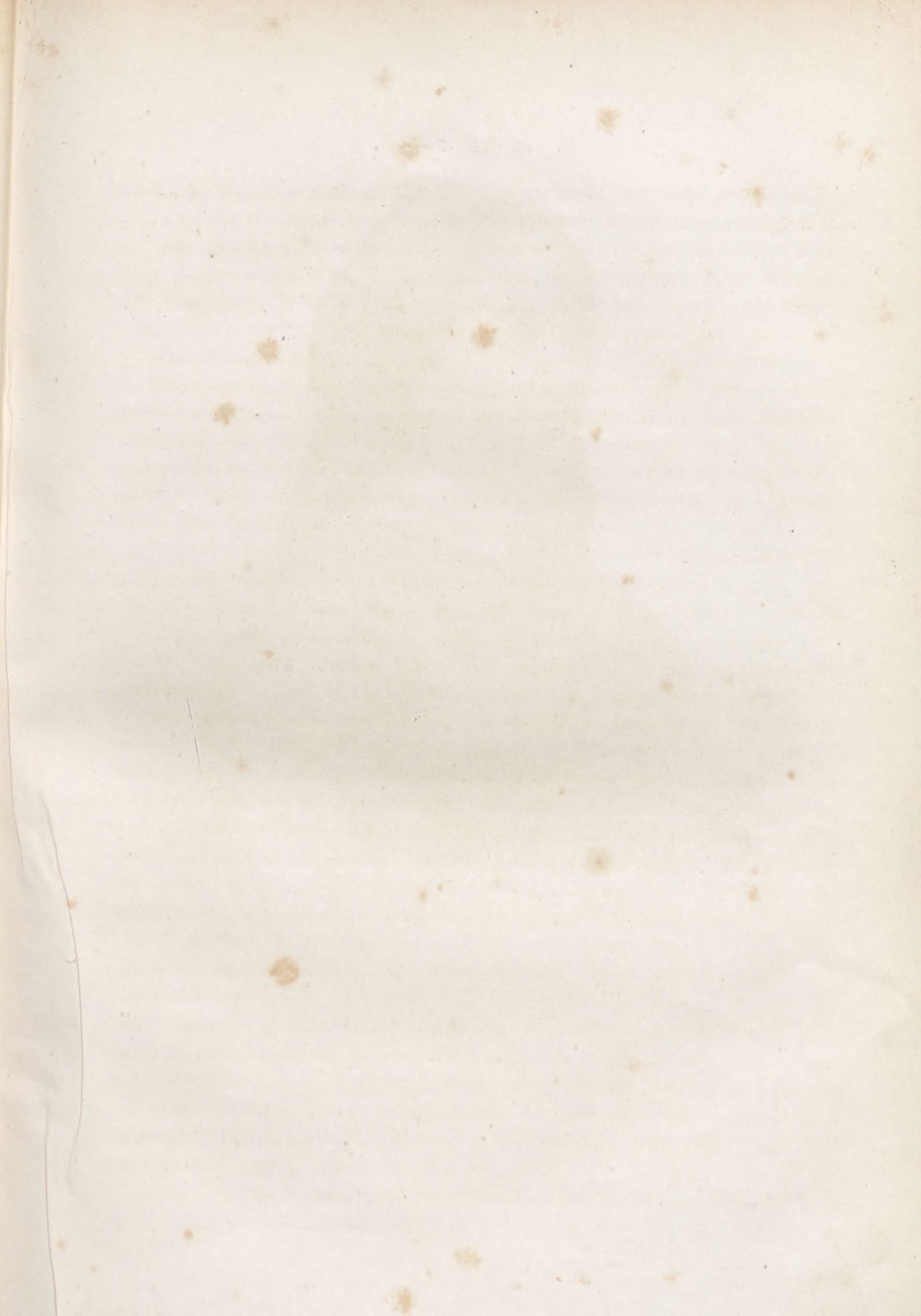
— Hagyd azt, kedves Annám; lásd, ő okos, művelt férfi, én pedig igen fiatal és járatlan vagyok!

— Nem úgy van, Irma! Te mentegeted őt, mert szereted és szived jó; hát hiszen látta, mikor elvett, hogy még igen fiatal voltál; ha olyan tökéletest akart, mért nem vett el egy harmincz éves leányt. Én azt mondom: házasságban a férfi csak annyi, mint a nő; ha minden szavát teljesíted, úgy rád kap, hogy saját akaratod nem is lesz; nem lesz belőled más, mint egy rabnő. Ezért mentél férjhez!?

Az e fajta beszédek naponkinti hallása, bár eleintén nem is hagyott nyomot maga után, lassankint mégis elégedetlenséget keltett a fiatal nő szívében. Elgondolta magában, hogy férje csakugyan mivel sem különb nála; miért hallgasson ő annak szavára. Ezt tényekkel is bizonyitgatta, s addig önfejüsködött, míg egyszer a férj azt mondta: tedd, a mit akarsz! — s keserűen fordult el a saját esze után indult nőtől. A bizalom s a bizalommal együtt a nyugalom és boldogság örökre száműzve lőn családi körükből.

Száz meg száz ilyen példát hozhatnék föl az életből, melyekben könnyelmű tanácsadók s idegen beleelegyedők kegyetlen kézzel dúlták fel a házi boldogságot. Ennek egyetlen mentőszere az, hogy egyetlen idegen tekintetet se engedjetelek férjeitek s közétek hatolni. Vagy ha véletlenül valami családi dolog idegen fülbe jutott volna, s azt felhoznák, az első szót, a melyet férjeitek ellen emelnek, szigoruan s komolyan utasítsátok vissza; mert az ilyenek szava csupa merő méz és méreg, mindig titeket pártolnak, mindig nektek adnak igazat s ők maguk sem tudják, mily áldozatul tekintsenek benneteket; és ha szívetek elég gyenge való helyett venni ez álsajnálkodást, és képzelt balsorsotoknak javítására rossz eszközökhöz nyultok, a minek sohasem marad el visszahatása, midőn családi életetek fel van dülva: ők lesznek az elsők, kik pálézát törve felettetek, azt fogják mondani: miért nem bánt férjével jobban?!

Nagy mótelye még a házi boldogságnak a *szemrehányás* és pedig, fájdalom, igen sok, különben nagyon derék nőnek szokása ez; nincs szebb és hasznosabb erény a megbocsátásnál, míg a szemrehányás céltévesztő és haszontalan ön- és mások gyöttrése, s egyszersmind boszúálló lélekre mutat. Mert ha a nő valamit szemrehány férjének, ez azt vagy elismeri, vagy nem; ha elismeri, kétszeres fájdalmat okozott neki a nő, mert azt bizonyosan megbánta már, s a megbánt hiba felhozása épen ellenkező hatást szül, azaz haragot, s hogy a férj indokolja viseletét, a nő hibáit hozza fel. Ép úgy van, ha el nem ismeri; akkor a szemrehányás azonnal haragra ingerli őt, s magát hibásnak nem látván, aka-

Ny Pataki J. Pest 1863

Simig Istváné.

rata ellenére is visszatorolja azt, vagy, a mi még bántóbb, kineveti érte nejét, de *belől ellenszenv* marad és egymás elleni örökös ingerültség.

Vannak az életnek apróbb s nagyobb bajai, melyekből minden napra jut, ha régieket nem elevenítünk is föl. A megbocsátni tudó nő férje végtelenül becsüli, s a kit becsülve szeretünk, azt meg nem sértenők igen sokért.

Felhozam-e még a gazdag hozományu nőket; t. i. az olyanokat, kik, bocsánat, elég esztelenek: éreztetni férjeikkel, hogy ők pénzt hoztak a házhoz? Ezt különben csak olyan nők tehetik, kiknek szellemi jó tulajdonaik oly kicsinyek, hogy kénytelenek kölesönzött tulajdonokhoz folyamodni, hogy értéküket emeljék. Kérdem, saját érdemök-e az, hogy gazdagok? ők maguk keresték-e vagyonukat? Nem! vagy a sors engedte őket vagyonos állásban születni; vagy szüléik szorgalma által jutottak hozzá. E két eset közül egy¹ a sors, másik a szülék érdeme, és így épen nem a nőé; miért érezteti tehát ezt a szegényebb sorsu férjjel, kit a sors ép úgy ültethetett volna kényelem ölébe, mint őt? Aztán, ha előtte a szegénység olyan bűn, a mely felhányásra méltó, miért ment szegény férfihoz nőül? mert szerette? hát a kit *szeretünk*, lealacsonyít-hatjuk-e azt?

De hála istennek, igen sokan vannak nőink között, kik vagyonosak lévén, azt egyedül arra használják fel, hogy kellő irány mellett férjeiket s családjukat boldogítsák; nem pedig, hogy erre támaszkodván, igényeket formáljanak és parancsolólag lépjenek föl férjeik, mint alárendelt egyének ellen. A többek között ismerek egy nőt, ki százezrekre menő vagyont vitt férjéhez, s csupán a legszorosabb érintkezés, s bizalom folytán volt gyanítható, hogy házasságuk kezdetén ő — a nő — volt gazdag.

Hisz ahoz, hogy a nő férjének és családjának örömet szerezzen, nem kell kincs és vagyon. Higyjétek meg nekem, egy sajátkezűleg készített öltöny-darab, egy pár kiválasztott szép gyümölcs, s kevésbe kerülő apróbb gondoskodások szintén oly hatással vannak, s ép oly értékűek az elfogadó előtt, mintha drága ajándékok volnának. A természet a nőt pazarul látta el oly tulajdonokkal, melyekkel magát kedvessé teheti s másokat boldogíthat, csak *akarnia* kell. És ha családját megelégedetté tette, azokat tette boldogokká, kiket a világon legjobban szeret, s nem ez-e a földi paradicsom?

Még egy nagy hibáját a nőknek nem hagyhatom említés nélkül. Ez a csüggedés, a rögtöni kétségbeesés a sors változásán. A helyett,

hogy, mint kellene lenni, a nő férjének vigasztalója s bátorítója lenne, még őt is elcsüggeszti, és panaszaival végletekre viszi. Általános tapasztalatom az, hogy a férfi lelki erejét a vagyoni szerencsétlenség, szegénység, *időjárás csapásai* s több efféle jobban lesujtják, mint a nőét; emek egyik oka talán abban kereshető, hogy a férfiak a szerzés gondjaival levén elfoglalva, az örökös küzdés őket kimeríti, s ha folytonos munkájok után az eredmény nem kedvező, ez őket igen keseríti, hogy annyi fáradság mind hiába! Nőknek, kivált hazánkban, ez emésztő gondból kevesebb jutott, és így nem fogyhatnak ki apránként lelki erejök-ből annyira, hogy bármily csapás végkép lesujtsa őket.

Nem szabad tehát a nőnek a bánatnak átengednie magát, hanem azt legyőzve, minden erejét arra kell fordítania, hogy férjét felvidítsa, annak lelkében szelid, szeretetteljes szavaival új reményeket ébresztszen, férjének türelmetlen kifakadásait és panaszait a sors ellen *békével* hallgassa, s a mennyire tőle telik, vigasztalja, szórakoztassa férjét, sőt nyájas mosolylyal meg is pirongathatja, hogy nem illik férfinak kétségbeesni. Ha eleintén nem jön is mindjárt a várt eredmény, nem fog az elmaradni; a nő szívélyes jósága enyhítő balzsamként hat a férj szívére, a mogorvaság és gond köde oszlik, pár óra múlva más színben tűnik föl a csüggedt férfi szeme előtt a baj, vagy éppen szerencsétlenség, mely érte; a mi eddig oly leverő volt, könnyen elviselhetővé válik, mert hiszen látja, hogy van neki egy mindennél drágább kincse, kedves felesége, őrző angyala, a ki nem csügged a balsorsban, s az örömben is talál egy parányi édességet, a mely szeretete által a férj szívét egészen betölti.

Szólanom kellene még a nő kötelességeiről, mint *anyának* és *honleánynak*; hanem ezt majd más alkalomkor mondom el. Egyuttal elég ennyi, hogy kedves olvasónőim egy kissé elmélkedjenek fölötte.

Átok és bocsánat.

Dalmától.

Bósz vihar, vedd szárnyaidra,
S vidd magaddal átkimat!
S bérczen tul a hűtelenre
Mindegyiket sujtsd le rendre,
Mig lerogy a kín miatt.

Minden, a mi néki kedves,
Ezután gyötörje őt,
S álmaiban, vádlóképen,
Megjelenjen halvány képem,
Rémitve a hitszegőt!

Oh, mit ér, ha kinhalálal
Múlik is ki élete?
És mi enyhet hozna bümra?
Tört szívem nem éled újra;
Nincs a multnak kezdete!

Nem, nem, oh ne halljad isten!
A mi szörnnyüt monda szám;
Hiszen a kínos jelenben
A mult képe tán még szebben
Tűn fel, mint volt hajdanán.

Túl a bérczen lengő szellő,
Vidd magaddal sohajom;
Néki, ki volt e szív üdve,
Legyen e sohajban küldve
Végyszavam — bocsánatom!

Vándorszellem az én lelkem. . .

Malvinától.

Vándorszellem az én lelkem,
Bolyongó és setét,
Bujdokolva járja át a
Föld végtelen körét.

És ugy vergődik egyedül
Elhagyott téreken,
És hol a búbanat honol,
Szenvedni ott terem.

Csillag volt e szellem egykor,
Fönn a magas egen,
S ott ragyogott, tündökölve,
A földhöz idegen.

Hajh, de végre hulló csillag
Lett az én csillagom,
Fénye nem kísér már többé
Zarándok-utamon.

Ekkor lelkem virágba szállt,
A völgynek mély ölében,
S — féreg őrlött a hervadó
Virágnak törzsökén! . . .

Kis madárka lett belőlem,
S olyan bús lőn dalom,
Ott daloltam magánosan
Pusztá sirormokon.

S bár mi hűn eléneklém a
Megtört szívnek baját,
Nem viszhangozá távol bérez
A madár bús dalát.

Eztán magyar- és költővé
Teremte Istenem,
S e végcsapástól megtörtött
Roskadó szellemem.

Mert a virágnak csak féreg
Rágódott szíverén,
S csak kőszikla nem indult meg
A madár énekén.

Most kigyónál mardosóbbá
Lőn szívem fájdalma,
Nem csak egyedül szenvedek,
Nagy ezrek bánata.

S ha fölveszem a lantot, rajt'
Elzengni bánatom,
Emberek milliói közt
Elhangzik bús dalom!

Vándorszellem az én lelkem,
Bolyongó és setét,
Bujdokolva járja át a
Föld végtelen körét! . . .

Isten hozzád!

Uentől.

Bár örökké látni foglak,
Mert szüntelen gondolok rád;
El nem válok soha tőled,
Mégis, mégis... isten hozzád!

Oh, nem a könyörtelen sors,
Nem a beérhetlen távol,
Nem az élet, nem a halál —
Nem az választ el egymástól.

Van reménye a távolnak,
A halálnak támadása,
Hit vigasztal a balsorsban — —
— Nem ez szívünk szakadása!

Mondd nekem majd, hogy enyém vagy,
Hogy szeretsz . . . leborulok rád,
Végzetlen fájdalommal — —
S azt felelem: isten hozzád!

Feltámadás van a sirban,
Újulás a természetben;
Csak az veszett el örökre,
A mit benned én vesztettem.

S én elhagyni még sem tudlak,
Hozzád járok, és rád nézek,
Szótalan és iszonyun, mint
Gyilkosára a kísértet.

S valami fáj mindkettőnknek
Neked a bűn, nekem a vád, —
Nem hiszek már többé benned,
Hűtlen sziv te . . . Isten hozzád!

Gondolatok az erdőben.

1859.

Rizától. †

Kaczerkodik a tavasz dús színekben,
S örömet gyújt mosolya a szívekben.
Vigan csattog a pacsirta éneke,
S leng a fűszál, mintha tánczot lejtene.

Zöld az erdő, új élet van a fákon,
Itt szerető gerlepár ül az ágon;
Gyönyörködik, . . . s mégis oly mélán nevet,
Hogy elbusúlok rajt' — s könnyem megered.

S terebélyes agg fák hűvös árnyiban —
Epret szednek a leányok boldogan,
S hangzik a dal: „Magasan száll a daru!“
Mért, hogy szívem csak egyedül szomorú!

Körülöttem zongó élet mindenben,
Öröm mosolyg a legkisebb levelen;
Csak az én szívemben a bú végtelen,
— Nem lel vigaszt sehol a bús szerelem.

A tihanyi leánylak.

Beszély,

Éder-Rédli Idától.

Ki a regényes Tihanyt meglátogatja, hogy országos hírű viszhangjában gyönyörködjék, ne mulasztja el egyuttal megtekinteni ama barlangot is, mely a félszigetet környező magas hegylánczolat észak-nyugoti részébe van vésve. A megragadó kilátáson kívül a zalai hegyekre, más egyéb bájta is talál ottan és sok jeles utazó nevével fog találkozni, kik ottlétüknek emléket a barlang kormos falain fehér betűkkel hagyták hátra.

A barlang a hegy közepén több száz lábnyira a Balaton partjától hatalmas gránitsziklába van vésve; két ürege van; egyikből a másikba, mint külön szobába, rendes bejárat vezet, melyet roppant gránitoszlopok őriznek a beomlástól; a belső üregben látható egy mesterségesen készült tűzhely s ennek megfelelőleg egy szűk, kéményalaku nyílás ki a szabadba.

Egyébiránt minden oda mutat, hogy e barlang nem a véletlen, hanem emberi kezek műve.

A környékben „Leánylak“ név alatt ismeretes, s a nép ajkán több rege él eredete felől. Az itt következő beszély is hasonló kutfőből származik.

I.

Alkonyodik. Mintegy óriási alvó gyermek, száz öles bölcséjében nyugszik előttünk a csendes Balaton. Utánozhatlan a színvegyület, melyet a távozó nap végsugarai föléje öntenek. Fölséges látvány, mint oszlik föl apró oázok gyanánt a víztömeg, mindegyik rész más és más, ezer és ezerféle színt viselve, míg nyugaton a biborfény utósó szegélye

is letűn, s a kelő hold fehér sugarai előbbi kék színében nem törnek meg.

Csendesség van. Mintha kolostorra alakult volna át az imént beszédes természet. A vijjogó halászmadarak, a szárcsák fekete hada, a kesergő bibicz, mind, mind elhallgattak. Ha néha-néha egy vigkedvű csuka föl nem vetné magát a vízből, s a locsesanásra följédt nádi veréb nem csicseregne társához, azt mondanád: kihalt e táj s a bágyadt holdvilág csupán halotti lámpául pislog fölötte.

Ott, hol jelenben barátságos szőlőhegyek terjesztik szét ágait, csinos falvak fehérlenek az utazó elé, és kellemes rétek, gazdag szántóföldek ölelkeznek a Balaton sima partjaival, ott beszélyünk századában — Örstől a távol Badacsonyig — mindenütt rengeteg bozót és posvány terjedt. Tihanyt jelenben összeforrva látjuk a szárazzal, s széles rétek vezetnek hozzá. Belseje művelve, benépesítve, mint regényes félsziget terül el előttünk. Nem úgy hajdan, 1041 körül. Mint egy vízbe ejtett lapda, lebegett a széles tavon, iszonyatos bérczektől ölelve át, melyek kietlenül meredtek ég felé. Völgyeit, hegyeit bozót és sűrű erdők fedték. Belsejét nem laktá egy árva lélek sem, nem jutott el hozzá senki, állt, miként rejtett barlang mélységes föld alatt, borzasztó elhagyatottságban. Kopár bérczein félelmesen meredt egy-egy bükk az égre, a nélkül, hogy a mit hívott, a haragos villám, valaha belécsapott volna: a villám inkább a háborgó Balatonba szórta üszkeit.

E perczen egy alak tűnik elő a hegyszakadékok közül; a hold tiszta világában kivehető, a mint sebesen halad előre. . . .

Most meredek szirtre, az egész sziget legmagasabb fokára ér; lenn örök mozgással locsognak a habok, fenn a legszélső sziklafokon, szédítő magasban, mozdulatlanul megáll az éji vándor.

Fiatal, daliás levente az; széles vállainak izomdússága a harezban megedzett erőről tanuskodik, szálas termete büszkén mered föl. Csak a fej, az van meghajtva, keserű csüggedésben, a mint néz lefelé a derengő mélységbe.

Halk hang hagyja el kebelét:

— Egy ugrás, és örökre vége az életnek! Mit tétovázom? Megtettem mindent, mit emberi erő tehet; kerestem őt! homályos sejtetés után, mit a hir e szirtok felől susog, öt napot töltöttem e kietlen tájon, kiáltva Isten, és az ő nevét. Szavaimra csak gúnyos viszhang felelt! miért éljek tovább? örökre egyesít ez ugrás veled, oh Margit!

Előre hajlott. . . . Még egy mocczanás és a deli tagokat az éles szirtek tördelték volna szét.

Ekkor füleit a néma éjben idegen nesz üté meg. Távolról, ele-nyészve halk evező csapás zaja volt az. Csak a vadász fülei hallhatták meg azt; de a vadász szemei fölfedezték okozóját is.

Egy kis csónak siklott a holdsugáros vizen, ringó menetének koron-kint erős evező-lökés adott uj sebességet.

Az ifjú előre hajlott a szirt felett s éles, sötétséget oszlató tekin-tettel bámult az uj jelenségre.

— Oh istenem, ha sejtelmem valósulna! — rebegé uj remény hangján.

Kis idő múlva parthoz ért a csónak; belőle két férfi szállt ki, és — mintegy háromszáz lépésnyi távolban a leselgő ifjutól, — eltűnt az erdő sűrűjébe.

Az ifju mint nyil rohant utánuk. Mint hiuz fúrta keresztül magát a sűrűn, s mikorra a tisztásra ért, alig lehetett benne az előbbi csinos lovagot megismerni. Mit gondolt ő a berek töviseivel, melyek ruháit megszakgaták; ő csak lelke töviseit érzé!

Most a hegynek, mely felé a két másik kalandor is tartott, köze-péig ért. Meredek sziklafal ágaskodott előtte, mint szilaj mén, minden pillanatban lerugással fenyegetőző. A szirt megmászhatlan lapján ki-sértetiesen tört meg a holdvilág, s mutatá a sötét barázdákat, melyeket még a vizözön mosott oda.

Ifjunk megállott. Mintha szemmé vált volna, kémlelte a berek közt gázoló kalandorokat. Ajka vaczogott, tagjai remegtek, aztán kard-ját kezébe véve, ismét utánuk indult.

A mint a két kalandor a sziklafalhoz érkezett, ifjunk a bércz ár-nyékába állt, s köpenyével sötétre burkolá magát. Hallgatózott.

— Most visszamehetsz, — szólt a jöttek egyike, sötét tekintetű, eltorzított arczu férfi, őszbe kanyarodott fürtökkel. Kemény, mogorva tartása, kihívó tekintete, aranytól csillogó harezias öltözete eléggé el-ámulák, hogy kettőjük között ő az ur. Arczvonásiból egy pillanatra ki-tűnt, hogy nem Bendeguz maradéka. — Most visszamehetsz, — szólt parancsoló hangon, — add a kosarat, hajnalban indulunk.

A szolgálta visszatért, az ur pedig kulesot vont ki övéből s kevés tapogatózás után — az ifjunak legnagyobb bánulatára, — a függélyes szirtfalon egy ajtót nyitott ki. Csikorogva nyílt szét a vasrekesz, s a kalandor a sziklaüregbe lépett. Utána halkán hajtá be a nehéz ajtót s

mintha tájékozni akarná magát, merőn állt meg s kérdőleg futotta át tekintetével a fekete üreget.

A legkeményebb gránitba volt vésve e rémületes tanya, elég magas, elég tágas. A bemenetnek irányában egy másik ajtót láthatunk durva vasból, erős zárral. Most épen félig nyitva volt s a kulcs benne. Az üreg boltozatáról egy függő mécs terjeszté szét bágyadt világát, nem a legkellemesebb gözzel elegyítve a barlang nehézkes levegőjét. Középen sima kő-asztal, mellette két góth alaku karszék, az oldalajtó jobbján kényelmes ágy valának láthatók.

Az ágyban egy halvány nőalak feküdt; egy beteg leány, fehér párnák között. Hiába nehézkedett homlokára a sápadt bú, hiába lankasztá le arcának rózsáit a szenvedés s a barlang penészes gőze, szép volt ő így is és elragadó. Gazdag fürtei rendetlenül kigyóztak alá s földtek be keblének alabastromát, míg homlokát szelid méltóság kifejezése lebegte körül.

Midőn az ajtó megnyílt, aludt a szenvedő angyal. Álmában hihetőleg társaival enyelgett a mennyben, legalább ébredő szemeinek tiszta tükréből hasonlót olvashattunk, oly nyájas, oly ártatlanul derült volt az. Majd ijedő tekintetet vetett a belépőre, azután ismét behunyta bágyadt szemeit s tevább akarta fűzni nem földi álmait.

— Margit! — szólt sohajtva az éji kalandor, és egészen oda lépett az ágy elé. — Még sem akarod meghallgatni kérésemet? hiába esdek viszonszerelmet?!

A hölgy undorral tekintett a neki pirult arcra, mely a szenvedély lángjában még rutabbá vált.

A lovag odatérdelt ágya elé, s az egyik fehér kezét megragadva, tettetett vagy igaz érzés hangján folytatá csábítását.

— Oh, mint szeretlek! Szivemben nincs más vágy, agyamban nincs más gondolat, mint a te birhatásod. Oh, add nekem szerelmedet, aztán parancsolj velem, rabszolgád leszek. Boldoggá foglak tenni, mint soha nem valál; mondd ki az „igen“ szót s én elviszlek magammal e rideg országból boldogabb hazába, hol zengő a liget, s arany alma terem örökzöld fákön. A föld kineseit teszem lábaid elé, csak ráadásul fogadd el szivemet!

A hölgy irtózással rántá vissza kezét. A heves mozdulatra a lovag fölegyenesedett.

Arczáról eltűnt az epedés s a harag előjelei foglaltak azon helyet.

— Megvetés? mindig csak megvetés! pedig enyémnek kell lenned, ha ég és föld összeszakad és ellenem áll is! Haragvó gerlicze, csaták viharában nőtem én fel s egy gyenge asszony szive ellen ne tudnék küzdeni? Enyém leszesz még ma!

És éhes tigris gyanánt ugrott a hölgyhez, s a vékony lepellel takart termetet, mielőtt a hölgy ellenállhatott volna, magához ölelé.

— Isten, ne hagyj! — sikoltott a lány, — ki mindig védelmezőm valál, ne hagyj el!

— Hasztalan sikoltasz! — liheg é a lovag szenvedélyétől fojtott hangon, — ez elhagyott helyen nincs Isten és ember, a ki védelmezne.

— De van! — dörgött háta megett erős férfihang, mire hatalmasan rántatott vissza és sujtatott a barlang falához.

Előtte, mintegy félisten, lángoló szemekkel, jobbában villámló szablyával állt a levente, kit a hegy fokán láttunk.

Az éji kalandor összegörnyedve maradt a fal mellett; feje vérzett, a mint a kemény sziklába esapta; az ifju pedig oda járult az ágy elé s lázas örömmel ölelé meg a hölgyet, elragadtatva kiáltván:

— Margit!

A lány egy perezig, mint hívásra megjelent szellemre, mereven tekintett szemei közé, aztán megrázó örömsikolylyal hanyatlott a széles mellre.

— Imre! — kiáltá fuldokló zokogással. — Imre!

És aztán tagjai lelankadtak, szemeit lecsukta és hátra hanyatlott párnái közé.

Az ifju ijedten nyult szívéhez; bár lassan, de dobogott az. Ekkor felemelkedék a levente.

A szögletből panaszos nyögés hallék; az üreg első látogatója hevert ott, mint látszék, tehetetlenül.

A mint látta, hogy az ifju feléje fordul, hörgő hangon szólt hozzá.

— Meghalok! A seb, mit fejembe a szikla éle ütött, halálos. Nem akarok bűnökkel költözni a más világra, segíts, derék vitéz, lemosni lelkemet!

Az ifju uralkodott érzelmein, melyek ez ember halálát kivánták, s részvéttel szólt a fal mellett görnyedőhöz:

— Mi nyomja lelkedet?

A kalandor még szebb roskadt helyében, és szakgatott hangon, melyből kirítt a megbánás, rebegé:

— Nem pusztán Margit van ez üregbe zárva; a másik fülkében

még a vidék számos szüze várja megszabadítását; im, itt a kulcs — ah, én nem bírok felkelni! A mint belépsz, fordulj jobbra, ott a sarokban nyílik az ajtó. Add vissza szabadságukat, a kik ezért epednek. Ah, mindjárt meghalok!

Az ifju nemes érzelmeitől elkapatva, sietve ragadta a kulcsot s a nehéz vasajton belépett a másik üregbe.

A halálát váró lovag, mint megvert hiéna pislogott utána. Mikor az ifju az ajtón eltűnt, óriás szökéssel ugrott oda, s a nehéz vasajtot dühörögve csapta be, kulcsát ráfordítva a závárra, s aztán övébe rejtve azt.

— Ugy, pimasz magyarja! — suttogá a kielégített düh érzetével. — Megtanulhattad volna, hogy Fornari Pietro nem tűr gátat utjában; áradó folyam ő, mely elsöpri a hitvány gátakat. . . . Átkozódjál, átkozódjál csak; az engem nem bánt. Kaczajom elfojtja átkod hangjait!

E perczben Margit magához tért.

Tisztuló eszmélettel emlékezett vissza a történetekre.

— Imre! — sohajtá.

E hangra a kalandor dühösen tekintett rá, mint fölingerelt tigris.

— Imre? — suttogá elnyomott dühvel, fogait beszíva, — Imréről jól van gondoskodva; párod, szelid gerle, amaz ajtó mögött eped; csak egy vaslemez választja el tőled s még sem jöhet segélyedre!

Margit iszonyteljes sikolyt hallatott, a kalandor közelebb lépett hozzá. Öldöklő vágygyal nézett szemei közé, és remegve fogta meg az ágy oldalán lelőgő kis kezét.

— Mert ma enyémnek kell lenned, Margit, — szólt lihegő hangon, s e hangban már nem a szerelem esdeklése, hanem a szerelem akarata feküdt. — Enyémnek kell lenned, hogy Imre tanuja legyen boldogságomnak és ne tehessen az ellen semmit.

— Vissza, dögletes kigyó! — sikoltott a hölgy, végerejével távolítva őt el magától. De lankadsága nem küzdhetett sikeresen a vad erő ellen, a férfi hirtelen átölelte két erős karjával, s magához szorítá a lenge termetet. Margit pihegve hunyta be szemeit; öntehetetlen volt.

E perczben, a válság végperczében, hosszan nyuló kúrthang harsant meg, többszörös viszhangot keltve a hegyek közt.

Fornari boszusan ugrott hátra.

— Már!? — mormogá, aztán leesett köpenyét vette vállaira. — De se baj! holnap is nap van, s minél tovább marad az élv, annál üdv-

adóbb lesz az. Jó éjt holnapig, szép Margit, s neked vitéz odabent, jó étvágyat. . . . Hahaha!

A kikhez e szavak intézve voltak, azok egyike, Margit, nem hallá, mert ujolag eszméletlenül feküdt; az ifju nem felelt rájuk semmit.

Fornari még egyszer gúnyos kárörömmel kaczagott, aztán elhagyta az üreget, annak tömör vasajtáját szorgalmasan elzárván háta mögött.

Ötven lépésnyire várt a vén szolga. Azután együtt haladtak a Balaton felé.

A nap épen ekkor emelte föl biborveres arczát a láthatárra.

II.

Péter uralkodása alatt vagyunk. Már István korában meggyült az idegenek száma hazánkban; midőn pedig a velencei Péter lépett a trónra, szinte a honfiak mellőztetésével fogadtattak azok. Péter szemei előtt, hogy valaki fejedelmi megtiszteltetésben részesüljön, elég érdem volt, magát külföldinek nyilvánítani. Ez volt érdeme Fornari Pietronak is, az olasz lovagnak, ki Arácsot kapta a fejedelemtől ez érdemiért. Tihanynak majd átellenében, a zalai hegyek között feküdt e kis falu, s néhány rozzant házikóból és ugyanannyi hold szántóföldből állt; környékét, mennyire csak a szem látott, erdőség fedte.

Fornari fölhasználta a jogbitorlás korát, melyben élt, s nem sokára letelepedése után munkára parancsolá kevés számú jobbágysait, s rövid időn, a hogyan hamarjában lehetett, készen állt várkastélya, durva, erős bástyával kerítve. Körüle sűrűn bújtak össze a falu görnyedező viskói, mintha egymástól kérnének segílyt a zsarnok megtámadásai ellen, vagy mintha dideregnének a hideg szélben, mely a kastélyból feléjük zúg.

A kastély egy inkább hosszú, mint magas dombon állt; izmos kapuja a kietlen észak felé sötétlett, míg keskeny ablakai dél felé a felséges Balatonra nyiltak, honnét kitekintve, elfelednéd, hogy falak közt vagy, mi több, hogy egy zsarnok házába léptél.

Innen, e rablótanyából, csapkodott ő aztán a szegény népre ki; itt tékozolta el igás jobbágysainak kizsarolt pénzt, s torozta el azoknak még jobb időből fenmaradt vagyonszáját, mit tőlük elrabolt.

Fornari, a sötét századok vad fia, szenvedélyes volt és vágyai elégethetlenek. De minden vadsága mellett is, e vágyaknak nem élhetett

ugy, mint valóban ohajtá. Csak mint tolvaj elégítheté ki szenvedélyeit, nyiltan nem üzheté undok bűneit. Ott állt neje a hatalom egész delében, egy elmozdithatlan kő, melyre irva volt: „reszkess, hitszegő!”

Fornari asszony, egy minden külső kecs nélküli nő, elég lélekerővel birt a vad hiénát, Pietrot, féken tartani; sőt ha kellett, magát előtte szinte félelmessé is tenni. Fornari asszonyban a tekintélynek egy megmondhatlan neme rejlett, melylyel daczolni Pietro eddigelé még nem merészelt. Fornari asszony akarata parancs volt a durva férjnek; e többség egyrészt magasabb műveltségének eredménye, másrészt pedig annak, hogy ő, régi előkelő család ivadéka, férjhez ment Pietrohoz, a ki még csak uj nemes volt, s az egybekelés után a Fornari nevet szintén felvette. Sok volt e név-átvételben is, mi Pietrot leigázta; ő, ki a törvény szentsége előtt makacs volt fejet hajtani, neje előtt meghunyászkodott, mint a vert eb.

Pietro, hogy neje ellenörködését kijátszsa, egy pokoli gondolatra jött, melynek eredménye a tihanyi üreg lön. Itt fonnyadtak el a messze vidék legszebb virágai. Most a szerencsétlen Margiton volt a sor; de Margit állt rendíthetlenül, mint a sudar cédrus; hasztalan kelt ellene a fergeteg. Margit erénye nem gyöngé lámpafény, de égő nap volt, a szerelem örök lángu napja, melyet ki nem olthat semmi orkán, semmi vész.

Pietro titka mély titok volt. Csak egy tudta azt: Gáspár, az agg szolga, kit kerékbe-töréssel fenyegetett, ha szól. A vágók, kik az üreget oly pokolian elkészíték, kardja által hulltak el. . . . .

Hol jelenleg Füred hatalmas ásványvize bugyog fel, s nyájas sétátér fekszik, közvetlen a Balaton partján, beszélyünk idejében süppedékes pocsolya, hinár- és sással gazdagon benöve, tátongott.

E mocsáron alul a tó mentében tisztásabb köz mutatkozott, parti fűekkel, vad liliommal s a hosszuszárú ezerjófűvel buján elfödve. E tér közepén egy alig néhány lépés hosszú, kőből agyagból jól-roszul összetákolt kis ház volt látható, körülölelve hamvas rekettyebokroktól, melyeken iszalag virágzott. A kis ház összes butorzatát pár nyoszolya, pad, kised tölgyasztal, a sarokban halászszerék, néhány horog hosszú nyírágon, evező, szigony; továbbá egy kopja, tegez és néhány nyíl tévék. Fehér ablakában nem álltak a tavasz virágai; szebb volt mindneknél a kis tanya egyetlen virága: itt Margit lakott. Itt látta ő először kedvesét, az őrsi fiatal lovagot, Bekő Imrét, midőn késő alkonyon va-

dait üzve, véletlenül lakára bukkant; itt olvadt egybe lelkük s áldotta meg frigyüket atyja, Kádár, az agg halász.

Kádár Hadur hive volt, s egykor Kupa, a somogyi vezér zászlója alatt az ősi vallás visszaállításaért küzdött. De a párt legyőzete után, semhogy folytonos üldözés alatt éljen, s Hadur tiszteletét megtagadni kénytelenítették, inkább odahagyta somogyi birtokát s akkor még kisdéd leányával e esendes magányba vonult. Élelmét a halakban gazdag tó s a vadban bővelkedő erdő kiadták, s másra mire lett volna szüksége a világtól elvonult agg embernek?

Ő leányát Hadur hívének nevelte ugyan, de a mint ez később Imrével megismerkedett, nem ellenezte, hogy Imre mint térítő apostol lépjen föl házánál, s leányát, ki István király rendeletéből még mint csecsemő ugyanis meg volt már keresztelve, a keresztyén vallásba bevassa, sőt megtörtént, hogy maga is órákig elhallgatta az új hit tanait, s tetszését nyilvánította annak több tételei fölött, de azért ő Hadurt nem hagyta el.

Alig két nappal ezelőtt fölment Margit, mint többször szoká, Arács hegyei közé, karján kiesi sáskosárral, hogy hazatérő atyját és kedves Imréjét, kit épen várt, friss eperrel lepje meg. Vigan csattogott föl szárairól az édes zamatu gyömöles s pirosra festé a lány havas ujjait.

Margit dalolt, dalára suttogva bujtak össze a liget csicsergő madarai, s a virágok kinyiták kelyhüket, hogy magukba szíhassák az édes hangokat; a szellő megállt, oly nehéz lett volna neki e helyet elhagyni, s a lombok helyeselve hajtogták koronás fejeiket, míg Margit énekelt.

Oh leány! miért nyitád föl valaha ajkadat, hogy énekelj? ime gyászt borít reád az ének. Az tette figyelmessé, s vezette hozzád a vad lovagot.

A mint dalolva szedte az epret a szép leány, hirtelen két férfikar fűződött dereka köré; ajkait betömték, aztán vitték sebes paripákon soká, soká, míg elhagyta eszmélete.

És ősz atyja s daliás kedvese hasztalan várták őt haza.

A fias tyúk éjféltre mutatott.

— Atyám! — tört ki az ifju aggodalma, — itt valami szörnyűnek kellett történni! Föl atyám, keresni őt; tovább nem tűrhetem a kínzó bizonytalanságot!

Az ifju elindult kedvesét keresni; mindig távolodva hallatszott hívó szózata, a mint az édes nevet kiáltozá az erdős hegyek fölött.

Az atya is keresett, kutatott mindenfelé, de hasztalanul. Fáradtan, levertve test- és lélekben, tértek vissza másnap dél felé a kunyhóba, hogy egymás vállán sirhassák ki fájdalmukat.

Este felé egy kóbor pásztor mondá az ifjunak, a ki tőle tudakozódott, hogy az éjjel az elhagyott Tihanyból női sikoltást hallott. Az ifju új reménynyel esónakra szállt s repült Tihany felé. A tihanyi bérezen már láttuk őt.

III.

— Esteledik-e Margitom? Még csak kevés kell s mielőtt a gazember elérkeznék, megszabadultunk.

A benső üregből a tüzhely fölött kémény gyanánt egy keskeny hézag szolgált ki a szabadba. Ennek gránitjait tördelé az ifju kardjával, s hosszas csüggedetlen munkája már oly rést nyitott, hogy innen-onnan képes lesz rajta keresztülbújni.

Folyvást dolgozott. Még soká csapkodott kardjával a szirthez, hogy szikrázva ugráltak ki darabjai, míg egyszer fölnyult, megkapaszkodott s kísérletet tőn a kimászásra. Nyulánk testalkata könnyen csúszott a keskeny üregen föl, míg feje a szabad léget köszönté s néhány pillanat múlva kinn volt.

— Szabadok vagyunk, Margitom! Egy dorongot ide! hadd töröm szét a rekeszt, mely tőled, üdvösségem, elzár! — ujjongá tomboló örömeben az ifju s körülnézett, mivel feszíthetné ki a nehéz vasajtót. — Ah igaz! az evezővel! — találá föl hirtelen magát s elrohant tüskön-bokron keresztül a meredek hegyen a tó partjáig.

— Margitom! — oda vagyunk! — kiáltott visszatérve nem sokára a parttól, s szavai többé nem voltak az öröm és remény hangjai, — a hajó, melyen jöttem, eloldva, ott lebeg a tó közepén. De ne essél kétségbe, édesem, megszabadítlak, ha önéletem esnék is áldozatul! Most elhagylak rövid ideig, de mielőtt a zsarnok megérkezik, itt leszek atyáddal, hogy kimentsünk.

Két gondolat ragadta meg az ifju lelkét, midőn sajkáját eloldva látta: bevárni az éjt s a két latorral szembeszállni; de ez kábaságnak tetszett előtte; ily megfáradt, erőtlen karokkal, esonka, betompult fegyverrel, egynek kettő ellen győzni, csodának is sok lett volna; — a második gondolattól pedig, orozva ejteni el ellenségeit, nemes lelke visszaundorodott. Egy harmadik módot választott tehát, bár legveszélyesebbet.

Mintha intésre emelték volna föl sötét ujjait, tornyosultak magasra az ég felhői. A nap bement házába s maga után parancsolá örserégét, a bibor sugarakat is, nem úgy, mint máskor, midőn óra számra is kinn hagyja őket ácsorogni udvarán s bámultatni a világgal; tán most fél a vihartól, mely esatára készül az ifju természettel? Lassu, hűvös szellő suhan át az ágak levelein, a nádas mozgatni kezdi buzogányos fejeit, a halászmadarak vijjogva csapkodnak a víz fölé, a Balaton kék tükre hirtelen zöldre változik, mintha fű-lével keverték volna meg vizét, a távolból mindinkább növekedő moraj rázkódik át az esti légen; a vész bizonyos.

De nem gondol ezzel az ifju, szerelme vakmerővé tevő, mint kit megszállott a szerencse; nem lát, nem hall ő semmit, csak Margitot s annak veszélyes helyzetét. Sebesen szórja le vállairól megtépelt ruháit s bátran veti magát a már dagadó hullámokba.

Ott megy, ott tiporja az erőszakos árt s mintegy vizisten a tengeren, akadály nélkül, gyorsan halad előre. A vész nőttön nő, s végig zúg a vizen, s paskolja dühösen a zokogó Balatont, hogy csattogását szinte a felhők hangoztatják vissza. A hullámok, mint pártos nép a csata napján, haragosan borultak egymásra és zúgtak, mint a rengeteg bükkjei, ha orkán rázza lombjaikat. A szél újra meg újra a reszkető tóra rohan, megragadja két partját s mint óriási sajtárt rázza meg a tiz mérföldes Balatont, mire az ár lefordul, s roppant zürzavar áll elő. Barna iszap, főlszakgatott nyálkás hinár, zsombék s elült, tarkára festett nád kerülnek a víz felületére és szóratnak partra a hullámok által. Az ég erei megnyílnak s szakad a zápor, csak úgy locsog.

Ki az, ki ily szörnyű időben lélekvesztőre merész ülni, s a habok ellen evezni? Ember, egy hullám-sülyedés csak, s te nem látod többé isten ragyogó napját, egy hibás evező-ütés s csónakod örökre felfordult! . . . De hiába! a hajós csüggedetlen evez, s látszik, hogy lapátja próbált kezek közt forog.

Te vagy, te vagy szegény öregem, a parti kunyhó meleg lelkű halásza, ki erős szemekkel megláttad a fekete pontot, mely ott lebeg a hullámok legnagyobb esatáiban élet és halál közt, s kockára vetéd saját életedet, hogy megmenthesd a szerencsétlent!

Kádár gyorsan csapkodá evezőjét s mintegy negyedórányi küzdelem után elérte a pontot, mely felé csónakát irányzá. Ott fuldoklott a vakmerő ifju, s nyujtogatá segítségért dermedző ujjait.

— Ki vagy, szerencsétlen teremtés? — kiálta az agg, s rémülve

Kralovansky Istranne!

ismeré meg benne az ifjút, kit Margitja után a földön egyedül szeretett.
— Gyermekem! mi sors hozott ide tégedet? jöjj, a hullám elnyel!

Kádár megragadta Imre kezeit s egy rántással esónakjába emelte, azután villámgyorsan kapott evezőjéhez s vissza felé hajtá esónakát.

A mint parthoz értek, az öreg vállaira emelte az elalélt ijút s kunyhójába vitte. Imre eszméleten kívül feküdt; szemei lezáródtak, orzáit halálsápadtság boritá. Kádár, ki előtt, annyi éven át lakván a tó partján, hasonló vízbemerülés nem első eset volt, mint ügyes orvos sürgött beteget körül. Hosszu ápolás után, közel éjfélhez, végre fölnyitá szemeit az ifju, megismerte Kádárt, megragadta kezeit s fölkiáltott:

— Megtaláltam, atyám! Ó él, Margit él! ott, ott. . . Tihany hegyeiben észak felé, barlangba zárva, mintegy elátkozott lélek. Siess, siess, ősz ember, hozd el őt! csak ő gyógyíthat meg engem!

— Hol gyermekem? merre, hol az én Margitom?! — szaporázá az agg, s az öröm- és meglepetéstől egész testében reszketett.

— Ott. . . ott! — nyögé lázas lihegéssel az ifju, aztán visszahajnatlott.

Az öreg halász hasztalan rázta őt.

IV.

Hajnalodott. A nap, a természet békekirálya, visszafoglalá trónusát, s áldott sugaraival lecsendesíté a pártoskodó elemeket. A tavasz diadalát ül. Pompás keleti reggel lön. Olyan volt a föld, mint fürdőből kiszállt hölgy, kétszerte szebb bájaiban. Illatot leheltek a virágok, s a bokrokból hálaének csattogott. Millió csillámokban ragyogott a megtisztult Balaton; tükre esendes volt, mintha nem is ő lett volna, kit a vész imént úgy megzilált.

Fornari kastélya szemkápráztató fényben tündöklött; fehér falain, mint tűzponton tört meg a kelő nap verőfénye. Fornariné épen az ablakban ült, egy magas, szikár nő. Hosszu, beesett arczain inkább a vegytan-, mint az anyatermészet által nyert kecsék virultak. Szemeinek sötét fénye a vörhenyeges szemöldök alatt, homlokának egyenetlen redői a mesterségesen barnított hajzat közül valami kellemetlenül hatottak a nézőre. E nő soha sem volt szép; arczbőrét még a himlő rontá meg; heves, mindenben főnakadó, mérgeledő kedélye szintén károsan hatott vonásaira.

Ismeritek-e a gyanut? Sima kigyó ez, mely belopja keblünkbe magát, körülkeríti szívünket s fojtogatva, sziszegve elüzi nyugalunkat.

Fornariné lelke nehéz sejtelmekkel küzdött. Szemei lobogtak mély üregökben, s keze gyakran ökölbe huzódék, mintha valakinek érzékeny utasításokat akarna adni. Környezői tanúsága szerint e valaki bizonyára a férj, a kinek viseletéből a nő valamit sejt.

E perczen feltáru a magas kétszárnyu ajtó, s a küszöbön a vén szolga lép be, kit Tihany erdőségei közt Fornari kíséretében láttunk. Az agg ember egészen ki van kelve lényéből; durva vonásain a düh és fájdalom vegyülete tanyáz; homlokán, a mint ősz haját hátra törlé, egészen fris ütés-daganat látszik.

Nyomában Fornariné szobaleánya jelen meg, ki a vén cselédet minden áron vissza akarja tartóztatni a betolakodástól.

Az azonban hátra löki őt, s izgatott sietséggel szól a csudálkozó urnőhöz:

— Nagyasszonyom, egyedül kell veled beszélnem; fontos fölfedezni valóim vannak. Ki kell halgatnod engemet.

A hang, melylyel szavait kiejté, félig kérés, félig paranesként hangzott, Fornariné tudta, hogy e vén ember sokat tud férje titkaiból. Azelőtt megátalkodottan hallgatott előtte; hátha most? — Nyugtalanul intett a szobalánynak, hogy távozzék, aztán érdekelten intett az agg szolgának, hogy lépjen közelebb.

— Mit akarsz?

A fegyvernök zavart tekintettel nézett reá, mintha megbánta volna tettét; de aztán hirtelen újra fellángolt a düh vonásain s belső megindulástól reszkető hangon kezdett beszélni:

— Asszonyom, huszonöt hosszú éve szolgálom férjedet. Részese voltam minden sorsának, osztottam csapásokban vele, és sokszor megtörtént, hogy csatákban karom háritá el fejről a vést. S most ime, ez jutalmam, egy nyomoru ütés homlokomra a dárda fokával! Az én homlokomra, a mely oly sokszor bátran állott szemközt érte a halállal! Fenyegettet, hogy felnégyeltet, ha titkait elárulom; de mit nekem haragja! elég soká éltem már, hogy meghaljak. Ez ütés itt homlokomon boszút kíván; nem perezig tartó diestelen boszút, mert hisz ha ezt akartam volna, megforgathattam volna vasamat szívében. Az erdő elhagyott volt, s mi ketten valánk szemközt. Oh nem, halála nekem nem elég; nekem a te segélyed kell, asszonyom, a nő boszúja, hogy nyomorult és megátkozott legyen teljes életében.

A legvadabb düh szikrázott szemeiben; az a lány beszéde alatt átköltözött Fornariné szemeibe is, a mint folytatá:

— Halld asszonyom! sok év során át rejtve tartott titkokat mondok el neked. Férjed nyomorult gyilkos, utonálló rabló, szegények fosztogatója, megátalkodott káromlója az égnek.

A nő még többet várt; ezt már mind tudta, ez nem volt új előtte. A női szív nem borzadt ettől annyira, mint férje hűtlenségétől. Erről akart hallani.

A szolga elérté az urnő tekintetét, s arra a pontra tért.

— Ó esküszegő ellened, házasságtörő és kéjencz! A tihanyi bércek közt messzeterjedő titkos barlangja van, mibe egymásután rabolja a környék szüzeit, hogy fertelmes vágyainak áldozza fel őket. Te rútul meg vagy csalva, asszonyom; a hitszegő másoknak osztja szerelmét, mivel neked tartozik. Azt mondja, vadászni jár éjjelenkint; undok hazugság! A tihanyi barlangba jár ilyenkor; ivéhez nem nyul ő soha, akár lábai elé feketik a vad, nem bántja. Verje meg az isten minden hazugságáért egy-egy terhes átokkal! De ugy-e, asszonyom, te megbozsulsz! Változtasd gyötrelmére életét; minden percz kint és kétségbeesést teremjen számára!

Fornarinéban a szeretet utolsó szikrája lobbant fel.

— De ma ruhái véresei voltak! — mondá, magában tusakodva.

— Az embervér volt, asszonyom! A mint már visszafelé tartottunk, egy sötét alak jelent meg a parton s egyenesen a barlangnak sietett. „Margit, leányom, Margit!“ — kiáltozott keserves hangon. Szavait elkapta a szél, s a szerencsétlen fogoly meghallá azokat. — Atyám szabadíts ki, atyám! — jajgatott sötét tömlőczéből, hogy majd ketté hasadt bele szivem. — „Megállj, ember! — riadt a kapaszkodó öregre férjed — ez a leány enyém, hozzá semmi közöd.“ — „Tied? — kaczagott a vén ember, — tied? jer haramia, ha ki tudod faesarni kezeim közül!“ S tovább indult. — „Vissza, ha mondom, parasztvér!“ — löké hátra szegényt férjed, és dárdáját tartá eléje. E perczen teljes fényével kisütött a hold, s én tiszta világánál az ősz vén emberben régi fegyvertársamat, Kádárt, ismerém meg, kivel oly sokszor áldoztam együtt Hadúr oltárán. Keblemben feltámadt a multak emléke, s a két vitázó közé léptem. De a düh már megvakítá azokat; az agg Kádár evezőjével férjed felé sujtott, ez pedig dárdáját tövig dőfé az én régi bajtársam szívébe. Oh, késő volt elhárítnom a rettenetes dőfést, s midőn fájdalomban pár heves szót mertem urad ellen intézni, káromolva megfordítá dárdáját, s gombjával ez ütést adá fejemre, hogy elkábultan földre rogytam; rögtön felugrottam s késemet rántám elő; de visz-

szadugtam azt. Sokkal jobb lesz, ha neked mindent elmondok s a rejtett leányhoz vezetlek. Édesebb boszú lesz ez, mint mit egy tördöfés adhat.

Fornariné lázasan szoritá meg a vén szolga kezét.

— Jól tevéd! — suttogá ördögi boszúval.

Furesa teremtése istennek az a szív. Szelidített oroszlán, mely talpadat nyalja, mig szeret, mig hizelegsz neki, és kettétép, ha megbozsantod. Órizkedjete a szerető szívet boszúra hini föl, mert rettenetes, mit az elkeseredés dühe véghez visz.

Fornariné — mint már említök, — mód nélkül szerette férjét; de apránkint elhidegült tőle, s most, midőn lelkének egész rútságában állt szemei előtt, midőn szerelmét oly gyalázatosan kijátszva látta, minden erejével gyűlölte őt, — s esküt mondott, megtorolni csalódását.

— Vezess! — szólt lázas hangon a vén esatlósnak.

* * *

A nap nyugovóra szállt. Az alkony hosszas árnyai vonták be Áracs völgyét. A hegyekről leereszkedő nyáj idylli tekintete, az elülő madarak egyhangú csevegése, a pásztor-furulya méla hangjai, s a zengő dal, mely a munkáról hazaszállongó nép ajkain, mint hálaadó estima itt-ott elhangzott, olvadásba hozta a lenyugvó természetet: amott fehérlettek könnyei — az esti harmat — a virágok bezárt kelyheim. Minden oly csendes volt, csak Fornariban, a kéjenez háborgó lelkében, nem volt esendesség. Fölkelt benne a szenvedély daemona s menni készttete, — és ő menni akart, mint a bolygó szellem, ha az éjfél órája üt.

— Henriettém! — suttogá nejéhez lehető lágyan, — jó éjszakát! Nem nyughatom, hajnalban egy fiatal özre bukkantam, nyomára kell jönnöm!

— Ne menj Pietro! én nyomára jöttem már. Akarod látni?

— Ah, kis enyelgő! Henriette! te mindig oly jó valál.

— És te gaz hitszegő! Nyomorult, ismered-e ez áldozatot itt?

Henriette egy kárpitot huzott szét. A kárpiton belül Margit feküdt bágyadtan, nehéz betegen.

Fornari visszatántorodott, de csakhamar visszalépett előbbi szemtelenségébe s gúnyosan felelt:

— Vagy úgy . . . vagy úgy, kedves barátnőm? hát ön lépet terít férje nyomára? ön nem hisz a becsületes ember hűségében? leskelődik? . . .

— Ember! ez-e a hála, melylyel irántam viseltetel? Emlékezzél

vissza, nyomorult! emlékezzél vissza! Igát vonnál, miként a többi pór s kenyérhéjat rágnál, ha fiának nem fogad atyám. Kigyót fogadtál kebledbe, atyám, férget és kigyót egy alakban, kimérgezi, kirágja százados törzsöködet. Atyám, te örökíteni akarád ez emberben családodat, mely leányodban ki fogott volna halni, neki adád nevedet, hogy bepiszkolja annak századoktól ragyogó ezimerét! Nem félsz alávaló, hogy fölkelnek megcsalt hitvesed ősei s letépik rólad a nevet, melyet oly szemtelenül bitorolsz?

Fornari ez alatt teljesen visszanyerte hidegvérűségét. A húr nagyon soká feszült; a nőnek nem volt oly hatalmas felette, mint a vén szolga és ő maga hitte. — Asszonyom, e föld itt enyém, itt én vagyok az ur.

— Te . . . ? fejedelmi palota helyett hitvány viskóban, urodalmak helyébe néhány holdnyi földön? Szemtelen, még emliteni mered? Hát a Fornariak öröksége hol van? hová tékozoltad el? . . . De várj bitor! megteszem, hogy e marok föld sem leend tied, hogy világfutóként koldulod kenyeredet s más szemétdombján liheged ki hitszegő lelkedet. E naptól megszűnt köztünk minden frigy; — utállak semmirekellő, utállak, mennyire valaha szerettelek. Engem ne érintsenek többé véres kezeid, ne szijam a léget, mely körödben bűzhödik; mert bűnös az, és megátkozott. Szerettelek, bút, aggodalmat, terheket viseltem érted, föláldozám nemesi büszkeségemet, jobbjomat, melyért herezegek vívtak meg, neked, parasztvérnek, nyújtám, és ez lön a hála?! Te megszüntél lovag lenni, mert megsértéd esküdet, homályt borítál nemesi becsületedre, bepiszkolád ezimeredet. Gyalázat reád és boszú! S ezt esküszöm, nem kerülöd el! A Fornariak leányát kihallgatandja Péter, igazságos lesz, megszabadítandja e vidéket haramiájától, a becsület- és erény-bitorlójától s földönfutóvá tesz, nyomorult!

— Hah, asszony! megástad sirodát, — kiáltott fel Pietro és távozott.

Kevés idő múlva az egész ház lecsendesült.

Hajnakra Fornariné halva találtatott ágyán. Pietro és Margit nem voltak sehol.

A vén csatlós átkozódva dühöngött a magánosan maradt halottas házban. Az ütés homlokán nem volt megboszulva.

V.

Az 1042-ik év köszöntött be. A kiűzött Péter helyett Abát, a népbarátot, látjuk országunk trónusán.

III. Henrik császár, hogy védenczét, Pétert, visszahelyezze, ropant sereggel tört hazánkra s puzztító hadaival már Pozsonyig hatolt. De itt kemény gátra talált, mely mint szikla a szilaj folyamot folyásában, megakasztá a büszke császárt diadalmas előhaladásában. A gát Aba rögtönzött tábora volt. Sikra szállt a két tábor, s a még akkor közösen szeretett király oldalán lelkesedve álltak a magyar vitézek.

Henrik csatára parancsolta minden emberét s az ütközet megkezdődött. Portengerbe burkolva küzdött a két sereg; a rend felbomlott s a harc undok mézszárlássá lőn.

E duló fürgetegben, a balszárnny felé egymással két bajnok viv.

Az egyik tetőtől talpig vasba burkolt lovag, délezegek fekete ménen. Fekete gyűrűk keríték izületeit, mellét aczél-pikkelyes vért boritá, míg arczát sűrű rostély fedte el. Sisakjából kemény sastollak meredeztek, mondanátok, fejből nőttek ki. Kezében irtóztató kopja pergett, míg oldalát keresztalaku egyenes kard igyekezett meggörbiteni. Mint a fiatal tölgyesből a tetemes nyárfa, tünt ki ez alak a seregből; s most ugy látszik, megtalálta méltó társát, ki elég erős vele megküzdeni.

Ez egy fiatal magyar levente; halvány arczát a küzdés és fölizgatott kedély gyönyörű pirosra festé. Szemeiben nem azon állati düh, nem azon gyalázatos vérszomj égett, mely kora zsoldos seregeit bélyegezé; egészen más, egy tisztább láng sugárzék ott: a szent lelkesedés lángja.

Ambár volt mindamelllett e vonásokban elég, mi vakmerő elszánt-ságot s hideg egykedvűséget a halállal szemközt árult el, s mutatá, hogy az ifju számat vetett az étellel. Nyulánk termetén könnyű fegyverzet ragyogott. Öltözetéről itélve, a királyi testörök közé tartozik.

Kemény volt a tusa, melyet a két bajnok küzdött. Hosszu kopjájkkal igyekeztek egymást földre teríteni; de sikertelen maradt minden törekvésök; mint a villám kerülték ki egymás lökéseit, melyek közül egy elég lett volna, halált okozni.

Most az ifju elveté czélhoz nem vezető fegyverét s kardot rántott. Iszonyu válaszszal fogadá csapását amaz, hogy szikrákat hányt bele az ifju aczéla. A csata kétes volt. Egy pillanat, egy fordulat most . . . utána egy hatalmas suhintás s a vasember összerogyott. Sűrű piros vér tódult ki szétrepedt pánczéla alól s haragos vöröstre festé gyászruháját. Karjai lelankadtak, kardja csörögve hullott ki kezéből. Megrázkódott, mint az óriáskigyó, ha szügyön találják, majd ökölbe szoritá vaskeztüjét s fuldokolva szólt:

— Verjen meg az isten, hogy oly jó helyre tapintál. . . . Átkozott, hogy magammal nem vihetem, hogy meg nem gyilkolhatom őt. . . .

— Gyilkolni? eszelős, vess számat lelkeddel, órad lejár!

— Lejár? Hah! hogy téled kell ezt hallanom. Veszsz el, hogy nekem mondd ezt, ki egykor lábaimmal gázolhattalak volna el, mint e férgeket itt körülém! ismersz-e engem?

— Igen, hogy bérszolga vagy — felelt nemes büszkeséggel az ifju, — ki hitvány zsoldért szálltál csatára.

Ezzel tova száguldott.

A sebesült könyökére emelkedve bámult utána; sisakja rostélyalól még mindig átkozódó szavak hangzottak elő.

Ezalatt a magyar sereg kiüzé állásából Henrik táborát s ennek sátrai magyar kezekre kerültek. Ekkor az ifju visszatért sebesültéhez.

— Nem ismersz te engem, magyar, — nyögé az, szavait ott folytatva, a hol elhagyta, — de akarom, hogy megismerj. Vigy sátromba; az az ott jobbra, az a kék-sárga esiku; megszegyenítve, mint hizelkedő ebet, akarlak lábaim előtt látni. Sátramban titok lappang, elrejtett kincs, melyért talpaimról fogod fölcsókolni a port. Jer . . . jer.

Az ifju lelkét hideg sejtés ragadta meg. Egy gondolat rohant keresztül agyán, szörnyü volt e gondolat, csudálatos vegyítéke az öröm és fájdalomnak, a remény- és kétségbeesésnek. Hirtelen karolta föl a haldoklót s a legközelebbi sátorba nyitott. Fényt és kényelmet árasztott itt minden, a sátor felét nehéz függöny választá el.

Emlékeztek-e azon aggasztó jelenetre, midőn ez előtt egy évvel, a balaton-parti halászlakban Imrét, a fiatal őrsi lovagot, utószor láttuk? — A mint akkor érintők: Imre elszenderedett. Kádár örülten kapott sájkára s a legnagyobb vész daczára is Tihanyba evezett. Ottani szomorú sorsát tudjuk.

Másnap rémulve vette az ifju észre, hogy Kádár eltűnt mellőle; a történetek csak mint nehéz álom vonultak el lelki szemei előtt; kitántorgott; de a parton összedőlt; a látomány, hogy a hajó oldva van, le-sujtá; ifju idegzete azonban még elég erővel bírt, nem sokára visszanyerni egészségét.

Miért beszélném a bánatot, a kétségbeesést, melybe ejté később azon felfedezés, hogy az öreg halász gyilkolva, s az üreg, Margit foghelye, tárva-nyitva van? Ment, rohant, mint boszuló villám; kereste mindenütt, hol csak sejtelve lehetett; de hasztalan, nem találta ő többé Margitot sehol.

Hogy is találhatta volna! hiszen Margitot a gonosz Fornari még azon éjen, melynek Henriette áldozata lön, elhurcolta a vidékről s azóta nem látta őt a magyar föld; kinn, Henrik császár seregében, hova zsarnoka menekült, siratta boldog napjait. —

Végre hosszas keresés-kutatás után, szívében nehéz fájdalomával, visszatért a szerencsétlen ifju királya udvarához. Keserűség és életunt-ságban folytak napjai. Mig kiűtött a harcz s ő rést talált kibúni az élet nehéz terhe alól, a nélkül, hogy megátkozna lépését a rajongó előítélet. Ezért láttuk őt oly vakmerőn kikelni a szörnyü vasemberrel, s elszántan, hidegen tekinteni a bizonyos halál szeméibe. Imre ohajtá a halált, de nem volt azon rajongó, ki keresztbe füzze kezeit s mozdulatlanul várja a végesapást. Imre harczolt, mert ő halálával kettőnek akart áldozni, emagának s a szent ügynek, melyért a esata folyt.

S most ezeket előbocsátva, vizatérhetünk a sátorba.

— Emeld föl rostélyomat! — kezdé szaggatott hangon a sebesült, végigterülve a pompás kereveten — ismerj meg és roskadj össze!

— Nagy isten! — kiáltott az ifju s visszatántorodott.

Fornari Pietrot látta maga előtt.

Vak indulattal rohant hozzá.

— Szólj, hova tetted őt, Margitot? kényszerítlek! — szaporázá, a sebesült vállát rázva. — A halállal küzdöttem meg érte, átszenvedtem a lélek s a test minden kínait, bejártam hegyet és völgyet, feldultam sziklabörtönét, kerestem őt földön és föld alatt, és nem találtam. Ember, add vissza őt nekem!

Fornari ördögien vigyorgott.

— Tehát látni akarod. . . ? Hehehe! nem mondtam, hogy leesnek gögös szarvaid?! De nyisd szét e függőnyt itt, én is akarnám még egyszer látni. . . Nem árt, ha kettős leend a tor! — tevé aztán hozzá alig hallhatólag, mialatt kardjához nyúlt s minden erejét összeszedte, hogy kivonhassa azt hüvelyéből.

Az ifju szétrántá a kárpitot.

A benyiló mélyében Margit ült, mint egy bánatos angyal; szép még most is, mint megtört lilium, s szeméiben túlvilági fény.

Egy pillanat s a két szerelmes egymás keblén sirt, mint eltévedt gyermekek, ha anyjukra lelnek.

Mikorra feleszmélt s visszafordult a boldog ifju, Fornarit féltérdre emelkedve, kezében villogó karddal látta maga előtt.

— Hah! mit akarsz, kigyó? — rivalt reá s Margit elé ugrott, öntestével védni őt.

— Leszurni őt . . . Vessz el makaes leány! ha én nem, ne birjon más sem!

Szurásra irányzá kardját, de azon pillanatban ismét összerogyott. Tátongó sebeiből az erőködésre vastag sugarakban kezdett ömölni a vér; a kimerülés gyorsabban, mint a gondolat, zsibbasztá meg tagjait; majd megrázkódott, mintha borzadna a szörnyü jövőtől, mely gonosz lelkére vár, aztán megszűnt élni.

* * *

A harez lecsendesült. Bekő Imre felüdült kedvesével, a hű Margittal, mint boldog férj hagyta el a csatatért. Aba, a hatalmas vaslovagnak, Fornarinak, szerencsés legyőzőjét annak pusztán maradt birtokával jutalmazta meg. Így nyert Arács a zsarnok Fornari helyett Imrében egy áldott földesurat, s így lön, hogy hol előbb mogorva csend s félelmes elvonultság hallgatott, ott ezentul nyájas vidámság s őszinte szeretet ur és jobbágy között foglalt helyet.

Az utósó Bekő a Sajó melletti ütközetben halt el. Utána a kastély, mely a tatárok által lerontatott, barátok kezére került, kik újra felépíték, és kolostorrá tevék. A falu a hegyek közül nagy lassan melléje huzódott. A Dózsa-zendüléskor lerombolt kolostornak ma már csak romjai vannak.

A tihanyi üregnek nem volt több áldozata.

Gyermekem sirjánál.

H. Antóniától.

Itt állok ismét, kis halom, melletted,
Ide üzött megint a bánat árja!
Hiszen a sir e kis halom alatt,
Egész világot keblébe zárja.

Minden öröm és szép reményimet,
Mind-mind elnyelé ez oly kicsinyke tér!
Oh, hogy ne jönnék lesni kikeletkor
Füvet, virágot, mely onnan kikél!

Ha e virágot nyári lég hervasztja
Fájó könnyümmel megöntözgetem,
S ha jön az ősz, hideg leheletétől,
Emlékkönyvembe zárva, védelmezem.

Mint földnek nap, mely ad derűt s életet,
Nekem az valál, kedves gyermekem;
De elszakita keblemről a végzet!
Veled hunyt el a derű is éltemen.

Te voltál borus egem fénycsillaga,
Midőn sorsom csapásával halmozott,
Tépett keblem fájdalom látásodra,
Felmagasztáló gyönyörré változott.

Ha rád tekinték, elfeledém multam,
Melyben annyi keservet leltem én —
S egy szép jövőnek gyönyör-hajnalában
Oly sok öröm, s szép remény nyílt elem.

De elhagyál, s oly egyedül maradtam,
Rád mosolygó szemem könny-forrassá vált,
S elborult lelkem vég nélkül siratja
Boldogságát, mit benned föltalált.

Földi üdvömből, mi maradt meg nékem?
Szár az virágok, s élő fájdalom!
Oly dús reményeim mind romba dőltek,
Mennyi változás! ha elgondolom.

Mégis üdvöm s végtelen bánatomnak,
Ugyanegy érzet adott életet,
Mert könny s mosoly, habár különbözők,
Forrásuk egy volt — s az a szeretet.

Hallgat a lant. . .

Pichler Vilimától.

Hallgat a lant,
Hallgat mélyen, mélyen. . .
Hallgatása
Oh be fáj énnékem!
Érinteni
Húrjait úgy félek,
Hogy ölni fog,
Mit zengnék, az ének.

Föl tehát, föl!
Zengj lant, bármi búsan!
Olvadjon el
Lelkem is dalodban;
Ha bár minden
Húrod meg is szakad
S vele szívem: —
Csak dalt, csak dalt halljak!

Ah! de kinek
Érező szívére
Lemosolyg
A lant istennője:
Mint forrás, mit
Vak sötétség takart,
Kebléből a
Dal sirva fölfakad.

Ragadj, ragadj
Költészet, szárnyadon;
Szebb világ az,
Melybe szellemed von...
Szenvedés közt
Vezet a dalút bár,
Oh de ott rám
Mennyei vigasz vár.

Gólya.

Kalmár Rózától.

Gólya, gólya, piros lábú gólya,
Maradj itthon, ne menj el a tóra!
Nézd, mily sötét felhő közelg erre,
Irtózatossal villámokkal telve.

Párod kémény-fészketeken állott,
Látván a vést, utánad sovárgott;
És a villám őt ottan találta,
Szegény gólya, sirhatsz már utána!

Gólya, gólya, piros lábú gólya,
Lám megmondtam, ne menj el a tóra!
Dörgött, morgott a villám az égen,
És lesújtott a fészkedre épen.

Gólya, gólya, piros lábú gólya,
Lám megmondtam, ne menj el a tóra!
Hogyha akkor egymás mellett állok:
Nem éreznél fájó árvaságot!

Ha volnék. . .

Ilentől.

Ha volnék mennyország:
Feltárnám keblemet,
És üdvöziteném
Szerelmes hivemet!

S ha volna ó pokol:
Én lennék kárhozott,
Emésztő lángjain
Örökre átkozott!!

Az élet bajai.

Egy székely nőtől.

Sok fájdalom van az életben. A gyermek sirva jő a világra, sokat esik, míg járni megtanul, pajkos játékaik közt sokszor sérti meg kezeit, sántítja meg lábait a köves oldalakon, a tövisbokrok között, mintegy előjátékaul az élet drámájának; az ifjú sovár vágyakkal rohan az évek csábító tűzébe, mint pillangó a gyertya lángjába, s megegetett szárnyakkal hull le veszélyes röpkedéséből a csalódás fájdalmaival; az érett kor küzd és fárad a szerencse javaiért, vagy azon fogalmakért, mik reá nézve az élet kincsei, s midőn hosszú évek folytán kitartása, testi lelki erejének megfeszítése már-már birtokába juttatá: egy pillanatnak szerencsétlen története, vagy valamely zsarnok hatalom kiragadja kezéből és semmivé teszi azokat; az öregség lankadt erejének érzetében tehetetlen bánattal néz vissza eltévesztett élet-céljára s azon napokra, melyeket kellőleg felhasználni nem tudott.

És még is szép az élet. Ha a tavasz meleg lehével felolvasztja a természet fagyát; ha a nap életadó sugarai kifakasztják a mezők, a kertek virágait; ha a nyár gyümölcsökkel disziti a fákat; ha az ős cséggel tölti meg csüreinkeket, pinczéinket; ha a gyermekek ártatlan játékaikat, az ifjuság örömszibáját, a tiszta fényben ragyogó kék eget jóltevő napjával, tömérdek csillagaival, az erdőket és mezőket vig zengzettel eltöltő madarak dalait látjuk és halljuk: nem lehet nem csudálnunk a teremő bölcseségét, mely az életet oly széppé tette, és az embert oly tehetségekkel ruházta fel, hogy képes legyen minden áldásait élvezni, és boldog lenni!

És ha az ember még is nem boldog, ha nem tudja használni az élet kincseit, ki az oka? Ime itt egy sirnál állok, melynek hantjait az emberiség, a barátság, szeretet és tisztelet igaz szívből fakadó könnyei áztatják; egy sirnál, melynek lakója, míg élt, boldog volt, mert igaz em-

ber vala! Egy igaz emberért, a szentírás szavaiként, 99 bűnösnek megbocsát az úr. És a szó teljes értelmében igaz ember, ki tiszta, elfogulatlan érzéssel imádjja istenét, mint minden jónak forrását; szereti házját, mint édes anyját; embertársait, mint testvéreit; áldozatkész hűséggel szolgál a közjónak; gyűlöli és megveti az álnokságot, az irigységet, viszálykodást, a piszkos önérdéket; rendithetlen becsületében, tiszta erényes jellemében; jólétet és boldogságot áraszt családjában, — miként né volna boldog lelkiismerete megnyugtató érzetében és azon öntudatban, hogy emlékét tisztelet és áldás örökítik, mert igaz ember volt!

És mégis, mily kevés azok száma, kik ily felfogásban használják és szépitik az életet; mily tulnyomó azok sokasága, kik mindent elkövetnek a saját és mások élete megkeserítésére!

Mondjátok meg nekem, ti lélekbuvárok, bölcselkedők, mikor lesz eljövendő ama kor, melyben az embert nem kell lámpával keresni? Honnan van az, hogy az emberek úgy nem akarják látni az igazság egyenes utját, melyen az önmegelégedés és embertársai becsülése biztosítva, a jó ember oly egyszerűn halad célja felé, s oly nyugodt lélekkel száll sirjába? s nem látják át, mily veszélyes tömkelegeken küzd a hamisság tovább-tovább jutni, lélek-harczok és emésztő, soha ki nem elégíthető vágyak között, megvettelve embertársaitól és átkozva az utókortól? Mondjátok meg, honnan van az, hogy míg ti az emberi nem tökéletesbüléséről, az erkölesi magasabb fejlődésről, az eszményi fogalmak terjedéséről, lelkesedésről minden szép s jó iránt, az igazság diadaláról s több ilyesekről annyi magasztost irtok, beszéltek, hogy a fiatal lélek elragadtatva a fenséges eszméktől, a távol jövő homályában mennyet lát derengeni a föld felett, s a szerelem, barátság, önfeláldozó erények, emberiség közjava, lélekszabadság, s emberi nagyság eszményképei elragadó szépségekben lebegnek előtte; s majd midőn az élet durva kezekkel felébreszti ábrándjaiból, összetépve találja keblében a *legszebb lélekvirágokat*, a *hitet* az emberi faj nemesebb természetében, a *reményt* a rosz földöni hatalmának megtörésében és a *szeretetet*, mely egy egész világot ölelt volna kebléhez, — hogy addig mondom, a világ folyása ellenkezőt tanít? Még azt is, hogy az igazi lelki nagyság, a megtörhetetlen magas erények földön létezését hiessük, a mult példányképeiben kell inkább keresnünk. Most azok, kiket a válság napjai, önérdék vagy pillanatnyi fellobbanás, a nagyság fénypontjára emelnek, kevés kivétellel túlélik önmagukat, túlélik nagyságukat, és az emberi gyarlóság töré-

keny jelképeként állanak, mint korhadt fejfa, saját multjok felett; a kevés számú kivétel pedig ember és sors üldözöttje lesz! Eltörpült az emberi lélek, erényei és bűnei nem hozzák le az eget, nem zavarják fel a poklot, megfér mind kettővel szépen a porban. Most nincsenek gígászok, kik megostromolják az olymoszt, Jupiter mennykövei sem sujtnak senkit a magasból a kárhozat mélységire: mert pénz a kor istene, s a hiúság rabszijra fűzi a szellemet. Azért újul meg napjainkban annyiszor a hegy és égér meséje; azért fáj a költő lelke, midőn felsőhajtott:

„Beleszállott a magasból természete, termete,
Szerencséje, tehetsége, hire, neve, kelete.“

Egy író azt mondja: az ördög nem akkor félelmes, mikor ordítva jár körül, mint prédára éhezett oroszlán, mi csak vadakat és vadászokat érdekel: hanem mikor a legdivatosban kisikítva és fénymázazva, büntől épen úgy eleszmörölve, mint az erénytől, a pokolnak épen úgy elviselten, mint az égnek, az emberi szívet elfoglalja, akkor igazán ördög ő, az államban épen úgy, mint házikörben. És igaza van az írónak; mert mind azon divatos bűnök, melyek az erkölcsi súlyedést előidézik, az a kerges, hideg közöny, mely minden valódi szép, jó és közhasznú intézetet megbuktat, minden egyszerű és nagy igazságoknak ellensége; mind azon ármány és önzés, mely mindig a mások jólétében turkál élelméért, az a pöffeszkedő góg, irigység, egymás marása, mely egyesek boldogságát feldúlja, és az államok egységét szerte-hasogatja; az a hátlatlanság, mely az elvett jókért rosszal fizet, egyeseknek úgy, mint istennek és az emberiségnek, s több ily szenny-foltok, melyek az emberi jellemet moeskolják, ilyen ördögtől erednek, ki „mérgeivel felzavarja a boldogság forrásit, s vad átokká változtatja a jó Isten áldásit.“ Ennek műve lesz, ha az emberiség soisa majd a költő cserfájának szavaival jajdul: „Im közel az idő, mely lombjaimat a porba temeti; holnap eljön a vándor, eljön, ki engemet látott az én szépségemben: szemei keresni fognak a mezőkön, és nem találnak!“

Sötét, irtózatoss kép! Lelkem borzadva fordul el tőle, segílyt, vigaszt keresve! hol találjam azt? Ha látok férfiakat, nőket, kik szá-zankint, ezerenkint szórják a pénzt hiúságra, üres kéjvadászatra, míg a szenvedő emberiség közszükségei hiába nyujtják feléjük esdő karjaikat; kik az irodalom s szépművészetek szellemi kincszeit a részvétlenség poshadt tavába hagyják merülni, míg maguk a szellemüresség bűneibe merülnek el; ha látok férfiakat, nőket, kik ősi szép jellemeinket, szo-

kásainkat lenézik, megvetik, mert mint mondják, pórias; s majmai, divatrabjai maradnak a külföldnek; kik egy lánglelkű költő remek művét ásitva dobják tova, s szerencsejátékok, vagy üres unalom körében vesztegetik idejüket, vagy egy-egy üresfejű szélkelep ledér csacsogásában találják gyönyörüket: sir bennem a lélek s borus szemekkel nézek a jövőbe, hol e sötét képet újra meg újra felmerülni látom.

Testvériség, egyenlőség, ez jelszava a népeknek, mely alatt küzdenek ma is a hűkeblűek; de ne feledjétek, hogy a szív szövetsége nélkül nem fogtok diadalt vívni! A hidegen számoló ész nem rajong oly nagyon az emberiség boldogságaért; elhordja a lánczot is, ha az meg van aranyozva; a szív forró lángja hevíti fel az értelmet a jónak és szépségnek szent szerelmére; és a hideg okosság kéznyujtása a szív melege nélkül soha sem éri el a czélt, mely felé törekszünk. Melyik szenvedély türi el az egyenlőség közjogát, ha a szív nem lesz védelmezője? Miért nem emelkednek hazánkban a szépművészetek, miért haltak éhen jeles íróink, miért ismeretlenek a szellem legszebb szüleményei? miért oly elterjedett az életunalom sorvasztó nyavalyája? mert a szív érzelmei el vannak fojtva, mert azon virág-ágyban, melyet isten az emberi kebelbe földöntúli üdvmagokkal hintett be, hogy azok gondos ápolás és tisztogatás mellett disznővényekké fejlődjenek, és az öröm és boldogság virágait teremjék, elhatalmasodtak a dudvák, s dögteleles árnyékukban elesenevésznek, kihalnak a mennyei csirák.

Hazám lelkes hőlgyei, hozzátok szólok én ismét; hát mindig csak pusztákon elhaló szózat maradjon-e a haladás hívó szava, mely titeket is felhívott szent küzdelemre az erkölcsi süllyedés ellen? csak a puszták felett eltűnő délibáb tündér-világához hasonlítson-e azon szép korszak reménye, mely még jöni fog, még jöni kell? Midőn a teremtő az élet széppé tételére annyi kincset osztott ki, a ti osztályrészetekben legelső helyre tette a jó, a nemesen érző szívet, mint férfinál az erőt test- és lélekben; térjete vissza a gondatlanság tarka világából, mint méh, mely minden virágból csak mézet szí, lélekben gazdagodva, saját lelke világában, adjátok vissza magatokat családoknak, és családítókat a hazának, mert tudva lévő igazság az, hogy a családok benső életének lelke a nő, és az egyes családok összes szelleme az állam élete.

De elvont, egyéni nézetből is jónak, rosznak forrása a szív. A mint a szívképző eszközök gondos kezeztől czélszerűen használatnak, vagy elhanyagoltatnak, vagy a természeti fejlődésben jó vagy rosz tápanyag nyerhet bővebb befolyást a szív hajlamainak növényéletére, akként ala-

kul szívünk édenkertté, vagy fajul kárhozat gyümölcseit termő vadonná; angyalokkal népesült paradicsommá, vagy kihalt pusztává, hol csak hyénák és skorpiók tanyáznak.

Nem, nem hihetem, hogy az elkoresosulás, a sülyedés, mely Rómát összerontá, népünk véréig rágta volna be magát. Nem akarom hinni, hogy ez örült fény- és rangkórság, mely annyi jó családot megbuktat; ez üzérkedés-lelkiismeret és becsülettel; e közöny minden iránt, mi nem a mindennapi anyagi szükséghez tartozik, fajunk jellemébe örökösödött; főleg nem hihetem, hogy nőtestvéreim egészen elfeledkeznének égi rokonságukról, kiknek személyesítőjeül rendelte őket az isten e földre, hogy virágokat fonjanak az élet tövises koszorújába, virágokat, melyeket az erkölcsi tisztaság, szívjóság, és egy szeretettel telt kebel természetnek az élet számára, mint a tavaszi nap sugárai, melyek a kopár földet oly szépen, oly gazdagon kiékesítik, hogy göröngyeire nem is gondolunk.

Legyetek hát, oh legyetek rendeltetéstek hivei! Ne vágyakozzatok fény s gazdagság után; egy tiszta lelkű jó nő, egy szorgalmas, rendtartó háziasszony nagyobb gazdagság családjának, mint ezerekre menő tökepéNZ; egy gyöngéd, szerető nő kebele több boldogságot rejt a föld minden dicsőségénél, és egy gondos hű anya, ki az igazság és becsület egyszerű törvényeit gyermekei szívébe vési, többet használ a világnak, mint a fénypölczokon ragyogó világ-bálványai; és az ily nő maga is jobban fogja érezni az élet szépségét, élvezni a tiszta örömeket, és kötelességei hű teljesítésében vigaszt talál, ha a szenvedés napjai eljönnek, s mi lehetne számára szebb jutalom, mint Petrarchának ama szavai sírkövére:

„A világ őt nem ismerte, csak azok ismerték, kik itt maradtak, hogy őt sirassák!“

By V. V. V. Pest 1863

Dokus Rátkay Berbála

Az özvegy.

Dalmától.

Elnémult a harang zugása,
A gyászkiéret sirdala,
S az anya bent az ősi lakban
Maradt fájdalomával maga.

Hol annyi szép remény virágzott,
Hol annyi öröm lakozék,
Csendes a ház, hajh! sirba szállott
A legutolsó sarjadék.

Miként a fa, a mely veszté
A legszebb ágat, hervadoz,
Akként az özvegy, elveszítvén
Egyetlen fiát, sorvadoz.

Mindaz fájdalmat okoz szívének,
A minék örült hajdanán,
Tekintete mély fájdalommal
Csüng ősök hosszú képsorán.

S a tisztos ős magas elődök,
Büszkén tekintő harczfiak;
Mindannyian ott a keretben
Most vele sirni látszanak.

Utolsó a sorban egy férfi;
A kardon nyugszik balkeze; —
De az özvegy úgy képzei, hogy
Vérző szívéhez nyúl vele.

A férj ez, gyermekének atyja,
Ki rég a föld alatt pihen;
Mégis úgy érzi, mintha mostan
Maradott volna özvegyen.

De ime, egy kép fályolozva,
A falon a férjé alatt...
Oh hasztalan! az anya szeme
A fátyolon keresztül hat.

„Oh szép fiam! — így szól zokogva, —
Hagyd el rideg lakóhelyed;
Jőjj szerető keblemre vissza,
Vagy vigy magaddal engemet.

Mért éljek még, mi örömöket
Adhat tört lelkemnek az ég?
És mit vehet, vagy mivel sujthat
Az ur büntető keze még?“

S im szétvonul a lenge fátyol...
S a fő ott szöke fűrtivel
Mégmozdul; — fény lövell szeméből,
És ajka is életre kel.

„Szelid anyám, ne hívj te vissza! —
— Így hangzik sóhajszertűn, —
Oly édes ott alatt az álom,
Oly édes, mint volt kebleden.

Bár neked itt kell még maradnod;
— Mert Isten úgy akarja azt! —
A viszontlátás szent hitében
Találni fog szíved vigaszt.

Mert még nagy itt rendeltetésed,
— A míg éretted eljövök, —
Te dás vagy és annyi reménynyel
Tekintnek rád a szenvedők!“

Multak napok, s az özvegy érzi,
Hogy van, mi osztja bánatát:

Szegénynek gyámolója lenni,
Ez az, mi néki nyugtot ad.

A kassai székesegyházban.

Stoy Terézről.

A régi kornak dicső szent emléke,
Ékes barna falu szentegyház!
Mi szellem szállt le mennyek országából,
Századokig mely reád vigyáz?

Im, itten állok, hol összehajolnak
Felettem elévült ived,
Ósudálva nézem az elmúlt időknek
Rajtad levő remek műveit.

S agg rezgő hangon megvénült regéket
Hallok szólni ived között,
Ha a Kárpátok szele felzudulva,
E szép tömkelegbe ütközött.

Fájdalmasan fűtyöl néha keresztül
Vagy haragvón bömböl rajta át,
Bár nem beszél, de sejti lelkem benne
A történet buskomor szavát.

Hol van, mivé lett a hős Árpád vére,
A ki letévé alapköved?
És nem hivé, hogy mig be légy végezve,
Századok rongálják meg töved?

Hogy a ki egykor tornyod főlemeli,
Nem Árpád, de Hunyad vére lesz;
Sem azt, hogy a vallási testvérvizsály
Zsákmánykép majd kézről kézre tesz.

Itt állasz büszke, csendes méltóságban,
Az őskornak edzett bajnoka!
Még most is hordod Albert ércgolyóját,
Homlokod mit egykor felfoga.

És a ki anyyi vészszel daczolál meg,
Meg nem öl az idő vaséle;
Vagy te és leszesz boldogabb időkből
Régikor dicső ereklyéje.

Kinyitva álltak, szentegyház, kapuid,
Áhitattal léptem rajtuk be,
És kebelem a hitnek malasztjával
Szent boltodban színig van tele.

Az orgonának méla-bus hangjára,
Érzem, keblem mint feszül, dagad;
Hő keblemet a hit, remény dagasztja,
A szeretet könnyemben fakad.

Miként ha isten trónja állna itten,
A levegő is szentség nekem,
És minden földi érzeményt kizárva
Égi kéjként szija kebelem.

Szerencse véled! állj örök időkig!
Meg ne törjön semmi hatalom!
Még ezred-évek vonuljanak végig
Áldást hintve barnult faladon!

Ne szólj . . .

Itentől.

Ne szólj nekem szerelemről,
Csábszavaid nagyon fájnak...
Hiába mosolyg napsugár,
Virágtalan puszta tájnak!

Ne akarj ott melegülni,
Hol rég kioltád a lángot...
Vagy a multak romjaiból
Vélsz alkotni új világot!?

Ne imádkozz én előttem,
Mint valami bálvány előtt:
Nagyon késő az áldozat
Összeomlott oltár fölött!

Ilonka.

Beszély,

Izától.

I.

Északi Magyarország hegyláncolatai között egy csendes völgy ölében fekszik Várberék helysége, a Nádhidi-család ősi birtoka.

A völgyet hosszában a Garam szeli ketté, nagy resten hömpölygetve zavaros habjait a hosszas szárazságban; renyhe kanyargásán nem látszik meg, hogy néha áttör partjain, haragos zúgással fölveri az embereket nyugalmaikból és megdagadt árjával betölti a völgyet. Ez ok miatt a falu a völgykebel legemelkedettebb pontján épült.

A folyó futását követve, lefelé művelt szántóföldeket lát a szem, míg fölfelé erdős meredek ormok zárják el a kilátást. A falu e látkör közepét foglalja el; apró kalibái nagy félve kandikálnak elő a fris zöldben viruló fa csoportok közül, melyekkel az egész falu be van ültetve. Kertekben s a házak előtt terebélyes fák emelik lombkoronáikat; a falu főutczáján végig egyenes hársfasor fut fel egész a „kastély“-ig, mely a telep másik oldalán valóban festői tekintetet nyújt.

Szemközt van homlokzatával az uteza felé, nagy, tömör bolthajtásos kapunyílását, mint óriási száját, tátva az érkező elé. A magyar vendégszeretet tanubizonyságául e nagy száj soha sínes becsukva.

A kapun keresztül tágas udvarra ér az ember, melynek közepén esernyő alakú akácok vesznek körül egy középütt álló szomorúfüzet; a körben kiültetett és cserpes virágok hajtogatják tarka fejceskéiket.

Az egész kört zöldre festett léczkerítés óvja.

Az udvar hátterén diszes angolkert terül el, míg balra egy másik udvar látható, szintén zöld léczezettel elválasztva az elsőtől. E kerítés mögött istálló, kocsiszín és más gazdasági épületek nyulnak végig;

hangos lónyerítés, vagy tehénbögés és tevékeny férfi-cselédek füttye szokott onnan hangzani. Az öreg nagyságos ur életében, ki szeretett vadászni, egy még most is épen maradt eb-ólban vadászkutyák uraskodtak, nagy kényesen válogatva az ételekben, melyeket külön peczér hordott számukra. Most vidám zajuk elhalt, csak házukat tartá meg a kisinsyésekben is emlékeket kereső kegyelet.

A hátsó udvarban nagyobb élénkség szokott uralkodni, mint az elsőben; kivált míg a kisasszony a nevelőben volt, honnan csak mintegy másfél éve tért haza, valóságos zárdai csend uralkodott az első udvaron. A mindennap elegyengetett kavieson, melylyel az udvar földje be volt hintve, hetenkint csak egyszer vont a hintó kereke árkot, mikor Nádhidiné, Judit nővérével, a másik falu templomába ment misére.

Mikor Ilonka haza jött, szokatlan élet szállott a hallgatag ösilakba, de az csak az eddigi nyugalommal szemben volt szokatlannak nevezhető; más házak zajgásával összehasonlítva, még ezen élet is nagyon csendes volt. Ilonka szelid leányka volt, közellétét tartósabban csak a kert s az udvar közepén levő kis kör virágai érzék meg, azok virultak szebben és nagyobb számmal; az udvar kaviesos porondja ezután is csak egyszer volt fölszántva a hintó kereke által, vasárnaponkiut; a különbség csak az volt, hogy most, midőn a hintó végig gördült a falu utczáján, három arez tekintett ki az ablakon az apró házak egyszerű lakosaira; a harmadik Ilonkái volt.

Pedig mondanunk sem kell, hogy mint örült a kedves leány, midőn a nevelőintézetből megszabadulva, hazajött a szülei házba, melynek minden zuga ismeretes volt előtte gyermekjátékaiból.

Hat év alatt csak egyszer volt itthon, egy szomorú napon, midőn az udvaron ezüst szegekkel kivert fekete bársony koporsó állott s a koporsó fölött bánatos halotti ének hangzott. Abban a koporsóban feküdt atyja. A kis gyermek nem tudta felfogni a veszteség nagyságát, a mit szenvedett, de a szomorú kép mindig lelke előtt lebegett, a halotti dal hangjai sokáig füleibe csengtek. Lehet talán, hogy ez tette őt oly gyengédde, oly bús ábrándozásra hajlóvá, mely elüté volt hasonkorú leánytársai vidám kedélyességétől.

Még most is élénken emlékszik vissza arra az arezra, melylyel őt édes anyja akkor keblére ölelte. Halavány volt ez az arez nagyon és szempillái alól nehéz könnyecseppek hullottak le szőke fürteire. Emlékszik még a hangra, melyen édes anyja felkiáltott:

— Minden örömöm veszve, csak te maradtál meg nekem egyetlen kincsemül!

Nem is akarta őt többé visszaereszteni a növeldebe, s csak testvérenek, a jó Judit néninek kértére és ösztönzéseire tette meg ez áldozatot. Sirva ölelte őt meg elválásukkor és sugdosta szerető, szerető anyai tanácsait fülébe. Hångja remegett elfojtott zokogásától.

A kis Ilonka aztán újra visszatért a növeldebe, hol egy egész évig kitünt kis egyenruhás társnői közül fekete ruhája által, melyet hordott. E gyász mintegy külön lény nyé tevő őt gyermek-barátnői előtt, a kik hozzá nem szokásos vidor csevegésökkel, hanem bizonyos tisztelő kegyelettel járultak. A gyász és bánat tiszteletre tanítja a gyermekeket.

E visszavonultság aztán azt idézte elő, hogy Ilonka nem igen barátkozott egyikkel sem a kis társnők közül; a mi kis szabad ideje maradt, midőn tanulmányait végzé, azt félrevonulva, az intézet kertjében az árnyas fák alatt, vagy télen a közös szoba egy kis szögletében tölté. Társnői nem háborgatták őt; egészen ki volt véve gyermekes kíváncsiságuk ostromlásai alól, s ő örült annak, ha egyedül lehetett.

Hová merengett el ilyenkor a gyermek-lányka lelke? Remények, alaktalan ködképek voltak-e azok, melyeket ábrándjaiba szőtt, vagy emlékek? Egy tiz-éves szív emlékei!

Annyi bizonyos, hogy Ilonka szelleme nagyon korán meg volt érve. Midőn a gyászt levetette, és külsőre nézve ismét egyenlő lón kis társnőivel, többé nem bánata tette őt azok előtt tiszteltté, hanem a szellemi felsőbbtség, mely mind a tanulmányokban, mind abban a bizonyos lélekmélységben, mit nem adnak meg a könyvek betűi, kitünt.

Még öt évet töltött a nevelő-intézetben. Hangtalan, zajos örömök nélküli éveket, csendes ábrándjában, melyet tanítónőitől kezdve senki sem birt megérteni, — s akkor ütött a távozás órája. Judit néni megjelent a növeldeben, Ilonkának haza kellett mennie.

A kis barátnők sirva vették körül, mikor köpenykéjébe burkolva a hosszú folyosó végén a koci előjárására várt; egyenkint ölelték-csókolták meg őt, mindegyik szívélyes „isten hozzád“-ot súgva fülébe. Ilonka szomorú arczezal fogadta a búcsúzásokat, aztán midőn a koci előállott, kezet csókolt a madámnak, ki őt hat éven keresztül minden szépben és jóban oktatta, vezérelte. A madám kegyesen megáldotta őt és számtalan szép üdvözetet küldött általa az édes mamának.

Ilonka Judit néni mellett helyet foglalt a kocsiban, s midőn az megindult, még egyszer búcsúcsókot intett társnőinek, a kik a madám

körül szomorú csoportozatot képeztek, és csak ekkor törtek elő könnyei. E könnyek aztán folytak jó darabig. Judit néni nem igyekezett azoknak folyását akadályozni. Tudja ő magáról, hogy az ilyen fiatal leánykák nehezen válnak meg a nevelő-intézettől; ő maga is volt fiatal leányka, noha biz annak jó ideje már.

Csak midőn Ilonka kisírta magát és szótlán merengésbe mélyedt, szólt a kis leányhoz. Elmondta neki édes anyja örömét, a ki oly régóta lesi-várja a pillanatot, melyben ölelhetni fogja kedves gyermekét; ha ő nem ellenezte volna, bizony kihozatta volna Ilonkát a nevelő-intézetből; de ő nem engedte, a miért bizony Ilonka nem fog reá nehezteni, mert Ilonka okos leány, Ilonka tudja, hogy a nevelés nagyon szükséges a leányoknak. Ilonka egy kézsókkal sietett bizonyítani, hogy nem nehezelt.

Judit néni aztán beszélt hugának tovább az otthonról, egyes tárgyakról, mik a kis leánykát érdekelhették: a házról, a zöld ablakredőnyökről, miket a mama most festetett, a kertről és virágokról, aztán a kis ültetvényekről az udvar közepén; az egészen az ő rendelkezésére lőn odaültetve, még maga is segített, mikor a plántákat berakták a földbe. Azóta szépen megfogamzott az, s az egész udvarnak olyan szép tekintetet ad, Ilonka nehezen fog ráismerni, úgy kiforgatta az udvart előbbeni alakjából.

Ilonka érdekelten figyelt a néni beszédére, s midőn hazaérkeztek, semmi sem volt új előtte.

Nádhidiné valódi anyai örömmel fogadta leányát, midőn az keblére borult; egészen megfiatalodott, megerősödött a szegény beteges asszonyság a boldogságtól, a mit érzett. Nem győzött betelni a nézésével s egész nap gyönyörködött benne.

Hosszú idő óta ez volt első örömdús napja; ez sok búbánatáért kárpótolta. Lassankint lecsendesedett az első öröm, a leányka megszokta a környezetet, s a nevelőben egészen második természetévé vált a várbereki kastélyban, melyről főlebb emlékeztünk. Nyugodt, szenveteg élet folyt ott, melyet nem háborgattak sem öröm, sem bánat érzelmei; a vágyak nagyon szűk körre voltak szorítva, s a három tagból álló kis család nem igen érintkezett a külvilággal.

A falubeliek megszokták, három arcot látni vasárnaponként a hintóban, mely a szomszéd falu tomloma előtt szokott megállni s isteni tisztelet végzésével ismét csendesen hazafelé haladni, a nélkül, hogy a bennülők valakivel beszédbe álltak volna,

II.

Egy napon könnyű utazó-kocsi hajtott be a csendes udvarra. Nyulánk, barna fiatal ember szállott le a hátsó ülésről, a ki miután kissé beporozódott ruháit leveregette, felhaladt a lépcsőkön s a mint Nádhidiné és Judit nénit a folyosón női munkákkal foglalkozva találta, kezét csókolta nekik és azt mondta:

— Én Szécsváry Jenő vagyok, kedves asszonynéném!

Akkor aztán megcsókolta arcaikat is egymásután.

A két jó asszonyság szívesen fogadta az ifjút. Távoli rokonság volt a házhoz, apja jómódu falusi birtokos a harmadig megyében, a kőről ugyan az utóbbi időkben nagyon keveset hallottak, de a kit azért — már csak a rokonsági kápochnál fogva is, — szerettek és becsültek. Szíves kérdésekkel vették körül a fiatal embert, közbe szelid dorgálásokat is vegyítve, a miért oly régen nem láttatták magukat.

Az ifju igyekezett magát és családját mentegezni e fontos vádakkal alól.

— Atyám már napról-napra gyengül, — mondá, — nem igen hagyja el a házat; én még eddig iskoláimat végzém és így nem részesülhettem e szerencsében. Ezután másképp lesz, édes nénikém. Atyám, hogy szenvedélyes vágyamat a gazdálkodás iránt kielégítse, itt a harmadik faluban akar számomra egy kis jószágot venni. Egy régi ismerősünk adja azt el, most épen azért jöttem, hogy a jószágot megnézzem s az ára iránt még egy kissé értekezsem; a levelezés útján kifejtett alkudozásban nem sok volt a különbség az ígért és tartott árban; reményelem, hogy most teljesen megegyezünk, és így alkalmam lesz régi vágyamat, az önálló gazdálkodás iránt kielégítve, azon gyönyörben is részesülnöm, hogy kedves nénémekkel a régi rokoni viszonyt megújíthatom és a szeretet köztünk a régi leend. Előre örülök a kedves napoknak, melyeket e rég látott falak közt csak addig töltenifogok. Bár azt is kénytelen vagyok nyilvánítani, hogy mindössze is nem nagyon hosszú ideig, mig Józsiatyám, a ki,—mint azt kedves nénémék is tudják,—Amerikában van, ismét rá nem ír apámra, hogy küldjön át engem neki a tengeren. Nagyon vágyódik utánam, de eddig tanulmányaim miatt nem tölthetem meg e hosszú utat; ha most fog e tárgyban irni, bizonyosan engednem kell a szíves meghívásnak. Addig azonban, mig ez megtörténék, fogadjanak engem rokoni szeretetükbe; én igyekezni fogok megérdemelni e szeretetet.

Mindezt a legtermészetesebb szeretetreméltósággal mondá; a nők akaratlanul is valami bűbájnak engedtek, midőn megkérték őt, hogy a mikor csak szerét teheti, látogassa meg őket; ők rokonilag fogják őt szeretni. Csakugyan, az ifju az első perczben megnyerte a két asszony-ság szeretetét. Kedves modora, őszinte nyájassága meghódította őket.

E hódítást csakhamar egy másik, az ifjura igen hizelgő hódítás követte. Midőn már távozni készült, jött ki a belső szobák egyikéből Ilonka.

Meglepetve állott meg, a mint az előtte idegen ifjút megpillantotta. Nem tagadhatta magától sem, hogy annak első látására igen kedvező hatást tett. E hatás arcának pirján és szemeiben tükröződött. Jenő észrevette ezt és nagy érdekeltséggel tekintett a fiatal hölgy tiszta arcába.

Nádhidiné bemutatta őket egymásnak.

Jenő pár szokásos udvariasságot mondott, a mikre a leányka oly kiváló szellemmel felelt, hogy az ifju, új érdeket nyerve a társalgásra, még félóráig hagyta várakozni befogott lovait a kapu alatt, míg végre, midőn az est már leszállóban volt, mintegy erővel kiszakítá magát a szives beszélgetés kellemeiből és távozott, biztosítva a hölgyeket, hogy igen gyakran fogja tiszteletét tenni.

Kocsijában egész hazáig lelke előtt lebegett Ilonka, gyönyörűen elpirult arczával és nagy szemeivel, melyek olyan szépen tekintettek reá. Önhittség nélkül biztathatta magát, hogy hódítást tett a kis leánynál, ki a mellett, hogy oly szelid és csendes, szellemet és finom tapintatot árult el. Hizelgő volt reá nézve, hogy a kis lány az első perczben elárulta magát; utóbb azt igen természetesnek találta, minthogy minél tovább gondolt a kedves leánykára, annál inkább érzé, hogy annak láttára az ő szive is megdobbant. Elhatározta magában, hogy sokszor meg fogja őket látogatni.

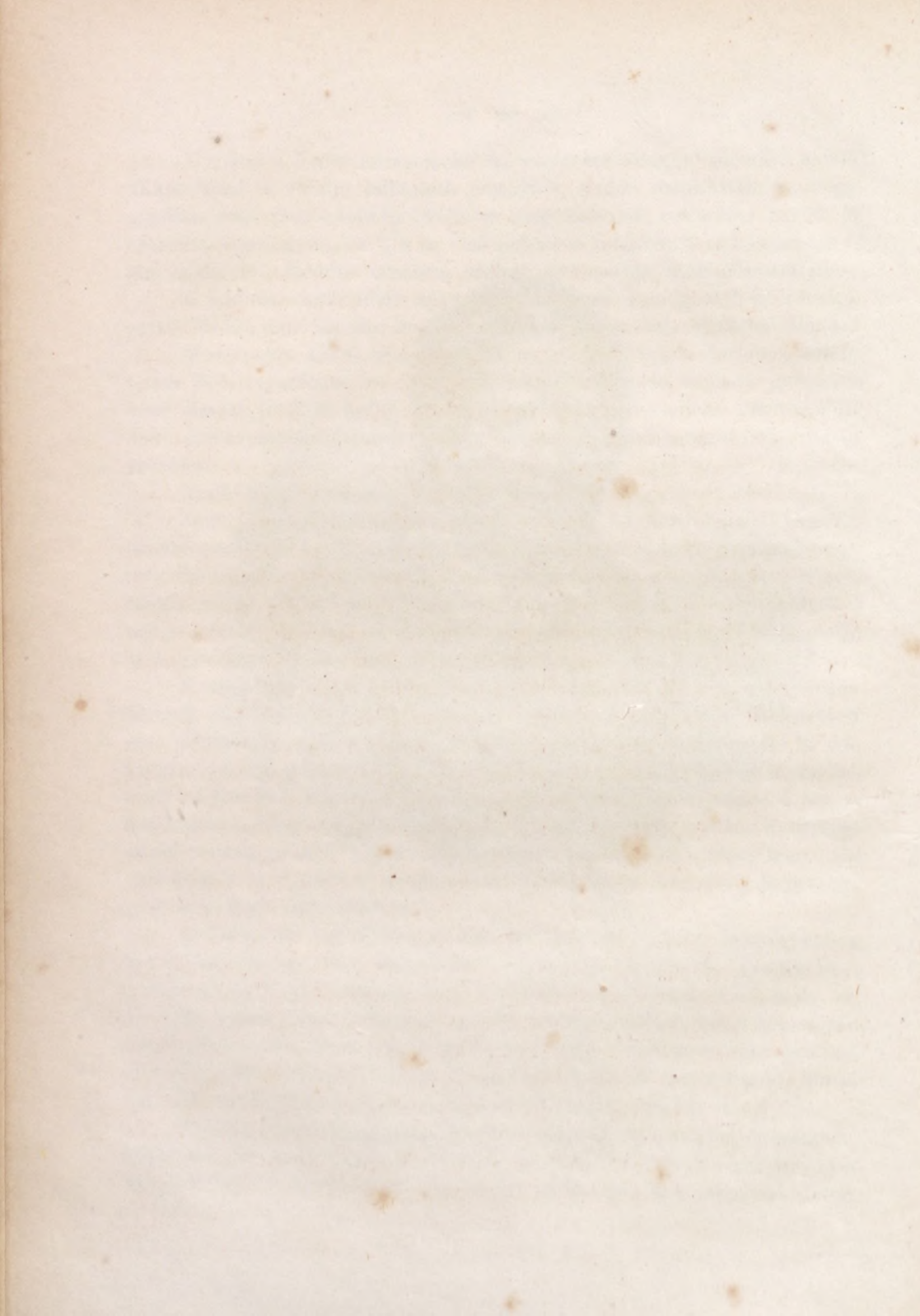
A várbereki kastélyban az ifju távozta után sokáig beszélgetett a két jó asszonyság róla. Mindketten egyformán dicsérték. Ilonka nem szólott semmit; neki eszményképe testesült meg, a fiatal lélek, mely eddig alak nélkül füzte ábrándjait, megelélni hitte Jenőben azt, a kít ezután körülvehet velök. És szívének jól esett e tudat; önkénytelenül jött az, de mikor már megvolt, Ilonka tápot adott neki. Az ilyen komoly fiatal leányok szívérelme hirtelen fellobban és nehezen alszik el.

Másnap Jenő látogatását ismétlé, harmadnap szüntén, és minden nap közelebb vont a két fiatal lelket egymáshoz. Egyszer, midőn egyedül járkáltak a széles kert árnyas fái alatt, utat tört magának az ér-

Tizza Lajosné!

zelem; Jenő megfogta a lányka kezét, és megvallotta neki suttogó, remegő hangon, hogy szereti, hogy nélküle nem élhet. Ilonka nem vonta vissza kezét; Jenő ezer csókkal halmozta el azt.

E perctől kezdve egymásért éltek; Jenő többször kereste az alkalmat Ilonkával egyedül lehetni, s az nem volt nehéz. Sokszor járkáltak karöltve holdas estéken a kertben vagy udvaron, vagy ültek a szomorúfűz alatti kis padon, kéz a kézben, szem a szemben; ilyenkor édes ábrándokban ringatták lelküket. Gyönyörű jövőt alkottak maguknak, melyet képzelmök minden oldalról kiszínezett. Mint önfelédт szerelmesek, ők is egy kunyhóról és egymás szívéről álmodoztak.

A rideg való azonban ez oly egyszerű és szeretetteljes vágyat sem akarta teljesíteni. Egy napon Jenő levelet kapott atyjától, melyhez az Amerikában élő nagybátya levele volt mellékelve, ki végóráját mindinkább közeledni érzi és elhagyatva, egyedül állván a világon, régi hő vágya ismét föléledt, hogy Jenőt, kit gyermeksege óta különösen szeretett, még egyszer ölelhessen. Fölkéri öcsesét, hogy a fiut minden késedelem nélkül küldje át hozzá a tengeren, hogy még egyszer lássa és ölelhessen és reá hagyhassa ötszáz ezer dollár értékű vagyonát. Atyja apai jószággal felszólítja Jenőt, hogy a levél vétele után rögtön siessen haza, hogy otthon az előkészületeket megtéve, minél hamarabb utra kelhessen a távol világrészbe, a kedves nagybácsi ölelésére.

Jenő elhalaványodva olvasta a leveleket. Azokban oly világosan ki volt mondva a kényszerűség, hogy szívét megtörni érzé. Nagy sokára erőt vett mégis fölindultságán, befogatott és Várberekre hajtatott.

Előre félt a jelenettől, a mely következni fog. Mint adja tudtára a kedves leánykának e leverő hirt?

A családot éppen reggelinél találta. Igyekezett vidám arcot mutatni; ez sikerült is neki, úgy, hogy senki sem vette észre a maró bánatot, mely szívében dult. Maga Ilonka sem vette azt észre. Annál fájdalmasabb meglepetes volt tehát reá nézve, midőn reggeli után az ifjával szokásos kedvenc sétahelyükre, a kertbe menve, Jenő egyszerre elborult arcczal mondá neki:

— Holnap elutazom!

Ilonka ijedten ragadta meg kezét.

— Már?! — susogta elfulladó hangon. Tudva volt előtte Jenő jóvendőbeli útja, de hogy az ilyen közel legyen, azt nem hitte; ez lesújtá őt egészen; szemei könnyekkel teltek meg, azokon keresztül kétségbeesetten tekintett Jenőre. Jenő előmutatta a leveleket, melyeknek vég-

zése ellen nem tehetett. Az ő szivét is kegyetlen fájdalom marczangolta, de azért vigasztalni kezdé a kesergő lánykát.

Hasztalan volt minden vigasztalás; kivált mikor a vigasztalónak a szája is majd sirásra állt. Ilonka nagyon sötétnek látta a jövőt; szorongató sejtelmek kinozták lelkét.

— Oh Jenő, én félek, igen félek, hogy mi nem látjuk soha többé egymást e földön. Hiszen ez egy hosszú, végzetlen hosszú út, a melyről a visszatérés oly kétséssé válik! S mi lenne akkor én belőlem, ha téged soha többé ez életben nem láthatnálak? Megrepedne szivem, az elviselhetlen fájdalom alatt. Gondolj, gondolj rám gyakran Jenő, téged örökre hűn és igazán szerető Ilonádra és siess mielőbb visszatérni!

Tovább nem tudott szólni a kedves gyermek, a heves zokogásba kitört sirás elfojtotta hangját, csak fejét hajtotta aléltan Jenő keblére, mialatt az őt gyöngéden szívéhez szoritotta.

Igy tartott ez néhány pillanatig; egyik sem birt magán azonnal erőt venni. De Jenőt még is felélesztette a férfias erő és bátorság, mely kivételes esetekben sem igen enged gyengeszivűnek tetszeni, melynek még egy nő gyenge szívébe is erőt kellene csepegtetni, hogy azt egy netalán bekövetkező csapás elég erősnek találja.

Jenő elég erős lélekkel birt arra, hogy a sors által kijelölt utakon bátran, minden legkisebb kétség nélkül haladhasson. Aztán utóvégre is a csapás nem tűnt fel előtte olyan nagynak. Az igaz, egy hosszú út állt előtte, melyen végig kellett haladnia; de hány ember nem utazta ezt már be szerencsésen s tért ismét elhagyott övéi körébe? Mért ne remélhette volna ezt épen most Jenő is így? Az ég bizonyosan meg fogja óvni őt is minden balesettől, hogy szerencsésen visszatérve elhagyott földi üdvéhez, azt mielőbb egy holtig tartó osztatlan boldogságban részesítse.

Igy gondolkodott Jenő; egyszerre bizni, remélni kezdett a jövőben, s a hit magasztos elveiben.

Gyöngéden fölemelte a keblén nyugovó csüggeteg kis főt, rá irányozta erőtetett vidámságu tekintetét, hogy a kedves teremtés is vidúljon általa; olyan volt e tekintet, mint a megtört napsugár, mely a vésszé tornyosuló fellegek közül még egy végmegerötetéssel visszamosolyg a nyugalmából felzaklatott földre, reményt nyujtva annak ismét mosolygó jövőre.

— S most ne búsulj, ne epeszd magad, egyetlen drága angyalom; én sietni fogok visszatérni hozzád, hogy aztán örökre egyesülve, soha

el ne váljunk többé és engem egy boldogító előérzet tesz erőssé, az, hogy mi egykor még boldogok, igen boldogok leszünk. Higyj nekem, ez úgy lesz; én ezt erősen akarom hinni.

Hogy birt-e ily boldog előérzettel Jenő vagy sem, nem tudom; de annyi bizonyos, hogy Ilonka búskomrságára végre hatni látszott e kétes vigasztalás.

— Nem busulok már úgy, édes Jenőm. Igyekezni fogok békén hordani e csapást. Te birod lelkemet, szívemet, egész valómat s ezzel minden érzelmemet, s így egyedül a te sorsod rendelkezhetik csak kedélyem hangulatáról, az idézheti elő csak a sötét borút, az a játszi nap-sugár átderengését. Azért lásd, míg téged nem láthatlak, szomorú leszek; de nem busulok, bizom majd a felettünk örködő Urban.

— Így, így Ilonkám! így szeretlek én téged hallani. Bátoritóbb lesz az elválás is, ha az a tudat vigasztal, hogy az én drága Ilonkám, nem epeszi annyira magát, s én értem vigyázni fog mindig magára.

Jenő egy félt ponton esett át. Megvigasztalódva vezeté föl Ilonkát a szobába.

Ott Nádhidinének szintén elmondá, hogy utazik. Nádhidiné a legnagyobb meglepetéssel hallgatta végig a közléseket, ő is elkomolyodott, Jenő hosszas elutazása nem volt kedve szerint; ő igen megkedvelte és megszokta ez ifjút, mióta Várberekre járt. De Jenő rövid idő alatt egy más körülményt is kivitt, a mely Nádhidiné gondos anyai szivére a remény édesen élesztő balsamát csepegtette.

Jenő tudniillik ott azonnal egész ünnepélyesen megkérte anyjától Ilonka kezét, hogy attól már mint arájától távozhassék a hosszú utra, s hogy visszatérte után azonnal minden akadály nélkül oltárhoz vezethesse.

A kérés után azonnal megtörtént a beleegyezés is; Nádhidiné Judit néniével együtt örömmel egyeztek e valóban boldog és szerencsés frigybe. S a két forrón szerető lénynek most már nem csak sziveik, de kezeik is egymáshoz voltak kötve, noha az ünnepélyes eljegyzés csak a visszaérkezés utánra halasztatott.

Ők most már boldogok, túlboldogok voltak, s az elválás közelgő perczétől nem félték most már oly rettegéssel, mint az első pillanatban; szorosabban látszottak egymáshoz fűzve lenni s így az örökre elválhatást lehetetlennek tartották.

Igy mult el öröm és bánatban váltakozva, a végzetes nap.

III.

Jenő elutazott. Várberék ismét régi nyugalmas egyhangúságába esett vissza; úgy tetszett, mintha magával ragadta volna azon vidor jó kedvet, mely egyedül ő körülötte látszott honolni.

Ilonka az első napokban szomorú és levert volt, nem bírta semmi elborult kedélyét felvidítani, Jenő eltávoztát végzetlenül fájalta.

Gyakran tett egy-egy sétát a kertben; fölkereste az emlékezetes helyet. Oh, e hely Ilonkának igen-igen kedves volt!

Az idő múlt, a szép vidám napok is tova tűntek már; az eget a folytonos, hosszas esőzést jelentő sötét szürkefellegek boriták s a természet gyászmezbe burkolva szomorkodott a szép mult felett.

A szomorú őszi napokkal a várbereki kastélyba beköszöntött a bú és aggodalom; a kastély úrnője kórágyban, nehéz-láz-betegén feküdt, meghűtötte magát s a nélkül is gyenge levén, megkapta az oly sokszor halált okozó ideglázt.

Az egész háznép fejét vesztve jött-ment; tett, a mit tehetett, a kit a nagy aggodalom még nem tört meg egészen.

Szegény Judit néni és Ilonka, ezek folyvást ott voltak a szeretett beteg ágyánál, egy perczre sem távozva onnan. Különösen Ilonka mindig ott volt, sirva és imádkozva s a legnagyobb kételylyel tekintve hol az elhalaványuló kedves vonásokra, hol az aggályt kifejező orvosra, ha látszanék-e valamelyiken az életadó remény legkisebb derengése?!

De nem, nem! schol semmi remény! E vonásokon csak a sötét bú látszott honolni, a mely majd kétségbe ejté már a szerető gyermek keblét.

A féltett beteg állapota napról-napra aggasztóbb lön; az orvosi tudomány nem volt képes gyógyszert találni. Minden reggel csak új aggodalmakat hozott a szerető sziveknek.

A negyedik nap előestéjén úgy látszott, hogy a veszélyes betegség tetőpontját érte el. Nádhidinet szokatlanul erős láz gyötörte, igen izgatott volt, gondolatai összefüggés nélkül követték egymást; gyakran szólt, de oly zavartan, hogy épen nem lehetett szavainak értelmét kivenni. Legtöbbször említette szeretett elhunyt férjét, Ilonkát és Jenőt. Szemei felvillantak olykor s vékony kezeit mintegy áldva terjeszté ki a melléte csendesesen zokogó Ilonkára.

Egyszerre azonban, mintha láthatatlan szellem tartóztatta volna fel a láz romboló hatalmát, az szünni kezdett.

S midőn a már homályos szobában a fedett lámpát a pamlag előtti márvány asztalkára helyezték, Nádhidiné egyszerre csendes, tört hangon, de egészen eszmélye szólította magához Ilonkát.

Az orvos, ki szüntelen a beteg mellett volt, azonnal észrevette a gyors változás következtében, hogy hanyadán van; azonnal tudta, hogy itt már vége mindennek, legfőlebb néhány óra van még a beteg számára, s ezt Judit nénivel azonnal közölte is, a ki majd csaknem kétségbeesve ült a beteg ágyánál.

Egy pár óra még, aztán mindennek vége! Oh, ki tudná e kínos perczeket leírni s e párszó értelmét: *mindennek vége!*?

Nádhidiné csendes hangon szólt Ilonkához:

— Szeretett, egyetlen gyermekem! figyelmezz, anyád végszavait intézi hozzád, mert tudd meg, hogy egy pár óra múlva nem leszek többé. Itt kell hagynom e világot s vele téged, egyetlen kedves gyermekem, ki mindenem valál e földön, kinek létele adta az erőt az élet küzdelmeihez s kinek boldogítása volt az egyedüli cél, mely felé egész lelkemből törekedtem. Oh Istenem! mért nem hagyta e cél elérésem? miért kell téged itt hagynom minden támasz és vezér nélkül e világ tévelygő ösvényein!? De most légy erős, szeretett gyermekem, az úr akaratának teljesedni kell; az anyag elporlik, de szellemem örködni fog felettéd a túlvilágról is, azért kedvesem, ha valami nehéz csapás is nehezedik még rád ez életben, csak gondold mindig szerető anyád egykori oktató szavaira s annak felettéd örökös szellemére. Légy erős és kitartó mindenben! Vigyázz, hogy az élet bűnös gyarlóságai erőt ne vegyenek lelkeden. S most bizzál a mennyei atyában!

A hosszas beszéd egészen kimerítette a beteg erejét, alig bírta már az utolsó szavakat csak akadozva is elmondani; de néhány perc múlva ismét magához tért.

Ilonka ezalatt halványan, mint maga a beteg, keservesen zokogott és sehogy sem tudta hinni anyja közeli kimulását. Ó még mindig remélt.

Szegény, szerencsétlen Ilonka! Oh, ha tudta volna, hogy mi vár még rája!

Nádhidiné egy hirtelen kézmozdulata Ilonkát letérdelésre intette.

Gépiesen s majdnem eszméletlenül hanyatlott az ágy előtti szőnyegre. A beteg anya kiterjeszté fejére kezeit s fájdalomtól szaggatott hangon adta szeretett gyermekére anyai áldását. Ez volt az utolsó, mit érte tennie lehetett. Jenőt is megáldotta, mint jövő fiát. Végre hal-

kan, már alig érthető hangon Judit nénit kérte, hogy vegye Ilonkáját, az elhagyott árvát, anyai gondjai alá, s legyen ezentúl mindene e földön.

Ilonka még mindig térdelt, de alig eszmélt már. Az imádott anya még egyszer említé leánya nevét, még egy tekintete esett ennek megtört alakjára, aztán egy sohaj lebbenése hallatszott, „mindennek vége“ volt: Nádhidiné nem volt többé. A tiszta, nemes lélek elszállt, csak az üres porbüvelyt hagyva maga után.

Ilonkát a fejére hanyatlott élettelen kéz téríté egy perezre öntudathoz; de a mint anyjára tekintett, s látta, hogy az nincs többé számára a földön, egy szivszaggató sikolylyal: *Anyám!* — élettelenül rogyott össze. Így vitték át a most már halott anya ágyától szobájába, hol a legnagyobb fáradsággal sikerült csak őt az életnek vissza adni.

IV.

Harmadnapra a leirt kinos jelenet után Nádhidiné a cziprus és szomorú fűzfáktól beárnyalt ősi sirboltban nyugodott; temetése egész ünnepelességgel, számtalan rokon és tisztelő jelenlétében ment végbe. Ott volt tehát most már ő is az egykor anyyira szeretett és aztán anyyira megsiratott férj oldalánál.

De ah, a ki hátra maradt, az egyetlen szeretett és féltett gyermek, az elhunyt anya öröme és büszkesége, ez egyedül, minden vigasz nélkül maradt e nagy világon.

Judit néni volt most Ilonkának mindene, ehhez ragaszkodott egész lelkével; egy gyámot is kapott ugyan még, de ez inkább bűt és gondot, mint vigaszt nyújtott a bújában megtört léleknek.

Ilonkának gyámja a már idős, de még teljes ép erőben levő, nagyravágyó, gögös Nádhidi József, egy távoli rokon volt, kit is az agglégények diszes sorában mutathatunk be. Ez ügyelt fel most a dús örökös nő vagyónára addig, míg ez vagy férjhez megy, vagy pedig nagykorú lesz, a midőn majd maga veheti azt át.

A derék ur nagyravágyó büszke lelke, azonnal, a mint a gyám-ságot átvette, hevülni kezdett egy ragyogó gondolattól, a mi nem volt más, mint hogy a most árván maradt ifjú gyámleányt egy előkelő főrangú család tagjával egyesíthesse; mert valóban igen csábító volt rá nézve azon gondolat, és épen nem látszott kihihetlennék sem, egy Nádhidi-leányt, az ő rokonát, egy grófi, vagy legalább is bárói korona fényétől átsugározva ragyogni látni.

A mire gondolt, csakhamar jól megérlelt tervvé is vált nála, s föltette magában, hogy mindent elkövet annak teljesüléséért.

Ugy is tett, a mint határozott; midőn először Várberekre utazott, hogy ott gyámleányát s ennek vagyoni állapotát megtekintse s a felett az ellenörködést tényleg átvegye, már készen volt tervével, minden eszköz használatára állt már, csak meg kellett kezdeni a büszke művet. De a mint látni fogjuk, ezzel sem soká késett.

A mély gyászba borult Ilonka szíves előzékenységgel fogadta eddig még alig ismert gyámját és rokonát.

Nádhidi is mindent elkövetett, hogy Ilonka rokonszenvét mielőbb megnyerje, a mit a cselszövényekben tapasztalatlan leánykánál nem is épen nehéz volt kivívnia.

Már az első napon megkezdte az öreg úr művének szálaít kifeszíteni s hitte, hogy a további kivitel is majd gyorsan és ügyesen fog folyni.

— Kedves gyermekem! — szólítá meg a szíves gyám nyájas, megnyerő hangon Ilonkát. — Ön iránti mély, igaz, lelkemből származó atyai gondoskodásom egy gondolatot keltett lelkemben, melyet, mint jó tanácsot, vegyen szívesen egyedül az ön javán buzgólkodó rokonától és gyámjától. A családunkat oly érzékenyen sujtott csapás önt, kedvesem, legközelebb érte, mert a szeretett rokonban ön egy kipótolhatlan jó anyát veszített. E szomorú esemény, a mint tapasztalom, kegyednek nemcsak lelkét, de testi erejét is mélyen megingatta, s kártékonyan hatott rá. Fájdalmasan szemlélem, kedvesem, hogy kegyed csak mint egy árny lézeng közöttünk; testi erejét egészen vesztve, a lélek sem tarthatja így fel sokáig magát. Ezt az én atyai szívem így nem nézheti soká; ezen változtatnunk kell, még pedig mielőbb és gyökeresen. Remélem, hogy e szándékomban mindketten támogatni fognak. Én úgy gondolnám, hogy legjobb volna, ha ön kedvesem, e szomorú emlékekkel telt helyet mielőbb elhagyva, egy időre, míg kedélye és helyzete nem változnék, a jó Judit néni és az én társaságomban elutaznék valamerre.

— Kedves bátyám, köszönöm, igen köszönöm önnek irányomban tanusított, szíves lekötelező részvétét; fogadja ezért legforróbb hálámat. A mi kedves bátyám nézetét illeti, arra még nem igen tudok válaszolni; e hely nekem oly kedves, hogy ezt elhagyni épen nem érzem magam elég erősnek; itt minden legkisebb tárgy szomorú, de még is boldog multra emlékeztet vissza, s én úgy hiszem, hogy ez édes vissza-

pillantások a multra, fogják ismét majd erőmet lassankint megedzeni s egészségem ismét helyreáll. De hová is tudnék én innét menni, mikor sehol az ég alatt megtört lelkem nyugpontot nem talál e helyen kívül? Itt, itt akarok én maradni!

— Kedves gyermekem, én azt hiszem, hogy egy hosszas és minden tekintetben érdekes utazás csak hasznos lehetne csüggedt kedélyére. Teszem, egy utazása szép és most is kellemes éghajlatú Olaszországba, az olaj- és narancsfa-berkek hazájába, a hol az idő az annyira rideg decemberből egyszerre áprilusra változik át, hogy alig éreznők ott, hogy a változó természet négy évszakra van felosztva. Különösen, ha a bájoló vidékü Nizzát fogadnók egy időre megállapodási helyünkül. Mily kimondhatlan lekötő varázshatást gyakorolna ez utazás öure kedvesem, már csak ujdonságánál fogva is! Aztán a minden helyen fölmerülő, ugy a természet, mint művészetek kiváló alkotásai, melyek lekötik a figyelmet s elragadják a lelket, smás irányt adnak még a legszomorúbb gondolatoknak is. Ide, ide kell önnek sietnie, kedvesem, ide, e lelket is üdítő gyógyszerekhez! Ugy-e kedves sógornóm, kegyed is velem szavaz, s át fogja látni, hogy gyökeres orvos akarok lenni?

— Igen, kedves Ilonkám, én ugy találom, hogy jó bátyád tervét mindenestre jó lesz elfogadni. Gondolkozzál kedves leányom, s tedd meg tenjavadért ez utazást, a melytől én is csak jót várhatok.

Ilonka még néhány perczig habozott, küzdött keserű gondolataival, de végre egészen felindulva veté magát jó nénje karjaiba s alig hallhatóan susogta:

— Jól van, elmegyek, a mikor akarják!

Többet szólni nem tudott, mert az elötöluló könnyek elfojtották hangját.

A készülétek gyorsan megtétettek s egy pár nap mulva útban voltak a derült egü Olaszország felé.

Utazásuk a körülményekhez képest meglehetős szórakoztató és vidám volt. Ilonka, rokonai legnagyobb örömére, üdülni kezdett lelki bajaiból s valóban, a jó gyám fáradozása, a szenvedő lelkében lehetőleg felkölteni az érdeket minden csudált tárgy iránt s így elvonni a figyelmet a multról, s arra lassankint a feledés leplét borítani, nem volt egészen sikertelen, habár csak igen ovatosan és lassan lehetett is haladni.

Csakis ezen kiváló gondnak lehet tulajdonítani azon előre haladt javulást, melyet a szenvedő betegen már Nizzába érkezttkkor lehetett

Gróf Szapáry Gizának.

tapasztalni. E hely pedig ismét oly bájos, oly lelánczó volt, hogy lehetetlen volt a szerencsétlen Ilonkának, magát csakhamar otthon nem éreznie.

Lakásuk igen megnyerő volt; ablakai a tengerre nyíltak, a lak födelét pedig a legelragadóbb kilátású kert képezte, árnyas ülőhelyeivel és illatozó virágaival.

Ilonka állapotja javult, a ború oszlani kezdett a szép homlokról, de talán csak azért, hogy egy másiknak helyet adjon.

Anyja halála, e megrendítő esemény, egy időre háttérbe szorította forrón szeretett Jenője iránti aggodalmát. De most ismét egyik sötét tünemény hátráltával előtérbe lépett a másik, s a szív is követelni látszott jogait; az egy időre elnyomott érzelmek még hevesebben kezdte meg működését, a mit sem akadályozni, sem elnyomni nem lehetett.

Ilonka most ismét egész aggodalommal kezdett rég nem látott, messzetávozott, szeretett Jenőjére gondolni. Olyan volt most neki e kedves alak, mint a fergeteges éjeken át üvöltő viharral küzdő hajónak a messze távolban derengő világító torony, mely felé minden erejével, lelkének összes gondolatával küzd, mint a melyet ha elérhet, az ismét új életet fog neki kölesőnözni. Ily világító tornya volt most Jenő is Ilonkának; ebben összpontosult most minden gondolata, lelke összes vágyai. De hasztalan, ó távol, s így csak epedni lehetett utána.

Levelét csak egyet kapott még anyja halála óta tőle, ez ugyan azon édes reményt fejezte ki, hogy ha csak lehet, egy pár hó múlva vissza fog térni hazájába; különben semmi baja; vigasztalta szeretett Ilonkáját, hogy csak legyen nyugodt, s ne busuljon; ő sietni fog haza, ha levele kimaradna is egy időre, az ne zavarja meg azért nyugalalmát, mert meglehet, hogy visszatértéig talán már nem is kapja levelét; és aztán sokat, sokat irt még forró szerelméről, édes viszontlátásról, a mi Ilonkát mind igen fel tudta vidítani.

De e levél hatását alig egy pár nap érezte, s a mi még inkább fájt most neki, az volt, hogy rögtöni utazását sem tudathatta vele; nem tudta levelét hová küldeni.

Második hónapja már, hogy Nádhidiék Nizzában voltak, s még eddig a szerelmesek helyzetében semmi változás. De történt ez alatt valami más; az, hogy a jó gyám terve kiviteléhez fogott.

Hogy miért vitte ő Ilonkát épen Nizzába, annak igen egyszerű oka volt.

Nádhidiak egy jó ismerőse és kedvence F. Armin gróf is itt töltötte a telet, csak tavasz elején szándékozván innen Rómába menni.

Armin gróf valódi nemes magatartású, érdekes külsejű egyén volt; ifju, még alig 26 éves léttére az élet valamennyi iskoláját keresztül tanulmányozta már; sokat látott, sokat tapasztalt, és így sokat is tudott, jót és roszt, a mint a jelenetek az élet színpadán következtek.

Művelt észszel s igen kellemes társalgási modorral bírt.

Csak egy hibája volt, vagy is inkább nem annyira hiba, mint inkább a mai időben egészen divattá vált könnyelmű szokás, az ok nélküli pazarlás. E hibában szenvedett Armin gróf is, s már annyira vitte a dolgot, hogy jószágainak nagyobb része csőd alatt volt, mit ha hamarjában nem siet megszüntetni, valóban igen prózai fordulatot vesz az ügy, s a szép grófi javak egy bőerszényű uzsorás birtokába jutnak. Ezt a gróf tudta s gondolt is rá, hogy valahogy kikeveredhessék a hínárból, de az nem volt oly könnyű dolog.

Nádhidi csakhamar megismertette a grófot gyámleányával; bemutatta nála.

A grófnak feltűnt a kedves leány érdekes halvány arczával s lekötelező modorával; talán a gazdag hozománynak is volt némi része a dologban. Mindinkább gyakoriak lettek látogatásai.

Ilonka egészen meg volt lepette a gróf által. Ő oly keveseket ismert még eddigi szerény kis körében, hogy épen nem csuda, ha a tapasztalt, művelt világit bizonyos elragadtatással nézte.

A gróf finom izlésével párosítva, minden kigondolhatót megtett, a mi által Ilonkának némi mulatságot és szórakozást vélt szerezni. Tervezett érdekes kirándulásokat a tengeren és a bájos vidéken, elvezette a legnevezetesebb helyekre, melyek szemléleténél mindig tudott egy-egy érdekes történetet, vagy egy-egy vig ötletekkel fűszerezett adomát elmondani, úgy, hogy az ily séták vagy kirándulásokból mindig vidáman tért vissza a kis társaság, s ezt többnyire a kedves Armin grófnak köszönhették.

Hogy ne lett volna Ilonka ennyi szives figyelemért nyájas és mindig a legszivesebb a grófhoz! Valóban, ő napról napra jobban megkedvelte e férfit, s szinte hiányát érzé, ha egy kissé a szokott időn túl elmaradt.

De azért ne gondoljuk, hogy csak egy perczre is feledve lett volna Jenő; sőt inkább, mindig több aggodalommal gondolt rá most

Ilonka. Az idő múlt és még sehonnan semmi hír, csak a csüggesztő bizonytalanság.

Egyik februári nap délelőtti óráiban Ilonka nappali szobájának a tengerre nyíló ablakánál ült, egy félig elkészült erszényen dolgozva. Arca halvány és szomorú, de a gondolatok, melyek annak vonásain festekeztek, még talán szomorúbbak lehettek, a mit a könnyelt szemek is elárultak.

E napon különösen érzékenys szokatlanul levert volt; sehol nyugopontot nem talált, semmi nem gyönyörködtette s a munka is, mit csak most vett kezébe, untatni kezdte; szórakozottan tette ezt is félre s hanyagul vetette magát hátra székében, bús gondolataiba merülve. Így ült néhány perczig elmélázva a szép és szomorú mult felett, figyelmét egészen elvonva a jelentől, hogy észre sem igen vette, midőn az ajtó lassan megnyílt, s azon át gyámja egy ujságlappal kezében, lépett a szobába.

Már egészen előtte állt, midőn épen felpillantott s észrevette őt; hirtelen összeszedte magát s őt üdvözölni sietett.

— Hozta isten, kedves bátyám! Oh bocsásson meg, hogy ennyire figyelmetlen vagyok! De igazán magam sem tehetek róla; nem tudom, mi lelt ma; de igen levert vagyok s oly különösen érzem magam, mintha egy rövid időn bekövetkező szomorú esemény előjelét érezném.

— Miért, kedves leányom? Talán kiválóan sokat foglalalkozik kegyed ismét a szomorú multtal, melynek előidézése csak mindig a visszaesést okozza a már javuló kedély-állapotban. Miért ezt tenni? miért nem gondol inkább a több élvet nyújtó jelenre, vagy a még szebb jövőre? Gondoljon inkább legközelebbi utunkra a dicső Róma felé, mily sok szépet és nagyszerűt fog ez majd kegyed előtt felmutatni. A miről eddig csak olvasott, vagy gondolt, most mind fölelevenülve, nagyszerűen a maga valóságában fog ön előtt állni. A szeretetreméltó nemes gróf, a ki majd elmaradhatlan kísérőnk lesz egész utunkban, semmi áldozatot és fáradságot nem kimélve s a lehetetlent is lehetővé varázsolva, mindent el fog követni, hogy a mi Ilonkánk jól és gyönyörrel tölthesse napjainak minden perczét s hogy minél kevesebbszer láthassuk önt oly szomorúnak, mint most is. Nem gondolja, kedves lányom, hogy megnyire fáj az a grófnak, ha a szép Ilonka tiszta homlokán ily sötét árnyakat lát. Nem egyszer mondotta már nekem e derék ifjú, hogy mily örömet adna ő néhány évet életéből, csak egy általa okozott boldog perczért is. De fél, igen fél, hogy ez majd nem áll hatalmá-

ban s hogy ő még felderíteni nem képes a bájos vonásokat. S ő ilyenkor mindig oly szomorú lesz, hogy alig vagyok képes csak némikép is felderíteni biztató szavaimmal. Lássá kedves leányom, ön kissé figyelmetlen e nemes barátja iránt, a kit ön annyira érdekel és ki önért áldozatot az ég alatt nem ismer, s a kinek egyedüli ezéjja csak, mint látszik, önnek kedvesem, néhány derült boldog perczet szerezni. S ön, a mint látom, észre sem igen veszi e lelkes törekvéseket, mert mit sem ügyel rájuk s egész hidegséggel fogadja.

Honka mindeddig nem szólt; hagyta gyámját beszélni; de most ő is válaszolt, hogy e vádakat elhárithassa magáról.

— Kedves bátyám engem igazságtalanul vádol, s talán szivtelennek is hisz. Pedig nem vagyok az. Oh, én igen jól tudom, mivel tartozom e nagylelkű nemes barátomnak s tudom is méltányolni azt, lelke összes erejével. Tudom, hogy nélküle nem tudtam volna még csak ennyire sem jönni, mint most vagyok; ő túlságosan is jó irányomban, a mire én érdemes talán nem is vagyok. De sikertelen talán még sem fáradozik értem, mert én valóban napról napra üdültebb és jobban vagyok. S hogy olykor még is vannak szomorú perezeim, arról én igazán nem tehetek, mert a megtörténtet nem lehet többé meg nem történtté varázsolnunk. De hogy nemes barátságáért soha hálátlan nem leszek a grófhoz, azt ígérem önnek, kedves bátyám.

— Elhiszem önnek, édes Honkám, azért hagyjuk is most e tárgyat s térjünk másra. Igaz, majd el is felejtettem egy hirt önnel közölni, a miért tulajdonkép most ide jöttem. Szomorú a hír, a mit mondani akarok, de úgy hiszem, nem épen nagy hatással lesz önre, mert hiszen csak egy távoli rokont érdekel, ön boldogult anyja részéről. Épen e lapban olvastam most felőle.

Honka már ez előzményekre halványulni kezdett.

Nádhide folytatta.

— Nehezen fogja kegyed ismerni is e rokonát, de már csak elmondom még is történetét. Szécsvári Jenőnek hívták, néhány hó előtt az új világrészbe utazott, egy ottani nagybátyjához; ott mulatott egy pár hónapot s most már épen visszajövöben volt Havre felé, midőn a hajón a forró lázt megkapta s abban menthetlenül el kellett vesznie. Így szegény ifjunak a tenger hullámai nyujták az örök nyughelyet. Hajójuk már közel volt Havrehoz, midőn e szerencsétlen halál-eset történt. Kár érte, derék fiu volt.

Ilonka már nem hallotta ez utóbbi szavakat, szemei elhomályosulva lecsukódtak, s erős ájulás fogta el.

Nádhidi, a mint ezt észrevette, ijedten kiáltott Judit néni után, a ki azonnal kész segítséggel volt mellette. Mennyire megijedt e jó teremtetés, midőn szeretett leányát így lesújtva látta! Hirtelen nem tudhatta, hogy mi adott e hirtelen változásra okot, de a mint Nádhidi említette, mit olvasott most, Judit néni azonnal tudta, hogy mi itt a baj, s hogy nem is esekély az, s most maga is oly levert lett.

Nádhidi vigasztalni kezdte, ő nem hiszi, hogy Ilonkát épen e hírázkódtatta volna meg ennyire, mert hiszen már idejővetekor is igen szomorunak találta!

Hogy a gyám tudott-e már valamit Ilonka eljegyzéséről, alig hihető; mert akkor bizonyosan ovatosabb lett volna közlésével, mint így.

Judit néni talán azért nem közölte még azt vele, mert nem látta szükségesnek, minthogy az ünnepélyes eljegyzés még úgy sem történt meg.

V.

Ilonka a hetekig tartó lelki és testi betegségből most kezdett kissé magához térni. De mivé lett e néhány hét alatt! csak romja az egykor bájos úde alaknak, tört lélekkel és roskadozó testtel.

Szegény Judit néni, mit ki nem állott e kínos napok alatt! S egyedüli jutalma most mégis az volt a kínos gyötrelmekért, hogy meg tudta az életnek nyerni e drága teremtetést.

Sok, igen sok érte most egymás után ez ifju lelket, s most maga is bámult azon, hogy mégis volt ereje, mind e veszteségeket túlélni. De miért, miért is volt ennyi e nemes lélekre mérve? miért kellett neki már is ennyit kiállani!?

Miután Nádhidi is mindent megtudott, már mindketten csak azon voltak, Ilonkát mielőbb eltávolítani Nizzából, s régi tervök szerint Rómába utazni vele, hol elméje ismét a számtalan nagy érdekű új tárggyal lenne elfoglalva.

E tervök kivitelét a gróf is igen sürgette.

Ilonkát hetek óta nem látta már a gróf. De azért meg nem szűnt róla egy perczig sem gondolkozni, s alig várta már a pillanatot, a melyben a szeretett leányt ismét megláthassa. Leirhatlan volt tehát öröme, midőn egy reggelen tudtára adták, hogy szabad már a beteget meglátogatnia.

Oh, hogy szeretett; mint repült volna, ha hatalmában állanda.

A beteg ajtajánál állt már, lábai a földbe gyökereztek, kezeiben nem volt annyi erő, hogy a zárnak egy erős nyomást adhatna, annyira remegtek azok; mély sohaj rázkodtatta meg egyszerre keblét mely a kezekbe is erőt kölesőnzött, mire az ajtó felnyilt, mintha csak ez törte volna azt fel.

A mint a gróf belépett, Ilonka őt fájdalmas mosolylyal üdvözölte, míg kis fehér kezeit barátságosan nyujtotta feléje.

A gróf a legnagyobb elfogultsággal fogta azt meg, s tiszteletteljes csókot nyomott reá. De szólni nem volt képes. Szédítő érzelmei túlhaladták, s ha eddig talán a számító ész lett volna is előnyben, most e pillanatban — valóban diadalát süsogta a szív lángoló túlaradt érzelmeivel.

Gyöngé hangon szólítá meg Ilonka a grófot.

— Mily szép öntől, kedves gróf, hogy a beteget meglátogatja.

— De ugy-e nem ösmerne rám? Oh tudom, mennyire megváltoztam e kinos néhány hét alatt. De nem csuda, mert valóban igen sokat szenvedtem, s most is még igen gyenge vagyok. Nem is gyógyulok én már meg soha többé, — tevő hozzá hosszú sohajjal.

— Ne, ne szóljon kegyed így, kedves kisasszony; ne beszéljen ily reménytelenül! Kegyed betegsége, hála az égnek, már most is tetemesen jobbra fordult, s miért ne lehetne hinnünk, hogy az rövid néhány hét alatt egészen elmulik?

— Ah bár ugy lehetne, de nem hihetem!

— Kegyed véghetlen lesujt minket e kétségbeesett lemondással.

— De nem, nem hihetem, hogy ne volna már gyógyszer e földön kegyed számára, drága kisasszony, s ha eddigi orvosai fel nem lehették még azt, engedje, hogy én legyek ezentúl orvosa. Ha életem árán juthatnék is csak e gyógyszerekhez, mégis felfogom azokat lelmi haladéktalanul, csak hogy kegyedet megmenthessem és boldogan élni láthassam.

Ilonka egészen meg volt hatva s alig tudott szóhozjutni. Judit néni már félni kezdett, hogy igen nagy hatással lesz majd e látogatás a gyenge idegzetű betegre.

— Kedves, nemesszívü barátom, —szólt Ilonka akadozva — mivel háláljam meg önnek e nagylelkúséget? Már eddig is annyit köszönhetek önnek, s most ismét csak az én szomorú ügyemmel akar ön foglalkozni! Oh nem, nem! nem fogadhatok már el több áldozatot öntől, mint

a ki mindezekre annyira érdemetlen vagyok. Oh, ön nem ismeri még az én betegségemet, a mely valóban gyógyíthatatlan.

A gróf nem vitatta tovább e tárgyat, látva, hogy féltett betege mennyire izgatott lesz, s hogy talán ártani is fog a sok beszéd.

Ilonka épen egy pohár vizet kért; a gróf felhasználva e pillanatot Judit nénihez fordult.

— Nagyon bizom benne kedves nagysád, hogy a tartózkodás Rómában jót fog majd tenni Ilonka kisasszonynak, — mond a gróf, el nem titkolható nyugtalansággal. — Ott sok látnivaló van, s én gondoskodom róla, hogy lásson és élvezhessen, a nélkül, hogy kimerüljön. Azonkívül a leggyönyörűbb időjárás van most ott ez évszakban. Csendes életmód, tárgyak változatosságával az, mire most Ilonkának legnagyobb szüksége van. S ő ezt ott mind igen élvezhetné, s hiszem, hogy javulását igen előmozditaná. Nizzát már megszokta, s talán unalmas helylyé is vált neki. Nem kellene különben sem sokáig mulatnunk, onnan meg ismét a ragyogó Nápoly felé mehetnénk, míg tovább ismét a tengeren át Angliát meglátogatva, a kedves Magyarhon felé siethetünk, s én hiszem, hogy ide már teljesen fölépülve térhetnénk meg Ilonkával.

— Kedves gróf, — mond Judit néni. — Szivemből köszönöm önnek figyelmes rokonszenvét, de nem kecsegtethetem magamat azon reménnyel, hogy Ilonkám felhasználhatná ön valóban barátságos ajánlatát. Leányom nagyon, nagyon erőfogyott, ő alig ha lesz képes kiállani egyhamar e hosszas út fáradalmait.

— Hogy igen fáradalmas ne legyen, arról én intézkedni fogok; de hogy mielőbb lehetne, azt igen ohajtanám. Különben bocsánat talán meggondolatlan tanácsomért!

A gróf ezzel búcsút véve, távozott.

* * *

Mintegy három héttel a betegnél tett látogatás után a beteges Ilonka kis családjával s Armin gróf kíséretében útban volt Róma felé. Lehetetlen leírni mindazon gyöngéd gondoskodást, melylyel a gróf az egész uton át elhalmozta a gyöngé Ilonkát. Rómába érkeztek alig érzett némi kis kimerültséget, melyet az út fáradalmai okoztak.

Meg kell vallani, hogy a gróf ismeretsége vigaszt nyújtott Ilonkának. Lehetetlen volt érzéketlennek maradnia egy oly magas műveltségű egyén rokonszenve és gondoskodása iránt. Ilonkának most kevés al-

kalma volt a multa visszagondolni; szép és fenséges tárgyak egész folyama haladott el szakadatlanul szeme előtt. Élénk és finom izlése, gazdagon művelt lelke meg nem engedék, hogy ezen látványokon fel ne éledjen; maga előtt látta mindazt, miről régen olvasott, mindazt, miről régen ábrándozott, midőn ezen eszményi tárgyakra nézett és megható nyugalomukra figyelt, lelke napról-napra derültebb és öszhangzóbb lett. Társai mindent elkövettek, hogy megelőzzék vágyait, s hogy ezen élvezetek fárasztó foglalatossággá ne fajuljanak.

Ki állhat ellen oly szép és derült élet gyöngéd befolyásának, s ki ne engedné át lelkét gyöngéd ábrándok és szerény szórakozásának? Ilonka is érezni kezdte e hatást, mert arczára, bár ha kis mértékben is, de vissza kezdett térni a szín s lankadt szemeibe a fény; alakja is vissza kezdte nyerni könnyű, üde ruganyosságát.

Lehetetlen lett volna, bár mily közönyösnek is észre nem venni, hogy a gróf ezen változásokat nem csekély indulatu érzelmekkel szemlélte. Meglehet, büszkélkedett orvosi ügyességében, mert a gyógyszerket aligha fel nem találta. És mégis maga Ilonka nem vette észre, hogy a grófnak bánásmódja miben is különbözik attól, mit irányában Nizzában tanusított.

Bár a gróf most semmi egyébire sem ügyelt, mint az ő öröme és vigasztalására, mégis mindent oly nyugalommal tett és rendelt, hogy szivessége és gondoskodása nem látszott másnak, mint egy nemes természet szokott ösztönének.

A legnagyobb örömmel Nádhidi tapasztalta e változásokat. Alig várta már a napot, melyen tervét nyíltan közölhesse Ilonkával. E nap csakhamar elérkezett.

Miután Rómával már jól megismerkedtek volna, elhatározták, útjokat tovább folytatni Nápoly felé.

Az utazás szerencsés volt eddig is; a gróf itt is csak oly, vagy még gyöngédebb s elhalmozó szives szeretetreméltósága minden jeleivel vette körül Ilonkát.

Itt csak oly kedvesen és gyorsan multak napjai, mint az örök városban; egészségi állapota, Judit néni határtalan öröme, napról-napra határozottabb javulásnak indult, úgy, hogy már semmi kétség benne, hogy Ilonka rövid időn egészen felépülve térend vissza a szeretett hazába.

Ha az ily jótékony benyomások alatt látszólag vidámabb is volt

már, mint eddig, de azért szive mégis vérzett a rózsaszínű lepel alatt. Nem volt óra, a melyben a multra ne tévedtek volna gondolatai, nem nap, a melyben legalább néhány perczet háborítlanul szobájába vonulva, ne szentelt volna az elhunyt kedves halottak emlékének. Pedig tökéletesen elhinni, hogy Jenője valóban halott, még most sem akarta, noha czáfolat, vagy csak egy kis jele is az életnek sehonnan sem jött a szomorú hirre.

Julius végső napjainak egyik ragyogó reggelén, a minőt csak is Nápoly kék ege alatt lehet élvezni, Nádhide derült arczezal lépett Ilonka szobájába.

— Jó reggelt, kedves szép leánykám! Hogy vagyunk? De hiszen mit is kérdezem, midőn előttem a nyílt válasz ez arcz, a mely csak a legjobbat tükrözi elém.

— Valóban eltalálta, kedves bátyám; most már jobban vagyok mint eddig, — szólt Ilonka, mig üléssel kínálta meg gyámját. — De mily szerencsének köszönhetem e korai figyelmet irányomban, hogy jó bátyámat már szobámban láthatom?

— Igazán szerencsének, még pedig nem is csekélynek, kedves angyalom, — válaszolt ünnepélyes hangon, de mosolygó arczezal Nádhide, — azért már nem is nyugodhattam tovább, siettem, hogy azt mielőbb közölhessem az én jó szeretett Ilonkámmal.

— Kedves bátyám egészen lekötelez jóságával, de tudvágyamat is egészen felesigázza, azon szerencse említésével; mert igazán nem tudom sejteni sem, hogy mi lehet az.

— Ily fiatal szép leány, s csak nem is sejteni, mikor szerencséről szólok! Már ki látta ezt? No, de nem fokozom tovább kíváncsiságát. Elmondom egyszerűen, a miért most ennyire siettem ide. Én most, mint kérő vagyok itt az annyira tisztelt gróf részéről, ki kegyednek szívével kezét ajánlja, s ki a legnagyobb szerelemmel függ kegyeden, mint a ki egyedül képes az ő élete fölött határozni, ha boldog legyen-e az, vagy örökre szerencsétlen.

És Nádhide felhasználta minden ügyességét, hogy célját érje. Ilonkának értésére adta, hogy mennyire boldogítja őt e meghitt ismeretség, s mily szerencsésnek érzi magát, ez oly szíves barátját Ilonka keze által boldogíthatni. Említette az előnyös, fényes állást is, melyet a gróf oldalánál elfoglalhat s még egyet-mást, a mi által hatni vélt Ilonkára.

Az ifjuleányka, meglepetve ugyan, de egész nyugalommal viszonzta:

— Sokkal többre becsülöm a grófot, semhogy helyeselném kívánságát. Ő sokkal többet érdemel, mint egy megtört lelket és meghasadt szívet.

— De kedves Ilonkám, viszonzá a gyám, ön igen rosszul gondolkodik; a grófnak legjobban kell tudni, mi fogja előmozdítani boldogságát.

— A gróf tévedésben él. Ha mindent tudna, nem ohajtaná életét az enyémmel összefűzni.

— A gróf mindent tud, — viszonzá Nádhidi. — Azaz, a mit tudnia kell.

— Igazán csodálnom kell tehát, hogy mégis azt ohajtja.

— De igen szereti önt, Ilonka! Ön megnyerte szívet, s ő még sem kíván öntől szerelmet; ő megelégszik azon érzelmekkel, a minőket ön neki képes nyújtani. Gondolkozzék jól, kedvesem, ne hamarkodja el a dolgot, még várhatunk.

— Több gondolatom ninesen e tárgyban. Én határoztam már, most és mindenkorra, hogy én soha ez életben férjhez menni nem fogok. Ezt nem tehetem és nem akarom tenni.

— Csak ne elhamarkodva tenni semmit, kedvesem! Gondolja meg, hogy ön egyedül áll a világon. Minden támasza Judit néni és én. De ha mi elhalunk, a mi előbb-utóbb be fog következni, mert hiszen az ember élete már e korban oly véges, mit tesz ön ekkor? Elhagyatva egyedül fog élni. Így tehát más nem marad hátra, hitem szerint, mint e kitünő s önhöz annyira ragaszkodó férfi kezét elfogadni.

Ilonka véghetlen levert lett e párbeszéd alatt; előtölülő könnyeit már alig birta visszafojtani. Most már csak arra kérte bátyját, hogy hagyjon neki egy határidőt; azon napot kérte ki, mikor majd egy éve lesz, hogy Jenőtől elvált. Nádhidi beleegyezett ez ohajtásba, sőt magára hagyta gyötrő keservével s a kétségbeesés kinaival. A grófnak pedig sietett elmondani az eredményt, a mit ez egész nyugodtan fogadott; elhatározta magában, békével bevárni ezen időt s Ilonkát ez idő alatt a legkevesebbé sem háborgatni szerelmi vallomásaival.

Igy hamarabb vélte célját elérni.

* * *

A kitűzött határnap bekövetkezett; szeptember 18-aka volt az. Épen egy éve és napja, hogy Jenő Várberekről távozott. E nap a kis

családot már a hosszú utról visszatérőben, Bécsben találta. Itt kellett az elhatározó szónak kimondatni.

Ilonka a legnagyobb nyugtalansággal várta még mindig Jenő visszatértét, s ezért tüzte ki e napot a feleletre. De e nappal letűnt a remény végsugara is s felette határozott a végzet.

Felelete *igen* volt.

Mennyi lemondás, mily egészen más élettervek voltak e kis szóhoz kötve.

A gróf egy szóval sem ostromolta Ilonkát még most sem túláradó szerelmi nyilatkozatokkal; nem igényelt ő tőle semmit, csak az időtől várt mindent. A beleegyezés határtalan boldoggá tette őt; rögtön is megírta azt hitelezőinek.

Nádhidinak arczáról már távolról ragyogott azon büszke önhittség, mit terve ily könnyű és fényes sikere után többé titkolni nem tudott.

Most már csak a fényes előkészületek folytak a kiházasítást illetőleg. Az egybekelésnek egész csendben, a mint hogy ezt a még le nem folyt gyászév hívánta, Várberéken kellett történnie. Október első napjaiban érkeztek Várberekre, a legkellemesebb őszi napok egyikén. A kert virágai még illatoztak, az erdő zöldelő lombozata közt még tarka madarkák csevegtek, minden élet eleven és vidor volt még, csak a visszatért urnó szívére szállt az időelőtti dér.

* * *

A nagy nap elérkezett, mely Ilonka életében a forduló pontot képezte. Ki írhatná le azon érzelmeket, melyek a gyászoló és boldogtalan menyasszony szívét ellepték? De ő már készen volt mindenre, leküzdte lelke minden erejével a gyötrő kinokat s csak a jelenre gondolt.

Az esketés déli egy órára volt határozva. A csekély számú vendégkoszorú, mely csak is a legközelebbi érdekelteket foglalta magában, már együtt volt az úrilak nagyteremében.

Ha egy idegen most e kis társaság körébe lép, a legtávolabbról sem gondolta volna, hogy itt néhány rövid percz múlva egy szép ifjú pár fog egybekelni, s hogy itt ez alakok Hymen zászlója alá esküvők környezetét fogják képezni, valóban nem! Önkénytelen borongó hangulat látszott az egész násznépen uralkodni, melynek ellentétét csak Nádhidi

örömtől sugárzó arca képezé, a ki lehetőleg iparkodott is az egész társaságot a várakozás unalmaitól megmenteni. Különösen Judit nénit, a ki minden erőlködése daczára igen elfogult volt, iparkodott mulattatni.

— Kedves drága sógornóm, nem tekintené meg Ilonkát, mennyire van már öltözködésével? Tízpercz mulva egy óra lesz s még minden oly csendes, mintha semmi sem akarna történni. De mi a patvar! még a vőlegény sincs itt! Ugyan hol késhetik olyan sokáig, meg nem foghatom!

E perczben a terem ajtaja megnyílt s azon át Armin gróf, a vendégeket szívesen üdvözölve, ezek körébe lépett.

Öltözékén a legkeresettebb egyszerűség ömlött el. Egészen fekete volt, mintha csak nem is menyegzői öltöny volna, s külsejéről valóban nem látná az ember, hogy ő a most menyegzőjét ünneplő vőlegény. Szép, férfiasan szabályos vonásai épen nem árulták el e pillanatban egy valóban szerelmes ember boldog elragadtatását; igen komoly volt és gondolkodó. Egy ablak-mélyedésbe vonulva állott, szemeit a legnagyobb benső izgatottsággal szegezve egy jobbra eső zárt ajtóra, meg a menyasszonyt rejtette zárjai mögött.

A zárt szobában egy kis nesz hallatszott, melyre az egész társaság figyelmes lön. A gróf egy lépést tön előre s halvány arca még komolyabb lett.

Az ajtó végre felnyílt, s a küszöbön megjelent Ilonka; menyegzői ruhája nem volt fehérebb, mint halvány arca; az ablakokon beomló napsugár alig birt elég viszfényt vetni ez arcra, hogy e gyönyörű szobornak némi életszint adjon; mert még ily mereven és haloványan is szép volt ő, mint ama márványszobor, mely Phidias vésője alatt meg-elevenedett.

— Ej, be halvány vagy! — kiálta fel Judit néni aggdó nyugtalansággal.

Ilonka mosolygó tekintetet vetett rá s jegyeséhez közeledett. Ennek szemei, őt látva, örömtől csillogtak.

A mély köszöntés, melyet Ilonka tön, egy fiatal menyasszonytól vőlegénye iránt elég hideg volt; a grófé nem volt kevesbbé hideg és szertartásos, de vonásaiban mégis melegség és különös kedvesség volt, midőn Ilonka kezét megfogva, arra egy forró csókot nyomott és szólt:

— Kedves drága Ilonka! Ön szenvedni látszik, s gyanitom is miért. Oh, én talán épen az ellenkezőjét idézem most annak elő, a mire any-

nyira törekedtem. Kegyednek szive vérzik e menyegzői öltöny alatt. Szóljon forrón szeretett arám, és én azonnal visszalépek.

— Nem, nem! nemeslelkű barátom. Én arája s néhány percz mulva neje leszek. Remélem, hogy haloványságom s kis zavarom okát ön érteni fogja. S most menjünk!

Ezzel egyik épen mellette álló ifjú vőfély karjába öltve karját, megindult; a kis nász-nép utána haladt, s az előállott kocsikra ülve, csendesesen, minden nászi szertartásoskodás nélkül hajtottak a szomszéd-falu felé.

De most tekintsünk kissé távolabb. A völgybe vezető uton két lovas halad az út porába burkolva, a legnagyobb sebességgel.

Talán a násznéphez tartozó elkésett ifjak, vagy egy gyászt jelentő futár. De bár mik és kik legyenek is azok, minden esetre igen sürgős lehet az ügy, a mely őket ily szokatlan gyors haladásra készíti.

— Jancsi, — szól most egyik lovas, — sarkantyúzd azt a lovat, ne kiméld valahogy, mert csak néhány percz még, s aztán minden veszve van; egy órákor a templom előtt kell állnunk. Hah, pedig még távol van! De nézd csak, ha jól látok, a hársfa-sorban a násznép most jön elé a dombon, a templom felé.

— Én is úgy látom, uram, hogy alig ha nem azok lesznek már. De ne tartsunk semmitől, épen jókor leszünk ott.

— Ah ki tudja! — tevé a másik hozzá, mély sohajtással.

A két ló csak úgy repült, míg szegényeokről habokban szakadt a tajték.

A násznép eddig e templomba ért. Mindenki elfoglalta helyét, a vőlegény és ara az oltár előtt, míg a pap épen most emelkedett fel üléséből, hogy ő is helyét foglalja el és végezze a komoly kötelességet. Épen kezeit kulcsolta össze, a szent imát akarták ajkai elrebegni, midőn a templom ajtaja hirtelen felnyílt s azon át egy porlepte ifju lépett be. Lépteit egyenesen az ifjú pár felé irányozva, az ara mellett hirtelen megállt, míg egy név, egy hang rebbent el ajkairól, egy édesen hangzó név:

— *Ilonkám!*

A mint a menyasszony nevét hallá az ismerős ajkokról elzengeni, egyszerre mintha csak villám érte volna, hirtelen megfordult, s tántorgó léptekkel haladt a szeretett ifjú felé, s szivrepesztő sikojjal eszméletlenül borult karjaiba. Az ifju átölelte karesu derekát, aztán villámló szemekkel tekintett körül és kiáltá:

— Enyém ő Isten és ember előtt!

A gróf alig tudta, mi történik körülötte. Ott állt, mint egy szobor, némán, mozdulatlanul, szemeit a két egymásért élő lényre tapasztva. Sejtelve megmondta neki, hogy ez a megsiratott vőlegény; és lábai tántorogni kezdtek alatta.

A násznép nem kevésbé volt meglepetve; mindnyájan részvétellel siettek az elájult arán segíteni. Rögtön egy hintó állt elő, Ilonkát hazaviendő. Jenő szívéhez szoritva, karjain emelte a drága lényt. Becsukott szemeivel, hosszan álomló sötét fürteivel s az ara-fátyollal arcán, olyan volt az elalélt leány, mint egy égből alászállt angyal. Így helyezték a kocsiba, Jenő és Judit néni haza kísérték. A násznép eloszlott, s Nádhidi sem követte őket. Az eset nagy megindulást keltett mindenkiben.

Ilonkának nem sok idő kellett a felüdülésre. Oh, az öröm nem sújt annyira, mint a bánat. Ennek hatását nem az élő mérég, hanem az élet édesítő nedve képezi. Csak hamar egymás karjai között csevegett a két tulboldog lény. Ilonka elbeszélte hosszas gyötrő szenvedéseit, imádott anyja halálát; utazását és mindent, mindent, a mi csak ez idő alatt vele történt.

— Most már szeretett Jenőm, te beszéld el, hol és mi történt veled e hosszú idő alatt, mialatt egy betűt sem tudtál magadról s én már mint holtat sirattalak.

— Történetem igen egyszerű, kedves angyalom. A mint már mondtam, én ez egész idő alatt nagybátyámnál időztem. El akartam ugyan egy pár hó mulva jönni, de az öreg bácsi rozszabbul lett, s én nem tehettem, hogy ott hagyjam. Levelet többször irtam, s nem győzöm eléggé bámulni, hogy egyet sem kaptál. Az említett hajón bizonyosan névcsere volt, aligha nem Szécsvárad barátommal cseréltek föl, mint a ki csakugyan azon utazott.

— Oh, csakhogy így történt! — suttogá Ilonka boldog szerelemmel.

— Igen, igen, drága angyalom, most már nem fog bennünket semmi, semmi elválasztani ez életben!

— Szegény Armin gróf, őt igen sajnálom, ő igen szeretett engem; e nemeslelkű jó barát, kit én ugyan sohasem tudtam volna boldogítani.

Armin gróf rögtön a megszakadt menyegző után elutazott. Később hallották róla, hogy egy igen gazdag polgárleányt vett nőül, a kinek vagyonával „regressirozta” magát. Azóta igen mértékletesen él.

A várbereki kastélyba ujlag élet szállott, később az még hangsúlyosabb lett, midőn kicsi új nemzedék szaporitá a családot. Judit néni

örömmel ringatja karjai közt, Jenő és Ilonka boldog mosolylyal néznek reá, aztán egymásra.

Csak a nagyravágyó gyámnak nem tetszett a dolgok ilyenét változása, de később belátta, hogy kilencz águ korona nélkül is lehet az ember boldog.

Jóslat.

Stey Terézről.

Életének serdülő szakába'
Vén jósnóhoz lép be két leányka,
És előtte mélyen meghajolva,
Tisztelettel az egyik így szóla:

„Jó anyóka, kérünk szépen téged,
Mondd el, mit rejt számunkra az élet!
Csillag és hold sejtí merre útja,
Mért az ember önsorsát ne tudja?!“

„Hogyha pályánk tudva lesz előttünk,
Vesztünkbe és bajba majd nem lépünk!“
— Az agg jósnő kétes pillanattal
Néz reájok, hallgató ajakkal.

S mintha szólna titkon fellegekkel,
Föltekint mély áthaató szemekkel.
Szent sugárban ég az aggnak arca
S ily szavakra nyilik jósló ajka:

„Jó leányim, vakmerők levétek,
A midőn énhozzám így beszéltek,
Ámde, hogy ne jöttetek hiába,
Im két lapda utatok díjába.

Az egyik üvegből van készítve,
Szinaranyból van a másik öntve.
Menjetez ki játszani szép leányok
A szabadba, — szólt tovább a látnok.

Ki lapdáját magasabbra dobja,
A jövendő titkát tudni fogja.
Hogy a játék igazságos legyen,
Mindegyik három hajtást tegyen!“

A két lányka nagy mohón kimégyen,
Röpülnek a lapdák a napfényben.
Az aranyból öntött száll magasan,
S hajtója kezébe visszapattan.

Száll magasra, mintha csillag volna,
És az égről épen most lehullna.
S a mint a lány az irányt hibázza,
Földre hull le szép arany labdája.

De kemény az ércz, visszaütődik,
S a hajtó kezébe vetődik.
Most azt nézé, mint szeretné társa,
Hogy magasabb lenne hajtása.

És a másik szintén rezgve röppen,
Ujra a kis kézbe visszaszökken.
Mig utólszor oly kicsinynek látszik,
Mint madár, mely a nap körül játszik.

Most a lányka figyel, néz aggódva,
Hogy lapdáját a bukástól óvja.
De hiába! Mert az köre csattan,
S a törekeny eszköz szertepattan.

Szép leányok ismét megjelennek;
S elbeszélnek mindent az öregnek.
És a jósnő nyájasan így szóla:
„A titok megfejtve szóról-szóra.“

A halandó, sorsjáték lapdája,
Kénye-kedve szerint dobja-hányja,
És a gyöngét, hogyha földre sujtja,
Lelkét-testét össze-vissza zúzza.

Mig az erőt lelkének rugója,
A magasba ismét visszarugja.
Bár egy perczig elbusulva légyen,
Újra harezol, újuló eménynyel.

El ne csüggedj, bármi csapás érjen,
Lelked higgyen, szeressen, reméljen!
A teremtő öröködik feletted,
Ha bizalmad ő benne vetetted.“

— E tanácsot felvésvé szívében,
A két lányka megnyugodva mégyen.
Keblokbe ki megnyugvást idézett,
Az agg jósnó — maga volt a végzet.

Ősz végén.

Sareltától.

Minden elmúlt, mit úgy szerettem,
Dal, virág és verőfényes napok...
Csak szürke felhők, szürke égen...
E ködös, borongós időben
Mellem elszorúl, majd megfuladok.

Miként a haldokló természet,
Szívem is oly beteg, alig dobog...
S lelkemre bús sejtelem borúl,
Hogyha majd az új tavasz virúl,
Akkor már mélyen nyugodni fogok.

Oh mért is nem vagyok én kis madár!
Elszállanék most egy szebb hazába,
Oda, hol mindig derült az ég,
S gyógyhatású balzsamos a lég,
Enyhet lennék a pálmák árnyába‘.

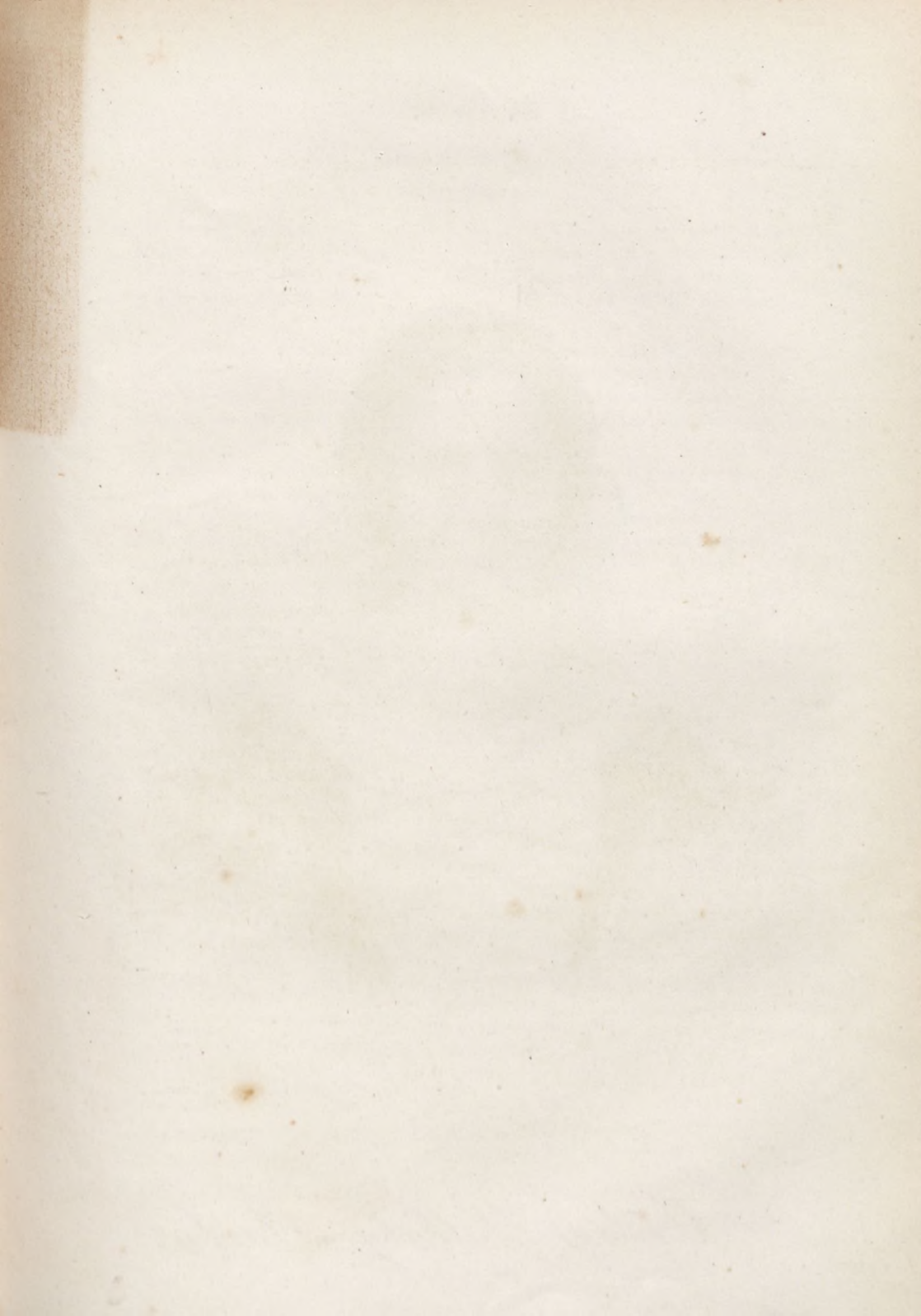
És elfeledném e rideg tájt
Ott, hol a tavasz örök, végetlen...
Mit mondok!.. Én!.. s feledni hazám?!
Népem Istene, ne hallgass rám,
Oh, hisz te tudod, hogy az lehetlen!

Nem, nem tudnám hazám feledni,
Emléke mindenívű követne!
S ez emlék sajtó sebbé válna,
Mitől szívem vérezne, fájna,
Most beteg — ott még betegebb lenne.

S ir csupán honn van a honvágyra,
A távolban az halálos seb lesz,
Megöl — s követ a sir ölébe,
S ott a szív minden porszemébe...
Mindig fáj, míg idegen hont fedez...

Azért inkább lennék kis virág,
A kit most jötevő szender fog el,
S az anya-föld hű keble felett,
Átálmodja a zordon telet,
S új létre új tavasz ébreszti fel..

Itt éljek én örömben, búban,
Itt érjen kimulás, véghervadás!
E szent föld ölében nyugodjam,
Szép siri álmot itt álmodjam,
Hogy itt leljen majd a feltámadás!

By Pataki & Post 1863

Mudry-Palkuty Janka.

Emlékezem. . .

Lithvay Viktóriától.

Emlékezem, igen, igen!
Hiszen nem volt az oly régen,
Midőn egymás mellett ültünk,
S szerelmet vallottál nékem.

De szememben egy könny rezget,
S neked e könny mondotta meg,
Hogy mint senkit e világon,
Oly forrón, oly hűn szeretlek!

Oh, én tudom, emlékezem,
Az a percz mily boldog vala!
S tudom azt is, hogy oly boldog
Nem leszek már többé soha!

És odakint rideg tél volt,
Fehér hó-pehelykék hulltak,
De szívünkben szép tavasz volt,
Boldogok akkor voltunk csak!

Oh emlékszem, kebelemben
Viszhangzik még minden szavad,
„Hogy rajtam kívül szeretni
Nem fogsz senkit,“ — azt fogadtad!

— Elmúltak a rideg napok,
Beköszöntött a kikelet,
S a mi édes boldogságunk
Akkor meghalt, semmivé lett!

Midőn sötét szemeidet
Oly szelíden vetve reám,
Azt kérdezted, valjon én is
Szeretlek-e — hűn, igazán?!

Mit beszélek! boldogságunk?
Nem! csak az én boldogságom,
Melyet oly erősnek hittem...
Egy év óta halva látom!

S én felelni nem birtam rá
Az édes boldogság miatt,
Attól féltem, hogy a szívem
Megszakadna terhe alatt!

Meghalt, meghalt boldogságom!
Helyette fájdalom oly nagy!
S te, ki ennek okozója,
Ki tudja, hogy merre, hol vagy?

* * *

Egy éve már, hogy elhagytál...
Most is olyan zordon a tél,
És a pusztá láthatáron
Oly szilaján süvölt a szél!
Le az égről hó-pehelykék
Hullognak a pusztá földre
S míg így nézem, szemeimben
Ott ragyog a bánat könnye.

A virág.

Bolgár Emiltől.

A virág a lét költészete. Ha a szép természet a szabadba esalt, szakitsunk egy virágot, tekintsük meg azt, és bámulni fogjuk az alkotó nagyságát, ki abban ily megragadó szépséget és bűbajt egyesített.

Mily kicsiny egy virág, és mégis mennyi eszme van vele összekötvé!....

Oh hölgy, ki oly érző, oly gyöngéd szívvel vagy megáldva, nem látod, nem érzed-e, midőn e kis virágszál kebleden illatoz, mindenhatóságát, de egyszersmind jóságát, szeretetét annak, ki midőn hasznunkért oly különféleséget oltott a természetbe, arról sem feledkezett meg, mi az emberi szívnek gyönyört, élvét szerez!?

Van-e tisztább, ártatlanabb élv annál, melyet a szabad viruló természetben vagy egy gondosan ápolt kertben érezünk? A virágok látása fokozza a kedély derültségét, eloszlatja a szív boruját; az illatos lég dagasztja, tisztább, nemesebb vágyakra indítja még azon keblet is, melyre talán a köznapi élet közönyt, hideg érzéketlenséget, vagy keserű fájdalmat nehezített.

Nem egy szív ujult már meg a virágok lélekemelő hatása által, mely midőn istenhez emel, egyszersmind érezni, szeretni tanít, — és eloszlatja a lélek zsibbadtságát.

Az ábránd és a szerelem oly közel rokonok a virággal; testvérei azok, mert az ábránd és a szerelem a lélek virágai. S mi van az egész természetben jobban hivatva arra, hogy életünket megédesítse, az ifjúságnak legfőbb életeleme, elkerülhetetlenebb kiegészítő része legyen, főleg a hölgy lelkületének, mint az ábránd, mint a szerelem? Csak akkor ellenezheti azokat a józan böles, ha általok emberi vagy társadalmi kötelességeinket mellőzzük; mert ábrándozni és szeretni természeti törvénye az érző, ifju meleg szívnek, mint a tavasznak a virágzás.

Ki erre nem képes, az a társadalomnak és önmagának veszve van; ki attól jót, nagyszerűt vár, csalódní fog.

A virágnak, a teremtő költészete e kifolyásának rokonságát nemesebb érzeménycinkkel, s különösen a szerelemmel, érzi a világnak minden költője, és érzi azt minden romlatlan lélek, mert a költőiség — ha nem is egyenlő mérvben, de mindnyájunkkal közös. Ki olvasta el valamely költő munkáit, a nélkül, hogy a virág és a szív nyilatkozványai közti kölesönösségek festésére ne akadt volna?

A szerelem és az ábránd a lélek virágai; láthatlan szellemi virágok, melyek gyönyört adnak és nemesítik a szívet, mert kizárják abból a nemtelent, a rútát. Tapasztalás bizonyítja, hogy az ábrándosan, tisztán szerető szív fogékonyabb a jóra, mint az elzárt, prózai kedély, s hogy az érző keblű ifju legkevésbé képes a rosra. Pedig az ifju korban beoltott hajlamok maradnak irányadók egész életünkben.

Lelkünk nemesebb érzelmeinek e rokonsága a virágokkal már maga is készit, hogy szeressük a virágokat, mert ki azokat nem szereti, attól gyöngéd, nemes, jó érzelmet ne várjunk; annak szíve nem sok becsesel bír. — Mily kedves a nő, midőn virágait ápolja, e kedves apróságokat, mik szépségökkel, illatukkal ezerszeresen hálálják meg a reájok fordított gondot! Régi mondások ezek, de örök igazságot tartalmaznak.

Sokszor hallották szép olvasónőim, és sokszor olvashatták az ismeretes bókot, hogy a nő a legszebb virág. Sokszor üres udvariasság mondatja el az ilyet, s nem is jó sokat hajtani rá; de a mondat alapeszméje csak olyantól eredhetett, ki a női szépséget felfogni, a női lényben nyilatkozó búbájt elismerni tudta. Virág a nő, így tekintí őt minden költő, így lelkünknek azon érzéke, mely a szép felfogására van alkotva. Sehhol szebben, világosabban nem nyilatkozik az alkotó szellem, melyből minden, mit a teremtés szépet felmutat, mint a napból a sugár, kieredt. Mert a szépség utolsó elemzésében tisztán szellemi valami, mely az anyaghoz, a tárgyhoz csak kötve van; a külső szépség hasonlít a szép költeményhez, melynek szépségét a benne rejlő eszme, s nem a szavak teszik.

A nőnek virág képében való eszményítése a költészetben régóta otthonos, és sokféleképen jó elő. Nép költészetünk is megtartotta e tekintetben azon keleties jelképes nyelvet, mely minden érzeményt, és különösen az imádott nőt valamely virág által személyesíti:

Te vagy az a drága
Szerelem virága,

Melynek ifju szivemre
Terjed ki az ága.

Igy mondja egy népdal. Innen van még a közéletben is, hogy a magyar, ha kedveséhez, vagy róla beszél, azt „rózsám“ „violám,“ „tulipánom,“ „gyöngyvirágom,“ sőt „rozmarintom,“ névvel szokta nevezni, kifejezést ohajtván adni azon hasonlatosságnak, mely egy szép, jó és kedves nő és a kert illatos virágai közt valóban létezik, ha azon rokonságot tekintjük, melyet mindkettő a szivre gyakorol.

Mily természetesen, és mégis mily szépen van a kedvese halálán bánkodó szerelmes és a sír felett hervadó cziprusfa azonosítva a népdalban:

Hervad a cziprusfa
A sirnak tetején,
Hervad a szép legény
A tömlőcz fenekén.
Nem hervad ő azért,
Hogy a tömlőcz rabja,
Hanem azért hervad:
Meghalt a galambja....

A költők más eszméket is szoktak azonosítani a virággal, de csak a szépet, a kedvest, a kellemest. Igy mondja Vörösmarty:

„Minden órának leszakaszd virágát,“

mintegy az idő virágának nevezvén a kínálkozó életet.

S mennyi szép és mennyi tanulságos eszmét lehet még a virághoz kötni! Épen mert a virág a természet legegyszerűbb s mégis legremekesebb s leggyönyörködtetőbb terméke, azért hasonlítunk a lélek világában s életkörülnkben minden gyöngédet, szépet a virághoz.

Ifjuságunk hasonló a tavaszhoz, s egész életfolyamunk párvonalba hozható nemesak az évszakokkal, de mindennel a természetben, és főleg a virággal. Ha ifjuságunk tavasza elmúlt, beáll a nyár, mely gyümölcsöt ad; a tavasz virágaiból származik anyár és ősz gyümölese, mely a tél kellemetlen ridegségét megtartott zamatjával enyhíti. A mely fán tavasszal nem volt, vagy elfagyott a virág, az nyáron vagy ősszel vagy semmi, vagy csak igen fanyar gyümölcsöt fog teremni, sa tél pusztá és kietlen lesz!

De ne feledjük azt sem, mit Berzsenyi oly szépen fejez ki:

Egy virágbimbót tűzők, édes Emmim!
Gyenge melledhez, valamint te, oly szép,
S mint mi, mulandó!

A természet törvényei mindenütt ugyanazok, s midőn a hervadó virág saját mulandóságunkra emlékeztet, egyszersmind kötelességeinket is eszünkbe juttatja, s midőn a nő szépségét példázza, óvja őt a hivalgástól, czéltalan élettől. A női élet czélja röviden, mint a virágé, gyögyörködtetve jótékonyan, enyhítően hatni a társadalomban.

Ne mulékony örömek legyenek a nő végczélja tehát, hanem körének boldogítása legyen az, s ezt csak nemes tulajdonainak, gyöngédségének, szivjóságának, szeretetének kifejlesztése által érheti el teljes tisztaságában.

Én is azt mondom hölgyeim, mit Pap Endre mondott: „Nem mondom, hogy ne álmodjál!“ Korunk az anyagiasság korszaka, de a szellem lényünk nemesebb része, s a szellem táplálékai nem csak a nagy, az emelkedett eszmék, de az érzelmek is. A szerelem, mint előbb kifejtém, a nőiség lényegében gyökerezik; az a sziv virága, s mint ilyen boldogság szülője, s ha ifju korunkban rideg elvek követőivé válunk, egész életünkben megkeserüljük. Mert jól mondja Berzsenyi:

Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül,
Minden műve tűnő szárnya körül lebeg!
Minden csak jelenés, minden az ég alatt,
Mint a kis nefelejcs, enyész.
Lassankint koszorum bimbaja elvirít,
Itt hágy szép tavaszom, még alig izlelé
Nektárát ajakam, még alig illetém
Egy-két zsenge virágait.

Ennyi sokféle és szép jelentőségét tekintve a virágnak, nem felel meg nőiségének, ki a virágot nem szereti, ki a virágot nem ápolja. Hiszen ha még nagy fáradtsággal járna! De mi kell a kis plántának? Jó porhanyó föld, öntözés és napfény, a többit Isten adja.

A virágtenyésztés Hollandiában és Belgiában üzetik legnagyobb mérvben és legnagyobb szenvedélyvel.

A virágok királynője, a rózsa, keletről ered, s míg a fehér rózsa az ártatlanságnak, a piros a szerelemnek jelképeül tekintetik ős időktől fogva.

A menyasszonyt megkoronázzák, a vőlegény magát felbokkrétázva lép az oltár elé, az ábrándozó szerelmes rózsát tűz kedvese keblére, a legény virágot visel kalapjánál vagy öltözetén, a hölgy virággal disziti magát, ha vigalomba megy, — ezek oly ős-szokások, melyeket a költészet fejlesztte ki, melyek az élet örömeit, a sziv érzelmeit jelképezik.

A virág legszebb kifejezője minden érzelemnek. A könnyező árva vagy özvegy koszorút tesz a kedvelt sírja fölé, jeléül, hogy mint e virágok, oly viruló a porladónak emlékezete, s oly kedves az a hátramaradtak szívének.

Ime, mily nagy szerepe van a virágnak kül- és beléletünkben! Én szeretem a kert virágait, s a virágok minden leirt faját, de csak úgy, ha illat helyett mérget nem lehel, ha szépségével öszhangzatban van egész mivolta, és érintése nem veszélyes. Mert vannak virágok, melyek esalóka külszin alatt mérget rejtenek!

Anyám halála évnapiján.

Mihalik-Hellő Iréntől.

Ma egy éve temettünk el!
Ráhullott a siri hant
Koporsódra, s az előlem,
Édes anyám, eltakart!

Az emlékezet ünnepét
Ülöm én meg e napon,
Fájdalom-könyű szememben
És — mosoly van ajkamon.

Mosoly? Oh ne gondoljátok,
Hogy azért nem gyászolok!
Örülök a boldogságnak,
A mit ő már élvez — ott!!

Kertben.

Rózától.

Nyiljatok kedves virágok!
Gyönyörködve nézek rátk,
Midőn járok köztetek —
Szálljon le a fény és harmat,
S virulástok legyen gazdag...
Szinben ékeskedjete!

Rózsafáim minden ága
Legyen szépséggel megaldva —
Fák, bokrok, virítsatok...
Zugó szélvész megkíméljen,
Vihar keze le ne tépjen
Egy lombot se rólatok.

Napsugár, ha lesz égető:
Boríts arnyat barna felhő!
S virágrimra permetezz...
S hogy kelyhőkből illat szálljon:
Jó fuvalom — könnyű szárnyon,
Röpkedj köztük — lengedezz!

Szerelem, szerelem. . . .

Pichler Vilmtól.

Szerelem, szerelem,
Te lázas érzélem,
Te édes fájdalom;
Álmatlan éjeken
Könnyek záporával
Fölszentelt szép virág,
Kebünk, tövisekkel
Vérező rózsáig;
Hajnali álmokép,
Mosolygó földi menny,
Kebünk tengerében
Lakó szörny és gyöngyszem,
Hervasztó napsugár,
Éltető mézharmat,
Kint és tüdvet adó
Egy pillanat alatt!
Te éltünk öröme,
Boldogtalansága,
Ábránd-világunk leg-
Tündöklőbb sugára,
Mindennapi imánk,
Szűnk minden verése,

Te a nagy mindenség
Hatalmas tündére!

Oh, van-e lény, mely nem
Viseli lánczodat?
Mely nem örült és nem
Szenvedett általad?
Hol égen nap ragyog
Csillagok körében,
S a fűszálak között
Elvész a kis porszem,
Nincsen magasság és
Nincsen oly mély örvény,
Oly éji sötétség
S világot gyújtó fény,
Nincs nagyság, nincs parány,
Hol ne volna jelen,
Te édes fájdalom,
Te titkos érzelem:
Isten költészete,
Szerelem, szerelem!

Egy barátnőm naplója.

Beszély.

Ibolykától.

Mult év nyarán megismerkedtem egy kedves fiatal nővel. Lelkünk, nézeteink nagyon egyeztek; csakhamar barátnők lettünk.

Sokszor ellátogattam hozzá. Mindig több báj és kedvességet fedeztem föl benne; kis gyermeke volt, a kit nagyon szeretett; férje egy derék, józan gondolkodású falusi földbirtokos, a legőszintébb vonzalommal vette őt körül s ő mindig mosolylyal beszélt róla és vele; az a mosoly fejezte ki a nagy szeretetet, mit férje iránt érzett.

Egykor nem titkolhatám el előtte, hogy engem az ő házas életök egészen elragadt; eszményképem volt mindig az ilyen csendes, zajtalan s mégis boldog családi kör; itt ez eszményképet megtestesítve láttam.

— Hogy boldog vagyok, édesem, — felelt ő mosolyogva, — annak tulajdonítsd, hogy a léha képzelgéstől és hiu ábrándozástól elszoktattam magamat. Dolgozom, gondolkodom és csendes meglepődéssel fogadom, a mit az élet nyújt; sokra nem vágyódom s légváratokat nem építek. Lelkemet el nem hanyagolom, de igyekszem azt komoly és szép tárgyakkal foglalni el, és nem alaktalan ködképekkel, melyeken leginkább a nők képzelő ereje oly örömet csügg. Egykor — folytatá egészen komolyan, — én is rabja voltam az érzelgősségnek és éretlen ábrándozásnak. Pedig, hidd meg nekem, ez az élet megromtója! Az örömet nem mutatja teljes valóságában, mert a mit a való ad, az nem felel meg a képzelet reményeinek; a bajt, bánatot pedig, — melyek a földi életben előfordulnak, — százszoros nagyságban tünteti fel, mert hisz a képzelődő lelket többnyire a saját maga által alkotott örömek — és soha a fájdalomnak — képei veszik körül, s így a csapás, egész váratlanul jöve, sokkal leverőbb. Az ember egészen más világba éli át magát; feledi a valót, s midőn a sors utóvégre is fölébreszti arra, sajnálja álmait és siratja képzelt boldogságát. Most azt hiszem, hogy az ébrenlét jobb, mint az álom; egykor nem ezt hittem. Legjobb tanúság reá naplóm, melyet tizenhat éves koromban írtam; milyen más színben látja az ember a világot különböző életkorában! a józan értelem kincveti a képzelet agyrémeit s az érzelgősség képzelt kinait. Boldog, a ki jókor rázza szét a bilincseket, melyeket a fiatal lelkek köré az éretlen ábrándozás von; csak a való költészet az, a mi boldogíthat. Olvasd át naplomat, melyet érdekes emlék gyanánt tartogatok, s aztán látni fogod, mennyit változtam én rövid négy év alatt!

A napló egy kis kék bársony kötésű könyvecske volt; alig néhány lap az egész, tele írva apró, vékony vonású betűkkel, melyek némely helyen félig el voltak mosódva. Talán a ráhullott könnyektől?!

Legelső szabad órámban érdekelten nyitám fel a kis könyvet, s a következőket olvastam *barátnőm naplójából*.

„Három hava, hogy haza jöttem a nevelő-intézetből. Három hó, és milyen változás! Öröm helyett bú fészkelte be magát szívembe; három rövid hó alatt hatvan év tapasztalatát szerzem meg.

Oh, én igen jól össze tudom hasonlítani e két kedély-állapotot, a melyben akkor voltam, s a melyben most vagyok.

Eddig boldog voltam! Az életnek csak verőfényes oldalát ismer-tem s a lélekölő bú, mely most szívemet mardossa, ismeretlen volt előttem. Oh, mily fekete színben áll etőttem a világ most—három hó után! Kétségbeestem az emberek fölött; kétszínűek ők s haszonlesők. Oh, mért nem mehetek egy jobb világba, a hol újra végig élhetném gyermek-boldogságomat? — miért kell itt, e gyűlölt, megvetett földtekén, mely nem egyéb, mint sár és piszok, tengetnem bánatteljes napjaimat, a rágó féreggel szívemben, mely lassan-lassan mindig több mérget és kint csepegtet szívem legmélyére?! Mindig alább és alább ás e féreg, napjaim mindig borultabbak; oly rövid idő alatt én századok szenvedéseit éreztem át. Magam is csudálkozom, hogy a keserű fájdalom, e csalódás az emberekben, vesztése hitnek, reményeknek és mindennek, mi a földön boldogságot nyujthat, egyszerre haláloamat nem idézte elő. Bizonyára jobb lett volna úgy!

De nem haltam meg! Betegségemből fellábadtam, s kezemben tartom a tollat, hogy saját vigasztalásomul leirjam a mult örömeit, boldogságát, s a jelen kétségbeesését. Oh, hisz nem vigasz-e elmerengeni az édes multon? elfeledni a jelent, mely minden örömvirágunkat letarolta? Oh, hadd merengjek multamon!

Kora gyermekségemben jóságos szülék virrasztottak fölöttem. Legelső emlékeim derengő képeiként látom áldott jó arczukat felém mosolygani. Atyám, e humoros szelid öreg ur, ki oly sokszor játszott velem picziny koromban. Föl-fölmerül képe előttem. A visszaemlékezés reá oly édes! Egyes jelenetekben előttem áll, mint lovagoltatott engem térdein, mint hozott hazatértekor nekem apró ajándékokat, a mik oly nagy öröömre voltak! mint esókolta meg néha homlokomat szerető nyájassággal, percznyi fellobbanás önfeledt ösztönzése alatt! Édes atyám! őt hamar elveszitém.

A másik arcz édes anyám arcza. Szelid-komoly tekintete, melylyel gyermek-hibáimért intett, mindig előttem áll; e komolyság még szebb fényt vet reá, mint a jókedvű mosoly, mely néha ajkain átfutott. Én jobb szeretem e komoly arczot látni, mint a mosolygót!

Édes szüléim gondoskodása folytán kora gyermekségemtől kezdve meg voltam mentve az élet anyagi gondjaitól; oh, csak a búbánattól is megmenthettek volna! mert mi a szegénység, nyomor a lélek fájdal-

mához képest?! Inkább járok rongy-mezben és eszem száraz fekete kenyeret, mintsem lelkemben a mardosó bú kinjait érezzem!

Napjaim a növeldében valódi gyermek-boldogságban teltek el. Hisz lehet-e boldogtalan egy gyermek, a kivel jól bánnak, s kiről szerettei gondoskodnak! Oh, e boldogság mily hamar elmúlt, gyermekkorom mily hamar repült el! Én nem a hosszú ruhától számítom nagykorúságomat, hanem attól az élettapasztalástól, mely szívemet egyszerre megérelé. Oh, mennyi kinjuk van az élettapasztalatoknak!

A növeldéből hazajövelelem megünneplésére édes anyám egy kis falusi estélyt rendezett. Szomszédok, jó ismerősök meg lőnek hiva, kik is nagy számmal megjelentek. Köztük volt egy-két gyermekkori játszótársam, a kik oly hosszú távollét után örvendő fogadtak, és szerető kedveskedésekkel vettek körül. De egy sem örült annyira a viszontlátásnak, mint Berta, a szomszéd tisztartó leánya; kiskoromban, az igaz, legtöbbit is játszottam vele; sirva, zokogva borult nyakamba, összeesőkolt százszor- és százszor és alig tudott szóhoz jönni, hogy elmúlt apró örömeinkről s az ő mostani nagy öröméről beszéljen, melyet érez; valóban boldognak látszott! Én őszinte örömmel fogadtam szeretete nyilvánításait, és tiszta lelkemből viszonztam azokat. Oh, ekkor még nem ismertem az embereket! Lehet különben, hogy akkor még igazán érezte Berta mindazt, a mit mondott.

A rokonság és ismerősök el voltak ragadtatva általunk. Berta egy más növeldében tölté neveltetési idejét, s nem sokkal előttem jött haza. Voltak, a kik őt is most látták először; mindnyájan csudálkoztak fölöttünk, hogy mint megnőttünk, megszépültünk!

Én valódi szerénységgel fogadtam a bókokat, melyekből eddig vajmi keveset hallottam; Berta büszke elégteliséggel tekintett körül. Ugy látszott, ő szokva volt a hízeltékekhez. Diadala velem szemközt teljes volt; ő gyermekiesen örült ennek, s én — őszintén mondhatom, — egy cseppet sem fájlaltam; sőt jól esett, hogy Berta oldala mellett megvonhattam magam és a kitüntetéseknek csak kis részét érezem. Hálát adtam Istennek, hogy van egy jó barátnőm, a ki elfogadja az udvariasságokat, melyekre én zavarba jöttem volna; Berta megóvott sok zavartól, mert oly megszokottsággal fogadta az öreg urak és fiatal emberek bókjait, hogy nekem — a ki egészen félrevonultam, — alig maradt idejük, valamit mondani. Bertát egyedül is kitüntették, engem csak ő vele. Ez által valódi előnyt nyert fölöttem, de felsőbbiségét szívesen elismertem.

Szünóra alatt anyám egy sétára hívta föl a vendégeket a holdvilágította kertben. Mindnyájan lementünk.

Én Berta karján haladtam. Sikerült kikerülnünk a figyelmet, melyben részesültünk s mely engem eleitől fogva bentartott — és végre egyedül voltunk. A kert egyik félreeső lugasában foglaltunk helyet.

A hold átvilágította a gyér lombzat között, pár falevelet rajzolt a földre, s tiszta világításban tünteté föl Berta arcát. Ez az arc valóban gyönyörű volt; nagy, sötét szemei olyan elragadó hatalmat adtak annak, mely még engem is megigézett. Hát még a férfiakat!

Egy darabig szótlantul ültünk egymás mellett, míg végre Berta szólalt meg:

— Láttad már Szerémi Kálmánt?

Szerémi Kálmán egy szomszéd helységbeli földesur fia volt.

— Nem, — mondám, — még nem láttam.

— Csinos ifjává fejlődött. Még legtöbbet ér ezek közt az öreg és ifju arslánkák között.

Ezt oly kicsinylőleg, annyi semmibe sem vevéssel mondá, hogy én egészen megdöbbsentem. Hát így kell a lányoknak a férfiak irányában gondolkodni?!

Nem volt időm ez észrevétel nyilvánítására, mert közelünkben léptek nesze hangzott, s a lugas ajtajában egy nyulánk fiatal ember állt.

— Itt van ni! — kaczagott föl Berta. — A mesebeli farkas! Épen önről beszéltünk, Szerémi ur.

A holdmegvilágítá az ifju alakját. Valóban szép fiatal ember volt; én még nem láttam hozzá hasonlót. Érzém, hogy szívem megmozdult, az első szerelem első szikrája belopózott abba. Oh, ez első nyilallás oly édes volt; ha tudtam volna, hogy mennyi kint fog az még hozni!?

Az ifju látható elfogultsággal hajtá meg magát. Mielőtt valamit felelhetett volna, megharsant a teremben a zene; a nyitott ajtón keresztül gyönyörű mélabús lassu magyar dallam hangzott ki. Szerémi oda lépett elé.

— Kisasszony, — szólt, és hangja lágy és szépen csengő volt, — engedje nekem a szerenesét, hogy e tánczot az est királynőjével tánczolhassam!

Berta keze megrándult kezemben, szemei haragosan elborultak.

Akkor nem értém ezt; most tudom, hogy a megsértett hiúság fájdalma volt az.

Először az ifju szavait sem értém, hanem a mint ott maradt előttem, félig meghajolva s kezét kezemért nyújtva, csak akkor tudtam meg, hogy tánczra hí.

Remegve nyújtám neki kezemet. Ő szótlantul kisért föl a terembe. Nagy hálával voltam iránta, hogy nem szólt hozzám, mert ha szól, zavaros feleletem talán elárulja szívtitkomat.

A lejtő párok közé álltunk. A benyomást, mit e táncz lelkemre okozott, nem felejttem el soha. Éreztem, hogy egy erős kar fűz körül, aztán előbb lassan, de mindig sebesedve visz, ragad magával. . . . Arcza arczom mellett van, hajfūrtei homlokomat érintik, s szemei, mint delezes csillagok, sugarakat vetnek lelkembe, melyek egy szebb, jobb, tisztább világba varázsolják azt át. . . . Röpültünk együtt. . . . Lábaim alól elveszett a föld s én félig szédülten hajtám fejem karjára; — még egy percz, még egy fordulat. . . s aztán — a zene egyszerre elhallgatott!

Mint a fősvény, ki gazdagsággal álmodik, s fölébredve nem találja a kincseket; a reménytelenül szerető, ki képzetében birja szerelme tárgyát s fölébredtekor látja elhagyottságát: ugy voltam én, midőn a táncz mámorából kiocsudtam.

Szerémi egy támlányhoz vezetett. Én öntudatlanul roskadtam abba és behunytam szemeimet, hogy ábrándozó álmaim fonalát ujra fölvegyem.

Ez volt életem legboldogabb órája! Mintha megirigyelte volna a sors, oly rövid volt az!

Midőn fölnyitám szemeimet, az ifju tekintetét láttam rám szegezve. Nagy fekete szemei mintha lelkem mélyében akartak volna olvasni. . . . Összeszedtem magam, mert féltem, hogy feltűnő viseletem mindenkinek föltárja szívemnek oly édes titkát.

Szerencsémre e perczben Berta érkezett közénk. Mosolyogva fordultam hozzá, a mint mellettem helyet foglalt.

— Bocsáss meg, — szóltam, — hogy az imént oly rögtön ott hagytalak a lugasban.

Berta gúnyos kicsinyléssel tekintett az ifjura.

— Ezért pusztán tánczosodra neheztelhetek, — szólt, egyenesen Szerémihez intézve szavait. Aztán, mintha valami eszébe jutott volna, hirtelen hozzám fordult. Arczom valószínűleg zavart árult el, mert elhallgatta, a mit mondani akart és részvételt szólt:

— De kérlek, mi lelt? Hisz arcod egészen megváltozott!

Oh, most tudom, hogy e színlelt részvét alatt kiszámított boszu lappangott. Akkor nem hittem ezt, és inkább titkom elárulásától tartva, remegő hangon mondtam:

— Semmi. . . . csak a tánc hevített fel.

Berta gúnyosan mosolyogva dőlt hátra a támlányban. Valóban vaknak kellett lennem, hogy nem éreztem azt a lealázást, melyet iránnyomban tanusított.

Szerémi egy előttem szintén érthetetlen tekintetet vetett Bertára, aztán udvariasan szólott hozzám:

— Egy újabb séta a kert fái alatt vissza fogja adni nyugodtságát. Ha szabad karomat ajánlanom!? —

Elfogadtam karját, s kimentünk a kertbe. Ott sokan járkáltak vendégeink közül; az illem minden legkisebb megsértése nélkül tehetém.

A lombok lanyhán suttogtak fölöttünk, karom karjában reszketett. Ő szótlán haladt egy darabig mellettem, csak néha tekintve fölhevült arczomra; végre egy utkanyarulatnál, mely helyen aránylag kevesebben jártak, megállott velem szemben.

— Kisasszony! — szólott remegő hangon, mely oly édesen hangzott, hogy soha el nem fogom feledni, — én tovább nem titkolhatom; meg kell kegyednek mondanom, különben örökre szerencsétlen leszek. Így legalább van reményem. Kezébe adom sorsomat. Válaszától függ jelen és jövő boldogságom! én kegyedet szeretem, a legmagasztosabb érzellemmel; imádom kegyedet az első percztől fogva, a melyben láttam!

Regényekben, a melyeket a nevelő-intézetben is szabad volt olvasni, sokszor olvastam ilyen helyeket, de ezért e vallomás mégis nagyon meglepett. Remegve vontam magam hátrább; de Szerémi utánam lépett és gyöngéden megfogva kezemet, tovább folytatá, lágy, suttogó hangon:

— Oh, ne taszítson el magától; ne tegyen örökre kétségbeesetté; mert higgye meg, hogy én kegyedet őszintén, hűn, a sir bezártáig fogom szeretni! Igen, én szeretlek! határozz sorsom fölött!

Nem tudtam ellenállni szívem érzelmeinek; kezemet nem vontam vissza, de sőt talán meg is szoritám az övét. Ő hirtelen magához szorított s egy égő csókot nyomott kezemre. Ah, e csók oly égető volt, hogy kezemet ijedten kaptam vissza!

E perczben bent ujjalag megszólalt a zene; egy ismert négyes dala volt az. Oh, e dallamot sohasem fogom elfeledni!

Ugyanekkor az utkanyarulatnál egy női alak tűnt elő, a ki sietve haladt felénk. Bertá volt. Mindig csak ő! — Szerémi ur, — szólott oly melegen az ifjuhoz, a mit nem tudtam megérteni (Az igaz, hogy nagyon is zavarodott voltam!), — ön feledni látszik, hogy e francziára velem foglalkozott. Kérem, nyujtsa karját, és tegye jóvá sietés által hibáját, mert ön lesz az oka, ha elkésünk. Átellenesünk már is kétségbeesik, s én nem akarom haragját magamra vonni. Önt teszem felelőssé. Jöjön, siessen!

Szerémi még egy pillantást vetett reám, aztán Bertának karját nyujtá és csakhamar eltűntek előlem.

Én hosszan néztem utánok. Lelkemben százféle érzelem vívott tusát egymással. Féltem, és megvoltam zavarodva. Csak nagy későre mertem bemenni a terembe, a hol tánczoltak. Ugy érzém, mintha mindenki rám nézne; nem mertem az emberek szeme közé tekinteni. Oh, és mégis oly boldog voltam! Az egész világot oly derültnek, a létet oly kielégítőnek találtam!

Szemeim fölkeresték őt a tánczolóok sorában. Épen az a tánczfordulat volt, midőn a tánczos háromszor fordul meg tánczosnőjével; ugy nevezik, hogy „tour de mains.“ Láttam Bertát, mint hajlott karjába, mint mosolygott, midőn megforgatá! Oh, e mosolyt, ez odahajlást nem parancsolja a tánczrend!

Szívemben ekkor támadt fel az első féltés. Ez is sok kint okozott. Én istenem, mi az ahoz képest, a mit most szenvedek!?

Azon este nem tánczoltam többet. Szokatlanságomat és gyengélkedésemet adtam okul. Mindenki valónak vette az ürügyet, csak Berta mosolygott ujjalag gúnyosan. Igen, gúnyosan mosolygott! Akkor nem tudtam, de most tudom: ő diadalát ünneplé.

Szerémi nem mert felém közeledni. Nagyon jól tette. Túláradt érzelmeim elragadtak volna.

Kis idő múlva egy pár öreg ur kértére, kiknek anyám elmondá, hogy zongorázni is tudok, zongora mellé ültem. A hangjegy támlányon legfölül egy dallam feküdt a „Kunok“-ból: „Nem érzed a szív boldogságát?“ Mintha meglopták volna titkomat, összerezzenék. De csakhamar leküzdtem zavaromat, s pár futam után elkezdém a dalt. Csak azért is ezt játszom! — gondolám. És játsztam. Játsztam egész lelkesedéssel; mert tudtam, hogy ő is hallgatja; talán meg is érti!

Nem számításból tettem ezt, de azért mégis örültem, midőn Sze-

rémi oda állt a zongora elé, s ábrándosan, figyelemmel kísérte játékot.

Berta a szoba tulsó szögletéről nézett ránk. Akkor még nem értém e nézést; most már meg tudom magamnak fejteni!

Midőn a dalt abba hagytam, már szürkülni kezdett a regg. A társaság oszlófélben volt. Berta még egyszer biztosított nagy örömeiről, hogy viszontlátott, megesókolt és úgy távozott el.

Anyám mellett állottam, Szerémi tehát nem közeledhetett hozzám. Szokásos udvariassággal hajtotta meg magát, és kikérte anyámtól a kegyet, hogy többször tehesse tiszteletét. Legnagyobb örömemre, ez készségesen meg lőn neki engedve.

Lassankint egészen megüresült a terem; magunkra maradtunk. Megesókoltam anyám kezét, s hálószobámba távoztam. Sokáig álmatlanul feküdtem ágyamban, tépelődve lelkem ábránd-képeivel. Éreztem, hogy eddigi gyermekálmaim szétfoszlottak; szívem egy lépéssel átment a gyermekkorból a hajadoni serdült állapotba, és oh, ez átmenet oly boldogító volt! Az érzélem, lehet, hogy tövises virág, de szép rózsákat is terem.

A nap teljesen fölkel, midőn elaludtam; álmaim oly szépek voltak, mint azt egy fiatal szívtől ily est után várni lehetett.

Másnap és aztán nagyon sokszor meglátogatott bennünket Szerémi. A többszörös látás mind közelebb hozta sziveinket.

Berta mindennap meglátogatott. Én szerettem őt, mint legjobb barátnömet, de valami mégis visszatartott, hogy ne nyilatkozzam neki. Később, áldozatkész felhevülésemben, az ő érdekében örültem neki, hogy nem nyilatkozta.

Egy őszi délután együtt ültünk a kertí lugasban. A nap, mintha érezte volna, hogy hatalmának nem sokára vége lesz, és még egyszer meg akarta volna mutatni áldásdússágát, hogy a vesztést kétszerte érezhetőbbé tegye a jövőre nézve: oly ragyogón terjeszté szét sugarait. A nagy természetben mindenütt látszott az élni sietés, a mit őszi napokon akaratlanul is észrevesz az ember; kis őszi virágok teljes pompájukban díszlenek, s a madárka legszebb dalát éneklí, mert tudják, hogy hosszú ideig vége lesz mindennek.

Ilyen délután volt, midőn Berta lecsüggesztett fejjel ült mellettem. Areza oly igazi bánatot árult el, — most azt mondom: úgy tudott színlí, — hogy megesett rájta a szívem. Hisz oly nagyon szerettem őt!

Részvétellí tudakoltam baját.

— Mi lelt? miért vagy olyan szomorú? Beszöld el nekem bánatod okát; a fájdalom kisebb lesz, ha két kebel viseli; oh, és én viselni akarom a te fájdalomad felét!

Berta hosszan, mélázva nézett rám. Oh, hogy lehet oly fiatal szív oly romlott!? Mind kiszámított színlés volt hiúsága percznyi sérelmének megboszulására.

— Igazad van! — szólt lelkesülten, — igazad van! Oh, mily jól esik bajunkat részvevő kebelbe kiönteni! Elmondom neked kétségemet, a mely fájdalommal dulja szívemet. Hisz te vagy nekem legjobb barátnóm!

Igaz, meleg, önzetlen barátsággal ragadtam meg kezét.

— Mondd el, kérlek, mondd el!

Berta viszont megszorítá kezemet, aztán remegő, belső megindulás miatt fátyolozott hangon mondá:

— Tehát tudd meg, kedves barátnóm, én szeretek! És még eddig reménytelenül szeretek. A kiért szívem lángol, elfojthatlan, égő szerellemmel, az alig szentel nekem egy kis figyelmet; hideg, közönyös irántam, míg én meghalok epedésemben. Kétségbeesésem határtalan, mint szerelmem. Érzem, hogy csak vele tudnék boldog lenni, vagy senkivel. És ha valamikor másé lenne, előttem csak egy út van: a halál!

Elborzadva tekintettem reá. Szemeiben sötét határozottság tükröződött, ajkai erősen remegtek, arca lázasan ki volt pirulva és keble lihegett. És oh, mindez csak színlés volt!

— Az istenért! — szóltam igaz megrettenéssel, — hogy gondolsz ilyet? S ki az, a ki ennyire lebilineselte lelkedet?

Berta ismét hosszan nézett reám, aztán megszorítva kezemet, fojtott hangon mondá:

— Szerémi Kálmán!

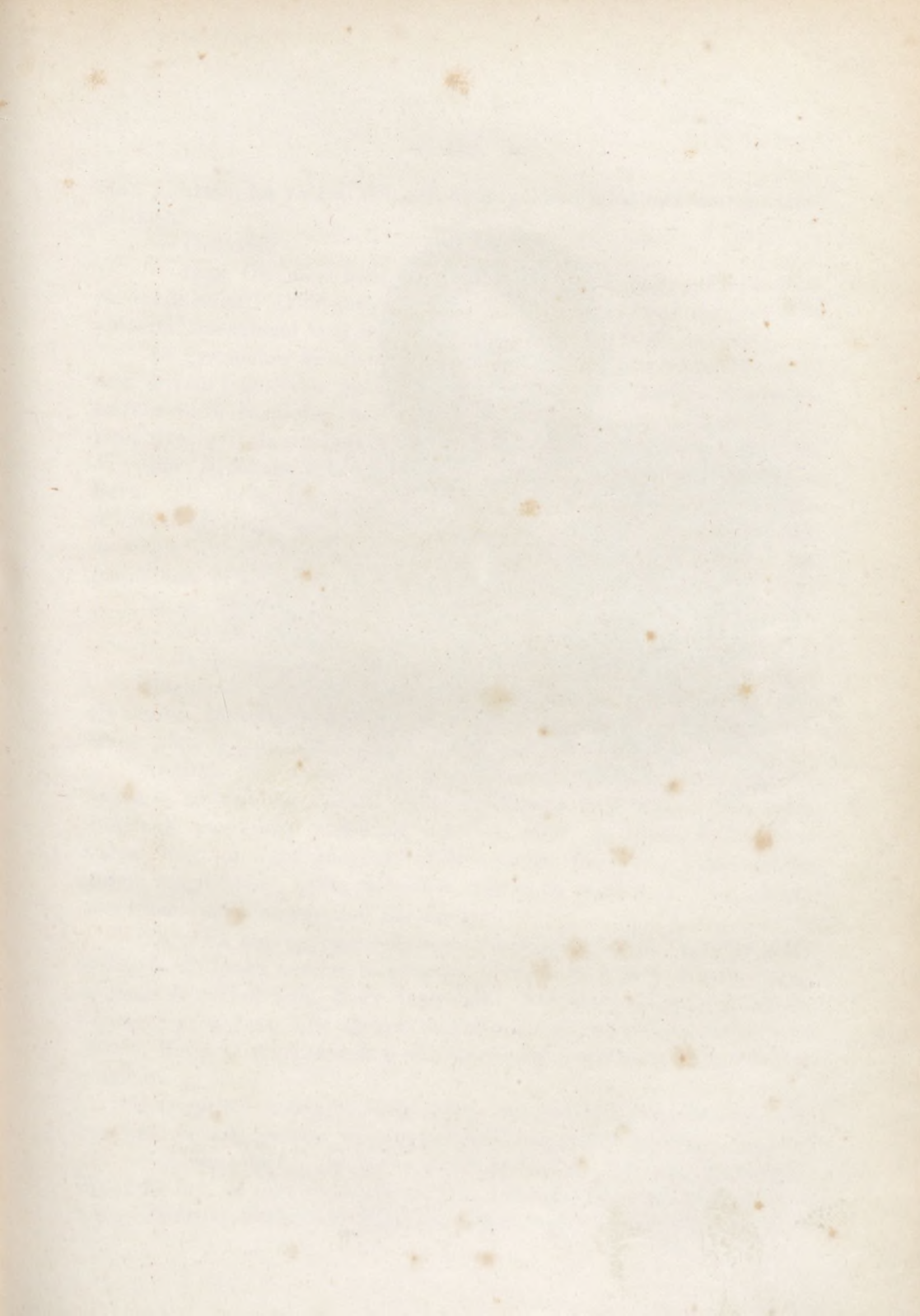
Egy hang nélkül hanyatlottam hátra. A rögtöni meglepetés elröbölt eszméletemet.

Csak rövid ideig voltam aléltan. Berta üvegeséje magamhoz hozott. Midőn felnyitám szemeimet, Bertának egy tekintete függött rajtam, a mit akkor nem tudtam érteni; most fel tudom fogni egész valóságában: a kivivott diadal feletti káröröm volt az.

Szinleg azonban a legmelegebb részvét hangján szólt hozzám:

— Mi lelt egyszerre, az ég szerelmeért!? Fájdalmat okoztam neked vallomással?

— Oh nem! — feleltem, magam összeszedve, — de azon estély

Caro Inezidi Samuelne.

óta . . . aztán, ha valami felizgat, mint például most vallomásod fölötti örömem. . . .

— Örömed?

— Igen. Oh, mert hidd el, oly nagyon örülök, hogy megajándékozával bizalmaddal! Aztán meg azon is nagyon örülök, hogy oly jeles ifjut választál vonzalmad tárgyául. Ó mindenben megérdemli szivedet!

És gyermekes ártatlanságomban egy nagy, nehéz eszme érlelődött meg szívem legmélyén. Mi magasztos, mi nagyszerű eszme: lemondani szerelmemről barátnőm boldogságáért! Olvastam én a barátnői szeretet ilyes nyilvánulásáról! Nem volt előttem uj a feláldozás e példája, de vajmi fájdalmas volt az! Mint egy szenvedő martir állottam ott Berta előtt; de határozatom rendithetlen volt. Egyetlen barátnőmért lemondani egyetlen szerelmemről! Pusztá és rideg lesz, az igaz, életem; de mégis örömet találok az áldozat emlékezetében, melyet hoztam. Változhatlanul el voltam határozva.

Szent fölhevülésemben még egyszer megragadtam Berta kezét.

— Oly igen szereted ez ifjut, a mint mondad?

— Jobban, mint életemet. Ha övé nem lehetek, a halálé leszek!

Magasztos lelkesülésem még inkább fellángolt. Hisz Berta iránt oly őszinte barátsággal viseltetem! Akkor még nem tudtam, hogy virág levele alatt is lappanghat kigyó.

Szerémi még aznap eljött hozzánk. Tervem szerint feltűnően hidegen és elutasítólag bántam vele. A szegény fiatal ember nem tudta magának megfejteni szokatlan viseletem okát; de aznap nem volt alkalom, hogy ez iránt megkérdezhetett volna. Szívem vérzett, midőn láttam megütődését, aztán fájdalmát viseletem miatt; de azért következetesen vittem szerepemet pár napig.

Negyedik nap egyedül voltam az ebédlőben, midőn Szerémi megérkezett. Jöttének neszére el akartam távozni, de ő elém állt és összekulcsolt kezekkel kért, hogy maradjak. Maradtam. Érzem, hogy ez válságos percz lesz. Még egyszer megerősítém fogadásomat; emlékembe idézém Berta szomorú arcát s elhatározottan vártam, mit fog Szerémi mondani.

Ő megfogta kezemet, aztán hogy azt visszahúztam, keblére tett kezekkel beszélt hozzám, és hangja reszketett, midőn beszélt.

— Kisasszony! — szólt, — miért bánik egy idő óta velem így? Miért fordítja el tekintetét oly megömlő közönyösen rólam, ha találkozzunk? Miért ez elutasítás? Hisz nem lehet, hogy ne látná szenvedése-

met, mit e viselete előidéz; tudja szeretmemet, mit megvallottam kegyednek. . . . — Uram, — szoltam, erőltetett hidegséggel, mely szívet szakgatta szét, — ily beszéd valóban távozásra kényszerít!

— De kisasszony! — szolt ő ajkait beszíva a kintól, mig arca még jobban elsötétült, — tehát mind való az, a mit én csak színnek vettem? Tehát nincs irgalom számomra? Kegyed nem szeret engem!?

Összeszedtem minden erőmet; oh, mert füleimben csengtek Berta szavai: „Ha övé nem lehetek, a halálé leszek!“ Láttam görnyedt alakját, megtört szemeknek tekintetét; — és folytott tompa hangon vizionzám az ilju kérdésére:

— Nem!

Szerémi, bár e feleletre el lehetett készülve, még is megrázkódott.

— Oh, — sohajtá keserűen, — nem szeret! Egy szívet tett szerencsétlenné, kisasszony; egy szívet, mely mindig kegyedért fog lángolni. Oh, adjon legalább reményt, hogy egykor el fog mulni e hidegsége, hogy valamikor szeretni fog, és én várok. Állhatotosságom és hűségem lesz bizonyíték, hogy érdemes vagyok szerelmére! Adjon reményt!

— Nem tehetem! — szoltam ingadozva, én önt sohasem szerethetem!

Az ifju elborult szemekkel tekintett rám, keblét hosszú sohaj hagyta el, aztán vette kalapját és oda lépett elém:

— Tehát isten kegyeddel! — szolt elbúsultan, — ha valaha más-sal boldog lesz, emlékezzék rám, a ki soha sem szünöm meg kegyedet szeretni, és kegyedért szenvedni. Isten kegyeddel!

Kézét nyujtá utolsó bucsuzásra, és én elfordultam tőle. Keserűen felkaczagott, és elrohant.

Valóban a szerelem martirja voltam. Erőtlenül hanyatlottam egy támlányba; oh ez sokkal fájdalmasabb lemondás volt, mint hittem! Majd megszakadt a szívem.

De erőt meríték azon édes öntudatból, hogy mindezt barátnőmért tevém. Ha én boldogtalan leszek, ő majd boldog lesz; hisz ő talán jobban is szereti ez ifjut, ámbár az nem, nem lehetséges!

Másnap délután egyik ismerősünk beszélte, hogy Szerémi Kálmán tapasztalati utazásra kölföldre ment; mondta azt is, hogy egészen megtört, kétségbeesett volt.

E hír váratlanul jött. Tehát még Berta sem lehet boldog?!

Vigasztalására siettem, hogy a fájdalom végkép le ne sujtsa szegényt. Anyámmal mentem hozzájuk, de én Berta szobájába siettem.

Bizonyosan tudnia kellett már a megrázó hirt. Azt hittem, köny-

nyek és kétségbeesés közt fogom találni. Hisz az én szívem ugy vérzett!

De mily nagy volt meglepetésem, midőn ő mosolyogva jött elém. E percz volt az, melyben szívem egyszerre eltelt az emberek iránti gyűlölet és megvetéssel.

Mosolyogva — oh, és e mosoly gúnyos kárörvendés volt! — fogta meg kezemet és szemeimbe tekintve, mondá:

— Hallottad már a legfrisebb ujságot? Szerémi Kálmán elutazott.

Megdöbbenve léptem hátra.

— S te ezt oly nevetve mondod?! — kérdém fagyos borzadályljal.

— Hogy ne? Hisz szörnyü nevetséges! Mint mondják, egy kis leány kiadta neki az utat, s most elment Jeruzsálembé zarándokolni! Hahaha, valóságos középkorbeli szerelem!

Az utóbbi szavakat már csak elmosódva hallám. Eszméletlenül rogytam össze. Szívem meg volt törve.

Három hétig feküdtem nehéz lázbetegen, akkor meggyógyultam. De lelkem, oh, lelkem mikor fog meggyógyulni?!

Hát e leányért áldoztam én fel szívem érzelmeit? Most már tisztán látok mindent; megsértett hiuságát akarta megboszulni, és azért hazudta előttem, hogy halálosan szerelmes Szerémibe. Ismert és tudta, hogy boldogságáért kész leszek föláldozni szerelmemet.

Célját érte; meg van boszulva; szívemben a tör, mely örökké ott fog maradni, hogy legyek élő-halott, siratva elpusztult boldogságomat.

Megtört lélekkel, zavart eszmélettel gyakran fohászkodom az urhoz, hogy vegyen magához. De ő nem hallgatja meg kérésemet!

Hát Kálmán?! Oh, e név ismét dobogásba hozza szívemet! Valjon hol van, mit csinál? Az ő kétségbeesése is örök, mint az enyém.

Gyűlölve a világot, sötét búskomorságban élek, míg a sir rögei rám nem hullnak. Oh, bár mentül hamarább jöne ez!

Itt a földön nem lehetünk egymáséi; fenn az égben az örök bíró igazságosságánál fogva örökre egyesíteni fogja sziveinket!"

* * *

Eddig tartott a napló.

Másnap mosolyogva adtam vissza.

— Nem tudom, mit gondoljak! — szóltam barátnőmnek.

— Azt, kedvesem, — mondá ő, — hogy a tulvitt ábrándozás, a

káprázatos érzelgősség az élet megrontója. Sokáig éltem még sötét komorságomban, midőn egyszer férjem látogatóba jött hozzánk. A többiek hidegen hagyták szívemet; ő nem tolakodott körém, de nemes jószágát mindig kieszmerem. És nem csalatkoztam. A gyermekies kápráképek szétfoszoltak, örök bánatom elmúlt; de nem azért, hogy hűtlen lettem, hanem mert észre tértem. Most tudom, és te is láthatod e naplóból, a melyet, mint én, hideg, megvesztegetlen értelemmel olvassz, hogy akkori érzelmem nem volt szerelem! Első szerelmem az, melyet férjem iránt érzek és hidd meg, hogy ez lesz az utolsó is. És ezt nem is áldoztam volna fel oly könnyen.

— Nagyon nehéz az igazi első szerelmet megkülönböztetni az érzelmek általi elkapatástól.

— Való! De egy válaszfalat lehet vonni; azt, hogy az igaz, okos és e földön csak egyedül boldogító szerelemben az észnek is van része; amabban nincsen.

— És Szerémi? Mi lett belőle?

— Ugy járt, mint én. Ő is saját előnyére kiábrándult, és most boldog fiatal neje mellett, a kit azért szeretett, hogy nőül vegyen, s nem pusztán azért, mert szeretett!

— Hát Berta?

— Ő is asszony lett azóta. Csak hogy — a mint az el-elvetődő pletykákból lehet itélni, a melyekkel ugyan én nem szeretek foglalkozni, ő nem ábrándult ki. Akkori vétkét bucsássá meg neki az isten, valamint én megbocsátom.

A férj és a két kedves gyermek érkezése vetett véget a beszélgetésnek, melyből én is sokat tanulhattam. Megelégedetten nézdeltem a boldog családi kört!

Szállj le, szállj le udvarunkba!

Stoy Teréztől.

Szállj le, szállj le udvarunkba,
Szállj le hozzánk kis madár!
Van itt virág, van itt bokor,
A hol fészket rakhatnál.

Majd ha csendes nyári estén
Fészked mellett elmegyek,
Én is párommal, csevegve
A jelen s jövő felett:

Jöjj, ne félj, itt nincs kajánság,
A mi bántson tégedet,
Majd mi hiven megőrizzük
A veszélytől fészkedet.

Öröm leszen látni téged
S békés kis hajlékodat,
S mint húzódtok össze ketten,
Védő, árnyas galy alatt.

Itt az orgonabokorban
Jobban rejtve lesz lakod,
De az akácza-csoportban
Magasabbra rakhatod.

Majd mi nézzük boldogságod,
S eltanuljuk tőled azt;
Osztozunk örömeitekben,
Együtt éljük a tavaszt.

És ha ráállsz kérésemre,
Menj, keresd fel párodat,
Hogy majd egész valójában
Lássuk boldogságodat.

Te is jöjj el, látogasd meg
Majd családi fészketem;
Lásd, hogy nem csak a madárka,
Ember is boldog lehet.

I m á d k o z o m.

Lithvay Viktóriától.

Imádkozom, buzgón imádkozom!
Oltár gyanánt egy képet emelék
Előtte térdelek, és ez imát,
Mely szümből jó, meghallgatja az ég.
E kép előtt, erősen úgy hiszem,
Fogatos, ha imám rebegem.

Mintegy tetszőleg int e kép felém,
Midőn ajkam buzgó imát susog,
Mintha ő is az urhoz szólana. . .
— Oh, a mit kérek teljesülni fog!
Mert azt kérem, hogy áldja őt az ég,
S oltáromon — kedvesemé a kép!

Ott a kéklő messzeségben. . .

B. Rózától.

Ott a kéklő messzeségben
Szálagnak gondolatim,
Oda ragad a képzelet
Boldogító szárnyain.

Nem sejtve, hogy gyermek-évek
Tündérálmát tépte szét;
Érte élek, nála nélkül
Rideg énnékem a lét.

Ott virul fel lelkem előtt
A boldogság édene,
Ott van életem reménye,
Üdve, pokla, mindene!

És őt megláthatni egyszer
Leghőbb vágya szívemnek!
Neki mindazt elmondani,
Mit érzek, és szenvedek.

Ott időz szívem eszménye
Távol tőlem, egyedül;
Nem is sejtve, mint sovárgok
Érte reménytelenül.

Oh jer, a kék messzeségből
Jer hozzám el, édesem!
Örömem és fájdalmaim
Hadd sirjam el kebleden!

Ne kérdezd!

Ilonkától.

Ne kérdezz, ha szemeimben
Néha-néha könny ragyog,
Te tudhatod legjobban, hogy
Boldogtalan mért vagyok!

Ne kérdezz, ha ajkaimról
Néha bús sohaj reptül;
Bűbánatom, szenvedésem,
Te ismered egyedül!

S minél nagyobb e bú, bánat,
Szerelmem annál nagyobb;
Sötét éj kell a csillagnak
Fényesebben úgy ragyog!...

Százsorszépek.

Emiliától.

Sokszor hallottam már azon a vádat, minek dicsérjük mi az embereket szép és jó tetteikért, mikor ez kötelességük, és csak e végből vannak a világon! De valahányszor ilyesmit hallok vagy olvasok, mindig el kell mosolyodnom, fájdalmasan elmosolyodnom azon, miért kellett épen nekem annyi szomorú oldalról megismernem az életet.

Igaz, helytelen dolog volna, dicsérettel illetni a nemes és jó tettekben fáradozókat, ha ez valami nagyon közönséges dolog volna, ha az emberek mindig csak azt tennék, a mi nekik Isten és a jó lelkismeret által kötelességül van téve; de hányat találunk ilyent napjainkban? hány ember méri össze saját érdekét felebarátjaiéval? és tud lemondani a maga hasznáról, ha az által embertársát megkárosítja? valóban nagyon kevesen, és még kevesebben vannak azok, a kik valódi áldozatot is képesek hozni mások javára.

És nem is azért említjük fel a nemes tetteket, hogy elkövetőjüket megdicsérjük, hanem azért, mert ritkák az ilyen tettek, és hogy példát mutassunk fel másoknak, hátha akad, a kin fog a jó példa és hasonló utra indul!

És bizonyára akad, kivált a nők között; mert bár mit állítsanak is nemünkről, egyet még ellenségeink sem tagadhatnak meg tőlünk, azt, hogy nagyobb fogékonysággal birunk a jó iránt, meglehet azért, mivel a férfiakhoz képest szegények vagyunk és a szegény embernek mindig jó szive van, mint mondani szokták; de az is meglehet, hogy a nemesebb tulajdonok már születésünknel fogva nagyobb mértékben vannak meg a mi szívében, mint a férfiakéban.

Tekintsünk végig a lefolyt éven és annyi nemes lelkesülést és jó

irányu buzgalmat tapasztalunk, hogy édes öröm fogja el a szívet. Hány jó és közhasznú ügy lőn előmozdítva, segélyezve és fentartva a magyar hölgyek által! A *magánjótékonyságról* nem is szólok!

Semmi kétség benne, igen szűk a kör, melyben a nő a családi életen kívül szellemileg működhetik, és e szűken kimért körben is sok előítélet és akadálylyal kell még megküzdenie, ha szíve nemesebb nőgatását ki akarja elégíteni; több jó barátnőm beszélte már nekem panaszolva, hogy mihelyt valami jó vagy hasznos ügy körül fáradozni akarnak, azonnal megszólásnak vannak, kitéve és leginkább a *férfiak* szólják meg érte, a jótékonysági buzgóságot is hibául róvják fel nekik! — és a ki tudja, milyen rettenetes kin egy művelt nőre a megszólás, és milyen botrányos kiméletlenséggel üzi azt az utálatos mesterséget a korlátolt elme és a szívtelen kajánság, az tudja, milyen fönkelt lélek és nemes elszántságról teszen tanúságot az a nő, a ki mindezen bántó nehézségek daczára a jó mellett buzgólkodik. És azért mégis évről-évre nagyobb lesz e kiválasztott nők száma!

És buzgólkodjanak is nemes testvéreim közül minél többen, minél lelkesebben; a jótettek fénye tovább látszik, mint a milyen messzire a sötét elméjű korlátoltság és előítélet szava elhallik; a haza és emberiségnek pedig ép annyira szüksége van a női, mint a férfiui munkásságra. Azért teremté Isten az embereket férfiakká és nőkké, és azért adott mindegyiknek más-más lelki tulajdonokat, hogy mindenik külön hasznára fordítsa azokat az emberiségnek, és a hol és a mikor a férfi ellan kad, ott és akkor a nő fejtse ki lelke minden nemes tehetségeit. És én több mint hanyagságot: Isten és ember elleni bünt látok abban, ha a nő azt tenni elmulasztja, és mint minden bűnös tett vagy vétkes mulasztásnál, úgy itt is el nem marad a büntetés; a hol a nők nem érvényesítik istentől nyert adományaikat, ott okvetlenül beáll a durvaság, a nyomor és a társadalmi romlottóság.

Mert három drága kincsét tett le a teremtő kiválólag a női lélekbe: a *gyöngédséget*, a *jótékonysági hajlamot* és az *erkölcsi érzületet*. Ösztönének lehet ezeket mondani, mert a legparlagabb női szívben is megvannak azoknak csirái, a legnagyobb elfásulás sem birja azokat végkép kiirtani, és csak a kellő kifejtéstől függ, hogy épen olyan áldásossakká váljanak a haza és az emberiségre, mint bármely férfiui nemes tulajdon.

És ez azon tér, a melyen művelt hölgyeink leginkább működtek

a lefolyt évben és a melyen ezentul is kell működniök, mert fájdalom, igen sok még itt a teendők.

Először is a gyöngédséget kell képviselnünk. Távol legyen tőlem, hogy szószólója legyek azon pulya csusz-mász modornak, melyet egy-némely férfi egy-némely nő irányában követ, s mely abban áll, hogy örökkön-örökké csak mézes-mázos hizelgés szavai vannak a nő számára; ez legis legnagyobb részt álnok képmutatás; az ilyen modoru férfi rendesen ostobának, vagy hiunak tartja a nőt, azt hívén felöle, hogy el van telve magával, sokszor pedig épen annak a jele az efféle izetlen nyögdecseles, hogy könnyelműnek tartja a nőt, a kit szép szavakkal el lehet altatni, eltántoritani! Nincs tehát megalázóbb valami, az ilyen sohajtozási modornál, és a kik azt üzik, azoknak legnagyobb részéről meg lehetünk győződve, hogy épen ők becsülik legkevésbbé a nőket és a mennyire kifogyhatatlanok a bókolásban szemben, épen olyan kifogyhatatlanok az ócsárlás és megítélésben — hát mögött.

Egészen mást értek én tehát e szó alatt: gyöngédség; azt a figyelmet, melyet nemünk méltán igényelhet és azt a becsülést, melyet megérdemlünk. Mikép hogy képtelenek vagyunk durva munkára, épen olyan képtelenek vagyunk durva bánásmód elviselésére, és a mennyire nem engedhetjük, hogy üres bábokul tekintsenek, ép úgy kívánhatjuk viszont, hogy lelki tehetségeink az őket megillető elismerésben részeshüljenek.

Mert sajnós, de igaz, hogy a milyen tulságig megyen egyfelől a hiu tömjénezés, épen olyan tulságosan uralkodik még nálunk másrészt a nők fitymáltatása, sőt lenézése a férfiak által.

Szükség-e még ezt példákkal bizonyítani? ki ne tapasztalta volna azt olvasónőim közül, mihelyt — az udvaroltatási éveken túllépett?

Hány férfi találja a nőt valóban tiszteletre és becsülésre méltónak? sőt hány férj van, a ki azt hiszi, hogy nejével nem lehet az élet komolyabb gondjairól beszélni, mert nincs képessége az élet komolyabb oldalait felfogni!

De viszont, — valljuk meg őszintén azt is, — hogy sok tekintetben magunk vagyunk oka ennek; sok esetben csekély műveltségi fokunk és alanti gondolkodás-módunk jogositja fel a férfiakat ilyen lelaesonyító vélekedésre, és a magunk, azaz ferde nevelésünk hibája, hogy a férfiak egy része valódi tisztelettel nem viseltetik irántunk.

Nem is igen lehet nalami vagyon komoly és mély érzelmű léleknek tartani azt, a ki egyebet nem tesz, csak piperézkedik, kinek legfőbb

ohaja, hogy a tánczteremben figyelmet gerjesszen; vagy azt, kinek legfőbb vágya, hogy a kotlós valamennyi alája tett tojást szerencsésen kiköltse, és egyedüli rendeltetését abban találja, hogy hét vármegyében ő főzi a legjobb turós-cuszát.

Szánt-szándékkal tettem egymás mellé e kétféle jellemet, mert a milyen ellentéteseknek látszanak is külsőleg, a hatás, melyet gyakorolnak, még is ugyan az.

Kétszeres feladat jutott a nőnek a családi körben; az egyik a *gazdasszonyi*, a másik a *női*; az elsőt illetőleg az ő kötelessége arról gondoskodni, hogy a mit a férj szerez, az okos és *takarékos* módon váljék a család hasznára; a jó gazdasszony, ha nem szerez is, takarékoság által szaporítja a család jólétét; de azért, a mennyire csak lehet, *saját munkakörében is szerezni* segítsen a férjnek; és én meg vagyok győződve arról, hogy kellő szorgalom és takarékoság mellett minden jó gazdaszszony legalább annyit tud a maga erejéből előteremteni, a mennyit éven át az *irodalomra* költ; és itt nem azon asszonyokra gondolok, a kik *semmit sem* költenek az irodalomra. Mert ilyenek is vannak ám jómódu, sőt gazdag urhölgyeink között!

Tehát ez az egyik; a másik kötelessége pedig a nőnek az, hogy házát *derültté, kedvelté* tegye és hogy övéinek lelkületére jótékonyan hasson; ez nem kevésbbé multhatatlan kötelesség, mint az, hogy jó gazdasszony legyen; mert egyik csak úgy, mint a másik, főfeltétele a házi jólét és családi boldogságnak, a mennyire ez a nő által biztosítható.

Épen olyan kevésbé teljesíti tehát női kötelességét az, a ki a külső csillogást eléje teszi az okos gazdálkodásnak, mint az, a ki csupán csak a vaskos köznapiságnak él; és épen olyan kevésbé számíthat valódi tiszteletre az, a ki hiu multságokban zajongja el napjait, mint az, a ki műveltség dolgában egy sorban áll eselédjeivel.

Hát még a szeretet a férj és gyermekek részéről! Mikép igényelheti az ilyen nő ezt a legnagyobb áldását az égnek, ha magát házi körében méltóvá nem teszi arra? ha férje, gyermekei nem tapasztalnak tőle egyebet, mint hasztalan czifrázkodást, vagy durva műveletlenséget?

De nem is szeretik őt igazán a magán- és nem is tisztelik a közéletben, és leginkább e nők oka, hogy a világ olyan fitymálkodóan ítél a nőkről; egy másik szomorú credménye pedig az, hogy férj és gyermekek szintén rossz utra tévednek; épen úgy, mint anyjuk, vagy hiu fényűzőkké, vagy durváká, műveletlenekké lesznek.

Nem ritka a panasz férfaink durvasága ellen, a mely lehetetlen-

né teszi, hogy nálunk valódiilag művelt társasélet fejlődjék; a helyett, hogy a nők erkölcsszelidítő társaságát fölkeresnék, kártyáznak, vagy isznak.

Nem tudom, mennyi igaz van ez állításban, de ha csakugyan úgy van, nekünk nőknek éppen nem szabad azt vádud felhozunk, mert — fájdalom! — sok esetben minmagunkat vádoljuk be ez által.

Miért nem tudunk úgy hatni férjünk és gyermekeink lelkületére, hogy a csendesebb, de nemesebb időtöltések kedvesebbek legyenek előttük a durva, szilaj kedvteléseknél? miért nem tudjuk házi körünket olyan édessé tenni férjünknek, hogy a dinom-dánom életmóddal felhagyjon érte? és miért nem neveljük gyermekeinket úgy, hogy a féktelen dözszölést megutálja, a szellemi élvezekben pedig gyönyörét lelje?

Mindezt csak is a nőnek kell véghez vinnie, mert csak is ő viheti azt véghez; a világtörténelem bizonyítja, de nem is szükség olyan messzire menni; mindegyikünk körében található szelid, jó erkölcsű férfiakat, és ha nyomozzuk, mi által lettek azokká, azt tapasztaljuk: a feleség, vagy az anya által; az ő lelkének egy része szállt át a férj és gyermekekbe, előlvén azokban a durva, szilaj hajlamokat.

És ha tovább nyomozzuk, azt is tapasztaljuk, hogy a nő vagy anya csak az által hatott olyan nemesen átalakítólag környezői lelkére, mivel ő maga is gyöngéd lelkű volt, szelleme gyönyört talált a nemes és szépben, és ez az érzés lassan-lassan, önmagától ment át férje és gyermekei szívébe; ezek is szelidekké, gyöngédekké lettek általa, és száz eset közül kilenczvenkilenczben áll az, hogy mikor valamelyik férfiu valóban nagygyá, azaz nemes tulajdonok által kitünővé lesz, leginkább az anya, a nő lelke volt reá olyan áldásos hatással.

Ez az, mit én gyöngédség alatt értek; azt az érzést, mely a műveltség által uralkodóvá lesz a szíven és az életben, és mely olyan kedves, megragadó módon nyilatkozik a nő minden legkisebb tetteben, szavában és mozdulatában.

Ez szerez nekünk szeretetet övéinknél és tiszteletet a világ előtt; mert ezen uton válunk mi valódiilag hasznára az emberiségnek. Az erkölcsöket semmi sem nemesíti annyira, mint a nő, ha vele született lelki tulajdonai a műveltséggel szövetkeznek.

Oh, ez a műveltség! ha minden nő úgy fogná föl, mennyire függ tőle annak a terjedése és a nemzet szívébe meggyökereztetése, mint a hogy azt a haza és az emberiség érdekei kívánják, és viszont, mennyire biztosítja ez a nő jótékony befolyását a társadalomban és a ne-

münk iránti valódi tiszteletet, akkor bizonyára nem volna olyan jó-módu család, a mely tőle kitelhetőleg szive melegével ne ápolná a művelődés virágát: az irodalmat; ennek pedig azon fölül az a haszna is volna, hogy sokkal kevesebb pénz menne ki Franciaországba hiu piperékre; mert a nőknek sokkal olcsóbb időtöltései volnának a cifrázkodás és hiu fényüzésnél, és egyébről is tudnának beszélni, mint a — szomszédházzról és az egész városról. Nem is tarthat igényt tiszteletre az olyan nő, a ki ha tehetsége van hozzá, az irodalmat nem pártolja; mert nagy vétket követ el ez által neme, családjá és a haza ellen.

Valóban nagy szolgálatot tesznek tehát és egyenesen női és honleányi hivatásukban járnak el, a kik az *irodalmat* kitelhetőleg pártolják és *terjesztik*, és az érdem annál nagyobb, minél nagyobb fáradság és kellemetlenséggel van az ilyen nemes buzgólkodás összekötve. Vannak emberek, a kik gúny tárgyává teszik az ilyen nemes buzgólkodást, Isten bocsássa meg nekik bűnöket, mert nem tudják, mit eszelekesznek; azon fájdalom, aránylag kevés honleány pedig, a kik e kellemetlenségek daczára sem lankadnak el nemes buzgólkodásukban, azok vigasztalódhatnak azon tudatban, hogy ez nem az első jó ügy, melyet a szív- vagy elmebeli üresség gúny tárgyául tűzött ki magának.

* * *

Második, miben a nők a nyilvánosságban áldásosan működhetnek, a nélkül, hogy a természet- és társadalom-szabta határokat túllépnék: a *jótekonyság*

Már ez a fogalom: nő szerintem egyértelmű a jósággal, a segítséggel; azért teremté őt Isten, hogy *segítségére* legyen a férfinak, mondja a szentírás; egész lénye, testi és lelki szervezete a jóság jelképévé avaták föl e földön; ő gyöngébb alkotásu a férfinál: mivé lesz, ha a jóság érzelmét nem költi fel a szivekben? és mikép költhetné fel azt jobban, mint az által, hogy tette, szava, egész lénye a jóság képét tünteti elő?

„Rosz asszony!“ e két szóban egy halálítélet van foglalva, és méltán; mert az a nő, a kinek szivéből a jóság kipusztult, az legnagyobb ártalmára van a polgári társaságnak, és sokkal jobb lett volna neki nem is születnie.

A férfi lelkülete már a természettől is durvábbra van alkotva; nem tud sem olyan könnyen, sem olyan mélyen megilletődni; mikor a férfi felháborodik, a nő könnyekre fakad; majd minden mélyebb felindulása könny-

hullatásban nyilatkozik; rendesen gyöngeségének róvják fel azt, holott az nem más, mint annak a jele, hogy lágyabb szive van a férfinál; keményszivü ember nem igen tud könnyezni.

És „Isten a nőt segítségül adá a férfinak,“ a lány szivet a kemény sziv mellé, hogy teste és lelke minden szép tulajdonaival hasson reá, hogy mikor a könyörtelenség jégkérge foglalja körül a férfi szivét, ő felolvaszsza azt és az áldozatkészség mennyei virágait fakaszsa benne.

A férfi lelke más utakon jár, mint a nőé; egyik a csillagok honában kalandoz, hol az örök hir- és dicsőség ragyognak feléje; a másik a föld mélyébe ereszkedik alá, hol az arany és ezüst lidérczfénye igézi meg a lelket; a legkisebb része tekint nyugodtan maga körül; és ez bölcsen van így az Istentől, mert csak így törhet előre merészen és sikeresen az emberiség. De mivé lesz a föld, ha az emberi lélek örök-ké csak az *égben*, vagy a *pokolban* tévelyeg? Azon elkárhozottak tanyájává, a kik reményeik napvilágából a csalódás siralomvölgyébe zuhantak alá, ha nincs, ki a megnyugvás szelid holdvilágát árasztja föléjük. Örökös harc és küzdelem az élet, és az bölcsen van így az istentől; mert harc nélkül nincsen győzelem, és küzdelem nélkül nincsen diadaléret. De mi irtóztató, mi kétségbeejtő, ha ezer meg ezer nyomorék hever a csatatéren, sebekkel terhelt és átkokat villogó szemekkel, ha nincs, a ki enyhítő írt csepegtet a sebekbe és az emberszeretet malasztját a szivekbe!

Ez a nő hivatása a férfié ellenében; azért van az ő szivébe letéve a jótekonyság áldása, és a mely mértékben ő azt gyakorolja, azon mértékben hozza közelebb az eget a földhez, az embert az Istenhez.

Olyan sokszor neveznek minket angyaloknak, persze *csak* a szépség kedvéért teszik azt a férfiak; „szép, mint egy angyal,“ mondják, de hol van megírva, hogy milyen szépek az angyalok? Ugy kellene mondani: jóságos, mint egy angyal, akkor értelme is volna e czimnek; mert a mely nő kifejti mindazon jót, a mi Istentől szivébe van letéve, az csakugyan méltán viseli e czimet; ugyanaz lehet most, a mi végett hajdanában az angyalok jártak az emberek között: szegények istápjá, betegek gyógyítója, könnyezőök vigasztalója, árvák gondviselője, megtévedtek utbaigazítója, és bűnös lelkeknek az Istennel megengesztelője.

Ez a mi hivatásunk a nyilvános életben; és mert ezt még mindig olyan kevesen fogják fel hölgyeink közül, azért van olyan sok nyomor, és olyan nagy szegénység az emberek között. Ez állítás merésznek tetsz-

hetik sokak előtt, szükséges tehát, hogy jobban magyarázzam ki magamat.

Tudom, hogy egyedül a nő nem képes jómóduvá tenni minden szegény embert, a ki ajtaja előtt alamizsnáért könyörög; sokkal mélyebben fekvő okai vannak a fájdalom, olyan aggasztó módon feltűnő szegénységnek; az anyagiás irányt egyfelül, és a köznevelési rendszert másfelül lehet azért okolni; míg a pénz lesz a kor mindenható istene, és míg a hasznos munkásság nem lesz a valódi érdemczim, addig mindig lesznek szerencsétlen emberek, a kik a gazdagok járma alatt nyögve, nyomorékokká lesznek, és a kik a munkát tehernek tartják; e két baj szüli leginkább a szegénységet, e két baj pedig olyan nagyon elharapózott már a társadalomban, hogy a nők alamizsnái legfőlebb is egyes vízesepek gyanánt tekinthetők, a szomjan haló tikkadt ajkaira.

De — miként fentebb kimutatni megkíséreltem —, hogy a nők műveltsége döntő hatással van a közművelődésre, a polgárosodásra, ugyan ilyen hatással van a nő példaadása a *közerkölcsösségre* is, a mely alatt első helyen a *jótekonyság* értendő; mert az az erkölcsösség, mely nem jótettek gyakorlatában nyilvánul, csak bitorolja e nevet.

Midőn a nő *szívében* épen olyan mértékben megvan a jótekonyság érzete, mint a mily mértékben a férfi *eszében* a pénz- és birtokvágy megvan, akkor ez utóbbi soha sem fog annyira fájulhatni, hogy mások jólétének romjain is fel akarná állítani gazdagságának bálványképeit; midőn a férj naponkint tapasztalja, hogy a nő, kit Isten társul rendelt melléje és a szerelem életéhez fűzött, nem nézheti szájalom nélkül a szegénység könnyhullatásait, és nem engedi alamizsna nélkül távozni a koldust ajtaja mellől, az ő szíve is feddőleg fel fog szólalni, midőn valamely anyagi előny elérésére könnyeket kellene fakasztania, vagy ember-társait koldusokká tennie.

És mikor a gyermek zsenge életének egész folyamán át tapasztalja, hogy az ő imádva szeretett anyja segítségkész részvétet mutat a szegények iránt, ez az érzés nagyon mélyen veszi be magát az ő szívébe, és mikor majd férfiúvá fejlődik, hasonló részvét és szájalom lesz majd abban a szegénység iránt, mint az anyáéban és aztán bizonyynyal nem fog mások jóléte árán kincs és gazdagságra törekedni.

Ime, ez az, mit a nő, az anya tehet, és a mit tennie *kell*, ha rendeltetésének hűségesen meg akar felelni; neki mindenben és mindenkor a szív tiszta, nemes tulajdonait kell előtüntetni és érvényesíteni a férfiésznek annyi sok tévelygései ellenében; csak is ilyen módon tartható

fen, vagy jobban mondva, állítható helyre a bomladozó egyensúly a társadalomban.

Nem csak véletlen, hanem ravaszul eszélyes számítás eredménye az, hogy épen ott, hol a tiszta erkölcsösség helyett az önzést és a lélek-törpítő anyagiasságot akarják uralkodóvá tenni, ott a nők lelkületét *hü külsőségekkel* vesztegetik meg, szövetségesekül választják nemünk kétfejű Jánusát: a *külső szépséget*, ennek építenek oltárokat és körül-füstölik tömjénnel, csak hogy *valódi szépségéről*: a szívbeli tulajdonokról elvonják a figyelmét.

Csak nézzük az életet és tapasztalni fogjuk, hogy a mily mértékben a nők a hiúság és czifrázkodásnak hódolnak, azon mértékben növekedik a férfiak anyagiasság gondolkodása, és fogynak a valódi tiszta, szilárd jellemek. Azt mondják tán, ez megfordítva van: a férfiak jellembeli romlása a nők szívbeli romlását vonja maga után? Meglehet, de én másképen érzem; mert a férfi lelkületére a nő *szíve* van döntő befolyással, és a míg a nő nagyobb becsét tulajdonít egy új ruhának, vagy egy négyes fogatnak a férfi nemes tiszta erkölcsénél, addig hiába várjuk, hogy férjünk és fiaink a szó nemesebb értelmében *jellemek* legyenek, és a gazdagság és érzékiség utáni vágy visszarettenjen a könnyektől, melyek utána hullnak.

Az *erkölcsi* hatalmat a nő teszi a társadalomban, és hogy e hatalmat uralkodóvá tegye, egy oly bűverejű fegyvert adott neki Isten, melynek senki sem tud ellentállani, e bűverejű fegyver: *szépsége*; és van-e magasztosabb, megragadóbb valami a földön, mint mikor a szépség *földi* mindenhatósága a jóság *égi* mindenhatóságának szolgál? mikor a nők a nekik jutott befolyást az emberiség javára szentelik? Isten közelében érezzük magunkat, ezt látván!

De fájdalom, vajmi gyakran ismétlődik napjainkban a görög hitre-gészlet azon jelenete, hogy a *földi* hatalmasságok a *menny* ura ellen törnek; és: „Jaj azon országnak, a melyben szolgál uralkodik,“ mondá egy nagy böles, már sok ezer év előtt.

Ne panaszkodjunk tehát a közerkölcsösség hanyatlása ellen, míg magunk a *jóság* szent érzelmét vezérszövétnekül nem tűzzük le szívünkbe, és lobogóul nem használjuk egész életünkben!

Ezt téve, valódi angyalai leszünk a földnek; utánunk indulnak a férfiak és az egész társadalom nemesebb, boldogabb alapot nyer.

És ezt téve, egy hajszálnyival sem lépjük át rendeltetésünk körét,

sőt inkább, *nők* leszünk a szó valódi értelmébe, mely a mi édes nyelvünkön a *növekedés* gyökere.

* * *

Ezért választék ki egyszerre *tizenhatot* jeles honleányaink közül, hogy ezeknek arczképeit bemutatván, egész *összeségében* tüntethessem föl a női hivatás dicsőséges, és a női munkásság áldásos voltát.

Összeállítottam tizenhat magyar nőt, a kik bármilyen különbözők legyenek is egyenkint rang és születés, vagyon és vallásra nézve, egyben mindnyájan hasonlóak, azon egyben, mely magasabbra emel minden rangnál, nemesebbé tesz minden születésnél, gazdagabbá minden vagyonnál és mely minden igaz vallás üdvözítő foglalatja; ez egy: a rendeltetés tiszta öntudata és hűségese teljesítése.

Ez az, a mi lelkem előtt lebegett ez összeállításnál. Legnagyobb részét nem is ismerem e jeles honleányoknak, mások meg már az élők közt sincsenek; de szívök nemes *női* tetteikben állított magának emléket, ez emlékek fénye ellátszik túl e hazán, sőt túl az életen is: így jutott el én hozzám is, hadd maradjanak tehát arcvonásaik fenn, a késő kor buzdítására és kegyeletének tárgyául.

Itt van mindenek előtt *Bohus-Szögyény Antónia*, a pesti nőegyesület elnöke, az az áldott lelkű nő, a ki már több könnyet szárazított fel a szerencsétlenek orcáiról, mint a hány perezet számlál élete; elősorolni e nagylelkű nő jótetteit nem lehet; én gondolni sem tudok reá könnyek nélkül; egész élete, éjjelei és nappalai a jótékonyságnak vannak szentelve; háza mindig tele van kérémezőkkel, és egyik sem távozik el vigasz nélkül; már megjelenése is a szegények előtt, megvigasztaló, olyan nyájas e nemes arc, annyira tükröződik e szelid tekintetben a meleg részvét, és annyira látszik egész lényén, hogy neki magának öröm és boldogság, jót tehetni; ez az igazi jótékonyság; nem éreztetni a szerencsétlenekkel, hogy tőlünk függ az ő sorsuk; nem csak a kézbe nyomni az alamizsnát, hanem egyszersmind a *szívébe* is a megvigasztaló-dást, életkedvet és emberszeretet!

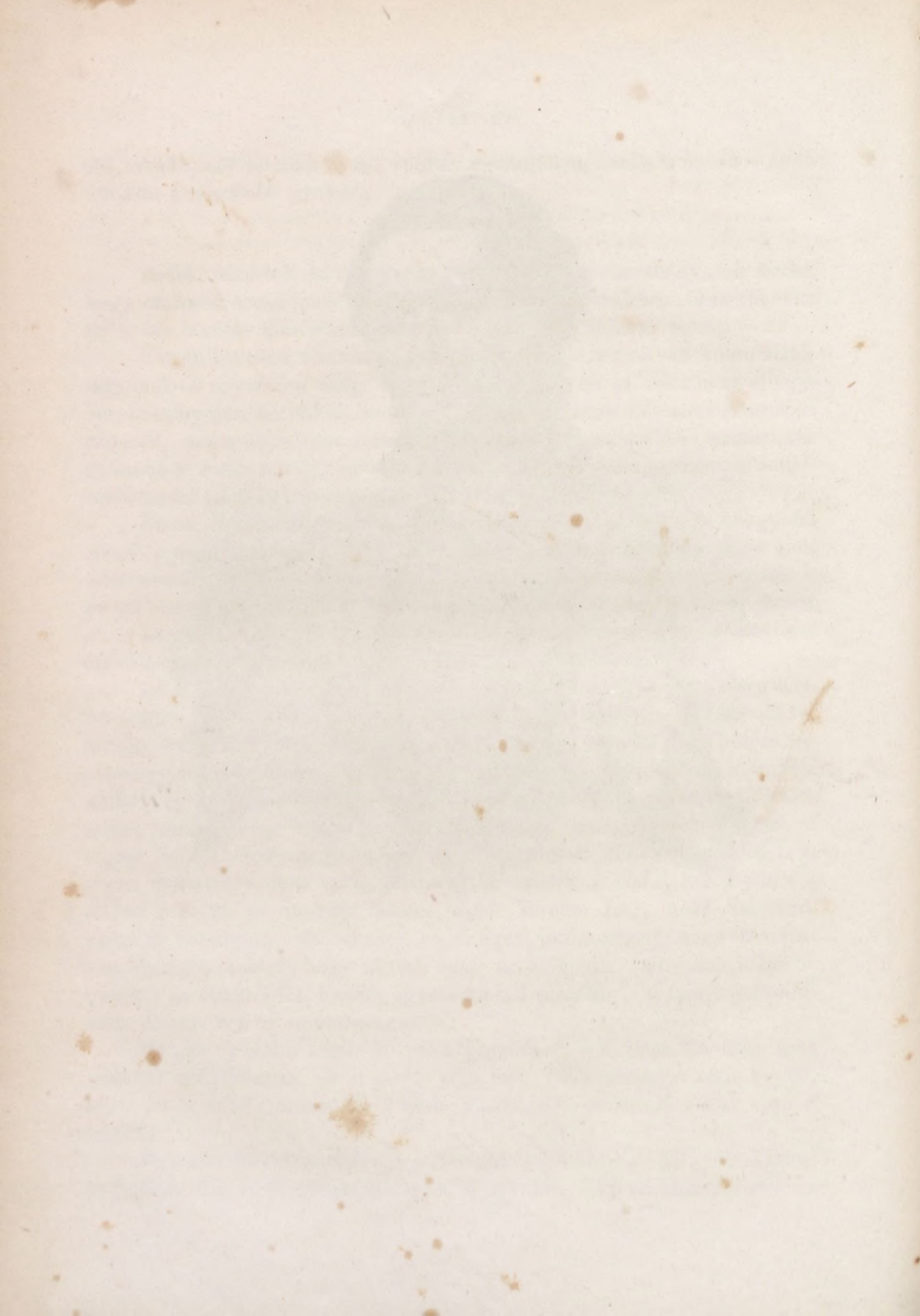
És „az ur lelke szállt hű tanítványaira!” — a jeles elnökhöz más jelesek csatlakoznak, és a pesti nőegyesület választmánya nem egyéb, mint, — de minek a hasonlat? csak nézzük, mire szentelik e nők szabad dejöket.

Jöjjenek ki velem a főváros félreeső zugutczáiba; de csak akkor, ha lelkük elég erős, elkisérni engem a nyomor, a kínos nélkülözések és

Hollan Ernani.

kétségbeejtő fájdalomdult hajlékaiba. A kinek lelke nem érez bátorságot a legiszonyúbb istencsapások szemlélésére, az ne jőjjön velem e helyekre; mert itt a halál országa kezdődik. Már a levegő is olyan sirilag fojtó, a napsugár is halálsápadttá lesz az iszonyu látványoktól e kietlen lakásokban.

Ime egy szegény asszony betegen fekszik; egyedül? oh nem; egy kis ölbeli gyermeket szorit kiaszott kebléhez. Oh, és minő szobában, és minő ágyon! De minek ecsetelni a nagy szegénység ijesztő képét!

Hetekig feküdt így a szerencsétlen nő; a halál nem akart szánakozni rajta, vagy tán a nagy anyai szeretet nem engedte őt meghalni; hiszen kis gyermeke van! Így tengődött szegény, a szomszédok segélynyújtásai tartották meg benne a lelket, azon szomszédokéi, a kik maguk is csak annyival gazdagabbak nála, hogy még nem betegek; ezek főztek neki egy kis levest, azaz felforraltak egy kis vizet, bele tettek egy kis sót és néhány kenyérmorzsát; ez volt a szegény beteg sorsa, miglen a nőegyesület tudomására jutott ez eset.

De hogyan jutott ez tudomására? oh nagyon egyszerű módon! Látják önök ott e fiatal hölgyet, azzal a viritóan szép arczczal, azokkal az angyalszelid szemekkel és azzal a virágindaszerű termettel? Ez gróf *Szapáry Gézáné*, a főuri termék egyik disze, és a szegénység szomorú hajlékainak egyik napvilága. Ismerek én elég olyan czifra delnőt, a kik „a világért sem!” tennék lábukat ez utcákba; mert hát hiszen ott olyan „gemein nép” lakik! aztán olyan piszkosak az utcák, és a levegő bennük egészen elrontja a finom pacsuli illatot!

Hanem e magas születésű urnő mindezzel nem törődik, ő órákat tölt e piszkos utcák egészségtelen hajlékaiban; ő fölkeresi a nyomort s segítséget és vigaszt hoz neki. A nagy emberszeretet, mely szívében lakozik, eltakarja előtte az utcák rondaságát, s az áldás, melyet terjeszt, jó illatuvá teszi a levegőt.

És miként ő, úgy tesznek a fáradhatlan *Balogh László Anna*, a kedves *Hollán Ernőné*, a gyémántszívű *Simig Istvánné* és *Thurn Erzsébet* és sok, sok mások, vezéreltetve a nemes szív lángohajától, és teljesítve a nők isteni hivatását: a jótékonyságot.

Vajha annyi követőre találna e szép példa, hogy ne volna hazánkban sem olyan vidék, sem olyan népesebb város, melyben nőegyesület ne működne. Mennyi kin és nyomor találna enyhülést ez által, és milyen hatalmas serkentésül szolgálna az ő működésük minden egyéb nemes, szép- és jótettre!

Mert miként a rossz, úgy a jó is soha sem jár egyedül, és miként igazak a költő eme szavai, hogy „épen az a gonosz tett átka, hogy örök-ké gonoszat kell a világra hoznia,“ úgy az is igaz, hogy az egyik jótett szükségképen más jó cselekedeteknek szülőanyja. A kinek szíve a jóra nyílt meg, az a szépre és nemesre is megnyílik, és a legnagyobb ritkaságok közé tartozik az a város, a melyben — ha csak egyszer is — valódi lelkesültség támad valami jó iránt, a szív többi nemes tulajdonai iránt szintén forró rokonszenv ne keletkezne benne.

Sok példát lehetne idéznem ennek bebizonyítására; de a sok közül legyen elég egyet: *Székesfehérvárt* felhoznom. Voltak, a kik részrehajlással, előszeretettel vádoltak e város iránt; de — ha szükség mentenem magamat e vád ellen — legyen szabad annyit mondanom, hogy soha sem voltam Székesfehérvárott, és személyes ismeretségem is csak két ottani honleányra szorítkozik, és ezek között, fájdalom! nincsen az a hőlelkű hölgy, kinek arcképe ez *Évkönyvet* díszíti; tehát a részrehajlás és előszeretetre semmi ok sem szívemben, sem elmémben; hanem felhozom például, mert e városban legfényesebben tükröződik vissza azon szoros rokonsági kapcsolat, mely a nemes tulajdonok közt létezik, és mikép vonja egyik a másikat napvilágra.

Nem tudom, azért talál-e ott oly forró részvétre minden nemes indítvány a hölgyek részéről, mert ezek a nemzeti irodalmat oly példás szeretettel pártolják? vagy megfordítva, azért pártolják-e olyan példás szeretettel a nemzeti irodalmat, mivel általában fogékonyak a szépre és jóra, elég az hozzá, e város hölgyei nem kisebb fényt és dicsőséget hoznak Székesfehérvárra, mint ama sírok, melyekben az Árpádok hamvai porladoznak. Nincsen olyan közügy, mely a leghathatósabb támogatásokban ne részesülne e nők által; a mint valami jó és nemes ügy híre oda érkezik, egy-egy hölgy fölkerekedik, meglátogatja jó barátneit, ez meg az övéit, egyik a másikat buzdítva, serkentve e jó ügy előmozdítására; így telnek meg az aláírási ivec, midőn az orvosnővendékek segélyegylete számára *száz aranyat* kell előteremteni; egy nemes lelkű hölgy tette ez indítványt és vitte az ügyet; e hölgy arcképét mutatom be ezuttal a közönségnek, ez egy által akarok kifejezést adni azon igaz tiszteletnek, melyet ott *mindnyájan* olyan igazán megérdemlenek; mert — mint biztosan tudom — sokan vannak az ottani hölgyek között, a kik egyforma szeretet és lelkesedéssel buzgólkodnak minden szép és nemes körül. Áldja is meg őket Isten úgy, mint a hogy ők a haza hű gyermekei.

De hát miért nem tapasztalunk mindenütt a hazában hasonló buzgóságot, mikor minden városban legalább egy-két lelkes honleány találkozik? Azt tartom, azért, mert nem minden városban bir az a néhány jeles nő elég elszántsággal is egyszersmind, hogy addig nem nyugosznak, míg a jó ügy számára általános érdekeltséget keltettek; megelégszenek azzal, hogy ők maguk jót tesznek, és a jót pártolják, de hogy másokat is arra buzdítsanak, azt nem teszik, az nekik nagyon fáradságos, nagyon kellemetlen.

Igaz is, fáradságos, és kellemetlen, mert sok küzdelem, sőt nem ritkán önmegtadással jár ez; de melyik nagy kötelesség teljesíthető áldozatok nélkül? és van-e szentebb kötelesség, mint az embereket a jóra és nemesre buzdítani! Melyik nagy érdem vivható ki fáradságos küzdelem nélkül? és van-e fényesebb érdem annál, hogy a hazának, az emberiségnek hűségesen szolgálunk?

Csak erős szívvel kell megragadni valamely nemes eszmét vagy jó ügyet, és tartani azt magasra a köznapiság feje fölött, és apostolkodni mellette szent hévvel és a tiszta meggyőződés szilárd kitartásával, és eleinte akadályokkal, közöny és félreértésekkel kell megküzdeni, de a szilárd akarat legyőzi az akadályokat, a szent hév feloszlatja a közönnyt, a tiszta meggyőződés napvilága szétriasztja a sötét szívek rémpárázatát, a hivek, a résztvevők száma pedig egyre növekedik, és a diadal el nem maradhat, az egyik jó ügy diadala pedig sok más jó ügy diadalát készíti elő; a szívek meg vannak nyitva, és az *igazi erény* örökös hajlékul választja.

Kezdjük eleinte csak kicsiben, csak kezdjük; itt van *S. A. Ujhely*; két nő: *Dókus Rátkay Borbála* és *Mudry Pálkuty Janka* szívében megfogamzott az a gondolat, milyen jó volna ott nagyobb részvétet kelteni az irodalom iránt, és — az ottani „női olvasóegylet“ lőn életbe hiva. Eleintén küzdeniök kellett és fáradozniök, de Isten megáldja a nemes szívek fáradozásait, egy lelke és születése által egyiránt főrangú hölgy: gróf *Andrássy Manóné* pártfogásába vette e nemes czélu egyletet, és most a tagok nem csak a hazai irodalom, hanem a jótékonyág mennyei térein is ültetik a honleányi érdemek hervadhatlan virágait: szegény árvákat nevelnek, szegény tanulókat segítéyznek, az iskolákban ösztöndíjakat tüznek ki, sat. Ilyen diszessé fejlődött az a kis csemete, melyet ama két hű honleány három év előtt a szívekbe ültetett!

Hasonló eredményt mutathat föl a *soproni* „gyámintézet“, a melynek a lankadhatlan buzgalmú *Pálfy Stelczér Eliza* alelnöke. Mennyi

sok jót teszen ez egylet! és mindazt tetemes áldozatok nélkül. A „gyámintézet“ szerény, de kedves szülőtte pedig az ottani „női olvasó-kör“, mely szintén a nevezett honleányelnöksége alatt, a hazai irodalom érdekében egyre hódítja a szíveket.

Itt említést kell tennem a *jászapáthi* és *zsákai* hason czélu női egyesületekről, de ezekről fájdalom, nem tudok egyebet, mint azt, hogy áldásos sikerrel működnek a hazai irodalom érdekében.

Igy terjednek a nemes eszmék és adnak életet másoknak; a kezdet rendesen csekélynek tünteti fel az ügyet, de a mit egy hű szív melege éltet, az nő és fejlődik, és a mi égből származik, az mennyei gyümölcsöket is terem.

Alakítsunk tehát nőegyesületeket mindenütt, a hol csak magyar női szívek dobognak a hazában. Bárminő legyen is a cél, melyet maguknak kitűznek, csak jó legyen az, és a női szív hivatásának megfelelő, akkor buzgólkodjunk mellette nyíltan, elszántan, és az eredmény bizonyosan el nem marad.

Ha gyöngének érezzük magunkat, tegyük le a nemes eszmét egy *főrangu* nő szívébe; oh vannak e körben lángoló lelkű honleányok, csak a figyelmüket kell valamely igazán nemes ügyre fordítani.

Ime, itt van a „magyar gazdasszonyok“ egylete Pesten; évekig küzdött és fáradozott, hogy kitzűzött czélját: *egy árvaintézet* megalapítását elérhesse; — a legnemesebb szívek, egy *Damjanics Jánosné*, *Benedikty Györgyné*, *Hollán Ernőné*, *Simig Istvánné*, *Kralovánszky Istvánné* sat. fáradoztak ez ügyben, a nélkül, hogy valami lényeges sükert birtak volna felmutatni; akkor hívták föl az egylet pártfogónőjeül *gróf Zichy Pálnét*, egy áldott jólelkű magyar hölgyet, ki nem ismer nagyobb örömet a jótékonyagnál, a ki soha sem nézi az áldozatot, melyet hoz, hanem csak a sükert, melyet ez által elérhetni vél; ezt választá tehát pártfogónőül az egylet, és — valóban, sem az ő buzgóságán, sem nemes áldozatkészségén nem mulik, hogy az árvaház lehetőleg rövid idő alatt létre jöjjön. —

Ekkép kell érezni és cselekedni minden magyar nőnek, ha igazán ohajtja a haza felvirágozását, az emberiségnek nemes irányban fejlődését, és — a nőnemnek azon tiszteletbe helyzetését, melyre jogosítva van; meg van adva nekünk a mód annak kivívására és a legszegényebb sincsen alóla fölmentve; legyünk *jók szíven* és *tetiben*, és igyekezzünk minél többeket a jók és nemesek útjára téríteni.

Tehetjük azt a nélkül, hogy nemünk működési körét túllépnők,

sőt nagyon is belül fekszik az működési körünkön; mert ez által tölthetjük csak igazán be földi hivatásunkat, Istentől vett rendeltetésünket; ez által leszünk a családi élet örangyalai, kedvesünk méltó — mert égbe emelő — eszményképe, férjünknek valódi boldogító élettársa, gyermekeink igazán szerető anyái és az emberiségnek igazán hasznos fele.

Nem kell oda sem nagy áldozat, sem nagy fáradozás; csak egy kell hozzá, az; hogy ép úgy ékesítsük lelkünket, mint testünket, és soha se zárjuk be szívünket az élet fájdalmai előtt. Ezt pedig minden nő teheti.

Azok pedig, kik különös tehetségeket nyertek Istentől, azoknak különös kötelességeik is vannak szabva istentől, de azért első kötelességök mindig az, hogy legyenek nők a szó nemes értelmében; ez alól nem szabadít föl semmi, mert ez nem csak a legnagyobb lángelmével és a legmagasabb művészettel nem áll ellentétben, de sőt inkább csak akkor méltó igazán a hír és dicsőségre, ha egyiket a másikért föl nem áldozza.

Itt van *Hollóssy Kornélia*, a világhírű művésznő, de feláldozta-e a családi tüzhely boldogító melegét a dicsőség ragyogásaért? Kevésbé hű élettárs és gyöngéden szerető anya-e, avagy kevésbé nemesen érez az emberiség iránt, mintha nem volna olyan jeles művészi adománynyal megáldva? Nézzük a körutat, melyet ez évben a két hazában tett; a hől csak megjelent, mindenütt megemlékezett a jótékony intézetekről, és a honnan csak távozott, mindenütt a felszárasztott könnyek tündökölték a nagy művészet diadalkoszorúin!

Épen így van ez a *költői* tehetséggel; sokat gúnyolják és vádolják szegényeket, és legnagyobb részt épen olyan helytelenül, mint igaztalanul. Más helyütt kifejtettem már nézeteimet e tárgyban, itt tehát csak annyit, hogy a költői tehetség nem hogy előlné, vagy háttérbe szorítaná a női rendeltetés érzetét, de sőt inkább, még fokozza, és nem igen találni hazánkban olyan költőnőt, a ki írói tehetségeért megszűnnék jó nő és hű anya lenni.

Legyen szabad itt egyik feledhetlen barátnőm kedves emlékének szentelnem egy pár szót, a kit az ég olyan nagyon korán hívott vissza kebelébe, de a ki a rövid husz év alatt, melyet a földön töltenie szabad volt, áldása volt övéinek. *Bosnyák-Spergely Riza* ez, a kitől *Riza* név alatt néhány kedves költemény jelent meg az utolsó két év alatt. Nő volt a szó legszebb értelmében, földérintő napvilága házi körének, jóban roszban hiven osztozkodó élettársa derék férjének és földi gond-

viselése gyermekeinek. A mellett olyan fenkölt költői lélekkel birt, és olyan biztosan ki tudta fogni az élet zagyva zajlásából az örökkévaló igazakat, hogy csak néhány év még és nevét a közelismerés fénye környezendé; de — fele útján el kelle hagynia mindazokat, a kiket ugy szeretett: szülét, férjet, testvéreket, gyermekeket, a költészetet és barátságot, bizonyosan azért, hogy szeretteinek szive egy uj kapocsal legyen egy szebb világhoz csatolva. Mert tán nincs, a mi a lelket annyira felmagasztalja, mint azon tudat, hogy a más világon mindazokkal együtt leszünk, a kiket a földön szerettünk. Ez a gondolat a halált is széppé teszi.

* * *

Tökéletlen volna a kép, melyet a női érdemek előtüntetésére összeállíték, ha két nagy honleányt kihagynék belőle; az egyik *Tisza Lajosné*, a másik báró *Inczédi Sámuelné*, szül. gróf *Haller Zsófia*. Az egyiket ez évben a halál ragadta ki az élők sorából, de emléke élni fog; mert sok ezer szivben van ez jótettekből fölállítva és áldásokkal koszoruzva.

E két nő neve nem igen ismeretes a nyilvános életben, de annál forróbb szeretettel említi azt mindenki, a kit a szerenesés véletlen közelökre hozott. A mit a régi jóidőkben „kegyes nagy asszony“-nak hívtak, az volt *Tisza Lajosné*; gazdagul megáldva földi javakkal, szive mégis ment minden földi hivalkodástól, semmiben sem különbözött a középsorsu nőktől, hanem ha abban, hogy több módja volt jót tenni; és ezt tette is határt nem ismerő bőséggel és a legnemesebb lélek önzetlenségével. Hűségesen követte a szent irás ama szavait „Bal kezed ne tudja, a mit jobbod tesz;“ senki sem tudta, mennyi áldást és örömet oszt ő ki a szegények közt, csak ép azok, a kik ez áldásban részesültek; a szegények sokszor nem is tudták, kiesoda az ő megmentőjük, nem is vágyódott ő arra, hogy tudják, és annál kevésbbé arra, hogy megköszönjék; elég köszönet volt neki a boldog *öntudat*; nagy lelki kincsekkel volt e női sziv felruházva, és ő azokat mind az emberiség javára fordította; de megis lön neki adva a legnagyobb jutalom, a mi a földön nőt csak érhet: meg lön áldva hozzá méltó *nagy fiakkal*.

Épen ilyen áldott lelkü urasszony báró *Inczédi Sámuelné*, és a ki tapasztalni akarja, mit aratunk, ha egy hosszú életen át szeretetet vetünk el? az nézze azt a nagy tiszteletet és kegyeletet, mely e tisztes

öreg asszonyt minden lépten nyomon kíséri; és a ki tapasztalni akarja, mennyi áldás és boldogság van abban, ha életünket női dicső rendeltetésünknek megfelelőleg töltöttük, az nézze e jeles honleány öreg napjait. „Boldog öregség,“ ez a legnagyobb áldás a földön. Mikor már képtelenek vagyunk az élet örömei után futkározni, akkor hozzák eléink a szivekbé elvetett jótettek gyümöleseit; mikor már semmink sincs, a mivel egy boldog óránkat megvásárolhatnók, akkor fizetik vissza dús kamatokkal, mit egykoron Isten nevében jót tettünk; mikor már csak egy kis kopár térség van köztünk és a sír között, akkor fakadnak körülöttünk azon mennyei virágok, melyeket életünk szép napjaiban ültettünk, szóval báró Inczédi Sámuelné előtűnteti nekünk, milyen boldog öregsége van egy igazi jó nőnek.

Kövessük e példákat, éljünk, miként e jelesek éltek, hogy mi is olyan boldog véget érzünk, és ne engedjük valová lenni azon állítást, hogy a tisztos matronák faja lassankint végkép kivész e hazában.

Férjem távollétekor.

(Cselhi, január 8. 1862)

Rizától. *)

Isten, oh jóság Istene!
A szenvedők hite, reménye,
Egyszer, csak egyszer hozd vissza őt
A jó férjet, a hű szeretőt . . .
Ily soká miért késik? Istenem!
Hideg gunymosoly felel nekem!
Csak egy nem gyanakvó: a szerelem,
Bár mint vérzik sajtó kebelem.

Rabló haramják állták utát?
Ah, ki festi szűm aggodalmát? . . .
Vagy sulyos lázban fekszik szegény,
És hiában azért várom én? . . .
Ujonan gunymosoly a képeken,
A világ elítél hidegen,
Csak egy nem gyanakvó: a szerelem,
Bár mint vérzik sajtó kebelem.

Szived mélyében olvasok én,
Ne csüggedj fagyos ítéletén.
Lelkem emészti a fájdalom,
De a hit s szilárd bizodalom
Kétséget nem szenved, csüggedetlen.
Én hiszek tiszta jellemedben,
Hinni megtanított a szerelem,
Miért gyanakodnék hű kebelem?

Miként a párját vesztett gerle,
Ugy siratlak lelkem szerelme,
S busan hajlok meg, mint virág,
Melyet nem esőkol a napsugár,
Jövel, oh jövel hű szerelmesem!
Hozzad vissza az üdvöt énnekem!
Szerelmed zálogát ajakamra,
A derűt hozzad meg homlokomra.

*) Ez volt utolsó költeménye a szelid, nemes léleknek; utolsó gondolata is a hű, forró szerelem vala.
Szerk.

Az ibolyához.

Eteltől.

Virulj te kis virág
Patakcsa mentiben,
Könyüim rezegjenek
Üde leveleden.

Akkor kezére rázd
Rád sirott könnyemet,
S beszéld el, oh beszéld!
A bus történetet.

És majd ha eljövend,
És tőled kérdezi,
Virágzó leveled
Mi harmat élteti?

Nem enyhe harmat, — mondd! —
Mi kelyhedben honolt,
Hanem az elhagyott
Utolsó könnye volt!

Elettanács.

Fatimától.

Sötét kis porlakodban, oh!
Ne hord magasan fejedet . . .
Ám de meg se vedd magad és
Ne szégyeld szegénységedet.

Ne járd a szélsőségeken,
Válassz mindig utközepet,
Lassan, ámde erősen lépj
S megfontold minden léptedet.

Tenger fenekén a gyöngyök
Iszapba rejtve termenek
És gyakran a sötét porban
Találni fényes kincseket.

Oh, ne nézz soha a múltba
Vissza! mindig előre nézz —
Hogy mindig jökor kitérhess
Ha majd elődbe jő a vész! . . .

Népdal.

Garzó Jullától.

Itt a tavasz, vigan füttyöl a madár,
Ah, de az én gondolatom messze jár;
Messze, messze, ott a sikon, a rónán
Van a táj, mely fogva tartja a rózsám.

Szép a tavasz, de mi haszna, ha nekem
Rózsám nélkül fagyos tél az életem!
Volt egy idő, a midőn még szerelem
És örömben szép tavasz volt életem!

De a vad sors irigyelte nekem őt,
Elszakítá tőlem a hű szeretőt;
Elszakítá úgy, hogy hírét sem hallom,
Fáj a szívem érted kedves galambom!

Faith Detrich Vilma.

Hedvig.

Történelmi rajz,

Ránosztai Rezsőtől.

I.

Nagy Lajos boldogsága népeinek jólétéből kapta éltető elemét...

Ha országa boldog volt, ha jólét virult a hon határain, s népei szerették, boldog volt ő maga is.

Boldog volt, de nem teljesen.

Boldogsága teljéből sok ideig hiányzott valami. . . .

Ha a Kárpátoktól Ádriáig zengve, szél és hir szárnyain járt a dalmi ének, mely őt s nagyságát magasztalá; önkénytelen is elszomorította a gondolat; hogy mind e magasztalás mellett is meg van tagadva tőle a végzet által egy édes érzés, mely a földhöz ragadt névtelenre is varázs-kéjt áraszt, a pillanatban, midőn: *gyermekét ölelheti atyai kebelére* . . . Ott ült bitor-trónján; melynek legértékesebb drága gyöngyeit száz és százazrek hangosan beszélő *áldáskönyvei* képzék . . . és rátekinített koronáira, melyeket midőn országok hódolva tettek lábaihoz, csak azért fogadott szívesen, mert tudá, hogy azokon a legtündöklőbb kő az őszinte népszerűtet fényes gyémántja lesz. A sugárzó dicsőség közepette is borus felhő szállta meg lelkét, ha arra gondolt, hogy e sok fény vele a sirban eltemetve lesz, a nélkül, hogy halála után örökösére szállna át.

Első neje, Margit, a nélkül, hogy őt gyermekkel ajándékozta volna meg, váltá fel a sirhant sötét nyugalmaival az élet terheit.

1357 táján Margit halála után Erzsébettel — István, bosnyák bán szép leányával — kelt házasságra, de ekkor is tiz éven át volt még virágtalan a királyi pár házasság-fája. . . .

1368-ban huszonöt év látta már a nagy király fejedelmi dicsőségét, s huszonöt év tanulta szeretni, midőn végre családi élete egén fel-

mosolygott az új szivboldogság derülő hajnala; de a született leányka a jövő reményeiben nem nyujthatott oly gazdag kárpótlást apai keblének, hogy az égő vágygyal, sovár epedéssel ohajtott fimagzat nélkülözését, békés meguyugvással, panasz nélkül tűrni, elviselni tudta volna.

Első leánya, *Katalin*, még anyja öléből felszállt az égiek honába.

A királyi szülék bánatos szívére 1370-ben Mária születése által küldött a gondviselés vigaszt, s a fejedelmi család szelid megnyugvást nyert az elvesztett magzatért az ujnak birásában.

Midőn pedig 1371-ben harmadik leányát, a kis Hedviget is keblére ölelé a nagy fejedelem, élte legféltettebb kincsként őrzött reményéről monda le. . . .

Egy fiut kért az égtől, ki nagyságát országaival együtt örökölje majd. . . .

De hasztalan. . . .

Végre is azon tudatban kellett megnyugvást találnia, hogy az élet boldogságának legnagyobbjai sem teljesek soha annyira, hogy hiányukat még ne lehetne éreznünk.

— Leányait kellett nagyságához méltó utódokul nevelnie.

Ezekre hagyható csak a koronákat, s trónjának ragyogó bitorát csak ezek örökölheték.

Pedig minő óriási suly a korona egy gyöngé leánynak, mikor a legerősebb férfi is sokszor szédülve hajtja le fejét annak terhe alatt!

Jól tudta azt a nagy király, de másként nem tehetett.

Jobb volt eleve biztosítani magát s az ország békéjét, mint később a felvirágzott hon boldogságát trónért duló kezek által tépetni szét.

Örökíteni kelle családjában a koronát — női ágon.

Ki annyit tett a honért, ki oly sokat áldozott a nemzet nagyságáért, mint ő, nagyon megérdemelte azt a kis örömet, hogy utódját, saját véréből lássa, hogy áldozatáért áldozatot hozzon népe is.

Nő-királyt fogadni el!

Egy gyöngéd, talán gyöngé nőt tudni ott, hová a legerősebb férfi is kételkedve lép!!

Nehéz, nagyon nehéz áldozat volt ez a nemzetektől, kivált olyan két hon határi közt, minő a lengyel és a magyar. . . .

Szegény leányok!

A lengyel nép Erzsébet ellen a nő-kormány miatt zúdult fel, s ő azon országban, hol a nőt türni ideiglenes igazgatónak sem akarák, akkor, midőn a kedélyek legjobban forrongtak, — fejedelmi trónt, királyi bibort törekedett biztosítani leányai számára.

Lajosnak ugy kellett megoldania a nehéz feladatot, hogy sem a szülését szerető jó fiu, sem a gyermekei boldogságát ohajtó édes apa, sem a király tekintélye ne legyen megsértve, s e mellett a nép is visszanyerje békés nyugalmát . . .

A nagy király működésének eredménye méltó volt nagy nevéhez.

A mit kívánt, a miért lelke félő vágygyal hullámozott . . . mind, mind, egyetlen kardemelítés nélkül, koszoruzva vivta ki.

Nagysága győzött.

A lengyel rendek 1474-ben — Magyarhonban — Kassán országgyűlést tartva, elvállalák, hogy *az örökösödési jog Nagy Lajos leányára is kiterjesztessék.*

Az Erzsébet miatti nyugtalanságok idéztek elő még némi rázkodásokat. . . .

És mikor a lengyel nép megszűnt önkeblének élesíteni fegyverét, akkor külellenség bárdja alatt hűlltak el bajnokai.

Eljöttek a *lithvánok*, ezek az örökös boszú-szellemek, s dülva-dültek végig azokon a téreken, miket a honfiak harezza meghagyott . . . De élt Nagy Lajos!

— — — A *lithván* hatalmas ellenségek voltak a lengyeleknek.

Örökös harez, örökös ellenségeskedés volt közöttük. . . . A szegény lengyel népet minden bátorsága mellett is folytonos félelemben tartá a vad ellenség dülő fegyvere.

Csak egy Nagy Lajos volt elég erős, — hogy a dülő ellenséget megtorolja. . . .

Csak oly fejedelem, mint ő, lelete képes, — hogy Lengyelhonban, karral, észszel biztos békét eszközöljön. . . .

Boldog volt Lengyelország.

1378-ban sima tükrü, nyugodt mélyü tó lett a béke viruló határán, — melynek boldogító esendjét, míg a nagy király élt, egyetlen szellő sem zavará.

II.

Nyugodt volt az ország, nyugodt a nép, s a nagy királynak hosszú fáradalmak közt megállapított terve mindinkább közelebb jött a teljesüléshez.

A leányörökösödést a nagy, a hős apa érdemeinek meghálálásaul elfogadták a magyarok is.

Máriát „*idősb leányát*“ 1377-ben Zsigmonddal — luxenburgi IV. Károly császár fiával összeházasította.

— — — — —
A kis Hedvig, ekkor épen hetedik évét tölté be.

Szépség, kedves ártatlanság virultak gyermek-arczán, mint liliom kelyhén a napnak előmlő sugára.

Szive kis világában az édes szülék, és a jó testvér — a hallgatag Mária — szerelme élt, üdvöt adó őszinteség ragyogó fényével.

Ót nem nevelték fejedelemnek; nem nevelték királynak, hogy gyöngé kis kezével majd erős kormányt tartson.

Ó reá nem vártak koronák, sem messzeterülő országok világhódító hatalma nem volt szánva neki osztályrészül. . . .

Ót nőnek, gyöngéd szerető nőnek képezte a szülei gond, . . . nőnek, ki ha fejedelmi biboron foglal is helyet majd egykoron, ott nem törvényt szabva, igazságot osztogatni s egyetlen intéssel határozni messzeható nép-ügyek fölött . . . nem paransszavával ezreket reszketetni legyen ő jelen — hanem, hogy boldogítson, hogy szeressen; szeressen forrón, lángolón, hogy lány kezével komor gondredőket simítson el a szerető királyi férj homlokán s eloszlatva édes szavaival, résztvevő tekintetével a borút, letörülje a verítéket, mit a férj arczára — koronák terhe alatt a kormányzás gondja sajtola. . . .

Mert Lajos nem akarta birodalma szép határit darabokra elosztogatni.

A szép országok fényes koronái, egy főről ragyogjanak a testvéreké összeforrt nép fölött. . . .

Legyen leányai közül egy fejedelem, egy király. . . .

Ez volt a nagy királynak megérlelt szándoka. . . .

Királyul — fejedelmül Máriát szánta ő.

Hedviget csak egy derék királyi férj által akarta, majd annak idején, boldogítani.

Mig a nagy király gyermekei jóléte fölött gondolkozva, a remény virágaiból füzött koszorút kedvesei homlokára, addig a kis Hedvig ön-
elégült örömmel szivében, gondtalan megelégedés közt élvezé kis gyermekvilága boldogságát.

Ó nem tudott semmit azokról, mik a szerető apa szivében felőle gondolkodva — átvonultak.

Mit is tudhatott volna ő még a jövőről, — de minek is törődött volna vele, mikor kis szívének kevés vágya a jelennel oly teljesen megelégedett?!

Az ő vágyainak tere a jelen volt, s ohajainak ugyanaz szabott határt. . . .

Szerény ibolya volt ő, kinek legnagyobb dísz az elvonultság kölcsönöz.

— — — De a királyi kert ibolyája bájjillattal tölté el a lég körét, s mert Nagy Lajosnak ragyogó dicsősége volt a napsugár, mely fejlődni kezdő szirmaira messzelátszó fényt lövelt, büszke törzsű uralkodók, hatalmas királyok, egymást megelőzve törekedtek hozzá.

Ugy siettek, mintha félték volna, nehogy valamelyik elkéssék közülök.

Vágyva-vágytak családjuk keblébe fogadni őt... Pedig a kis Hedvig, mikor először hajlott meg előtte *kérő-apák* fényes koronája — még gyermeknek is gyermek vala.

A szerető apának is gondot adott a kis Hedvig — kétszeresen pedig azért, mert olyan sokan vágytak reá s — lelkéből szerette.

Melyik család lesz majd méltó, hogy virága légyen! . . .

Melyik ifju érdemes reá, — hogy majd egyszer kebelén viruljon?! . . .

III.

Késlelkedve habozott a nagy király. . . .

Sok, nagyon sok igénye volt neki választásában.

Ő gyermekei közül akart utódot hagyni, az egyesített országok fejedelmi trónján, s azért vonakodott bármelyik leánya számára is férjül olyat fogadni el, kinek bármi távolról is talán, joga leendett Lengyelhon biborára, . . . hogy ne mondhassa majd, a ki őket elveszi, miszerint: „*Én vagyok Lengyelhon királya a jog után*“ . . . s gátat vetni törekedjék a nagy király tervének, magához ragadva a lengyel koronát leányai közül attól, kire a birodalom hatalma fog szállni s — még majd a „*nüszülés által jogot alkothasson Magyarhonhoz is*“ . . .

Ez utógondolat volt vezérfáklya Lajos tetteinél akkor is, midőn Zsigmondot vejévé fogadá, hozzá adván idősb leányát, a kiskorú Máriát.

Ő azt akarta, hogy leánya ne csak nászán lássa először azt, kit hozzá egy hosszú élet kötni fog — hanem tanulja becsülni is.

Hogy ne csak a fejedelmi szokás kösse össze terhes bilinesként kezeiket; de sziveik hő érzelmeiben is összeforrva legyenek.

Leányát magyar hölgynek nevelte ő s azért azt kívánta, hogy kire Hedviget, féltett kincsét bizza majd, — tanulja becsülni a magyart, hogy annál inkább becsülhesse a nőt, kit Magyarhon szép földéről idővel kebelére tűz.

Apai gondoskodó figyelme kiterjedt mindenfelé. . . .

Leopold osztrák herczeg legforróbb ohajjal, legmelegebb kéréssel sürgeté a nagy királyt. Már 1374-ben, mikor saját fia alig hét, Hedvig pedig csak három éves vala, emlité Lajosnak hő sovárgás között, hogy szeretne egyet leányai közül fia számára . . . s pedig a kis Hedviget.

Félt, nagyon félt, hogy majd megelőzi más. . . .

Lajos, bár nem volt idegen Leopoldhoz, . . . de minthogy igenis korainak tartotta még az időt, csak kedvező biztatást adott a jövőre.

Minthogy azonban a következő évben, 1375 táján, Leopold ujra sürgette válaszáért, kijelenté, hogy: Hedviget fiához hozzá adni nem vonakodnék ugyan, de ő leánya kezét csak annak szivvonzalmán hajlandó kötni meg . . . s *koronái egységét fentartani kívánva*: Hedviggel esupán 200,000 aranyat ad. Azért országot, trónt eljegyezni nem foghat fiának.

Leopold így is örömmel késznek nyilatkozott, s mert nagy Lajos látni s önmaga is ismerni akarta azt, kit leánya majd talán keze által boldogit, — fiát, Vilmost, Magyarhonba hozván, a nagy fejedelem udvarába adta be. . . .

Lajos kiismerte a gyermekben is a leendő férfit, s midőn a többi-eket mind mellőzve, Vilmosnak 1378-ban hét éves leányát, a mindinkább szépülő Hedviget — föltételesen — eljegyezé: legdrágább kincseinek egyikét biztosította a gyermek-ifju számára.

Vilmosnak — a föltételek szerint — továbbra is Lajos udvarában kelle maradnia, hogy a nagy király személyes vezetése alatt növeltetve, szivben-léleekben nemes, és teljesen méltó legyen a drága kincs birásaira.

— A kis jegyesek kezei egymásba tétettek fényes nép előtt. . . .

Vilmos tizenegyedik évét tölté be. . . . Hedvig még csak a nyolcadikba lépett. . . .

Gyermek volt mindkettő. . . . El nem tudták gondolni, miért történik most mindez?

Mikor bevezették őket egymáshoz, azt mondták nekik, hogy testvérek lesznek, most már szeressék egymást.

A bájos kis Hedvig örült az új testvérnek . . . most már legalább többen vannak, kikkel gyermekörömeit megosztania lehet.

Valjon mi lesz a két gyermekből, majd ha évek múltán, egymást ismerni tanulták? . . . Öröm-e vagy fájdalom, mi reájuk vár? — E kérdéssel a jó apa, a nagy király tündött — sokszor napokon át. . . S ha olykor megjöttek játékaikról a gyermekek, a barna fiú és a szőke fűtű kis leány, s a családi élet — avatlan szemektől ment — boldogsága percében Lajos keblére ölelé őket, és azok a dobogó apai kebelen kis fáradalmaik után, édesen pihenve, nyájas arcát esőkaikkal halmozzák, . . . míg ajkai mosolytól játszadoztak, szelid szemekben, egy egy könnyesepp ragyogott. . . .

A könny vagy a mosoly jelölte-e hübben a gyermekek szívjövőjének világát. . . ?!

Öröm illetve az apa arcára, vagy borongó könnyes fájdalom, midőn a jövő felett gondolkozva, a kis fiút és a kedves kis lányt ölelé. . . ?!

Vagy talán mindkettő egyaránt!?

Azt majd csak a távol jövő fejtendi meg. . . .

IV.

Napok multak, évek multak. . . .

Lajos élete folytonos munkába volt temetve.

Küzdött, fáradott, hogy a nép, melynek királya, a nemzet, mely magáénak nevezte őt, régi fényében ragyogva, teljes nagyságában álljon ismét a nemzetek között.

És a fásztó küzdelem, az óriási gond, kívánt fönséget víva ki népe számára a nemzetek előtt, de lángoló erejére lankasztó súlylyal nehezedett.

— — — A könyv legmegszokottabb lapja tárul föl leghamarabb.

Lajos életkönyvében egy tiszta lap vala, melyre bár írni még eddig igen keveset, sőt úgy szólva, ohajtásához képest csaknem semmit sem tudott — de leggyakrabban nézegette azt.

E lapot leányai számára tartotta ő. . . . Egyik részén Mária, másikon Hedvig neve volt. E lap nyílt föl előtte szüntelen. . . .

Nem mult el nap, nem óra, melyben hosszasan ne merengett volna

e lapon, s midőn borús szemei rajta tévedeztek, úgy elgondolkodott sokszor a jövő felett, mintha minden nagysága mellett sem érezte volna magát még kielégítve.

Leányai lebegtek előtte mindenütt, s minél inkább zsufolásig telve lőn a többi lap, annál inkább fájt neki az, hogy a melyet leányai számára tart a fen, csaknem egészen tiszta még.

Attól félt, hogy mielőtt betölthetné majd e tiszta irlapot, vázkezeléssel becsapja a könyvet örökre a halál. . . .

Négy év termése fölött érlelt kalászokat a nyár heve már, mióta Vilmos és Hedvig testvérjegyesekként egymás mellett neveltetének, de ez évek még csak mindig gyermekélet muló érzeményei fölött vonulának át, melyeknek tartóssága — nyomtalan.

Megoszták örömeiket, meg boldogságukat, de valjon egy egész hosszú életet, oly szívesen fognak e majd megosztani, azt még bizony megmondani senki sem tudá a nagy királynak. . . .

A tizenkét éves Hedvig naponkint fejlődő szépsége büszkeséggel tölté el a mindig jobban gyengülő királyi apa szívét. . . . Ha a nemesen fejlődő Vilmos csinos termetén nyugodtak pillantásai, szintén elégtűlt örömrzet vonula át keble bensejében, de megnyugodni azért még sem tudott.

Minél inkább szebben fejlődtek a gyermekek, minél ragyogóbb varázst önte el lényükön a nevelés és a természet áldásos keze, annál inkább vágyva-vágyott látni a jövőt.

A nagy király látta Hedvig és Vilmos gyermek-vonzódását, melylyel mint két testvér, egymáshoz simultak.

Látta arcaikról szívük édes boldogságát, mely kis keblükben érintetlen csendben élt.

Látta, hogy Hedvig és Vilmos hű testvérek voltak.

De többet azután nem is láthatott.

Roskadt erejére ránehezült a kór óriási súlya.

Még egyszer végig gondolt élete működésein. . . . Még egyszer áttekinté a már elmúltakat.

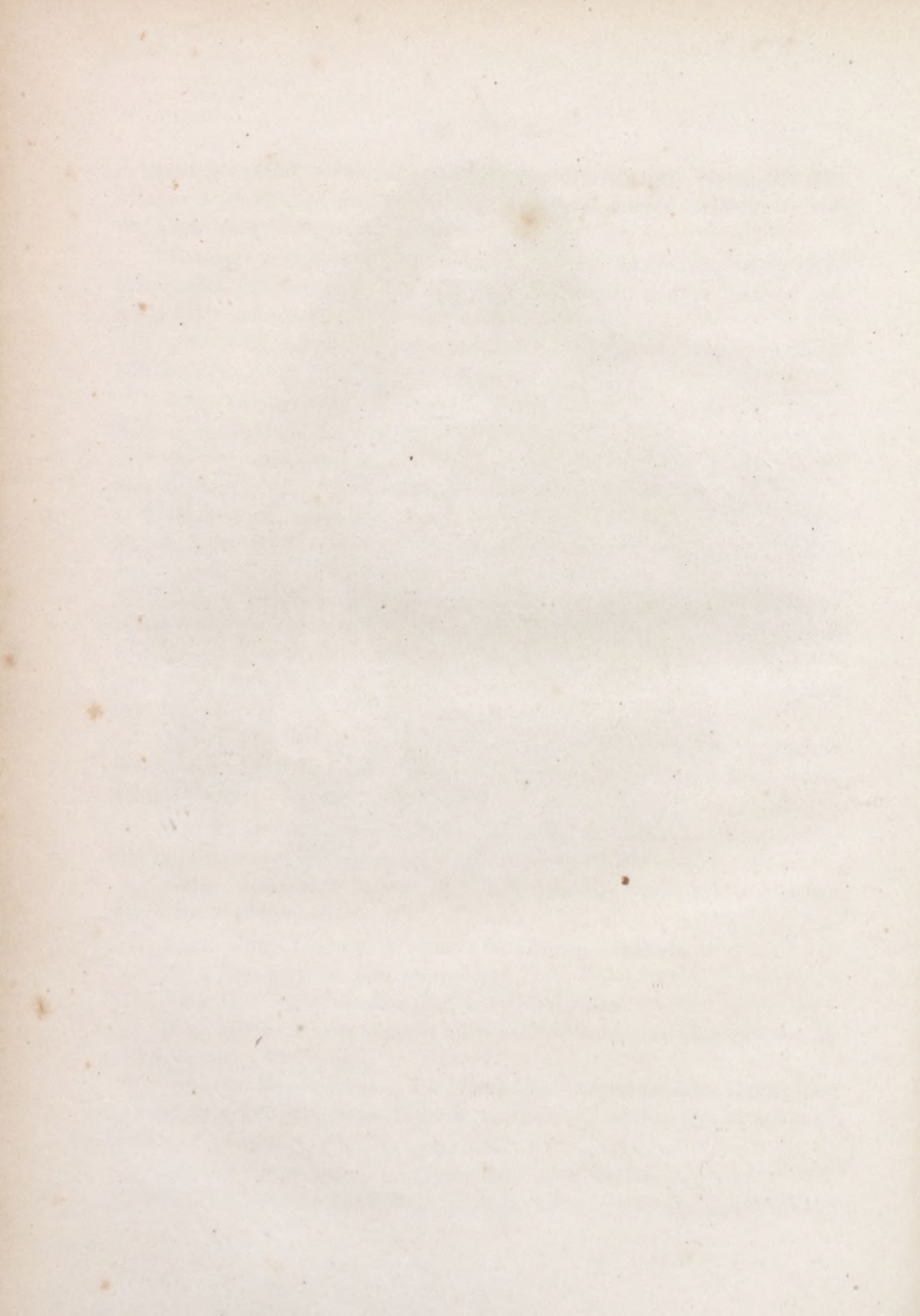
— — — Mária leánya, kit birodalma fényes trónjára szánt, még gyöngve vala két hatalmas koronát emelni. . . . csak egy évvel volt Hedvignél idősb.

Nehány hó mulva ép tizenharmadik évét töltötte volna be.

Minél inkább gondolkodott ifjusága fölött a jó király, annál inkább

Lilly Helzer Clara.

megerősödött lelkében a gondolat, hogy leánya Mária ne egymaga, hanem majd férjével együtt legyen király.

Emelje fel maga mellé férjét, s míg ő olyan nagy lesz, hogy majd szintén részt vehet a kormány gondjaiban, addig :

„Lengyelhonban kormányozzon helyette Zsigmond. . . ő meg maradjon anyjával — Erzsébettel — Magyarországon, s vigyék itt ketten az ország ügyeit, míg majd Zsigmondot Magyarhon népe is kész lesz királynak elfogadni. . . “

Érezte a nagy király, hogy szükséges lesz mielőbb e rendelet. . . .

Azért 1382. évben a lengyel főurakat és nemeseket *Zólyomba* tanácsra gyűjtötte és sikerült is neki rábirni őket, hogy Mária leányának hódoljanak.

Ez volt utolsó intézkedése, melyet még egészen befejezett.

Azután letűnt a ragyogó nap fényes birodalma viruló egéről.

V.

Meggyászolták, megsiratták a nagy királyt, de senki fájóbb, senki égőbb könnyeket nem ejtett a nagy halott sirjára, mint Hedvig és Vilmos.

Apja volt mindkettőnek. . . . Egyaránt forrón, lángolón szerette mindakettőt. Egyaránt fájón, vérzön sajgott utána mindkettőnek kebele.

Ha az elhunyt jó apáért együtt imádkozának, ha áldást zokogtak hidegült porára, — keblük fájdalma egymás vigaszában szűnt meg perczre legalább.

Eddig együtt örültek, most együtt hullt könyűjök.

És a gyermekleánynak oly jól esett a könny, mit Vilmosnak szemében látott; oly nyugtatólag hatott a vigasz, mit ajkairól hallott, hogy szinte könnyebbülni érzé kebelét.

Vilmos pedig nem adta volna a világért azt az érzetet, mely kebelét eltölté olyankor, midőn a bánatos arczú Hedvig szeméibe pár pillanatynyi derűt varázsolhatának vigasz-szavai.

A bánat mindig szorosabban-szorosabban füzte össze lelkeiket.

A gyermeki vonzalom, a testvéri ragaszkodás a bánatban, mély érzelemmé nőtte ki magát. . . .

Naponkint jobban, gyengédebben vonzódtak egymáshoz.

A testvéri rokonulásban összeforrt két fiatal szív egygyé lett, mint egymás mellé ültetett virágnak ölelkező gyökérszájai.

S midőn kinyilt a két testvér-jegyves érzelemvirága, mire keb-

lük fölé a szívélet hajnalában öntudatos szerelem derült, tiszta szívek minden dobbanása egymásért hevült.

Sirhant felett nyílt ki szerelmük virága — a boldogság; jaj, ha sirhant fölött hervadna is el! . . .

VI.

Mig nagy Lajos szép árvájára boldogság nyugalma mosolygott szívézelmének hajnalán, addig *Zsigmondra* Lengyelhonban borús napok nehéz gyásza szállt.

Lengyelország nem az többé, mi a nagy király életében vala.

Letűnt a ragyogó nap, s letűntével a tájra, melyet elhagyott, nehéz viharok sötét éjjele borult.

Mig a diesőtült király élt, boldog volt a birodalom és nyugodt; de halála után zivatarok dultak.

Lengyelhon másfél év gyászában alig tanulta még a veszteséget tűrni, mit a nagy fejedelem halála által szenvedett, s az 1384-ik év második fele már küzdésben találta.

Zsigmond ellen támadt fel a nemzet, s az elégedetlenség átkos angyala felbujtván a hont, zavart zavarra halmozott.

Összeesoportosultak a népek, fegyverrel kezükben, s harezoltak, nem hogy győzzenek, de hogy boszuljanak, . . . megboszulják Zsigmondot s azokat, kik őt a kormányban két év óta vezették — tanácsosait; elfeledkezve, mikép csak önhazájukat pusztítják duló harezáikban.

Küzdtek, zúgtak, és mi ajkaikról hangzott, egyre az volt : *El Zsigmonddal, — legyen más király!*

A lengyel nemzet tőle minden áron menekülni vágyott; s utoljára ő sem igen bánta, ha veszély nélkül megszabadul tőlük.

— — — Oh, ha a vihart csak ő érezte volna!

De a vész, mely ő ellene készült, áthuzódott Magyarhonba is, s összegyűlve állt meg a nagy királynak árvája fölött, hogy fájdalmat hozzon boldogsága édes álmaira, hogy — halvány bánat leplével borítsa tündöklő szép arcját.

VII.

A lengyel főurak titkos összejövetelekben tanácsot tartának, hogyan óvnák meg hazájukat a véstől? — hogyan lehetne majd ismét régi csendet, régi nyugodalmat eszközölni?

Arról már többé nem volt kétség, hogy más király kell a réginek helyébe, de ki lesz majd itten a király?

— — — 1834. év april havában Szirádon nemzetgyülést tartottak, és nyilvánosan elhatározták: *miszerint ők készek ugyan a nagy királynak tett esküjükhöz híven, az ifju királyi hölgyek közül bármelyiket is fejedelmül el fogadni, de csak azon egy föltétel alatt, ha az, kit megválasztanak, férjével együtt állandóan közöttük fog lakni.*

Ez elég világosan ki volt mondva.

Zsigmondot el akarták űzni, azt nem türhették többé.

Mária Zsigmondnak volt neje, ő tehát nem lakhatott Lengyelországban férjével még akkor sem, ha Magyarországról, melynek népei hasonlót kívántak — végkép lemond is; mert a szirádi gyűlés a határozatok után még azt is törvénybe iktatá, hogy: *leendő királynőjüknek ők fognak majd férjet választani, a mint az ország java megkívánja. . . .*

Ki volna más, mint Hedvig az, a kit kívánnak?

Szegény Hedvig, szegény gyermek leány!

A szirádi gyűlésből követeket küldtek nagy Lajos özvegyéhez, s őt a tanácskozmányok felől értesítve, tőle Hedviget a lengyel trónra megkérték.

Az özvegy királynő a határozatokat hallva, elkomorult.

A veszély, melyben ő trónjával együtt forgott, a Magyarhon szélén naponkint terjedő lázadás következtében — nagy volt és nehéz, s a lengyel nép barátságára számolnia vajmi jól esett. . . . De ismerte a nagy király határozatát, mely Lengyelországot a magyar tróntól elválasztatni nem engedi. Itt pedig szükségképen ketté kellene a két országot választani. Ismerte *Hedviget*, ismerte gyermeki érzelmeit Vilmos irányában. . . . s a határozott választ kikerülve, *Miklós* veszprémi püspököt két magyar főúr kíséretében, titkon mindjárt *Szirádra* küldé azon meghagyással, hogy ha lehet, a lengyel nép képviselőit más határozatokra bírja; ha pedig a lengyelek Hedvigről lemondani semmi áron nem akarnának, ígérje meg nevében, hogy a férjválasztási törvényt módosítva, reményük lehet Hedviget megkapni, de csak úgy, ha férjeül jelenlegi jegyesét, Vilmost fogadják el, s koronázása után mindaddig, míg teljesen kormányképessé válik, itthon lenni engedik.

A lengyel főurak hallani sem akartak Erzsébet föltételeiről; annál kevésbbé voltak hajlandók lemondani Hedvigről, kijelelt királynéjukról.

Vilmost férjeül elfogadni egyszerűen megtagadták; mert ebből az országra nem haszon, de kár háramlanék. . . .

Alig értették meg Miklós püspök küldetését, egy második, az előbbinél sokkal fényesebb követséget indítottak nagy Lajos özvegyéhez.

Fényes volt a követség, de kívánalmi Erzsébet szivére most is csak bánatfátyolt borítának.

Arra sürgették, a mire nem volt felhatalmazva : hogy szegje meg nagy Lajos rendeletét, mely a magyart és a lengyelt egy trón alatt egyesíté.

Azt kívánták tőle, a kit úgy nem adhatott : Hedviget.

Sőt nemesak, de a halogatás által felizgatva, határozottan kijelentték, miként, ha Hedviget május 8-ára körükben nem üdvözölhetik, még azon 1384-ik évben, magának tulajdonítsa Erzsébet a következő nyeket, ha a királyválasztásról önnön belátásuk szerint fognak majd rendelkezni.

Az özvegy királynő nem akarta a lengyel népet biztatásai által önmaga ellen tovább ingerelni. Nem akarta, hogy az ellene támadjon, s vérző szívvvel engedé át Hedviget a kérő lengyeleknek.

Erzsébet egy országot nyert meg, de leánya boldogsága volt érte áldozat.

Hedvig egy trónt kapott, de elvesztette érte szerelmét, mely ifju szivének mindene vala.

Oh, mily boldogító lett volna e trón, ha biborát megosztani Vil-mossal szabad lett volna.

De a lengyelek azt kívánták, hogy váljon el Vilmostól, mert ők fognak majd számára férjet választani.

Mikor ezt megtudta, mikor anyja könnyek közt elbeszélte neki, fájó keblét szétrepedni érzé.

Elválni attól, kivel lelke egybeforrt!

És ha még csak elválni kellene, hogy a bús magányban sirhatná ki keble kinjait. . . .

Szegény Hedvig!

Nagy boldogságra nagy fájdalom jött.

Ő tőle nem kérdezte senki, elbirja-e emelni a terhet, mit gyöngé vállaira kiméletlen raktak; — nem roskad-e le a suly alatt, mely rája nehezül, s szive, a fiatal sziv, mely boldogságban éle, nem szakad-e meg a vérző fájdalomban, a nagy bánat miatt!?

Fényes követség várta Hedviget, a kikkel indulnia kelle.

Midőn bucsucsókra nyitak halvány ajkai, s elhagyta szende gyermekora éveinek hallgatag tanyáját, a szülei öslakot, el boldogsága örömeinek nyájas színhelyét, a családi kört, el az apai sirt és a kedves testvért, s megindult az utra idegen emberek közé, idegen hazába, hogy ott könnyeivel áztassa a trón bitorát; hogy elhagyva azokat, a kiket szeretett, a kiknek szerelme áldásként lebegett fölötte, örök boldogtalanságnak szeretetlen légkörében kintől sujtva éljen: keblére nehezült óriási kinja, s megtörve rogyott anyja és Vilmos karjaiba.

— Vilmos, édes Vilmos, kísérv odáig! — szólt elhaló hangon, s szive úgy fájt, úgy fájt, hogy a követségnek zaja oly vidáman, oly derülten hangzott.

Mikor megindult a menet, képviselve volt ott öröm s fájdalom.

Örömtől a lengyel hivek ógtek, s Hedvig volt a megtestesült néma fájdalom.

IX.

Szép a korona, de nehéz teherrel jár.

Országokra sugárzik gyémántjainak ragyogása, de a kebelre vajmi gyakran nem vet derülő világot.

A drága érc vakító fénye oly féltve irigyelt, oly édesen ohajtott boldogságnak tartatik az emberektől, mintha a szívnyugalom, megelégedés, mind-mind e fény hatásától virulnának föl. . . . oh, pedig nem mindig boldogság az, mi alatta van.

Gyorsan haladott Hedvig a fényes kíséret élén, de lelkével a multnak édes, boldog képein késlekedve, bánat közt merengett.

Nem is fogja feledni a multat soha.

Mindenki, mindenki úgy örült; csak a szép Hedvig volt csüggedt, kedvetlen, ennyi örvendező nép között.

A közös boldogság helyett — mi a százezernyi emberarczot körülsugárzá — homlokán a bánat és fájdalom sötét fellege borongott; s bármennyire igyekvék titkolni lelke szenvedéseit, annak világos nyomai mindig jobban és jobban mutatkoztak vonásain.

A diszmenet boldogságának halotti kísérete volt.

Krakó kapui előtt fényes „országos követség“ fogadá őket.

Bodzana, a gnéseni érsek volt, a ki a nemzet nevében Hedvighez szólott. . . .

A szavak, mik az ősznek ajkairól üdvözölve zengtek, a tanács s

intések, miket hallatott, úgy lélekhez szóltak, úgy a szivbe törtek, hogy Hedvig keblében fájdalom mellett magasztos lelkesedés szent érzelme gyuladt lángra.

Az ifju szép királynő meg volt indulva.

Ennyi szeretet, ennyi lelkesedés, ennyi szinletlen, őszinte öröm meghatotta őt.

Az áldás, mely százezrek, milliók ajkairól könnyek közt szállt rája, egy fogadást költe fel ifju szép lelkében, melyet csöndesen, de szive mélyéből ígért meg :

E népet bármi áron boldogítani!

E perczben érezte először lelkesedve, hogy milyen szép az, a mit tenni fog — az áldozat. . . .

S honn könnyezve kérte Istenét, hogy adjon neki erőt, kitartást, képességet, hogy életének minden perczét az ország javára szentelhesse föl. . . .

Ugy illett a ragyogó korona a szőke fűtökre!

Oh, de szivében a kinokra nem talált enyhítő balszámot.

* * *

Letűnt Lengyelhon egéről a duló harcok vészes fergetege. . . . Elnémult a testvérgyilkoló hadak rémes zsvajaja, és a nép, mely a zavarban ellensége lett legjobb barátjának, kibekülve nyujta testvéri jobbot annak, a ki azelőtt életére vágyott.

A pártvezérek lerakták fegyvereiket a szép királynő trónja zsámolyára.

A duló harcok halálrózsái helyett, miket forró honfivér öntözött, az áldásthozó béke éltető olajága magaslék föl a lengyel nemzet földén.

És ez mind Hedvignek, az ifju királynőnek volt köszönhető.

Visszajött az elriasztott béke vele a hazába, s szerette őt a nemzet az imádásig.

Béke-angyal volt ő, ki a zaklatott honra áldást árasztott.

De e béke majd ismét harcra, zajra válhat egykoron. . . . Jöhet idő, midőn vészek, zivatarok támadnak fel ismét Lengyelhon ellen. . . . s bár a szép ifju királynő karja elég erős, hogy csendes tiszta időben a kormányt vezesse; de e zajban, viharban gyöngye lesz majd küzdeni a csatasíkon, szemben a harcyszomjas, duló ellenséggel.

Ide férfi kell.

Válaszszanak férjet Hedvignek.

Ezt gondolták a lengyel gyűlésen a főurak.

Midőn Hedvig egy év előtt megkoronáztaték, ugy is csak azon föltétel alatt tették le kezeibe a hűség esküjét, hogy a kormány kizárólag csak addig, legyen nála, míg férjéről határozni fognak.

Erre pedig most van a legjobb alkalom.

1386-ban Hedvig, nagy királyunk viruló árvája, tizenhat éves vala, s a messzehírű szép hölgyet megkérni *Jagelló*, a lithván fejedelem, jött a lengyelekhez.

Az a fejedelem, a kitől csak rettegni tanultak; kinek népe egyedül volt régidőtől rettegett ellene a hős lengyeleknek; — az a fejedelem jött most örök békét, szent frigyet ajánlani, mind maga, mind népe nevében.

Hogy ne kaptak volna rajta a lengyelek!

Eddig mindig félni, rettegni tanulták; most szövetségesül, támaszul nyerhetik.

S mindezért nem kíván egyéb díjt, mint Hedvig kezét.

Örömmel értesítették a főurak az ifju királynőt, hogy számára már férjet választottak, derék férjet, a lithván fejedelmet, *Jagellót*. . .

A követ elmondá tiszte küldetését, el a feltételt, mit hős ura ajánlott.

. . . „Lengyelországgal egyesíti öröklött, s csatákban foglalt birtokát — trónját. . . s idehozva őseinek minden kincsét, azt ezen egyesült hon javára s boldogítására fogja felhasználni.

„A keresztény foglyokat mind szabadon bocsátja. . . s pedig mennyi lengyel nyög lithván lánczokon, kiket folyton dúló harezban rab-bá tön a balsors.

„S ha megnyeri Hedvig szívének ohajtott birtokát, a hölgy szép kezét, s a 16 éves fejedelemnő őt kész lesz férjül elfogadni, nemcsak önmaga tér át a keresztény hitre, de számos népének milliói is mind e szent hitre, mind az egyház kebelébe térnek.“

Szép és fényes ajánlat volt ez.

Oh, de érte olyan áldozat járt, mely szívet-lelket darabokra zúz!

A választás könnyű, de az áldozat nehéz!

Hedvig tudta már, hogy Vilmost férjül birnia nem lehet soha; tudta már egy évvel ezelőtt, hogy a férj, kit Lengyelország melléje állit, országérdék adta férj leszen, s nem pedig, kit ő választhatna : mégis a pillanat, mely most lelkét jövője felől gondoskodásra hívta föl, mind feltárta szívének még vérző sebeit.

Tudta ő, hogy két része van a nagy áldozatnak, mit tőle Lengyelország népe követelt, — de mégis most, hogy itt volt a legnagyobb, áldozatának második része, megnyugodni szive nem tudott.

Egyik részét betölté már e kínos áldozatnak — s ez magában elég volna egy női kebelnek.

Lemondott szive első szerelméről. Leküzdé minden érzeményét.

Lelke ez alatt is majdnem megtörött.

És most kívánják, hogy ehhez még többet is tegyen, hogy kezét nyújtsa egy férfinak akkor, midőn szive jegyesét — bármint küzd is ellene — feledni nem tudhatta még.

E része az áldozatnak még sokkal nehezebb az előbbinél. De Hedvig teljesíté ez áldozatot is Lengyelország és népe boldogságaért.

Két héttel a férjválasztásra összegyűlt tanácsülés után, mikor a hon atyái ismét összegyűltek, hogy Jagelló ügyében a szép ifju királynőtől választ halljanak, halvány, de nyugalmat tükröző arczczal lépett nagy Lajosnak gyönyörű leánya a honatyáknak gyűléstermébe, s fölgyuladt kebelével, magasztos lelkesedés közt, áldozatra kész elszántsággal jelenté ki : hogy Lengyelország dicsőségeért, s a keresztény vallásért kész Jagellót, a lithván fejedelmet férjül elfogadni; csupán azon egy kívánata van, hogy a lithván követek menjenek el előbb Magyarhonba s a jó édesanyától is kérjék meg, hona ősi sokása szerint, kezét.

Az önfeláldozás pillanata megrázta még egyszer erejét, tántorogva hagyá el a termet, hol egy pár szavával a hon s a vallás jólétéért, felvirágzásáért, életét temette el.

Ne féljeteK, nem látjátok gyöngének őt!

Csak rövid viszhangja volt ez az örökre eltemetett multnak, mely sötét, mély sírja fenekén is, egyszer utóljára, egész erejéből megrázkoddott még pillanatra, hogy azután soha többé föl ne támadhasson, s élve bár, de legyen mélyen, mélyen hant alá takarva.

Midőn a lithván követek Magyarhonból, Erszébet beleegyezését hozva, visszaérkezének, s a boldog Jagelló — ki a szent kereszttségben Ulászló nevet nyert, — rövid napok mulva oltár elé vezetni jött gyönyörű jegyesét, Hedvig nemes arczán az önfeláldozás magasztosultsága a mártýri megadás nyugalmaival párosult.

Alig van nagyobb szerű nap Lengyelország történetében, mint az 1386-ik év azon napja, melyen Ulászló és Hedvig által az oltár zsámo-lyánál két ország örök frigyben egyesült.

Midőn az ur oltára előtt az egyház áldást adott a szövetségre,

melyben az önfeláldozás árán egy hon lett erőssé, nagygyá, s egy egész nemzet tért át a keresztény vallásra, egyszersmind áldást adott Isten is a magasból a gyöngé női kebelre, hogy áldozata ne legyen hiában, hogy erőt nyerjen végig elbirni az óriási terhet. S ő megmutatá a kétkedő világnak, hogy gyöngé nő szívében is lakhatik erős akarat, s ha a hazáért, vallásért, milliók jóléteért áldozni kell, éltét, boldogságát feláldozni sem sajnálja.

* * *

Idézzük a történelem egyszerű, de gyönyörűen jellemző szavait :
„Hedvig nagy áldozatot vitt véghez, s e nagyszerű áldozat felmasztosult eszméje egyetlen pillanatra sem engedé, hogy megfélekedezzek csak gondolatban is arról, mit Isten szent oltára előtt fogadott.

Lelkében a női kötelesség tudata ragyogó fényben élt egész a sirig.

Férjülése után a kormány gondjait a derék *Ulászlóra* — férjére — bízván, ő maga csak női hivatásának s nagy áldozatainak élt.

Anyja lón a szegényeknek, felkereste a szenvedést, nyomort, s jötevő angyalként járt körül a téren, hol a szükség dult.

Lengyelország benne *nagygyá teremőjét*, a kereszténység *buzgó terjesztőjét*, a nyomorban sinylő szenvedőknek ezre *égi kéznek szent áldását* tanulta szeretni.

Ilyen vala ő, ki honra, hitre egyaránt virulást hozott. . . .

Ifju éltén át égi intés irányát követve, mint jötevő angyal élt az emberek között.“

S midőn 1399-ben az ifju huszonkilencz éves élet véget ért, a sir, mely Lengyelhon szép ifju királynéját irigyen elrejté, egy nemzetnek közös, legkedvesebb halottját ölelte.

— — — Sirt a lengyel és a magyar vele együtt.

Egyik hon hön szeretett királynéját vesztette el benne; a másik hazának édes leánya volt.

S mig egyik nemzet a legjobb honanyáért sirta búja könnyeit, a másik gyermeke vesztét zokogá.

A nehéz bú közt is átsugárzott a fény, mely a két nemzetnek szívét hön dobogva lángolásra gyújtá.

Mert mindkét nemzet örömmel érezte, hogy azt birta, kit a népek ezre tisztelt, ki gyöngé hölgykebelével a honszerelemnek késő századokra szóló példányképe lett.

A vendég.

Beszély,

Emiliától.

Sárpócsot alkalmasint igen kevesen ismerik olvasóim közül; nem csuda; egy kicsi falu ez hazánk azon vidékén, hol még a jelenkor hatalma sem tudott tartós foglalásokat tenni; fényűzés és crinolin ismeretlen nagyságok e faluban, melynek legnagyobb tekintélyei: a jegyző és a „boltos zsidó;“ e kettő tartja fenn az összeköttetést fenn és alatt, mint mondani szokták.

Bajos is volna ott tekintélyesebb közegek által tiszteletet szerezni a felsőbbségnek, mert *Sárpócs* nem a vak véletlennek köszöni nevét, hanem annak, hogy három oldalról van a Tisza ölelő karjaitól körülvéve, és e gyakran túláradó szeretetnek eredménye az, hogy a negyedik oldal, melylyel a *szárazfölddel* össze van kötve, annyiban száraz föld, hogy nyár derekán is a szekerek félarasznyira járnak ott a sárban. Tehát úgy szólván, az elemek képeznek védgátat e kised falu körül, az elemek elől pedig még a jelenkor hatalma is hátrálni kénytelen.

És a jámborlelkű emberek tökéletesen meg vannak elégedve e magára hagyott állapottal; nem is vágyódnak több korszellem után egy cseppet sem; van olyan ember, a ki soha künn se volt a faluból; legfőlebb is országos vásárra mennek be a szomszéd városba, öt-hat évben egyszer, mikor új kalapot, fűrtös gubát, vagy egyéb ilyen „nagyvilági“ divatczikkeket kell szerezni; ez a város egy kis mezőváros, mely három órányira van a falutól, de a hová jó időben fél, rossz időben pedig másfél nap alatt juthat az ember; természetes tehát, hogy a jegyző és a boltos zsidó a két legnagyobb hatalmasság e kis félreeső helyen.

Van ugyan ott egy ember, a ki „hajdanában“ mindkettőjükénél, sőt még egy harmadiknál is nagyobb ur volt, nem csak e faluban, de az egész vármegyében; hanem ez már régen volt, olyan régen, hogy azóta

az egész világ egyet fordult maga körül, és csak annak, hogy ideje korán e sárbafelejtett faluba huzódott vissza, köszönhető, hogy a nagy világ-fordulás alkalmával a feje valahogy a lábához nem gurult.

Sárréthy Andornak hívják ez embert; sokak előtt egészen ismeretlen e név, nem is lehet ez másképp olyan embernél, a ki tizenöt év óta csak egyszer hagyta el e falut, három évvel ezelőtt, és akkor is csak néhány rövid óra, azután ismét visszatért e kicsi faluba, a világ pedig nagyobb embereket is el tudott már felejtetni ennyi idő alatt. *Sárréthy Andor* azonban nem sokat törődött azzal; nem volt valami nagyon jó véleménynyel a mai világról, minden dicsőségével együtt.

Különben pedig *Sárréthy Andor* ötven éven felüli ember, magas, természetes alak és mint rendesen azok, a kik tizenöt évvel ezelőtt nem épen fiatalok voltak, most már egészen ősz; még a szemöldjei is tiszta sárgás-fehérek; hozzá még az, hogy haja és szakálára nem nagy gondot fordít, épen nem kedvező benyomásúvá teszik egyéniségét; világoskék szemeiben elég fiatalos tűz ragyog ugyan, de az csak még visszadöbentőbbé teszi ez arcot.

Ez arc után itélve, az idegen könnyen azon gondolatra jöhetne, hogy *Sárréthy Andor* egy zsémbes, senkivel meg nem férő, a kákán is esomót kereső ember; pedig nem úgy van; szelidebb lelket képzelni sem lehetne nálánál; csak házi körében nézzük e férfit; a milyen rideg és szóvalan idegenek előtt, olyan vidám és közlékeny e szentélyében, még a cselédnek sem tud egy rossz szót adni, leánya pedig épen kis ujjá körül forgathatja.

És minthogy különben is sokat találkozunk majd vele, megragadom az első alkalmat, hogy e leányt bemutassam t. olvasóimnak; *Eszternek* hívják, és most, e történet idején, tizenkilenc éves; arányosan kifejlett alak, de a mit közönséges értelemben épen nem lehetne szépnek mondani. Piros arca tán túl a rendén gömbölyű, szája szintén nem tartozik a nagyon kicsinyek közé, és szemöldjei is kissé túltömöttek, végül pedig homloka még a közép nagyságot sem éri el, szóval *Eszter* egyike azon fiatal leányoknak, a kik első pillantásra nem igen gyakorolnak vonzó hatást.

Hanem annál kedvezőbb a benyomás, a mit a lélekre tesz, mikor közelebből ismerkedünk meg vele, mikor tapasztaljuk, hogy e kissé széles száj körül milyen jószágteljes derűtség terül el, és a sűrű szemöldök alatt milyen tiszta, magasztos világosság ragyog a fekete szemekben, és egész lénye körül milyen igézetes bűbájt von az a nemes fen-

költség, mely e szivben lakik. Köznapi teremtésnek látszik; de mikor egy lelkesült pillauatban igaz valóságukban tűnnek fel lelki tulajdonai, akkor e látszólag köznapi teremtés ellenállhatlan szépséggé válik, és a hatás, melyet előidéz, annál megragadóbb, minél meglepőbb, és annál mélyebb és tartósabb, mivel inkább lelki, mint testi tulajdonok te- szik azt.

És hogy teljes fogalmunk legyen e leány lelkületéről, tegyük még hozzá, hogy mint egyetlen leány, nem kis mértékben el lön kényeztet- ve szüléitől; de az elkényeztetés csak annyi eredménnyel volt reá, hogy szilárd akaraterőt fejtett ki benne; nem is kell olyan nagyon félni az elkényeztetéstől, ha az nem áll egyébből, mint abból, hogy a szülék nagyon szeretik gyermeköket; ez nem rontja meg a leány-szivet; csak egyébben ne tapasztaljon semmi rosztat a szüléktől; a legkisebb rosztat példa ártalmasabb a fiatal szivre a legnagyobb szeretetnél.

Eszter tehát szilárd akaraterővel birt, és ez még nem volt minden, mert sok önállóság is volt jellemében; neveltetését az atyai házban, gondos nevelőnőtől, egy jó anya szemei alatt nyert; de még nem volt egészen tizenöt éves, midőn a hű szemek örökre bezáródtak, és a háztar- tás gondjai egyszerre ő reá nehezültek; eleintén ugyan meg volt kimélve azoktól, mert atyja épen akkor hagyta el sok évi visszavonultságát és lépett ki újra a nyilvános életbe, ezt az időt a fiatal leány egyik nagy- nénjénél a fővárosban töltötte; de a fővárosi élet akkor elég mozgalmas és szórakoztató volt, hogy egy olyan lélek, mint a milyennel Eszter birt, annál inkább vágyódjék vissza szive szent gyászával a drága ma- gányba, hol minden virágbokor és fűszál az elvesztett szeretett anyára emlékeztette, és e szomorú emlékek kedvesebbek voltak e tiszta, mé- lyen érző szivnek a főváros minden zajos vigalmai és röpke szórakoz- tatásainál; szives örömmel kísérte tehát vissza édesatyját elhagyott kicsi szülőfalujába, a hová az néhány hó mulva elkeseredetten és csa- lódásokkal megrakodottan visszatért, és csak itt enyhült a leány fájdal- ma és engedett helyet azon mennyei kegyeletnek, melyet a nemes sziv drága elhunytjai iránt érez; úgy tetszék neki, hogy a hű anya lelke min- dig körülötte, az ő szivében van, és neki az a dicső feladat jutott, hogy édes atyja sehol a háztartásban az anya hiányát ne érezze, sőt olyanná legyen ő, és olyanná tegye e házat, hogy atyja itt kárpótlást találjon a külvilágért. Ezt a feladatot tűzte ki magának e fiatal leány és az a nagy kegyelet, melyet üdvözült anyja, és az a forró szeretet, melyet el- keseredett lelkű atyja iránt érzett, ki is vitette vele e szándékot; ő in-

tézte a nem épen gazdag, de jómódu ház ügyeit, ő tette derültté, boldoggá atyjának az elhagyatott életet, és ez sokkal nagyobb boldogsággal töltötte meg az ő szivét a főváros minden multságainál.

El is felejtette volna az ott töltött hónapokat, ha egy kis mindennapi körülmény és egy nagy mindennapi fájdalom elevenen nem emlékezteti rájuk. De sem az egyikről, sem a másikról ő soha nem szólt, tiszteljük tehát mi is a más titkát.

II.

Sárréthyékhez vendég érkezett; nem a maga jószántából jött, hanem kénytelenségből; máshová volt utban, hanem a felázott esapáson — az országot még nincsen feltalálva e határon, aztán esős őszi idő járt épen — a kocsis eltévedt, a kis sárból bele a nagy sárba, és a három almás pej addig vonszolta a szokatlan nagy terhet a kocsi kerekein, miglen szélylyelmentek, nem a lovak, hanem a kerekek; menedéket kellett tehát keresni a faluban, az egyetlen uri külsejű házban, az pedig Sárréthy Andoré volt. Így történt az a nevezetes esemény, hogy Sárréthyékhez vendég érkezett.

Egy koros asszonyság volt ez, *Daruváry Arabella* néven mutatta be magát és első pillanatra elárulá előkelőségét; magas, szikár alak volt és tele aggatva igen drága uti felöltőkkel, nehéz shawllal és nagybecsű prémes főkötővel. És öltözetével tökéletes öszhangban volt modora; sok könnyedség volt modorában, de egyszersmind sok reátartósság is; meglátszott rajta, hogy nagyon szeret parancsolni, és hozzá van szokva az engedelmességhez; sőt egy jó adag fitymálkodás is mutatkozott első föllépésén; mikor Esztert megpillantotta — Sárréthy még a sáros szabadban találkozott vele először, mert saját fogatán ment eléje és hozta haza, — egy vizsga tekintetet vetett reá, egy pillanat alatt tetőtől-talpig megnézte, aztán gúnyos mosoly vonaglott ajkai körül; az egész nem tartott tovább egy-két szempillantásnál, Eszter azonban mégis észre vette, és szive kissé elfogódott tőle, de azért természetesen a legnagyobb nyájassággal vezette be a szobába; ott újra tapasztalta, hogy az idegen asszony éles, bíráló tekintetet vet maga körül és utána reá ismét gúnyos mosoly rángatózik ajkai körül, de azért ez sem változtatott semmit a leány nyájás magaviseletén iránta.

Nem hagyták sokáig a nagy fogadóteremben, Eszter maga kísérte egyik mellék-szobába, melyet mig atyja érte volt, a vendég számára elkészített.

Egyszerű kis szoba volt ez, és nem is valami fényes butorzatú, mint szokott lenni egyszerű, nem épen szegény embereknél; a vendégnek ugyan szembe tűnhetett volna az a szép rend és felderítő gondosság, mely e kis szobának minden zugából mintegy reá mosolygott az emberre; a vendég azonban — úgy látszik — nem vette azt észre, mert arca csak olyan rideg és tekintélyes méltósággal volt tele, mint mikor még kün volt az esős, őszi szabad ég alatt. Sőt Eszternek úgy tetszett, hogy most még valamivel rátartósabb, mint az elébb édesatyja irányában; csak úgy oldalvást tekintett rá, mikor szólt hozzá.

Eszternek roszul esett e tapasztalat, de a szívében támadó neheztelésnek nem volt ideje érzéssé válni, mert a vendég, a mint a számára kijelölt szobába érkezett, legott nagy főfájásról panaszkodott, és arról, hogy a rosz időben bizonyosan meghűtötte magát, és egy kis hársfavi-rág-theát kért, vagyis inkább parancsolt magának. Eszter tehát e főfájás és meghülésnek tulajdonította az asszonyság rosz kedvét, s sajnálat és részvét töltötte meg szívét iránta.

Azonnal behívta szobaleányát, hogy az asszonyságnak a vetkőződésnél segítségére legyen, maga pedig sietett ki a konyhába, hogy a theát elkészítse számára; az bizonyára jót fog neki tenni — mondá.

Az asszonyság, a mint a szobaleánynyal egyedül volt, nagy érdeklőséggel tudakozódott egyről-másról; mennyi fizetése van és mióta szolgál már ez uraságnál, ki viseli gondját e háznak és gyakran vannak-e itt vendégek, s több efféle apró, jelentéktelen dolgok felül, és Eszter még nem volt készen a theával, midőn az asszonyság már annyit megtudott a jóhizemű és kissé bőbeszédű eselédttől, hogy meglehetősen tájékozhatta magát mind Sárrethy Andor, mind pedig leánya irányában.

És viszont, Eszter még nem volt készen a theával, midőn már mindent tudott, a mi után az öreg asszonyság tudakozódott; a hűség szobaleány hűségesen elreferált neki minden szót, melyet az idegen asszonysággal váltott. Eszter mosolygott; tudta, hogy vannak emberek, a kik többet érdeklődnek más ember dolgai, mint a magukéi iránt, és azért mégis jó emberek; Daruvárynét is e fajtából valónak tartotta.

A thea elkészült, Eszter maga vitte be ezt a vendégnek, maga szűrte le és töltötte be a csészébe; az idegen asszonyság tapasztalhatta, mennyi kedves szeretetreméltóságot fejthet ki egy nő ez egyszerű műtétel alatt; Daruváryné azonban nem vette azt észre, hanem a helyett

gyöngéd szemrehányást tett Eszternek, hogy maga főzte a theát a konyhában; az ilyen magáról való megfélemezés sokat árt egy uri kisasszony tekintélyének a cselédek előtt, és miért nincsen neki theafőző masinája? Ilyennek minden rendes háztartásban kell lenni!

Eszter fülig elpirult, nem volt hozzászokva a pirongatáshoz, kivált ilyen hangon! Mert az idegen asszonyság hangjában valami olyan bosszantó volt, a minőt ő még soha sem tapasztalt. Aztán még az is roszul csett neki, hogy igaztalanul kell ilyen pirongatást kiállania!

De csakhamar csillapult ismét és a borús kifejezés arczán rendes vidámságának engegett helyet. Minden embernek vannak gyöngeségei — gondolá — kivált az öreg embereknek, a fiatal leánynak pedig kötelessége, kétszeresen elnéző lenni az öreg kor gyöngeségei iránt, először azért, mert az elnéző béketérés egyáltalában nemes női erény, másodszor pedig, mert ő az élet legeagyobb kincsével: fiatalsággal dicsekedhetik, a gazdagnak pedig szánalommal kell lenni a szegények czondrái iránt.

A jó léleknek saját vidámságával viszonzá tehát: ő még nem tapasztalta, hogy a cseléd azért kevesebb tisztelettel volna iránta; aztán ő inkább szeretet, mint tekintély után vágyódik e szegények részéről, a kiknek olyan nehéz sors jutott. A mi pedig a theafőzőt illeti, az nekik is van, de nem akarta most a hársvirágot benne megfőzni, mert rendesen angol theához használják, és elrontaná az ízét.

Daruváryné az egész beszélgetés alatt le sem vette szemét a leányról, és bármennyire szerette volna, nem bírta megtartani mindig a kemény, hideg tekintetet irányában, olyan vidáman és menten minden hivalkodástól, és olyan igénytelen egyszerűséggel védte magát a felhozott vádak ellenében. És e perczen e leány nagyon szépnek tetszett e nő szemeiben.

A leány észrevette a hatást, melyet tőn és elpirult, lesütötte szemét, aztán zavarodottan tekintett maga körül.

— Hiszen tudom, hogy kegyednek sok kifogása lehet a mi egyszerű házunk ellen! De legyen meggyőződve, hogy a jó akaraton nem mulik — kezdé újra, a maga bensőségteljes őszinteségével.

— Oh nem; én itt igen jól érzem magam — sietett az idegen válaszolni; de mintha megbánná e tulmeleg kifejezést, vontatott mosolylyal tévé hozzá:

— Édes atyja szives vendégszeretete nélkül egy parasztházban kellett volna töltenem az éjszakát!

Eszter nem felelt semmit, mert lassanként beesteledett volt és a szobában világitásra volt szükség; meggyújtotta az éjjeli lámpát és az asztalra tette, azután bocsánatot kért, hogy távoznia kell, de odakinn szükség van rá, vacsorára valót kell kiadnia, aztán kérdezte, ha vacsorakor velük fog-e tartani?

Daruváryné megköszönte a figyelmet, de csak itt tölti az estét, mentse ki édes atyja uránál, de nagyon össze van törődve a rettenetes uttól, és nagyon át van fázva a csunya esőtől; ő meg sem is foghatja, hogyan lehet élni ilyen piszkos, sáros világban! és szürke szemeit hirtelen a leányra fordítván, komoly részvéttel kérde :

— Ugy-e bár maga is nagyon elkivánczik e piszkos vidékről?

— Én? oh nem! — viszonzá a leány ragyogó szemekkel. — Én itt nagyon boldognak érzem magam.

— Izlés dolga! — jegyzé meg reá a vendég, fanyarul szétvognogatva ajkait.

— Nem izlés ez asszonyom, hanem a szülőföld iránti kegyelet! — veté ellen a leány.

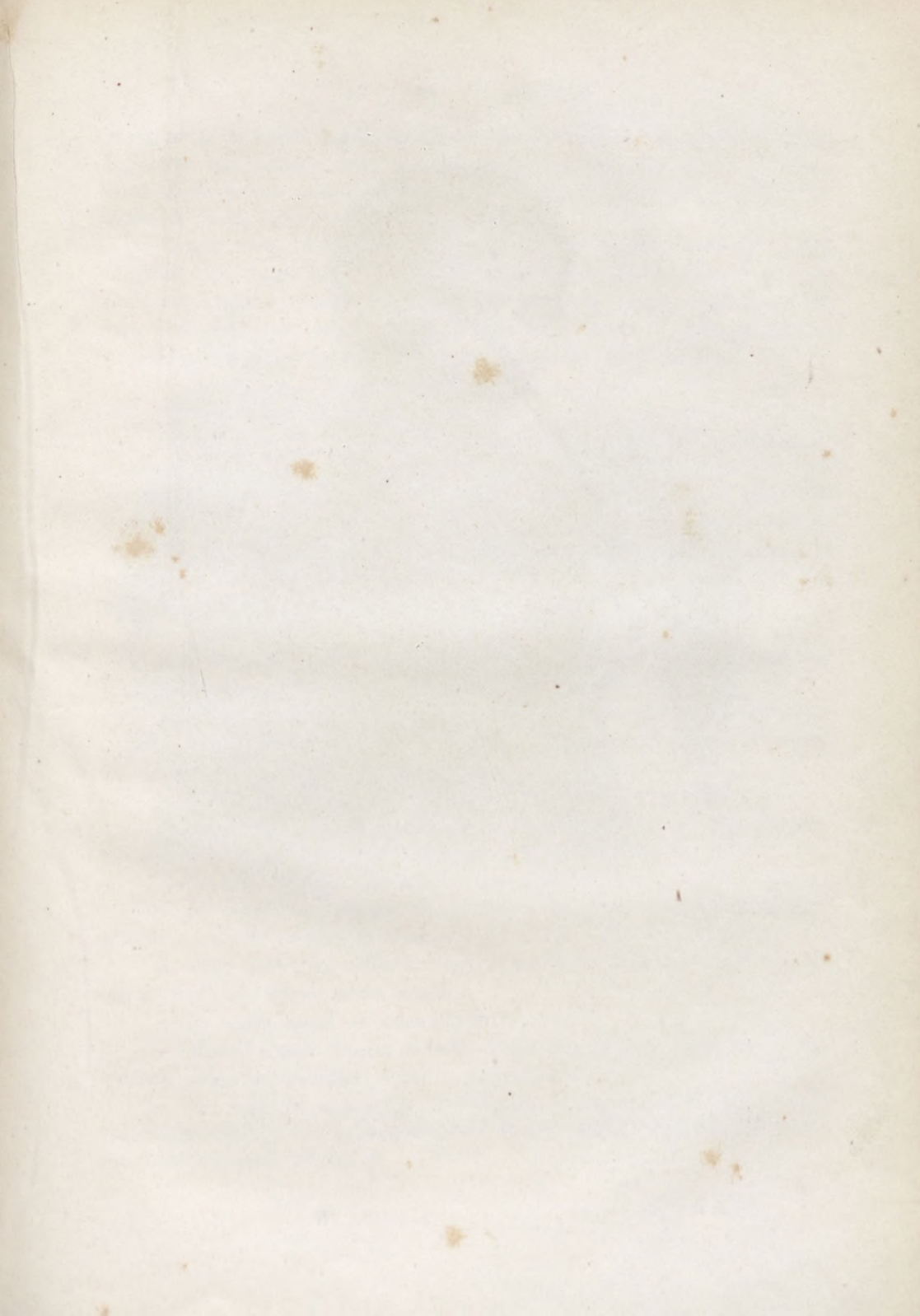
— De mikor ez a szülőföld olyan sáros, olyan unalmas! — viszonzá a nő a szánalom és unottság hangján. — De — tevé hozzá — hagyjuk ezt; minden az érdektől függ; kegyednek e falu tetszik legjobban, mert itt van édesatyja birtoka; úgy van; én is úgy vagyok azzal; szép dolog, mikor az embernek birtoka van. Hány holdas itt e jószág? — kérde érdekelten.

A leány egyre váltakozó indulatok között hallgatta e szavakat; a kimelet és részvét nagy harezot vívtak szívében a harag és megvetés-sel, midőn az öreg asszony ilyen cynicus értelmet adott az ő szavainak.

Felvilágosítani őt, hogy nem úgy értette ő, a mit mondott, ez volt első gondolata; de eszébe jutott, hogy édes anyja sokszor figyelmeztette volt, milyen kevésbé illik egy nővel ugynevezett szóvitába ereszkedni, kivált pedig ingerült állapotban, mennyire kivetközteti ez a nőt az ő lelki egyéniségéből; és ez elég volt neki, hogy felháborodó indulatait visszanyomja szívébe.

— A jószágot illetőleg édes atyám kimerítőbb felvilágosítást adhat nálamnál, és ha parancsolja, ide küldöm kegyedhez — mondá tehát nyájasan ugyan, de tettetést nem tűró arca félreismerhetlenül mutatá, milyen nagy megerőltetésébe kerül e nyájasság.

— Köszönöm — viszonzá a nő visszautasítólag — tisztelem édes

Spergely-Bosnyák Riza!

atyja urát, de korán fogok lefekünni; kegyedet azonban szívesen látom, ha ugyan egy beteges öreg asszony társasága nem untatja! De hiszen édes atyját is kell mulattatni, nemde? Tehát jó éjszakát! — mondá kikeresett finom udvariassággal.

Eszter nem szólt semmit; nem tudott szólni; szerette volna megmondani, hogy neki az öregek társasága nincs unalmára, de nem bírta azt kiejteni; hazugsághoz nem értett, és ez asszony csakugyan hovatovább nagyobb terhére volt; el volt tehát határozva, hogy minden öregsége és beteges volta mellett nem keresi föl többé ez este.

III.

Odakünn pedig Sárrethy Andor ur a legnagyobb nyugtalansággal várta leányát; rettenetes füstgomolyokat fujva szájából (pipa is volt a szájában), nagy izgatottan járt fel és alá a tornáczon, és a mint leányát megpillantotta, nem sietett, de rohant elébe, megragadta kezét és röpitette maga után dolgozó szobájába, bezárta maga után az ajtót, körültekintett egypárszor a szobában, ha igazán magukban vannak-e, azután halk, fojtott hangon kérdé :

— Leányom! jól megnézted-e ez asszonyt?

Eszter nagy szemeket meresztett atyjára; meg nem foghatá, mi lelte, mi háborította fel őt annyira.

Aztán az a kérdés, ha jól megnézte-e ez asszonyt? mit jelentsen e furesa kérdés? Szive mind jobban jobban összeszorult, a mint édes atyja feldult arcát látta.

— Igen atyám — felelé tehát. — De mi lelte édes apám?

— Mindjárt megtudod; előbb csak felelj kérdésemre : jól megnézted azt az asszonyt? — kérdé újra, még nagyobb hévvel.

— Igen atyám! — viszonzá újra, a leány.

— És meg vagy-e győződve, hogy csakugyan asszony ez az asszony? — kérdé tovább az atya.

A leány meg nem állhatá, hogy el ne mosolyodjék e kérdésre, aztán elpirult egy kissé, aztán kérdé :

— És miért kérdi ezt édes atyám?

— Miért? mert erősen hiszem, hogy az egy férfi! egy női utiruhákban állig elburkolózott férfi! — pattant ki az atya.

— Ha csak az aggasztja édes apám, úgy nyugodt lehet; ez egy valóságos asszony. Olyan lenézőleg tekinteni, és úgy a ház titkai után tudakozódni, csak nő képes.

Sárréthy azonban e felelet még csak jobban felizgatta.

— Tehát titkok után tudakozódott? micsoda titkok után? és kinél tudakozódott? — kérde kikelt arezczal.

— Nálam is, a szobaleánynál is, és olyan csekélységek után, mik iránt csak kíváncsi asszonyok érdeklődhetnek; — felelé a leány mindinkább növekedő nyugtalansággal atyja izgatottsága végett.

— Apróságok! mit tudod te, mi az apróság és mi a fontos! elég hogy tudakozódott, hogy befurakodott a házamba, az én földi szentélyembe, egyetlen boldogságomba! — lihegő föl és alá rohanva a szobában.

— De édes atyám! — esdekelte a lány — mi izgatta föl annyira?

— Mi? hát még sem tudod? még sem győződte meg arról, hogy az egy — aztán odahajolt a leány füléhez, és egy szót sugott neki, csak egyetlen egy szót, de a mitől ez megrázkódott.

— És miből gyanítja ezt édes atyám? — kérde, és mind két kezével átfonta atyja nyakát és szorította őt remegő kebléhez.

— Mindenből édes leányom! — mondá ez — Már megjelenése is gyanút keltett bennem! Mit keres e nő e faluban?

— Eltévedt! — jegyzé meg a leány, hogy atyját megnyugtassa, és mert természetében volt, jót tenni föl az emberekről.

— Mesebeszéd édes leányom! — vágott szavába az atya. — Miért nem tévedt el itt még soha senki, csakis épen ő? Aztán az egyedül való utazás? Ki látott jóra való asszonyt egyedül utazni?

— Óreg asszony! — viszonzá a leány.

— Mindegy! — folytató az atya. — Azért mégis gyanús e dolog, és a mi e gyanút egész bizonyossággá teszi, az, hogy ez asszony kocsija nem tört el!

— Hogyan édes apám? hisz magam láttam! — veté közbe a leány.

— Azaz hogy eltört — igazította ki magát az atya — de nem magától, hanem úgy bontották azt szélylyel az uton.

— Lehetetlen, édes atyám! — fakadt ki a leány álmélkodva.

— De úgy van, édes leányom! — folytató az atya növekedő hévvel. — Magam győződtem meg erről, mikor a marha után néztem; ott találtam a kocsisát, kértem tőle, hová való, azt mondja Nagyváradra; de nem hiába voltam szolgabíró, mindjárt észrevettem, hogy hazudott; újra kérdek tőle valamit, és újra tapasztalom, hogy ez ember egyre nagyobb zavarba jön; ez jelent valamit, mondom, és kimegyek a színbe, megnézem az eltörött kocsit, lát a kerekek úgy vannak szélylyelszedve, egy kűllőjük sinesen eltörve, hanem csak a pántok leszedve róluk, úgy vál-

tak el a darabok egymástól! Bizonyos tehát, az egész csak azért történt, hogy ürügy legyen befurakodni házamba, kikémlelni az én hajlékomat, kilopni szívemből szent nyugalمامat!

Az ember magán kívül volt, és ép ez volt oka, hogy szavai a leányra nem tettek olyan nyugtalanító hatást; de meglehet, az is volt oka, hogy a nők természetében van, ha szeretteiket bánatban látják, nekik nincs más gondolatuk, csak az, hogy megvigasztalják, megnyugtassák.

— Nos aztán — kérdé tehát — mi okunk volna nekünk aggódní, ha e végre tolakodott volna is be házunkba?

— Mi okunk? az édes leányom, hogy ez engem boldogtalanná tesz! Hát még a házamban sem lehetnék én biztos? Az egész világgal szakítottam, legjobb barátaimmal felbontottam az összeköttetést, csak-hogy e négy fal között senkinek utjában ne legyek, és mégis! — kiáltá az öreg, és szemei, egész arca reszketett a felindulástól.

A leány nem tudott neki mit mondani; olyan ismeretlen volt tiszta lelkének a vád, melylyel atyja az idegent illette, annyira nem foghatta föl, mikép vetemülhet ember ilyenre, hogy hirtelenében nem tudott semmit felhozni, a mivel atyját megnyugtatóná.

— Tudod mit, édes atyám — mondá végre kis gondolkodás után vidám elhatározottsággal — bizd reám e dolgot! Te itt szépen megnyugtatód magad, mi okod is volna a nyugtalanokódásra? én meg bemegek hozzá és elmondok neki mindent, a mit csak tudni ohajt! Ez lesz a legjobb boszú! Hadd lássa, milyen hiába fáradozt ide e rossz időben! Legfőlebb is egy rendszerellenes hurutnak juthatott nyomára.

Sárréthyre kissé csillapítólag hatott a leány vidámsága, de azért nem osztotta nézeteit.

— Nem, leányom — viszonzá — bármennyire nincsen is okom a félelemre, még sem engedhetem, hogy a vendégszeretet tisztos öltönye tolvajszándékok végrehajtására szolgáljon, hogy házam falaiban ne bizsam! Ez nem lehet! és ennek a vendégnek el kell pusztulni, még ma éjjel el kell pusztulnia!

— De édes atyám! — szólt közbe a leány kérőleg — ilyen esunya időben!

— Nem lehet neki olyan esunya, mint a milyen nekem e szobában, míg őt itt tudom!

— Kocsija el van törve!

— Az enyém jó karban van, azon szállítom tovább, még a szély-

lyelszedett darabjait is utána küldöm! — felelé az apa határozottan.

— De édes jó atyám, felejtetd, hogy ez a vendég egy nő, a kivel, még ha ellenségünk is, nem lehet oly kiméletlenül bánni! — veté ellene a leány, gömbölyű karját atyja nyaka köré fűzve és jóságteljes szemeit atyja zord tekintetére függesztve.

— Igaz — mondá ez mintegy elmélkedve — erről elfeledkeztem; asszony! egy rút, szívtelen asszony! rozszabb a rozsz férfinál, de azért mégis asszony! Jó, maradjon tehát reggelig, hanem reggel takarodik, ha mondom! — és fenyegetőleg emelte fel karját.

— Jól van édes atyám! Azt hiszem, neki magának sem lesz kedve tovább itt maradni, mikor fáradozásai hiábavalóságáról meggyőződik és a te vendégmarasztó arcodat látja! — enyelgett a leány, örülve azon, hogy atyjától a maradhatási engedélyt ki tudta nyerni.

Az a szó pedig: „vendégmarasztó arc“ épen jó hatással volt az atyai szívre. Maga sem tudta, mi tetszik neki e szóban: a tréfás gúny-e, vagy a meleg bensőség, melylyel az mondva volt; csak annyit tudott, hogy indulatossága jó kedvvé kezdett átváltozni.

— Vendégmarasztó arc! — mondá és egyszerre csak nagy hangosan elkaczagta magát, és meg-megszakítva a nevetéstől tevő hozzá:

— Igazán szeretném neki megmutatni azt a vendégmarasztó arcot! Tudom, hogy esupa halálfőkről álmodnék!

— Szerencse, hogy kissé hurutos — jegyzé meg a leány, szintén nevetve. — Igy csak én tehetem nála tiszteletemet.

— Hát te még elmegy hozzá? — kérdé az atya.

— Természetes! — viszonzá a leány vidáman — Már csak azért is elmegyek hozzá! Hadd lássa, hogy egy cseppet sem félünk tőle! Aztán meg illik is, hogy magában ne hagyjam, mikor rozsul érzi magát — tevé hozzá kedves, keresetlen bensőséggel.

— Igazad van, édes leányom! Eredj tehát, aztán mulatnod jól és mondd meg neki, hogy tisztelem a princípálisát! — tréfálózott az öreg, az ajtóig kísérve leányát.

IV.

Nagy esodáslkozására és egy kis ijedtére, Eszter még nem találta ágyban vendégét; még csak le sem vetkőzött volt, hanem egész méltóságos hosszúságában fel és alá járt a szobában.

Nyilván leolvasta a leány meglepetését, mert a mint belépett, nyájasan mosolyogva egy pár lépést tett feléje és mondá :

— Bocsánat kedvesem, de olyan sokáig késett!

És olyan meleg őszinteséggel és derült arczczal mondá e néhány szót, hogy a leány meglepetése álmélkodássá fokozódott; úgy tetszett neki, mintha egészen más valaki állana most előtte, nem az a hidegszívű, rideglelkű gögös asszony. Olyan sajátságosan kapta meg szívét e néhány szó, úgy vonzotta őt e derült arcz! Ugy tetszett neki, mintha már látta volna valahol e vonásokat, és — megholt édes anyja jutott eszébe.

Hanem ez az egész édes csalódás csak egy perczig tartott; még annyi ideig sem; mert a mint elragadott tekintetét újra a vendégre emelte, az egész bűbajos káprázat el volt tűnve; ez arcz ismét oly merően hideg és büszkén lenéző volt, mint annakelőtte.

Eszter megrázkódott; csak most kezdte érteni atyja felindulását. Maga is felháborodott. Ő nem gyűlölte e nőt, mint atyja — ő nem tudott gyűlölni — hanem félni kezdett; nagyon, de nagyon félt ez asszonytól; ez a nő, a ki egy percz alatt ilyen kétféle arczot tud mutatni, olyan hiven, olyan lelket megkapólag, annak nagyon veszedelmesnek kell lennie.

— Szörnyen unatkoztam! olyan hosszú az este ebben a csunya faluban? — kezdé az idegen ismét abban a vontató, fitymálkodó modorban, és a nélkül, hogy csak ránézne is a leányra, kérdé :

— Mivel ölik önök a hosszú téli estéket?

— Mindenfélével — volt a leány válasza; hirtelen nem talált okosabb feleletet; még a szive is reszketett nagy féltében.

— Mindenfélével? — mondá utána az idegen, gúnyos mosolylyal.
— Azaz hogy alvással?

És e gúnyos kérdésre Eszter nem reszketett többé; női önérzete ébredt föl benne, és pillanat alatt egész határozottsága visszatért; érezte, hogy é nő előtt nem szabad tétovázni, a legerősebb fegyver itt az igazság.

— Azzal is — viszonzá tehát nyugodtan — de előbb arról gondoskodunk, hogy szépeket álmódjunk.

— És hogy viszik azt véghez?

— Előbb becsületesen dolgozunk, aztán olvasunk.

— Édes atyjával?

— Igenis, édes atyámmal.

— És ez mulattatja önt? — kérdé az asszonyság mosolyogva.

— Oh igen! — volt a leány határozott válasza.

— És mindig csak magyarul olvasnak?

— Nem mindig, de legtöbbit; az idegen kölöt előbb át kell fordítanom saját anyanyelvemre, hogy igazán átérezzem, a mit mond, míg hazai jeleseink mindig azt fejezik ki, a mit én érzek, és mindig úgy, a mint én érzem.

— Az különös! — jegyzé meg az idegen, a ki nyugodtan hallgatta végig a leány komoly beszédét; csak kis szünet mulva mondá :

— És ugy-e bár politikai lapokat is olvas ön atyjával?

— Nem. Azok férfiakkal vannak irva, — viszonzá a leány, aztán hirtelen vidámságra változtatva beszédjét, kérdé :

— Kegyed bizonyosan sokat foglalkozik a politikai lapokkal?

— Én? — kérdé viszont amaz megütődve, és szintén egész vidáman felelé :

— Igen, nagyon sokat; én nem szeretem a költészetet, ez nem egyéb ábrándnál!

— A boldogság is az! — jegyzé meg a leány.

— Hiszi ön? Csalódik! A boldogság: gazdagság! Kinek sok pénze van, az boldog.

— Nekem nines, és azért mégis az vagyok! — felelé a leány nevetve.

— Jele, hogy nem ismeri az életet; soha nem volt a nagy világban.

— Voltam, de nem vágyódom többé bele.

— Ah értem! — mondá a vendég és szemeit áthatóan szegezte a leányra. — Szerencsétlen szerelem!

A leány elpirult, és lesütötte szemeit; arra nem volt elkészülve, erre nem tudott felelni.

— Az persze más, akkor csakugyan nagy boldogság ilyen félreső kis falu, messze, messze a nagy világtól, egészen az Isten háta mögött! — folytatá az idegen lassu, komoly, szemrehányó hangon.

De azon mértékben, a mint a hang komolyabbá lett, azon mértékben mult el a leány pirulása és egyenesedett föl alakja, elannyira, hogy midőn az idegen elhallgatott, a leány olyan kifejezéssel, melyet nem lehet leírni, állt előtte; nem volt az büszkeség, és mégis lesújtólag hatott az asszonyra; csak anyit mondott:

— Nem értem önt asszonyom! — de e néhány szó egy tiszta női lélek egész fönségével volt mondva.

Daruváryné meglepetve, megszügyenülve nézett e leányra, és

szemeiben ismét azon meleg bensőség csillant föl, a mit Eszter már egy izben észrevett azokban. De mint akkor, úgy most is csak egy-két másodpercig tartott ez.

— Ön, úgy látszik, félreértett engem — mondá, ismét rendes hideg nyugodtságában. — Azt akartam mondani, hogy ön bizonyosan szerelmes lett a fővárosban és ez tette önt boldogtalanná.

— Csalódik asszonyom! — viszonzá a leány, szintén rendes, nemes őszinteségével — Igaz, szerettem, de e szerelem boldoggá tett engem!

— Ábránd édes leányom; higyjé meg, ez nem egyéb ábrándnál; meglássa, boldogtalanná teszi! — mondá az asszony könnyedén.

A leány nem felelt semmit, hanem kezdett rendbe szedni egyet-mást az asztalon.

Az asszony észrevette, mit jelent ez; megnézte az órát; tizenegyre mutatott; vetközni kezdett tehát.

— Jó lesz lefekünni! mondá tehát — nem vagyok még álmos, de a nyugalom mégis jót fog tenni; hanem higyjé meg nekem édes leányom, hogy az efféle ábrándok soha sem vezetnek jóra! Az az ifju, a ki akkor örök hűséget esküdött magának, az már rég elfelejtette esküjét is, magát is. A mai világot érdekek kormányozzák, nem érzelmek — ezalatt készen lett a vetkőzéssel és lefeküdt.

— Parancsol még valamit asszonyom? — kérde Eszter nyugodtan, mintha nem is hallotta volna, mit mondott.

— Igen is, kérem, hozza közelebb ama széket; mondtam, hogy nem vagyok álmos; üljön tehát ide mellém; beszéljessünk még egy keveset; majd ha kegyed az én vendégem lesz, azzal fizetem vissza, hogy jókor engedem lefekünni! — mondá az asszony finom nógatással.

Mit volt Eszternek mit tennie! le kellett ülnie; pedig úgy szeretett volna szökni, menekülni e nő közeléből, olyan borzadálylallyal töltötte meg e nő fürkésző, finom modora.

— Köszönöm — kezdé újra a vendég, úgy igazítván fejét a párnákon, hogy jól szemébe nézhessen a leánynak — Igen, hát hol is hagytam? Igaz, a világnál, az emberek önérdekénél; nem szólt önnek erről soha édesatyja?

— Nem! — felelé Eszter fojtott hangon; megijedt a gondolattól, hogy most meg atyja lelkületét akarja kikémleni. Mert hogy valami célja van e nő idejövételének, és az nem pusztán a rossz ut következő-ménye, erről most már ő is szentül megvolt győződve.

— Roszul tette, hogy nem szólt róla! — mondá az asszony — Ezt most minden leánynak kell tudni. Ha édesanyja élne, ez bizonyosan el nem mulasztaná önt minden lépten nyomon figyelmeztetni arra, milyen rossz a világ, kivált pedig a férfiak!

— Semmi szükség nekem ezt tudni; én nem törődöm sem az egyik, sem a másikkal — viszonzá a leány, egy kis mosoly alá rejtve unalmát.

— Az igen szép, és igen jó önre nézve, de az ilyen állapot nem fog soká tartani, nem tarthat soká, ha csak — egyszerre elhallgatott, föl-emelte fejét a párnáról, és félig ülve, átnyujtotta kezét a kis éjjeli asztalon a leány vállára.

— Nekem egy gonyolatom van! — folytatá aztán nagy érdekeltséggel. — Ez igazán jó gondolat! Most már tudom, miért kellett eltörni a kocsimnak! Azért, hogy kegyeddel találkozzam, kegyeddel megismerkedjem!

A leány nagy zavarral tekintett a nőre; szive elszorult, teste remegett a kicsi, hófehér kéz sulya alatt, mely vállán nyugodott; és mégis valami jólesőlag vonzó volt most e nő hangjában, és arca sem viselte többé a hideg gög viztatasító kifejezését.

— Maga mindjárt tetszett nekem; — folytatá a vendég, növekedő hévvel — minél jobban megismerkedtünk, annál jobban megtetszett; és a mint itt a nagy világra gondolva beszéltünk, eszembe jutott, hogy én a maga számára egy ifjut . . .

Nem mondhatta tovább, mert feje visszahanyatlott a párnára és keze nem épen gyöngéden ütődött az éjjeli asztalhoz, olyan ijedten és felháborodottan ugrott föl ültéből Eszter, midőn e szó az asszony ajkain megjelent.

Aztán hosszú szünet állt be; egyik sem tudott szólni a nagy ijedtségtől; még az éjjeli lámpa lángja is az asztalon olyan kisérteties-halványan libegett-lobogott ide és oda a borzalmas csendben.

Végre is az öreg asszony nyerte vissza lélekjelenlétét.

— Mi lelte édes leányom — kérdé, kissé rezgő hangon ugyan, de vidáman, — hogy ugy megijedt? Tán a lámpa csövéből egy sziporka esett a ruhájára? vagy tán valami baja lett?

— Nem! Nincsen bajom! — tagolá a leány remegve — Bocsánat, hogy megijesztettem!

— Semmi! — vágott szavába a vendég nevetve. — Egy kis megráz-

kódtatás az egész; megesik ez rajtam is, kivált őszi estéken; hát hol is hagytam el? —

— Ne asszonyom! kérem, ne beszéljen többé nekem erről! — kezdé most a leány, összekulesolt kezekkel, könnyező szemekkel.

— Ne szóljak róla? — kérde a nő nevetve — Hát, ugy fél a férfiaktól?

— Engedje, hogy távozzam, asszonyom! Már éjféltre jár az idő! — folytatá a leány esdeklését.

— Igazán? Valóban! Jó éjszakát tehát édes leányom, és gondolkodjék azon, a mit mondtam! Az a fiatal ember, a kiről szó van, jó módu, mondhatni: gazdag.

Észter nehezen hallotta már e szavakat; mint a sebzett galamb, ugy sietett el e helyről, e gyilkos szavak közeléből.

Künn nyugtalanul várta őt édesatyja, és a mint a leány őt megpillantotta, tárt karokkal sietett feléje, és fejét vállára hajtva, zokogásba tört ki.

— Mi lelt leányom? — kérde az rémülten. —

A fájdalmi roham azonban csakhamar elmúlt; atyja rémületét látva, a leány visszanyerte lelki erejét.

— Semmi, édesatyám! Csak egy kis felindulás fogott el, hanem már elmúlt.

— De ugy-e bár ez rossz asszony? — kérde az atya.

— Igenis atyám, ez egy rossz asszony, de nem atyámat, hanem engemet akar ez megrontani! — viszonzá a leány, mosolyra erőltetvén magát.

— Téged? hogyan?

— Hagyjuk ezt, édes-atyám! mert ugy-e bár bizik bennem, hogy nem fog rajtam a gonosznak hatalma? Jó éjszakát tehát édes atyám!

— Jó éjszakát, édes leányom! hanem azért holnap el kell pusztulnia a házból — viszonzá az öreg, hálósobájáig kísérve leányát.

V.

Más nap reggel Sárréthy igen jókor talpon volt; az éjjel addig gondolkodott, míg végre ugy tetszett neki, kitalálta, mire czélt neki leánya, azt mondván, hogy őt akarja megrontani ez asszony. És — igen nevetségesnek tartotta ezt a dolgot; hogy is ne? az ő leányáról feltenni ilyesmit, a ki maga a legnemesebb, a legtisztább gondolkodás,

és a józan okosság! Olyan nevetségesnek találta ezt a dolgot, hogy végre hihetetlennek tartotta; leánya bizonyosan csalódott; félre értette ez asszony szavait; ő sem tesz föl róla valami jó szándékot, olyan romlottnak azonban mégsem tarthatja.

Elhatározta tehát, hogy nyomára fog jönni e dolognak; jellemévé vált igazságérzeténél fogva mintegy kötelességének tartotta, napfényre hozni az igazságot, kideríteni, hogy leánya ok nélkül gyanusítja e nőt ilyen utálatos szándékkal; és ez ember, a ki néhány órával ezelőtt a legelvetemültebb teremtsnek tartotta e nőt, most, midőn olyasmivel vádolták, a mi messze esik az ő lelki világától, kész volt védelmére kelni! Ilyen az emberi természet.

De azért mindent elrendezett, hogy a vendég a legrövidebb idő alatt elhagyja házát; az eltörött, vagy jobban mondva, aszélylyel szedett kocsit még tegnap hozatta tovább utazhatási állapotba, nagyobb biztonság okáért pedig saját fogatát is készen tartotta az azonnal való használatra; hátha az érdemes vendégnek némi asszonyi aggodalmai találnak támadni az eltörött kocsinak újbóli megrongálódhatását illetőleg.

Azért kelt föl már jókor reggel, és alig várhatta, hogy szerenesés jó reggelt kívánhasson a vendégnek; és nem kellett nagyon sokáig várakoznia e szerenesére; még nem volt egészen világos, midőn az aszszonyosság már belépett a nagy ebédlőbe.

— Jó reggelt! — kezdé bizalmas fesztelenséggel. — Ön már fen van? olyan jókor? Látszik, hogy jó gazda! És már elutazásomról is gondoskodott? Köszönöm, igen köszönöm! Hát Eszter kisasszony hol van?

— Még alszik! — viszonzá az atya, hosszuszáru tajtpipájával kezében újra meg újra hajtogatván magát, mivel hogy a jó öreg ur nem kis zavarban volt e nő fesztelen modora és valódi nagy uri magatartásáért; tegnap észre nem vette azt; a sok vastag uti ruha, meg az összetörödöttség egészen másnak tüntették fel előtte akkor ez asszonyt.

— Alszik? — mondá ez vidám mosolylyal — Ez bizonynyal szokatlan az ő életében! De nem csuda, kissé későn feküdt le az este; sokat beszélgettünk; igazán derék leány! megszerettem, és azért is keltem fel olyan jókor, hogy önnel beszéljek ez ügyben — ezalatt egy pamlagra ereszkedék, és nyájas kézmozdulat által értésére adá, hogy Sárrethy hasonlóképp cselekedjék.

És Sárrethy engedelmeskedett; minél tovább nézte e nőt és minél tovább hallgatta beszélni, annál több érdekességet fedezett föl benne

még a kis reátartósság is, melytől minden nyájasság és bizalmasság mellett sem volt ment, sem bántotta; illeté neki e kis rátartósság.

— Micsoda ügyben? — kérde tehát Sárrethy érdekelten.

— Hát a leányáé! — viszonzá amaz — Vagy tán csak nem akarja azt a jó lelket örökké magánál tartani?

— Örökké magamnál tartani? — mondá utána Sárrethy álmélkodva.

— No igen; mondám, ez nagyon derék leány; művelt, egyszerű és munkás; ilyen leány boldoggá tehet egy férfit! — fejtegeté a nő egészen azon hév érdekeltséggel, melylyel sok öreg asszony a kiházásitási eszmék iránt viseltetik.

— Tehát férjhez akarja adni leányomat? — kérde Sárrethy nevetve.

— Igen; én tudnék egy ifjút, egy derék jó módu ifjút, a ki valóban boldoggá tehetne egy nőt! — viszonzá a vendég komolyan.

— Bocsánat nagysád, de ez a dolog annyira új! — viszonzá Sárrethy zavarodottan.

— Hogy azonnal megszünik új lenni, mihelyt vele megismerkedünk! — jegyzé meg az asszony vidáman.

— Az igaz! — hagyá helyben Sárrethy — de én azt tartom, hogy ilyen ügyben leányomnak kell. —

— Természetes! — vágott szavába a nő komolyan. — Nincsen szerencsétlenebb dolog, mint mikor a fiatal embereket hátuk mögött összeházásitják; elébb a sziveknek kell egyesülni, mielőtt az élet egyesíti őket; hanem, hogy a szivek egyesüljenek és hogy csak is egymáshoz méltó szivek egyesüljenek, ahhoz az öregek bölcsessége kívántatik; csak így biztosíthatják gyermekeik boldogságát.

— Az igaz! — hagyá helybe Sárrethy — és ha kegyed azt hiszi, hogy ez az ifju boldoggá tenné leányomat! De hát kicsoda ezen ifju?

— Az egy Zsombaváry Iván nevű fiatal ember, jó családból való. —

— Ismerem e családot! — erősité az apa;

— Szomszédos velem, és mondhatom, nagyon derék egy fiatal ember;

És micsoda elvei vannak? — kérde Sárrethy, növekedő érdekeltséggel.

— Nagyon szolid elvei vannak: munkás, komoly, igen udvarias és egy cseppet sem könnyelmű.

— Bocsánat, de nem azt értem, hanem — mondá Sárrethy, egy-

szerre azonban elhallgatott és kétes, kissé gyanakvó tekintettel nézett a nőre.

— Vagy ugy! — felelé ez vidáman. — E tekintetben is nyugodt lehet; én felelek ez ifjuért! — és egyetértőleg szorítá meg a házi ur kezét.

Ez meg nem állhatá, hogy ajkaihoz ne emelje a kezét.

— Ha ez ugy van — mondá, atyai megilletődéssel — akkor valóban áldom azt a sarat, melybe nagysád kocsija megrekedt.

Épen akkor nyilott az ajtó és Eszter lépett be.

Kissé halavány volt; látszott rajta, hogy keveset aludt az éjjel, de különben igen derült, mosolygó arczzal lépett be; csak midőn atyját az idegen nő mellett a pamlagon ülve, kezét kezében és mindkettőnek arczában a vidám derülséget látná, változott el az ő arca komolylyá.

— Jó reggelt atyám! jó reggelt asszonyom! — mondá gyermeki tisztelettel az egyik, gyermeteg félénkséggel a másikhoz fordulva és erővel leküzdvén elfogódottságát, folytatá:

— Már olyan jókor fen van?

— Igen ám! — felelé a vendég — Nem tudtam alunni, sokat gondoltam magáról; hogyan ijedt meg tegnap este, — és az atyához fordulva, jóakaratu dévajssággal mondá:

— Képzelje csak édes barátom, tegnap este szóba hozom e tárgyat, és ettől a jó lélek annyira megijedt, hogy szinte reám döntötte a lámpát!

— Hát ez volt, a mitől annyira megijedt? — kérdé az atya és hangos nevetésre fakadt.

A leány csudálkozva emelte meleg, bensőséges tekintetét atyjára.

— Ilyenek a tapasztalatlan leányok! — jegyzé meg vidáman az asszony — Ne is szóljunk tehát róla.

— Sőt inkább! — viszonzá az atya, ismét komolylyá válva — Nekem nincsen titkom leányom előtt, annál kevésbbé egy őt illető ügyben,

— Engem illető ügyben? — kérdé a leány.

— Igen is, édes leányom; Daruváryné ő nagysága ismer egy fiatal embert, a kiről meg van győződve, hogy téged boldoggá tenne.

A leány fülig elpirulva sütötte le szemeit, aztán nemes büszkeséggel a vendég felé fordulva, mondá:

— Nagyon köszönöm Daruváryné ő nagyságának, hogy jövő bol-

dogságom annyira szíven fekszik; de én jelen boldogságommal is nagyon megvagyok elégedve.

A vendég növekedő gyönyörködéssel felejté szemeit a leány kipirosult arcán, és sugárzó szemekkel az atyához fordulva, mondá:

— Látja, ilyenek a fiatal leányok!

De leányom! — jegyzé meg Sárrethy szeretetteljes komolysággal. — Hisz tudod, mennyire szeretlek; de azért csak nem maradhatsz örökké nálam!

— És biztosítom, hogy az ifju tetszeni fog magának! — tevé hozzá az asszony, a leányhoz fordulva.

Erre azonban a leány atyja kebelére borult, és sirva fakadva mondá:

— És édes atyám olyan könnyen reá hagyja magát beszélni ez asszony által! — folytatá a leány zokogva.

— Reá beszélni! én?! — kérde az apa, és vendégéhez fordulva, ingerülten tevé hozzá:

— Asszonyom, ha ez tán tréfa! —

— Szavamat adom, hogy szándékom komoly! — felelé a nő meggyőző méltósággal.

— Boecsásson meg nagyságos asszony, de bár mi szándéka legyen is, nincsen önnek sem joga, sem oka egy ön előtt teljesen ismeretlen ház magánügyeiben avatkozni! — viszonzá a leány szilárd határozottsággal, de amely szinte eszményi világitást nyert a szemeiben ragyogó könnyektől.

— Különös! — jegyzé meg a vendég sértődötten — Én atyja urával értekeztem, atyja ura tökéletesen egy értelemben van velem! —

— Ugy van édes leányom, egy értelemben vagyok Daruváryné ő nagyságával, és én meg nem foghatom! — mondá Sárrethy nehez-tetőleg.

— De mikor én nem akarom, édes atyám! — esdeklé a leány.

— Ez nem elég leányom! — vága szavába az atya. — Ez akaratosság, önfejűség, szeszély! Avagy miért nem akarnál férjhez menni?

— Ne kérdezze azt atyám! nem mondhatom; de ha szeret, ha boldogságomat ohajtja, ne kényszerítsen erre! — viszonzá a leány sirástól fojtott hangon; és az idegenhez fordulva, mondá:

— Asszonyom, mit vétettem én önnek, hogy boldogtalanná akar tenni? — és ismét atyjához fordulva, folytatá:

— Nemde mondtam, engem akar e nő megrontani! Már is elidegenítette tőlem atyai szívet! — és erőtlenül hanyatlott egy székre.

Sárréthy csak most vette észre, mennyire elragadta őt hevéssége; soha egy rossz szót nem hallott tőle leánya, és most keserű könnyeket fakasztott ki belőle! És miért okozta neki e nagy fájdalmat? azért, mert nem akarja őt elhagyni, mert őt mindennél jobban szereti a világon! És ennek mind ez asszony az oka!

Természetes tehát, hogy minden felindulása az idegen ellen fordult; szikrázó szemekkel nézett rá; szeretett volna valami retteneteset, valami vérig ható sértőt mondani; de nem talált arra szavakat; a nagy felindulás, és az a valami, a mit művelt ember még a legutósó némben irányában is érez, szótalanná tette háborgó indulatát; csak szemei forogtak vadul, vészjóslólag, és csak annyit mondott végre:

— Parancsolja, hogy szobájába vigyék a reggelijét? —

— Köszönöm! nem fogok reggelizni; megyek, fogatok, indulok! — viszonzá erre a vendég, és rá sem tekintve Sárréthyre, büszke reáirtóssággal egész lényén és megvető mosolyal ajkai körül távozott szobájába.

Sárréthynek tördőfés volt e lenéző tekintet; érezte, hogy megérdemlette azt; ártatlanul sértette meg e nőt, vendégét, és ez most reggeli nélkül hagyja el házáat, egy magyar ember házáat!

Egészen megfélekedve leányáról, utána szaladt tehát a nőnek; kérte, ne siessen olyan nagyon, csak néhány perezig várjon, csak míg a kávé behozzák! kért, esedezett, — nem használt semmit; Daruváryné nagy sebbel-lobbal magára hányta uti öltönyeit, felugrott a kocsira és elhajatott; a kapuban pedig visszafordult és gunyos mosolyal mondá. — Köszönöm a szives fogadtatást, és tisztelem a kedves kisasszonyt!

Sárréthy megsemmisülten tántorgott vissza szobájába; ilyen szégyen még nem történt a Sárréthy nemzetségében! Tiszta szívéből kívánta, bár csak másodszor is törnék el vagy egy kereke kocsijának!

VI.

Daruváryné távoztával a nyugalom még nem tért vissza Sárréthyék házába; egy kő esett a csendes folyamba és minden vízcepp megrendült általa.

Kivált pedig az öreg Sárréthy nyugalma nem akart helyre állni. A kávé történetét még csak kitudta volna heverni; utóvégre nem nagy baj, ha egy öreg asszony az ő házáról pletykál! Hanem más valami

nyugtalanította, az a rendkívüli felindulás, a melybe leánya jött, midőn férjhez meneteléről volt szó. Az jelent valamit! ez több, mint egyszerű tiltakozás az ő szive jogaiba való avatkozás ellen; az a rémület, azok a keserű könnyek, az a kétségbeesés többet jelentenek a jögalap egyszerű védelménél; ez a *szívnek* volt felháborodása; és még csak kíváncsi sem volt e leány megtudni, milyen az az ifju, a kit neki férjül ajánlottak! ez több, mint közönynek, ez undorodásnak a jele! leánya utálja a férfiakat!

Bizonyosan utálja, egyáltalában nincsen kedve férjhez menni és ennek ő az oka, senki más, csak ő; az ő rideg visszahuzakodása az élettől félelmissé tette leánya előtt a világba lépés lehetőségét; olyan fekete színekben tüntette fel előtte évek óta a társas életet, míg végre leküzdhetlen ellenszenv fejlődött szívében általában a férfiak ellen, a mely ellenszenv immár a természet gyöngéd és szent hajlamait is megmérgezte és a szerelmet gyűlöletté változtatta!

Pedig ez nagyon, igen nagyon fájóan esett az atyai szívnek! Öreg napjainak kedvencz ábrándja volt, egy derék férjjel egyesülve látni leányát, hogy fiu nem létében, annak a szívébe tegye le szent hagyaték-képen mindazon elveket és meggyőződéseket, a melyekért ő maga egy egész életen keresztül küzdött és szenvedett; szent atyai hagyaték-képen, a melyet majd az ő általa szíyben megedzett vő az utána következő nemzedéknek fog ismét szívébe letenni, hogy e szerint ezek soha ki ne hallassanak a földről! Szent tartozásnak tekintette ő azt, és most le nem róhatja e tartozást, és ő maga az oka, hogy le nem róhatja, — leánya nem akar férjhez menni!

És még egy másik körülmény is nyugtalanításban tartotta a felháborgattatott öreg szívet; ez egy shawl volt, melyet Daruvárné nála felejtett; annyira sietett el e házból, hogy észre sem vette a shawl hiányát; bizonyára újra meghúti magát e miatt, hanem ez csekélyebb baj, mint az, hogy nem tudja azt utána küldeni. Emlékezett ugyan arra, hogy a nő Nagyváradot említette lakóföldjének és ő azonnal be is csomagolta a shawlt és Nagyváradra ezimezve, postára tette; negyed napra azonban a csomó visszaérkezett hozzá, hozván magával azon hivatalos betűkkel a czim alá kanyarított üzenetet: „Unbekannt“! Mit csináljon tehát már most ezzel a shawllal? hová küldje? pedig rosszul esik neki, azt házában tudni! üldöző szelleme e shawl; nincs nyugta tőle; emlékezteti ez asszonyra, az ő gyanújára, a kávéra, az ő menthetetlen magaviseletére e nő ellenében, és kiváltképp emlé-

kezteti azon ellenszenvre, mely leánya szívében a férfiakra nézve olyan aggasztó módon gyökeret vert.

Oh, mint szeretne volna most meggyöngíteni, kiáltani ez ellenszenvet! mindennap újra meg újra felhozta e tárgyat leánya előtt; ovatosan, gyöngédeden nyult a fiatal szív e kóros pontjához, nehogy sajjgóvá tegye; beszélt neki a házaselet boldogságáról, felhozta neki azt a mennyei szeretetet, mely őt és nejét oly sok évig összefűzte és mint éltek ők csak egymásnak, egymásban, és mennyire hivatva van ő is, Eszter, olyan boldoggá tenni egy férfit, és mennyire természet- és istenellenes a gyűlölet a teremtés egyik egész osztálya ellen; de mind ezen bölcs és gyöngéd czélatok semmi üdvös eredményre nem vezettek; a leány hasonló gyöngédséggel, de nem kevesebb határozottsággal került minden komolyabb eszmecserét ez ügyben; ő nem gyűlöl senkit a világon; ő tudja, milyen boldogság a szerető szívek egyesülése, de azért csak édes atya mellett akar maradni, egyedül annak akar élni, az ő szívet nem lehet erőltetni semmire, és neki meg kellene halni abban az órában, a melyben e tekintetben áldozatot kívánnának tőle.

Az apa tehát felhagyott a téritgetési szándékkal, a nyugalom azonban nem akart visszatérni szívébe; került leányát, bezárkozott szobájába, és csak most kezdte érezni, milyen unalmas dolog, minden remény nélkül élni a világon.

Eszter meg csak annál nagyobb szeretettel vette őt körül, csupa ragaszkodás volt és gyöngédség és vidámság, de azért nem kereste föl atyját elzárkozottságában; ismerte már a jó ember természetét; a magány jót tesz neki, csillapítja kedélyét, néhány nap mulva ismét a régi jó apa lesz, a ki nem zaklatja őt többé teljesíthetlen ohajtásokkal.

Igy telt el két hét; az apa elzárkozása szükségessé tette, hogy Eszter a külső gazdaságra is felügyeljen; ős vége felé sokféle elfoglalkozás van a gazdaság körül, kivált a gabna- és egyéb eleségtárak veszik igénybe a figyelmet, Sárrethy szérűje és magtára pedig kis távolságra voltak az udvarháztól, Eszter tehát sokszor több óráig volt ott elfoglalva.

Igy esett, hogy mintegy két héttel az említettük nevezetes esemény után az említettükhez hasonló esemény adta elő magát Sárrethyék házában; ismét vendég érkezett, még pedig Sárrethy nem kis meglepetésre, megint Daruváryné, ugyan az a Daruváryné, a ki olyan hábornaságot idézett elő az ő házában, az ő szívében.

Olyan nagy volt e meglepetés, hogy elfelejtett leányáért küldeni

és észre sem vette azt a férfit, a kinek a társaságában Daruváryné most megjelent; az az, hogy észrevette biz azt, de mit törődött ő a férfival, mit az egész világgal! ő csak egyre tudott gondolni, arra, hogy: micsoda szél fújhatta újra ide ezt az asszonyt!

Kisietett a szobából, az érkezettek fogadására; kétszeres udvariasságot kellett most tanusítani; mert egy belszózat a felejthetlen kávéjuttatás eszébe, és ezért minden nagy meglepettsége mellett egy kissé mégis örült ez asszony megérkezésének; némileg jóvá teheti hibáját; aztán a shawlt is lerázhatta végre a nyakáról.

Nem kevésbé jól esett neki azon tapasztalat, hogy Daruváryné nem neheztel rá; legalább azt mutatta vidám, mosolygó arcza.

Mire a kocsihoz ért, Daruváryné már a földön volt, az a férfi segítette le, a kinek társaságában megérkezett.

— Szolgája Sárrethy ur! — kezdé Daruváry, kissé reátartósan, de vidáman. — Ugy-e bár váratlanul jövök? De azért remélem, szívesen látnak? Hol van Eszter kisasszony?

— Nem tudom, tán a magtárban! Isten hozta nagysádot — tagoló a házi ur, karonfogva bevezetve az asszonyságot.

— Hát Eszter nincs itthon? — kérdé a nő örömmel. — Annál jobb! Van szerencsém önnek bemutatni Zsombaváry Iván urat! — mondá, a férfira mutatva, a ki udvariasan meghajtottta magát.

— Zsombaváry Iván? — kérdé Sárrethy, szintén meghajtván magát, de alig titkolható zavarban. — Örülök, igen örülök! Nem találkoztunk mi már valahol? Nem? nem tesz semmit! Tessék helyet foglalni! Szolgálhatok egy pipa dohánynyal?

— Köszönöm, délelőtt nem szoktam! — viszonzá az ifju mosolyogva.

— Ugy van! — vágott szavába a nő — mondtam, hogy az egy derék fiatal ember, és elhoztam, hogy ön személyesen meggyőződjék róla!

Sárrethy most figyelmesebben nézte meg ez ifjut, és kénytelen volt bevallani, hogy a nőnek, legalább a külsőt illetőleg, igaza van; valóban csinos fiatal ember volt; és minél tovább nézte, annál ismeretesebbnek tetszett neki az ifju.

— Nem kételkedtem nagysád szavaiban — mondá tehát, és arczára egyszerre mély bánat kifejezése borult. — De mit használ, ha leányom —

— Még mindig férfi-gyűlölő? — kérdé a nő.

— Még mindig! — hagyá helyben az öreg csüggedten.

— Pedig nekem legnagyobb boldogságom volna, Esztert nőül birhatni, és már az is édesen jól esik, hogy önnek nincsen kifogása ellenem! — jegyzé meg az ifju, tiszteletteljesen megragadva Sárréthy kezét.

— Örülök az irántam való jó indulatnak — viszonzá bánatosan az apa — de nem én rajtam fordul meg e dolog, leányom pedig nem akar férjhez menni!

— Hátha még is megtetszik neki Zsombaváry ur! — veté ellen Daruváryné.

— Az nem fog megtörténni! — válaszolá szomorúan az apa — Én ismerem leányom jellemét, ez hajthatatlan!

— Engedje legalább tiszteletemet tenni neki! — esedezett az ifju.

— Sajnálom, de ezt is meg kell tagadnom; — viszonzá az apa — Nagyon roszul esnék leányomnak; azt hinné, én intéztem el ez akarata elleni találkozást.

— De mégis! — esedezett a nő.

— Bocsánat, de lehetetlen; sőt kérem kell Zsombaváry urat, hogy még mielőtt leányom haza jönne, távozzék, vagy pedig vegyen föl más nevet, míg házamnál üdvözölhetem; a Zsombaváry név rosz ajánlat lenne leányom előtt; már könnyeket fakasztott ki neki e név! — mondá az öreg, lassan-lassan visszanyerve nyugodtságát.

— Jó, leszek tehát Révpataky; csak engedje meg a szererenését, közelében lehetni a kedves Eszternek — esedezett az ifju hévvel.

— Igen szívesen! — viszonzá az apa, és szemei gyönyörködve nyugodtak az érdekes ifjun.

— Ugy-e bár szép fiu? — sugá a nő, mosolygó arcczal.

— Mit érünk vele, ha leányomnak nem kell! — felelé szomoruan az apa. — De ime, itt jó maga! — folytatá, a nyiló ajtóra mutatva.

Csakugyan Eszter volt.

Beléptekor arca, mint rendesen, nyájas volt és vidám; de a mint tekintete az ifjura esett, csudálatos változáson ment az keresztül; elébb halványnyá vált, majd pirossá, aztán ismét halványnyá; eléb megrázkodott, majd elragadtatva tett néhány lépést az ifju felé, aztán ismét megállt, míg végre atyjához tántorogva, térdre hanyatlott, és csak annyit birt mondani:

— Bocsánat atyám!

— Bocsánat? — kérdé ez, és nagy bámultában csaknem elfelejté fölemelni leányát — És mit bocsássak meg neked édes leányom?

Eszter pedig minden felelet helyett nyakába borult atyjának, és forró csókjaival és még forróbb könnyeivel borította el arcát.

— Köszönet, édes jó atyám, köszönet ez édes, boldogságos meglepetésért! — rebegé, aztán Daruvárynéhoz sietve, annak ragadta meg kezét, és könnyes szemekkel, de melyek a nagy elragadtatástól menyeyei fényben ragyogtak, mondá:

— Engedje ajkaimhoz szorítani e kezét; még nem tudom világosan, de szívem sugja, hogy kegyednek is része van e boldogságban!

— Ugy van, édes leányom, mert én anyja vagyok ez ifjunak! — mondá a nő, szívéhez ölelve a leányt.

— Anyja ez ifjunak? Hát nem Daruváryné ő nagyságához van szerencsém? — kérdé az atya, a ki még mindig egy szót sem értett e jelenetből.

— Nem uram! — viszonzá a nő vidáman — Én Révpataky Zsuzsanna vagyok. Bocsánat, hogy álnév alatt lopóztam házába; de anyai szeretetem nógatott erre, az atyai rövidlátás pedig jogot adott reá.

— Atyai rövidlátás? hogyan? tán leányom és ez ifju? — kérdé az atya nagy zavarban.

— Igen, igen! — felelé az anya vidáman — Az ön leánya szerette ez ifjut, még Pesten tartózkodása alatt szerették meg egymást; és leveleztek is a szülék háta mögött!

— Lehetséges-e? És én erről mit sem tudtam! — fakadt ki az atya csudálkozva.

— Bocsánat atyám! de mihelyt Károlytól megtudtam, hogy anyja ellenzi boldogságunkat, én félbe szakasztottam a levelezést! — mentegődzék Eszter, és kedves arcán a rég visszafojtott szeretet rózsapirja gyult ki.

— Igen, félbeszakította a levelezést; — kezdé újra az anya — két éve már, hogy minden összeköttetés köztük megszűnt, és az is igaz, hogy én elleneztem e viszonyt; mert — mert — én anyja vagyok Károlynak, és az anyák legfőbb ohajtása, hogy gyermekük ő tőlük fogadjanak minden boldogságot; én akartam tehát nőt választani fiannak, de csudálkozva vettem észre, hogy a roszt fiu már megelőzött e járatban; véletlenül kezembe került Eszter egyik levele, és aztán megszűnt a levelezés; azt hittem, a szerelemnek is véget szakaszt majd az idő; de csalódtam, és most örömmel mondhatom, az én fiam nem olyan, mint sok mai fiatal ember; bár mint sürgettem is, hogy házasodjék meg, ő daczolt velem; a legszebb, leggazdagabb leányokra irányzám figyel-

Előfizetési felhívás

a

**„CSALÁDI KÖR“
SZÉPIRODALMI DIVATLAPRA.**

Megjelenik hetenkint két iven, csinos boritékkal, könyomatu **arcz- és divatképekkel, kivágott ruhaszabás- és kelmemintákkal, horgolási és himzetrájkokkal:**

évenkint 70—80 könyomatu melléklettel,

és

két legnagyobb alaku múlappal.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos:

EMILIA.

Midőn ez alkalmat megragadom, hogy hazám művelt hölgyeit lapom további pártolására felhívjam, teszem azt azon édes öntudattal, hogy négy éve már részletetem e szerencsében; ez jele, hogy e bizalomra nem vagyok méltatlan, és biztosíték, hogy jövőre is legfőbb törekvésem leend, méltóvá tenni lapomat a művelt hölgyek pártolására.

A „Családi Kör“ ezentul is törekedni fog lehetőleg megfelelni hivatásának; szépirodalmi része folytonosan jeles költőink műveit hozandja; hirlapi része változatos leend és művelt módon mulattató; tanulságos lesz és jóra buzdító, de menten minden tudálékos szárazságtól; szóval igyekezni fog, kielégíteni a művelt hölgyek igényeit.

Es mint divatlap is ezt teendi; izletes változatosságban és bő választékban látja el a tisztelt előfizetőket ugy a legujabb hazai divatképekkel, mint mindennemű horgolási, himzési rájkokkal és kivágott ruhaszabásokkal, elannyira, hogy e tekintetben sem szükség külföldi lapoknak adni az elsőséget a hazai fölött.

Es mindezekon kívül ad a „Családi Kör“ könyomatu arczkép-mellékleteket, és félévenkint

egy-egy legnagyobb alaku múlapot,

mely dicső multunk nevezetes mozzanatait művészi kivételben állítja szem elé.

A múlapok tárgyát magam választom ki, és leginkább multunk hölgyeinek valamely nagy női tettét ábrázolják.

Lapom eddig is dicséretesen állta ki az összehasonlítást, és él szivemben a remény, hogy sikerülend azt oda emelni, hogy a legjobb e nemű külföldi lapokkal is diadalmasan versenyezessen. Mert ahöz csak az kell, hogy művelt hölgyeink részvéte el ne hagyjon, ez pedig — édes örömmel mondom — évről évre növekedőben van, és e növekedéssel mindig egy arányban áll az én áldozatkészségem.

Lapom előfizetési díja: egész évre: 12 fr. félévre 6 fr. évnegyedre: 3 fr. Egy-egy múlap csomagolási díja 30 kr.

Nyolcz példány után szives gyűjtőimnek tiszteletpéldánynyal szolgálók.

Pest aug. 3-dikán 1863.

Emilia.

100

